

Sitzungsberichte der
Bayerischen Akademie der Wissenschaften

Philosophisch-historische Abteilung

Jahrgang 1937, Heft 8

Zu den
Kasusvariationen in der
vedischen Prosa

von

Hanns Oertel

Vorgetragen am 6. November 1937

München 1937

Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften
In Kommission bei der C. H. Beck'schen Verlagsbuchhandlung

Druck der C. H. Beck'schen Buchdruckerei in Nördlingen

1. Die folgende Abhandlung¹ legt Stellen aus der vedischen Prosa vor, in welchen bei identischer oder wenigstens sehr ähnlicher Umgebung Kasusvariationen auftreten.

Wenn man den Ausdruck syntaktische Varianten im engsten Sinne (Gött. Gel. Anz. 1936, p. 341, 3 ff.; Sitzungsber. d. Bayer. Ak. d. Wiss., Jahrgang 1935, Heft 12, p. 6, 3; p. 36 § 19) nimmt, d. h. darunter nur die Fälle einer syntaktischen Äquivalenz versteht, bei der der Sprecher oder der Hörer oder beide sich irgendeiner Verschiedenheit in der Konstruktion nicht bewußt sind, sondern die verschiedenen Kasus als syntaktisch identisch empfinden, so werden manche der unten angeführten Stellen aus diesem eng gezogenen Rahmen herausfallen und besser als stilistische Varianten bezeichnet werden müssen. Da sich aber eine scharfe Grenzlinie zwischen syntaktischen und stilistischen Varianten nicht ziehen läßt, so habe ich die letzteren überall da herangezogen, wo die Ähnlichkeit der Umgebung eine Vergleichung verschiedener Kasus nahelegte.²

2. Ganz klare Beispiele rein stilistischer Varianten habe ich nicht berücksichtigt. Als solche führe ich hier beispielweise an:

¹ Die vorliegende Abhandlung ist die sechste einer Reihe von Untersuchungen zur Kasussyntax der vedischen Prosa: 1. Kasus und Adjektivum des Götternamens bei den ai. Verben des Darbringens *vap + nis* und *labh + ā*, Kuhns Zeitschrift 62 (1935), p. 145–183. – 2. The Expressions for 'The year consists of twelve months' and the like in Vedic Prose, Bulletin of the School of Oriental Studies (University of London) VIII, 685–694. – 3. Syntaktische Äquivalenz des Genitivs und Ablativs bei Verben der Trennung in der vedischen Prosa. Sitzungsber. d. Bayer. Akademie d. Wiss., Jahrgang 1935, Heft 12. – 4. Zum altindischen Ausdrucksverstärkungstypus *satyasya satyam* 'das Wahre des Wahren' = 'die Quintessenz des Wahren', Ebenda, Jahrgang 1937, Heft 3. – 5. Die Konstruktion von *īs'vara* in der vedischen Prosa, Kuhns Zeitschrift 65 (1937), p. 55–77.

² Da ich mich im folgenden auf die Beispiele beschränke, in denen die Kasusvariationen in derselben oder ähnlicher Umgebung vorkommen, so ist das Bild der Kasusrivalität natürlich nicht vollständig. Das gilt besonders für die Übergriffe des Genitivs in das Gebiet anderer Kasus, z. B. des Dativs, wofür innerhalb des hier gezogenen Rahmens unten § 86 nur ein kleiner Teil der sehr zahlreichen Beispiele gegeben werden konnte.

A. TS. 6. 5. 9. 1 sa droṇakalas'o 'bhavat, tasmāt somah samas-ravat [vgl. MS. 4. 7. 4 (98, 1); K. 28. 9 (163, 9–10) = Kap. 44. 9 (264, 13–14) sa droṇakalas'o 'bhavat, tato yas somas samas-ravat . . .], aber S'B. 4. 4. 3. 4 sa droṇakalas'o 'bhavat, tasmin yāvān vā yāvān vā rasah samasravat . . . TS. 'aus diesem (Somakufen) floß' :: S'B 'der Saft, der in diesem (Somakufen war), floß'.

Zum Ablativ mit \sqrt{sru} vgl. K. 34. 3 (37, 18–19); S'B. 7. 1. 2. 1; 7; 10; 7. 1. 2. 5; 6; 7. 5. 2. 44; 8. 3. 3. 5; 12. 7. 1. 2 (bis); 3; 4–9. Einmal findet sich der Lokativ, wo nach unserem Sprachgefühl der Ablativ erwartet würde: SB. 5. 9. 2 yadā . . . gavāṁ staneṣu rudhiram̄ sravati.

B. S'B. 1. 1. 1. 21 (Kāṇva 2. 1. 1. 14) asti vā apāṁ cāgnes' ca vibhrāṭvyam̄, sa (Kāṇva om. sa) yatheva ha (Kāṇva yathaiva) tad agner bhavati . . ., agnau hādhi (Kāṇva agnāv adhi) bhrāṭvyam̄ vardhayet (Kāṇva vardhayati) 'da nun (diese Feindschaft) des Feuers (gegen das Wasser) besteht . . ., so würde er die Feindschaft im Feuer stärken'.

C. S'B. 1. 8. 1. 29 vyṛddham̄ vai yajñasya yan mānuṣam, . . ., ned vyṛddham̄ yajñe karavāṇi. Vgl. KB. 6. 12 (26, 6–12) yad vai yajñasya skhalitam̄ volbaṇam̄ vā bhavati . . ., yady ṛcy (ebenso yadi yajuṣy und yadi sāmny) ulbaṇam̄ syāt.

Zum Lokativ vgl. TS. 3. 4. 3. 7 yad eva yajñā ulbaṇam̄ kriyate; SB. 1. 5. 9 ato vāva yatamasminn eva katamasmiṁ colbaṇam̄ kriyeta; 13 yad yajñā ulbaṇam̄ kriyate; S'B. 1. 7. 3. 12 viloma hi te yajñe kurvanti; 19 yad viloma yajñe 'karam. Vgl. unten § 74, E.

D. MS. 3. 8. 1 (92, 3–4) ta (scil. devāḥ) etāḥ pratipúro¹ 'min-vata havirdhānam̄ divy āgnīdhram antarikṣe sadaḥ pṛthi-vyam̄ aber K. 24. 10 (101, 10–11) = Kap. 38. 3 (207, 5–6) ta etāḥ purāḥ pratyakurvata havirdhānam̄ diva āgnīdhram antarikṣat̄ sadaḥ pṛthivyam̄ (Caland zu ĀpS'S. 11. 3. 11–12^a).

Der Ablativ mit $\sqrt{kṛ} + prati$, wie in K., Kap. auch AB. 1. 23. 2 te sada evāsyāḥ (scil. pṛthivyāḥ) pratyakurvatāgnīdhram anta-

¹ Sollte in MS. statt des Kompositums pratipúraḥ 'Gegenburgen' vielleicht vielmehr práti púraḥ gelesen werden? Es ist weder ein pratipúr (Wackernagel II, 1, § 102, e, η, p. 260, 10 von unten) noch eine $\sqrt{mi} + prati$ anderweitig zu belegen.

riksād dhavirdhāne divah; GB. 2. 2. 7 etās tāh purah pratyakur-vata: havirdhānam diva, āgnidhram antarikṣat, sadah pṛthi-vyāh.

Die Parallele KB. 8. 8 (39, 7–8) hat \checkmark kṛ c. loc.: upasado 'surā eṣu lokeṣu puro 'kurvatāyasmayīm asmin rajatām antari-kṣaloke hariṇīm hādo divi cakrire.

E. MS. 3. 3. 9 (42, 4) kṛṣṇāyāḥ s'vetavatsāyāḥ payasā juhoty, ahar vai vatso rātrir mātā, 'hne va etad rātrīm pradāpayati,¹ pratte¹ ha vā ahorātre duhe ya evam veda, aber K. 21. 9 (48, 20) kṛṣṇāyāś s'vetavatsāyā juhoty, ahnaivāsmai rātrīm pradā-payati;¹ TS. 5. 4. 9. 3 kṛṣṇāyai s'vetavatsāyai payasā juhoty, ahnaivāsmai rātrīm pradāpayati¹ rātriyāhar, ahorātre evāsmai pratte¹ kāmam annādyam duhāte.

Es stehen sich hier nicht ahne und ahnā gegenüber, sondern dem MS. ahne geht K., TS. asmai (scil. yajamānāya) parallel.

F. S'B. 13. 2. 6. 2 parāñ vā etasmād yajñā eti yasya pas'ur upākṛto 'nyatra veder eti, aber TB. 3. 9. 4. 4 parā vā etasya yajñā eti yasya pas'ur upākṛto 'nyatra vedyā eti.

Für parāñc mit Ablativ vgl. so 'smāt sṛṣṭāḥ parān ait S'B. 13. 1. 4. 1; 13. 2. 5. 1; TS. 5. 2. 1. 2; 5. 5. 8. 1; 6. 1. 2. 4; sāsmāt sṛṣṭā parācy ait S'B. 13. 2. 5. 3; tā (scil. prajāḥ) asmāt sṛṣṭāḥ parācīr (PB. parācya) āyan TS. 2. 1. 2. 1; 2. 4. 4. 1; TB. 1. 1. 5. 4; 2. 7. 9. 1; 3. 1. 4. 2; PB. 21. 2. 1; te (scil. pas'avaḥ) 'smāt sṛṣṭāḥ parāñca āyan TS. 2. 4. 4. 2; TB. 2. 7. 14. 1; MS. 2. 2. 4 (17, 16 und 18, 2).

In der TB. Stelle ist etasya possessiver Genitiv; einen Beleg für \checkmark i + parā mit Ablativ habe ich nicht zur Hand.

G. S'B. 2. 4. 3. 8 tābhyaṁ etām bhāgām akalpayann etām dyāvāpṛthivyam ekakapālam puroḍāś'am; 2. 5. 1. 13 tebhya etām bhāgām akalpayad etām mārutām sapta-kapālam puroḍāś'am, aber Kāṇva 1. 3. 2. 8 tata ābhyaṁ etām bhāgām akalpayant, sa eṣa dyāvāpṛthivya ekakapālah;

¹ Zu \checkmark dā + pra als term. tech. des Melkens, indem zunächst die Milch der Mutterkuh durch das Kalb zum Fließen gebracht wird, cf. D. Gaastra, Jaiminiya S'S. p. 30, 2 und p. 35, Anm. 9 und 12; Caland, WZKM. 26, p. 120–121; Acta Orientalia II, p. 28, 1–4; zu PB. 13. 9. 17; 21. 3. 1 und 2; Bulletin of the School of Oriental Studies (London) VI (1931), p. 300, 14 von unten.

1. 4. 3. 11 tata ebhya etam bhāgam akalpayat, sa esa mārutaḥ saptakapālah. Vgl. unten § 3, B. An Stelle des hypotaktischen Akkusativs der Mādhyandinas haben die Kāṇvas einen unabhängigen neuen Satz.

H. 1. MS. 1. 10. 13 (153, 13–14) yad evātra varuṇasya nyaktam tasyaiṣā niravattih, aber K. 36. 7 (75, 7) yad evātra varuṇasya nyaktam tasya niravattyai.¹

2. MS. 1. 10. 19 (163, 6) yad evātra nigachanti tasyaiṣā niravattih, aber K. 36. 7 (80, 7) yad evātra nigachanti tasya niravattyai. Vgl. unten § 3, C.

An Stelle des Dativus finalis in K. hat MS. einen unabhängigen neuen Satz.

I. S'B. 1. 5. 3. 7. samiddhahomena hy eva samṛddhā āhutayāḥ ‘denn erst durch den samiddhahoma sind die Opfer spenden vollständig gelungen’, aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III § 25, b) 2. 6. 1. 26 samiddhahoma u hy eva samṛddha āhutīnām ‘denn unter den Opfer spenden ist der samiddhahoma die vollständig gelungene’. Calands Anmerkung: ‘Instead of the dative the genitive seems to stand at [Kāṇva] 2. 6. 1. 26’ verstehe ich nicht.

J. S'B. 1. 6. 4. 7 tam s'ṛtenaivāś'rayan, . . . , yad enam s'ṛtenaivāś'rayan, aber die Kāṇvaparallele 2. 6. 2. 7 tasmiñ chṛtenāś'rayan, . . . , yad asmiñ chṛtenāś'rayan.

Caland (S'BK. I, Introduction III § 26, f; p. 68) faßt hier die Akkusative tam und enam der Mādhyandinas als den Lokativen tasmin und asmin der Kāṇvas funktionell äquivalent. Mir scheint es wahrscheinlicher, daß die Kāṇvas den Objektsakkusativ tam (scil. somam) ausgelassen haben, während bei den Mādhyandinas der Lokativ tasmin (scil. indre) fehlt, so daß der Satz vollständig *tam (scil. somam) tasmiñ (scil. indre) chṛtenāś'rayan lauten würde, vgl. TS. 2. 5. 3. 4 indriyam vāvāśmin vīryam tad as'rayan, 5 indriyam evāśmin vīryam s'ṛtvā; TB. 1. 8. 2. 5 indriyam evāśmin vīryam s'rayati. (Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 123, 14–25.) Vgl. unten § 32 die Ellipse von saṁvatsaram.

¹ Ähnlich K. 19. 1 (1, 11) = Kap. 29. 8. (136, 3) atho yad evāsyātra nyaktam tasyāvaruddhyai.

K. S'B. 2. 5. 2. 16; 23 (= Kāṇva 1. 5. 1. 15; 21) mithunau bhavato (23 patnī juhoti), mithunād evaitad varuṇapāśāt prajāḥ pramuñcati. Der Ablativ mithunāt hier im Sinne von ‘infolge von’ (Delbrück, Ai. Syntax § 74, p. 114–115), ‘weil es ein Paar ist’, ‘by means of sexual union’ (Eggeling).

Die ähnlichen Stellen konstruieren das Adjektivum mithuna-mit prajā: TB. 1. 6. 4. 4 meṣī ca meṣas' ca bhavato, mithunā eva prajā varuṇapāśān muñcati, (Caland zu ĀpS'S. 8. 5. 42 ‘dadurch befreit er die Kinderpaare von V.’s Schlinge’); MS. 1. 8. 12 (151, 20) mithunau bhavato, mithunā eva prajā varuṇān muñcataḥ; K. 36. 6 (73, 16–17 strīpuñsau bhavato, mithunā eva prajā varuṇān muñcati (Caland zu ĀpS'S. 8. 5. 42 ‘dadurch kriegt er seine Kinderpaare von V. los’); MS. 1. 10. 12 (151, 10); K. 36. 6 (73, 6) strīpuñsau juhuto, mithunā eva prajā varuṇān muñcataḥ.

L. PB. 12. 13. 11 gaurīvitena ṣodas'inam astoṣṭa ‘He has chanted the ṣodas'in on the gaurīvita(-melody)’ (Caland); JB. 1. 204 (Caland § 76, p. 81,5); 3. 80 gaurīvitena ṣodas'inam atuṣṭuvat ‘mit der Gaurīvita-Singweise hat er das [ergänze: ṣodas'in-] Lob abgehalten’ (Caland), aber PB. 12. 13. 12 yaḥ . . . gaurīvitena ṣodas'inā stute ‘who . . . chants the ṣodas'in on the gaurīvita’ (Caland); JB. 1. 204 (Caland § 76, p. 81,2) yad gaurīvitena ṣodas'inā stuvanti, ‘indem man mit der Gaurīvita-Singweise als ṣodas'in-stotra das Lob abhält.’ (Caland). PB. 12. 13. 2 ati s'riyā bhrātr̥yam ricyate yo gāyatrīṣu dvipadāsu bṛhatā ṣodas'inā stute ‘In prosperity his rival is surpassed by him who chants on two-footed gāyatrī(-verses) the bṛhat as ṣodas'in’ (Caland); JB. 1. 203 ati s'riyā dviṣantam bhrātr̥yam ricyate ya evam veda gāyatrīṣu dvipadāsu bṛhatā ṣodas'inā tuṣṭuvānah; PB. 12. 13. 13 s'akvarīṣu ṣodas'inā stuvīta ‘on the s'akvarī (-verses) the ṣodas'in should be chanted’ (Caland).

Der PB.-Kommentar zu PB. 12. 13. 11: gaurīvitena tṛcā sāmnā ṣodas'inam astoṣṭa ṣodas'istotram kṛtavān; zu 12: gaurīvitena ṣodas'inā ṣodas'isāmnā stute; zu 13: s'akvarīṣu ṣodas'inā ṣodas'isāmnā stuvīta.

Die ✓ stu mit gaurīvitena ṣodas'inam = ‘er singt das ṣodas'in-stotra auf das gaurīvita-sāman’; mit gaurīvitena ṣodas'inā ‘er singt (das Stotra) mit dem gaurīvita-sāman als ṣodas'in-stotra’.

M. TS. 5. 2. 6. 3-4 (cf. ĀpS'S. 16. 21. 11) *a parigṛhīta* (Lokativ, 'in einem nichtumfriedeten Raume') evāsyā viśūcīnam retah parāsiñcati . . . | *parigṛhīta* (Lokativ) evāsmai samīcīnam retah siñcati, aber K. 20. 4 (22, 10-11) = Kap. 31. 6 (153, 12-13) *aparigṛhītam* (Akkusativ mit retah) evāsyā retah parāsiñcati, . . ., *parigṛhītam* (Akkusativ mit retah) evāsmai retah siñcati.

N. MS. 1. 4. 8 (56, 15) *utāsyā* (scil. *yajamānasya*) "jīvantah sajātā upāsate aber K. 32. 4 (22, 20) *api ha vā enam* (scil. *yajamānam*) ājīvanta upāsate, 'dessen Leute sitzen (dienstbereit um ihn), indem sie (von ihm) sich ernähren' :: 'sich (von ihm) ernährend sitzen sie (dienstbereit) um ihn'. In K. hängt *enam* von der $\sqrt{as} + upa$ ab, vielleicht auch zu gleicher Zeit von $\sqrt{jīv} + ā$, doch kann ich die akkusative Konstruktion bei letzterem in der vedischen Prosa nicht belegen; MS. *asya* ist Genitivus possessivus.

Die beiden Sätze interpretieren *ves'ayamana-* (MS. 1. 4. 8 [56, 14]; K. 32. 4 [22, 20]) 'das Zügeln der Hintersassen'.

3. Auch die Stellen, in denen der Nominativ mit anderen Kasus variiert, sind stilistischer Natur.

A. Der deutsche Satz 'Das Jahr besteht aus vierundzwanzig Halbmonaten' wird in der vedischen Prosa sowohl (a) durch einen nominativischen Typus *caturviñs'atir ardhamāsāḥ sam-vatsarah* [oder mit resumptiven Pronomen (Syntax of Cases I § 3, p. 2 und § 8f., p. 10f.) *caturviñs'atir ardhamāsāḥ sa sam-vatsarah*] als auch (b) durch einen genitivischen Typus *caturviñs'atih samvatsarasyārdhamāsāḥ* ausgedrückt. Die Stellenangaben und weitere Bemerkungen s. Bulletin of the School of Oriental Studies (University of London) VIII (1936), p. 685-694.

B. Eine parataktische Stilisierung mit dem Nominativ parallel zu einer hypotaktischen Konstruktion mit dem Akkusativ s. oben § 2, G.

C. Eine parataktische Stilisierung mit dem Nominativ parallel zu einer hypotaktischen Konstruktion mit dem dativus finalis s. oben § 2, H.

D. TB. 2. 7. 5. 2 *yat kiñca rājasūyam* (Subjektnominativ) *anuttaravedikam tat sarvam bhavati*, aber K. 37. 4 (81, 1-2) *yat*

kiṁca rājasūye ('beim rājasūya') 'nuttaravedīkāṁ tad atra sarvāṁ kriyate.

4. Der Accusativus temporis und der Locativus temporis.

I. saṁvatsaram::saṁvatsare

1. Der Lokativ *saṁvatsare* im Sinne von 'nach Ablauf eines Jahres' (Delbrück Ai. Synt. § 76, p. 117, 3) ist häufig. Die Bedeutung ist klar, wo *saṁvatsare* zusammen mit *na purā saṁvatsarāt* steht: MS. 1. 6. 11 (103, 11 und 17) *na purā saṁvatsarād dhavīṇsi nirvapet* (cf. ĀpS'S. 5. 21. 3) . . . *saṁvatsare havīṇsi nirvapet*; PB. 9. 8. 13 *saṁvatsare 'sthīni yājayeyuh*, . . ., *yat purā saṁvatsarād yājayeyuh* . . ., 'After a year (= at the end of the year's sattrā [der Kommentar: *yāgānantaram saṁvatsare pūrṇe*] they should perform a sacrifice for the bones (of the deceased), . . ., were they to perform the sacrifice before the (end of the) year [der Kommentar: *apūrṇe saṁvatsare*] '(Caland). Vgl. auch *saṁvatsare paryavete*, *saṁvatsare paryete* (Syntax of Cases I § 59, Ex. 52–57, p. 164–165); *saṁvatsarasya parastāt* (I § 59, Ex. 55, Rem., p. 165, 3–12); *upariṣṭāt saṁvatsarasya* JB. 2. 409 (Caland § 166, p. 217, 26) *sa vā etābhyaṁ eva saṁvatsaram stuśva, taṁ tvaitābhyaṁ eva tuṣṭuvānam upariṣṭāt saṁvatsarasya sarvā devatāḥ samabhyavaiṣyanti* (vgl. p. 217, 28; JB. 2. 409 [Caland § 167, p. 218, 15 und 12 von unten]); *saṁvatsare 'nāpte* (Syntax of Cases I § 60, Ex. 4, p. 199); *saṁvatsaram āptvā* (I § 59, Ex. 86; § 60, Ex. 4, Rem., p. 199, 12 von unten – 200, 28); K. 33. 1 (27, 4); TS. 7. 5. 2. 1 *saṁvatsaram saṁpādyā*; S'B. 11. 2. 7. 1 *ante haivāsyā saṁvatsarasyeṣṭāṁ bhavati*.

Sichere Beispiele für diese Bedeutung von *saṁvatsare* sind:

Nachdem das Embryo ein Jahr lang im Mutterleibe getragen worden ist (TB. 1. 1. 9. 7 *saṁvatsaram hi reto hitam vardhate*), wird es nach Ablauf eines Jahres (nicht früher, cf. AB. 4. 22. 4 *yāni vai purā saṁvatsarād retāṇsi jāyante yāni pañcamāsyāni yāni ṣaṇmāsyāni srīvyanti vai tāni) geboren:¹ PB.*

¹ Cf. JB. 3. 289; 300 *das' amāsyā garbhā yones' cyavante*; JB. 1. 67. 2 (Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences XV 177) *tasmāt pas'avo das'a māso garbhān bibhraty ekādas'am anu prajāyante*; PB. 6. 1. 2 *tasmāt prajā das'a māso garbhām bhṛtvajkādas'am anu prajāyante*;

10. 12. 5 garbhena saṁvatsare paryāvṛtya prajāyate, wo Caland übersetzt: ‘it (i.e. the idā, i.e. the cattle) is born in (or “after”) a year’, aber ‘nach Ablauf eines Jahres’ ist gewiß richtig, der Kommentar: saṁvatsare māsadas’ake saṁpūrṇe; MS. 1. 6. 12 (105, 12–13 und 14) saṁvatsare vṛddhā garbhāḥ prajāyante; KB. 19. 9 (87, 24) saṁvatsare-saṁvatsare vai retaḥsiktir jāyate; AB. 4. 14. 1 saṁvatsare-saṁvatsare vai retaḥ siktam jāyate; K. 33. 8 (34, 11–13) saṁvatsare khalu vāva reto hitam prajāyate; saṁvatsara etad reto hitam prajanayanti; K. 7. 15 (79, 4–5); Kap. 6. 5 (63, 14–15); GB. 1. 2. 15 saṁvatsare vai reto hitam prajāyate; S'B. 11. 1. 6. 2 saṁvatsare hi prajāpatir ajāyata; S'B. 11. 1. 6. 2 saṁvatsara eva strī vā gaur vā vaḍavā vā vijāyate [vgl. TS. 5. 5. 1. 6–7 yathā saṁvatsaram āptvā | kāla āgate vijāyate zitiert bei S'abara zur Pū. Mī. 4. 4. 12 (Bibl. Ind. p. 522, 2); zu vijāyate von der Frau ‘gebiert’ cf. Syntax of Cases I p. 328, Corrections and Additions to p. 170, line 16; S'B. 1. 3. 3. 6; Caland, Vādhūlasūtra § 118, Acta Orientalia VI p. 238 mit Anm. 6]; S'B. 6. 1. 3. 8; 20 sa saṁvatsare kumāro ’jāyata; 3. 2. 1. 27 sa ha saṁvatsare jāyamāna īkṣāni cakre; K. 13. 3 (182, 16) yadi saṁvatsare dvitīyo jāyeta; ähnlich bei √ bhū + sam: S'B. 1. 8. 1. 7 tataḥ saṁvatsare yośit saṁbabhuva; 11. 1. 6. 2 tataḥ saṁvatsare puruṣah samabhavat.

Nach Ablauf eines Jahres steht das Kind: MS. 4. 5. 7 (73, 9–13) kiñ tad yajñe kriyate yasmāt sadyo jātāḥ pas'avaḥ pratिष्ठanti saṁvatsare puruṣah, . . ., tasmāt puruṣo jātāḥ saṁvatsare pratिष्ठati; S'B. 11. 1. 6. 5 saṁvatsara eva kumāra uttiṣṭhāsatī (‘macht Stehversuche’).

Nach Ablauf eines Jahres spricht das Kind: MS. 3. 7. 4 (78, 14) tasmāt prajāḥ saṁvatsare vācam vadanti [vgl. K. 24. 1 (90, 1–2); Kap. 37. 2 (195, 10) tasmād ekahāyanah puruṣo vācam vadati; TS. 6. 1. 6. 7 tasmād ekahāyanā manusyā vācam vadanti; ¹ S'B. 7. 4. 2. 38 saṁvatsaravelāyāṁ prajā vācam vadanti]; S'B. 11. 1. 6. 3 sa (scil. prajāpatih) saṁvatsare vyājihīṣat, saṁvatsara eva kumāro vyājihīṣatī (‘macht Sprechversuche’), . . ., saṁvatsare hi prajāpatir vyāharat.

10. 1. 9 saṁvatsaram hi prajāḥ pas'avo 'nu prajāyante; 18. 4. 11; 19. 5. 5; 19. 18. 5 saṁvatsaram pas'avo 'nu prajāyante.

¹ Cf. Caland zu ĀpS'S. 10. 22. 2 und zu PB. 10. 12. 5, Anm. 2.

Vgl. weiter: PB. 21. 14. 8–9 tataḥ saṁvatsare navanītāpr̄s' nīr aruṇā (ebenso rājivā, pis'aṅgīr, sāraṅgīr) ānayanti | tataḥ saṁvatsare somā bhavanti, ‘After the lapse of a year they bring (seventeen three years old) reddish-brown (cows) with spots of the colour of fresh butter [ebenso: (seventeen three years old) striped (cows); (seventeen) tawny-coloured (three years old cows); (seventeen) variegated (three years old cows)]. | After the lapse of a year the sacrifices of Soma take place’ (Caland); S'B. 4. 6. 4. 3 prajāpatih saṁvatsare 'nnādyam abhyudatiṣṭhad, evam evaita (scil. yaja-mānāḥ) etat saṁvatsare 'nnādyam abhyuttīṣṭhanti. ‘after the space of one year’ (Eggeling); 11. 1. 6. 5 sa evam imān lokān jā-tānt saṁvatsare prajāpatir abhyudatiṣṭhat, ‘at the end of a year’ (Eggeling); 11. 2. 5. 4 saṁvatsare vā itaram as'vamedham āla-bhante, ‘after the lapse of a year’ (Eggeling); S'B. 11. 5. 4. 6 tām (scil. sāvitrīm) ha smaitāṁ purā saṁvatsare (Sāyaṇa: saṁvatsara-kālē 'tīte sati) 'nvāhuḥ; K. 8. 8 (92, 12–13); Kap. 7. 3 (74, 13–15) saṁvatsare 'nunirupyam (Kap. 'nunirupyāṇi), . . ., s'ithilāṁ vā etad yajñasya kriyate 'sayoni yat saṁvatsare 'nunirvapati ‘(erst) nach einem Jahre’ (Caland zu ĀpS'S. 5. 21. 2; vgl. TB. 1. 1. 6. 7 dvādas'asu rātriṣv anunirvapet ‘nach Verlauf von 12 Tagen’); TS. 7. 1. 5. 2 te (scil. devāḥ) saṁvatsara ekāṁ gām asṛjanta, ‘after a year’ (Keith), und so wohl auch JB. 3. 101 (Caland § 181, p. 243, 25–26) tāsāṁ ha sma saṁvatsare saṁvatsara (‘am Ende jedes Jahres’; Caland: ‘jedes Jahr’) ekaikāṁ prāsyati.¹

2. Daneben bedeutet aber der Lokativ saṁvatsare auch ‘innerhalb eines Jahres, im Verlaufe eines Jahres’ (Gaedicke, Accusativ, p. 178 ‘Der Lokativ des Zeitbegriffes besagt, daß der Vorgang zwischen seinen Grenzen stattfindet’; Delbrück, Ai. Synt. § 76,

¹ Ebenso dvādas'asu rātriṣu ‘nach Ablauf von zwölf Nächten’ TB. 1. 1. 6. 7 dvādas'asu rātriṣv (Kommentar: dvādas'asu rātriṣu gatāsu) anunirvapet (cf. ĀpS'S. 5. 21. 2); und mit māsa- PB. 17. 13. 7 tatas' caturṣu māsesu varuṇa-praghāsānāṁ loke dvidivāḥ (12 . . . māsesu sākamedhānāṁ loke trirātrah, 15 . . . māsesu s'unāśiryasya loke jyotiṣtomo 'gniṣṭomah; der Kommentar: māsacatuṣtaye saṁpūrṇe und caturṣu māsesu saṁpūrṇeṣu); Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia IV p. 172, 9; 11 und 13) caturṣu māsesu und dvayor māsayoḥ prahinoti; K. 33. 1 (27, 8–9) ḥdhnuvanti das'asu māssūtiṣṭhanta ḥdhnuvanti dvādas'asu ya evarī viduḥ; TS. 7. 5. 2. 2 ḥdhnoti das'asu māsū (Wackernagel I § 97, a, α, p. 111, 27; III § 137, b, p. 251, 1) 'tiṣṭhann ḥdhnoti dvādas'asu ya evarī veda.

p. 116, 16 von unten): S'B. 2. 3. 3. 19–20 tā asya saṁvatsara āhutayāḥ saṁpadyante | sapta caiva s'atāni viñś'atis' ca 'these oblations of his, in the course of a year, amount to seven hundred and twenty' (Eggeling); S'B. 7. 2. 1. 5; 6 tasmā etāṁ samvatsare pratiṣṭhāṁ samaskurvan 'in the course of a year they prepared for him this foundation' (Eggeling); 10. 4. 1. 1 tasmā etat saṁvatsare 'nnam̄ samaskurvan, . . . , tasmā etat saṁvatsare 'nnam̄ saṁskaroti, 'in the course of a year they prepared (he prepares) this food for him' (Eggeling); S'B. 13. 8. 1. 3 ayuñgeśu saṁvatsarešu kuryāt, 'let him prepare (the burial ground) in uneven years' (Eggeling); 12. 3. 1. 6 anūkam asya caturuttareṇa saṁvatsare brāhmaṇāḥ kalpayanti; 9 mukham̄ mahāvrataṁ saṁvatsare brāhmaṇāḥ kalpayanti, 'the priests, during the year, fashion his spine [the mahāvrata to be his month] by means of (the series of stomas increasing) by four syllables' (Eggeling); S'B. 6. 1. 3. 20 tam etāṁ (scil. agnim) saṁvatsara eva cinuyāt; dvayor ity u haika āhuḥ; dvayor eva cinuyāt; saṁvatsare tv eva cinuyāt; saṁvatsara eva cinuyāt, 'within the space of a year', 'within the space of two years' (Eggeling); 6. 1. 3. 20 saṁvatsare 'nubrūyāt; dvayor ity u haika āhuḥ; dvayor anubrūyāt 'for the space of a year', 'for two years' (Eggeling); S'B. 10. 4. 2. 26; 29 tasyārdhamāse prathama ātmā samaskriyata (29 saṁskriyate) davīyasi paro, davīyasi paraḥ, saṁvatsara eva sarvah̄ kṛtsnah̄ samaskriyata (29 saṁskriyate), 'during the first half-month his first body was [is] made up, in a further (half-month) the next (body), in a further (half-month) the next body, in a year the whole, complete body was [is] made up' (Eggeling); S'B. 11. 2. 7. 1 yat kiñca saṁvatsare kriyate 'in the course of a year' (Eggeling; parallel zu 2–5 ṛtuṣu, māsesu, ardhamāsesu, ahorātrayoh); S'B. 10. 4. 4. 3 sa sahasratame saṁvatsare sarvo 'tyapavata, 'in the one-thousandth year he cleansed himself wholly' (Eggeling); TB. 2. 3. 6. 4 tasmāt saṁvatsare sarve yajñakratavo 'varudhyante; S'B. 10. 1. 1. 4 tam (scil. rasam) saṁvatsara āpnuvanti 'in the course of a year' (Eggeling); MS. 2. 1. 2 (2, 6) agnaye vais'vānarāya dvādas'akapālam̄ nirvapet kāmāya, saṁvatsaro vā agnir vais'vānarah̄, saṁvatsare kāma āpyate, saṁvatsaram evāpat, so'smai kāmam āpnoti yatkāmo bhavati; TB. 1. 2. 6. 1–2 pañcaviñś'astomo bhavati | caturviñś'atyardhamāsaḥ saṁvatsaro, yad vā

etasmint saṁvatsare 'dhiprājāyata tad annam pañcaviṁśam abhavat; S'B. 11. 4. 2. 20 yo naḥ saṁvatsare 'dhvaryur abhūḥ, 'thou who hast been our Adhvaryu for one year' (Eggeling).

3. Der Akkusativ saṁvatsaram ist (mit Ausnahme der unten 4 besprochenen Stellen S'B. 9. 5. 1. 68 und PB. 4. 10. 7) immer Akkusativ der Zeiterstreckung (Gaedicke, Accusativ, p. 175 ff., Delbrück, Ai. Synt. § 117, p. 170; Keith, Ait. Ār. p. 58; Renou, Gr. Sk. § 218, B, p. 289, 12 von unten). Vgl. außer den unten unter 5 B und C zu TS. 5. 6. 5. 1 und PB. 25. 13. 1 angeführten Stellen: TS. 2. 5. 1. 2 tāṁ (scil. brahmahatyām) saṁvatsaram abibhāḥ; AB. 7. 15. 2-6 (= S'S'S. 15. 19) dvitīyām (3 trtīyām, 4 caturthām, 5 pañcamām, 6 šaṣṭamām) saṁvatsaram aranye cacāra; TB. 1. 3. 3. 9; 3. 8. 12. 2 so 's'vatthe saṁvatsaram atiṣṭhat; PB. 16. 6. 11 saṁvatsaram na yācet; KB. 25. 15 (119. 19) saṁvatsaram cared adhahsāṁves'y aphālakṛṣṭāns' ca pratigṛhṇan nānnam yācan; S'B. 10. 2. 5. 16 sa (scil. somah) saṁvatsaram prasutah syāt, . . . , yadi saṁvatsaram na s'aknuyāt; 12. 3. 3. 11; 12; 14 saṁvatsaram dīkṣābhīr eti, saṁvatsaram upasadbhīḥ, saṁvatsaram sutyābhīḥ; S'B. 10. 2. 5. 3 saṁvatsaram evopasadhbhis' caranti, saṁvatsaram pravargyeṇa; PB. 25. 5. 1; 2 saṁvatsaram dīkṣitā bhavanti, saṁvatsaram upasadhbhis' caranti, saṁvatsaram prasuto bhavati; MS. 1. 9. 7 (138, 12) caturṇām (scil. caturhotṛṇām) ekaḥ saṁvatsarām nās'niyāt; K. 9. 15 (117, 11) saṁvatsarām caturṇām eko nās'niyāt; K. 11. 10 (158, 9) saṁvatsarām karīrāṇām nās'niyāt; TB. 3. 2. 3. 11 yo vai somām bhakṣayitvā saṁvatsaram somarām na pibati; MS. 4. 4. 9 (61, 4-5) saṁvatsaram agnihotram juhoti; S'B. 9. 5. 1. 67 yaḥ saṁvatsaram agnihotram juhuyāt; MS. 1. 6. 11 (103, 18) saṁvatsaram agnihotram ahauṣit; S'B. 14. 4. 3. 6 (BĀUp. 1. 5. 6 Mādhy. = 2 Kāṇva) saṁvatsaram payasā juhvad apa punarmṛtyuḥ jayati; MS. 1. 9. 8 (140, 7) yadi saṁvatsarām juhvan na vindet; MS. 1. 9. 8 (140, 3-4) etair eva juhuyād antarā tvaṣṭāram ca patnīś' ca saṁvatsarām prajākāmaḥ; S'B. 13. 1. 6. 2 saṁvatsaram āhutīr juhoti; AB. 5. 29. 5 sa yadā dvau saṁvatsarāv anudite juhoti; PB. 17. 14. 1 yadā das'a saṁvatsarān agnihotram juhoti . . . , yadā das'a saṁvatsarān dars'apūrṇamāsābhyaṁ yajate; S'B. 5. 5. 3. 2 (bis) saṁvatsaram na vapate; 9. 5. 1. 66 yaḥ saṁvatsaram abhiṣaviṣyant syāt; S'B. 14. 9. 2. 8-12 (BĀUp. 6. 2. 8-12 Mādhy. = 6. 1. 8-12 Kāṇva)

samvatsaram proṣya . . .; S'B. 11. 4. 2. 19 ye tvāṁ samvatsaram nāś'aka ādātum TS. 2. 5. 4–5 samvatsaram indram yajeta, samvatsaram hi vrataṁ nāti | samvatsaram evainaṁ vṛtrāṁ jaghnivāṁsam agnir vratapatiḥ vratam ālabhayati; 5. 7. 6. 1 samvatsaram vrataṁ caret, samvatsaram hi vrataṁ nāti; TS. 2. 2. 6. 4 yadā khalu vai samvatsaram janatāyāṁ carati; TB. 3. 9. 13. 1 yat samvatsaram iṣṭibhir yajate; S'B. 13. 5. 4. 28 athottaram samvatsaram ṛtupas'ubhir yajate; S'B. 13. 4. 3. 15 etad eva samānam ākhyānaṁ punaḥ-punaḥ samvatsaram pariplavate [anders stilisiert S'B. 11. 1. 6. 1; 2 yāvat samvatsarasya velā (2 velāsit) tāvat paryaplavata]; TS. 2. 1. 2. 6; MS. 2. 5. 2 (49, 9); K. 13. 1 (179, 8); K. 13. 7 (188, 12) samvatsaram paryālabhyante; MS. 1. 6. 12 (106, 12) sa (scil. prajāpatih) 's'vo bhūtvā samvatsaram nyañ bhūmyāṁ s'iraḥ pratinidhāyātiṣṭhat; K. 10. 6 (131, 13) samvatsaram parinirvapet; K. 34. 5 (39, 12) samvatsaram vā ete prajāyamānās sattram āsate; S'B. 2. 1. 4. 5 sa yaḥ purastāt samvatsaram abhyādadhyāt (Kāṇva 1. 1. 4. 4 samvatsaram ha tathā purābhyaḍadhyāt); S'B. 2. 3. 2. 14 eteṣām (scil. devānām) ekaṁ samvatsaram upertset; S'B. 13. 1. 5. 1 brāhmaṇau vīnāgāthinau samvatsaram gāyataḥ; JB. 3. 104; 106–109 (Caland § 182 p. 245, 16; 27; 39–40; p. 246, 3; 7; 11; 15; 19–20) samvatsaram uṣitvā; JB. 3. 117 (Caland § 185, p. 250, 5 von unten) samvatsaram s'rāmyet; MS. 4. 3. 5 (44, 4); 4. 3. 6 (45, 13–14); K. 12. 8 (170, 3) samvatsaram vā etasya chandānsi yātayāmāni bhavanti yaḥ somena yajate; MS. 4. 4. 7 (58, 1); 4. 4. 9 (60, 14) samāno vā esa yajñakratuh samvatsaram bhavati; S'B. 11. 5. 1. 14 samvatsaram cātuṣprāśyam odanāṁ paca; TS. 5. 5. 4. 2–3 samvatasram na karṇ | cana pratyavarohet; MS. 1. 7. 3 (112, 9–10) samvatsaram vai prayājāḥ parijyante; K. 9. 1 (105, 3); Kap. 8. 4 (83, 15) samvatsaram vā ete parijyante; S'B. 4. 5. 1. 12; 5. 5. 5. 13 ye dīrghasattram āśīraṇ (und āsate) samvatsaram vā bhūyo vā; TS. 2. 6. 10. 2 yo lohitam karavad yāvataḥ praskadya pāṇsūnt samgrīhnāt tāvataḥ samvatsarān pitṛlokaṁ na prajānāt; S'B. 10. 4. 4. 1 sa tapo 'tapyata sahasram samvatsarān. [In der Phrase S'B. 4. 6. 2. 1; 4. 6. 4. 3–5; Ait. Ar. 1. 1. 1 (77, 6) samvatsaram āsate ist es möglich, daß samvatsaram aus samvatsarasattram verkürzt ist, vgl. S'B. 13. 2. 5. 2 yo 'nyatra cāturmāsebhyāḥ samvatsaram tanute, . . ., yo 'nyatraikādaś'inebhyāḥ samvatsaram tanute].

Ebenso samām, samāḥ: S'B. 14. 8. 12. 1 (BĀUp. 5. 12. 1 Mādhy. = 5. 10. 1 Kāṇva) tasmin (scil. loke) vasati s'as'vatih samāḥ; PB. 6. 9. 7 yāṁ samām mahādevah pas'ūn hanyāt; 9 viṣena vai tāṁ samām oṣadhayo 'ktā bhavanti yāṁ samām mahādevah pas'ūn hanti; 7. 10. 15 samedhante tāṁ samāṁ prajāḥ; AB. 2. 1. 6 samāṁ-samāṁ vai bilvo gr̄bhītaḥ; S'B. 1. 8. 1. 4 itithīm samām tad augha āgantā, 5 sā yatithīm tat samām paridides'a tatithīm samām nāvam upakalpyopāsām cakre; TS. 6. 1. 10. 4 dandas'ukās (und adandas'ukās) tāṁ samām sarpaḥ syuḥ (und sarpā bhavanti); K. 19. 10 (11, 22–12, 1); Kap. 30. 8 (145, 24) tasmād yāṁ samām agniḥ cinvanti grāhukās stenām bhavanti; MS. 3. 1. 9 (12, 17) atho grāhukā ha tāṁ samām stenān bhavanti; K. 22. 12 (68, 2) na tāṁ samām varṣati.

4. Während also der Akkusativ der Zeiterstreckung saṁvatsaram (oben 3) mit dem Lokativ saṁvatsare, insofern dieser die Grenzen des Zeitbegriffes, zwischen denen eine Handlung sich vollzieht, angibt (oben 2), sich semantisch eng berührt und mit ihm fast gleichwertig ist (wie z. B. der Kommentar zu PB. 6. 9. 7; 9 das yāṁ samām und tāṁ samām des Textes mit yasmin saṁvatsare, tasmin saṁvatsare glossiert), so ist ein solcher Wechsel des Akkusatifs saṁvatsaram mit dem Lokativ saṁvatsare, wenn letzteres (oben 1) ‘am Ende des Jahres’ bedeutet, höchst auffällig. Es finden sich, soviel ich sehe, nur zwei Stellen, die hier in Frage kommen:

(a) PB. 4. 10. 7 yat saṁvatsaram annam̄ saṁbharanti saisā pañcaviñś'y upajāyate. Hier glossiert der Kommentar: saṁvatsaram̄ saṁvatsaraparyantaṁ saṁvatsare caturviñś'atyar-dhamāsātmake samāpte devā yad annam̄ saṁbharanti teṣāṁ tad annam eva pañcaviñś'i pañcaviñś'atisaṁkhyāpūraṇī stotriyopa-jāyate, und Caland übersetzt ‘Because they bring together the food after a year, this twenty-fifth (stotriya-verse) comes into existence’. Paragraph 7 bezieht sich auf Paragraph 1 tasmai (scil. prajāpataye) yat saṁvatsaram annam̄ pacyate (der Kommentar: yad annam̄ saṁvatsaram̄ pacyate samastena saṁvatsarena niṣ-padyate) tat samabharan ‘For him they brought together what food ripens during a year’ (Caland). Wenn hier (in Paragraph 7) nicht das ausdrückliche Zeugnis des Kommentars entgegenstünde, so würde man übersetzen: ‘Weil sie innerhalb eines

Jahres (im Verlaufe eines Jahres) die Nahrung zusammenbringen' (ähnlich mit dem Lokativ, oben 2, S'B. 10. 4. 1. 1 *tasmā etat saṁvatsare* 'nnarā samaskurvan und sarṇskaroti).

(b) S'B. 9. 5. 1. 68 *yah saṁvatsaram jātaḥ syāt* 'he who is born one year (after conception)' (Eggeling), der Kommentar: *yah dvādas'asu māseṣu pūrṇesu jātaḥ syāt*.

Zu dieser Stelle bemerkt Delbrück, Ai. Synt. p. 171, Anm. 1: 'saṁvatsarām S'B. 9. 5. 1. 68 soll heißen 'nach einem Jahre', so der Kommentar und Weber, Naxatra 2, 313 Anm. Es muß wohl *saṁvatsarē* gelesen werden'. Hier ist außerdem die Möglichkeit einer Perseveration in Betracht zu ziehen, denn die unmittelbar vorhergehenden Paragraphen 66 und 67 haben *yah saṁvatsaram abhiṣaviṣyant syāt* und *yah saṁvatsaram agnihotram juhuyāt*, mit *saṁvatsaram* = 'im Laufe eines Jahres'. Wenn sonst von der Geburtszeit des Embryos gesprochen wird, steht immer der Lokativ *saṁvatsare* im Sinne von 'nach Ablauf eines Jahres', vgl. oben 1.

5. In den folgenden fünf Stellen, in denen *saṁvatsaram* und *saṁvatsare* eng beieinander stehen, bedeutet *saṁvatsaram* immer 'während eines Jahres', 'im Verlauf eines Jahres'; *saṁvatsare* bedeutet in A und B 'während eines Jahres' (oben 2) und ist also (oben 4 init.) semantisch dem *saṁvatsaram* äquivalent; in C, D und E aber bedeutet es 'nach Ablauf eines Jahres' (oben 1).

A. PB. 4. 10. 1 *tasmai* (scil. *prajāpataye*) *yat saṁvatsaram annam pacyate tat samabharan . . . , 4 tad v āhur: yan madhyata* (scil. *mahāvratam*) *upayanty ardhām annādyasyāpnuvānty ardhām chāmbaṭkurvantīty* (lies so mit Caland, ZDMG. 72, p. 20), *upariṣṭād eva saṁvatsarasasyopetyām, saṁvatsare vā annam sarvām pacyate*, 'For him they brought together what food ripens during the year. Regarding this (mahāvratarite) (however) they (other theologians) say: "if they undertake (it) in the middle of the year, they reach the (one) half of the food, but lose the other". At the end of the year even it is to be undertaken; for in the (course of the) year all food ripens' (Caland).

Der Kommentar glossiert *yat saṁvatsaram annam pacyate* mit *samastena saṁvatsareṇa niśpadyate*; aber *saṁvatsare vā annam sarvām pacyate* mit *saṁvatsare saṁpūrṇa eva hi sarvam annam pacyate*, kaum richtig.

Vgl. JB. 2. 410 (Caland § 617, p. 218, 18 von unten) tad u vā
 āhur: ardhar̄t vā ete'nnādyasyāvarundhate ye madhyataḥ saṁvatsarasya viśuvati mahāvratam upayanti, saṁvatsarah kṛtsnam annādyam pacati, tad upariṣṭāt saṁvatsarasyopetyam . . . iti, 'Da sagt man aber auch: „Nur die Hälfte der Nahrung erlangen diejenigen, welche das Mahāvrata in der Mitte des Jahres [am Viśuvat (-Tage)] begehen. Das Jahr macht (ja) sämtliche Nahrung (d. h. Feldfrüchte, Reis usw.) reif. Es ist also nach Ablauf des Jahres zu begehen.“ (Caland). Und so, mit 'Jahr', 'Monate' usw. als Subjekt zur √pac JB. 2. 294 (bis); 303; 307; 314; 318; 410 (Caland § 167, p. 218, 16 von unten) saṁvatsarah kṛtsnam annādyam pacati; S'B. 1. 3. 4. 7; 1. 5. 3. 8 ṛtavah samiddhāḥ prajāḥ' ca prajanayanty oṣadhīḥ pacanti; 4. 3. 3. 12 ṛtavo vā idam sarvam annādyam pacanti; TS. 5. 7. 2. 5 ardhamāsā māsā ṛtavah saṁvatsara oṣadhiḥ pacanti; TB. 3. 3. 6. 4 māsā vā oṣadhiḥ vardhayanti māsāḥ pacanti; S'B. 1. 6. 1. 8 agnimate ha vā asmā agnimanta ṛtava oṣadhiḥ pacantidam sarvam.¹ [Etwas anders stilisiert, mit dem Instrumental von 'Jahr' usw., S'B. 10. 4. 2. 19 eṣa (d. i. die Sonne) vā idam sarvam pacaty ahorātrair ardhamāsair māsair ṛtubhiḥ saṁvatsareṇa; TS. 5. 2. 5. 5; K. 20. 3 (21, 15) = Kap. 31. 5 (152, 19) dvādas'asu sītāsu vapati, dvādas'a māsāḥ saṁvatsaras, saṁvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) annam pacati].

Zu saṁvatsare vā annam sarvam pacyate vgl. TS. 2. 5. 6. 6 saṁvatsare vanaspatayah phalam gṛhṇanti; S'B. 10. 4. 1. 12 athāsmā etat saṁvatsare 'nnam samaskurvan (und saṁskaroti); Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 210, 13 [§ 92]) ahorātrayor eva tad ardhamāse māsa ṛtau saṁvatsare s'arady² antah sasyam pacyate.

B. PB. 25. 13. 1 saṁvatsaram brāhmaṇasya gā rakşet, saṁvatsaram vyarpe naitandhave 'gnim indhīta, saṁvatsare parīṇahy agnīn ādadhīta 'During a year he should guard the

¹ Vgl. auch AB. 8. 4. 6 saṁvatsare kṛtsnam annādyam; S'B. 7. 1. 2. 5; 10. 2. 6. 16; 13. 8. 2. 8 yad eva saṁvatsare 'nnam; S'B. 6. 2. 2. 35; 36 yad ato 'nyad eva saṁvatsare 'nnam; TB. 1. 5. 6. 4 yā saṁvatsara upajīvāśit; 5 yaśā saṁvatsara upajīvā.

² PB. 21. 15. 3 s'aradam oṣadhyo 'bhisaṁpacyante.

cows of a Brāhmaṇin; during a (second) year he should, at Vyarnā Naitandhava (lies so hier und Index III, p. 655, Spalte 2 Zeile 31), kindle his fire (for domestic worship); during a (third) year he should, at Parīṇāh, consecrate (and maintain by sacrificing into them) his (sacred) fires' (Caland).

Der Kommentar glossiert saṁvatsare kaum richtig mit saṁvatsarād ūrdhvam.

Zu saṁvatsaram brāhmaṇasya gā rakṣet vgl. S'B. 13. 4. 2. 16 tam (scil. as'vam) eta ubhaye devamanuṣyāḥ . . . saṁvatsaram rakṣanti; Ait. Ār. 3. 1. 6 (131, 3–4 Keith) etasyāṁ ha smopaniṣadi saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣya, etasyāṁ ha smāmātrāyāṁ saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣyah.

C. TS. 5. 6. 5. 1 saṁvatsaram ukhyāṁ (scil. agnim) bhṛtvā dvitiye saṁvatsara āgneyam aṣṭākapālāṁ nirvapet . . . , tṛtīye saṁvatsare 'bhijitā yajeta.

Die Parallele K. 22. 3 (58, 21–59, 1): saṁvatsaram ukhyāṁ bhṛtvā dvitiye saṁvatsare paryeta (lies so) āgneyam aṣṭākapālāṁ nirpavet . . . , tṛtīye saṁvatsare paryete 'bhijitā yajeta, also ist TS. dvitiye und tṛtīye saṁvatsare = 'nach Ablauf des zweiten (dritten) Jahres'.

Zu saṁvatsaram bhṛtvā vgl. MS. 3. 4. 6 (53, 2) ya evāṁ vidvānt saṁvatsaram agniṁ bibharti; S'B. 10. 2. 6. 9 ya enāṁ (scil. agnim) saṁvatsaram bibharti; 9. 5. 1. 65 yena purā saṁvatsaram bhṛtaḥ (scil. agnih) syāt [dazu S'B. 7. 5. 1. 34 sa yadi saṁvatsarabhṛtaḥ syāt und PW., pw. s. saṁvatsarabhṛta]; TS. 5. 6. 5. 2 yat saṁvatsaram ukhyāṁ bibharti; K. 22. 3 (59, 8); K. 22. 10 (66, 15) = Kap. 35. 4 (280, 13) yat saṁvatsaram ukhyāṁ bibharti; K. 22. 10 (66, 16) = Kap. 35. 4 (280, 13–14) tasmāt saṁvatsaram ukhyo bhartavyaḥ; TS. 5. 5. 1. 6 yo vai saṁvatsaram abhṛtvāgnim cinute; 5. 5. 2. 5 tam saṁvatsaram abibhaḥ, . . . , tasmāt saṁvatsaram bhāryaḥ [Anders stilisiert S'B. 10. 6. 5. 4 tam etāvantam kālam abibhar yāvānt saṁvatsarāḥ].

D. TB. 1. 1. 9. 10 anāhitas tasyāgnir ity āhur yaḥ samidho 'nādhāyā (so mit Caland ZDMG. 72, p. 13 und zu ĀP S'S 5. 7. 5) 'gnim ādhatta iti, tāḥ saṁvatsare purastād ādadhyāt, saṁvatsarād evainam avarudhyādhatte, yadi saṁvatsare nāda-dhyād dvādas'yāṁ purastād ādadhyāt, saṁvatsarapratimā vai

dvādas'a rātrayah, saṁvatsaram evāsyāhitā bhavanti, yadi dvādas'yāṁ nādadhyāt tryahe purastād ādadhyād, āhitā evāsyā bhavanti, 'Nicht gegründet, so sagt man, ist dessen Feuer, der, ohne vorher die Scheite (im Brahmaudanafeuer) aufgelegt zu haben, sich die Feuer gründet ... Wenn er es nach einem Jahre nicht gründet, so lege er zwölf Tage (die Scheite) auf, denn die zwölf Tage sind des Jahres Abbild. Ein Jahr hindurch hat er dadurch die Scheite aufgelegt. Wenn er sie am zwölften Tage (vorher) nicht auflegt, so lege er sie drei Tage vorher auf' (Caland zu Āp S'S 5. 7. 5 und 4).

Die Parallelen K. 7. 15 (78. 21-79, 1 und 79, 5-7) = Kap. 6. 5 (63, 10-11 und 15-17); GB. 1. 2. 15 tat prajananām yat purā saṁvatsarād agnau samidha ādadhāti, prajananād evainam prajanitā prajanayati, . . . , yat saṁvatsare paryete 'gnim ādhatte prajātam evainam ādhatte, dvādas'asu rātriṣu purādheyās, tā hi saṁvatsarasya pratimā, 'tho tisṛṣu atho dvayor atho pūrvedyur, ādheyās tu (so mit Caland ZDMG. 72, p. 13) evāgnim ādadhānena.

E. TB. 1. 1. 9. 7 tarṇ (scil. agnim) saṁvatsaram gopāyet, saṁvatsaram hi reto hitari vardhate, yad enām saṁvatsare nōpanamet samidhah punar ādadhyāt, 'Dieses (Brahmaudanafeuer) behüte (d. h. unterhalte) er ein Jahr lang. Denn die eingesetzte Frucht (Embryo) wächst ein Jahr lang. Wenn sich ihm nach einem Jahre das Opfer nicht einstellt [zuniegt], so legt er wieder Scheite auf' (Caland zu ĀpS'S 5. 7. 4).

II. ahaḥ :: ahan(i)

A. S'B. 11. 1. 1. 4 yad ahar evaiṣah . . . na . . . dṛś'yeta tad ahar upavaset, . . . tasminn iha vasati, 'on what day this (moon) is not seen, on that day he should fast; on that (day) this (moon) dwells here (on this earth)' (Eggeling).

In einer ähnlichen Stelle liest SB. 4. 6. 6 yasmin (der Kommentar: yasmin dars'e candramā) dṛś'yeta sā sinīvalī.

B. TS. 7. 5. 7. 2 yat saptamam ahas tasminn utsṛjeyuh, tad agnaye vasumate puroḍās'am aṣṭākapālam nirvapeyuh aber K. 33. 7 (16-18) yat saptamam ahas tad utsṛjeyuh, . . . , yad ahas tūtsṛjeyus tad agnaye vasumate 'ṣṭākapālam puroḍās'am prātar nirvapeyuh.

Für den Lokativ (e)tasminn und yasminn ahan(i) vgl. JB. 2. 409 (Caland § 166, p. 217, 11 von unten; 3. 24 (bis); 3. 40; 3. 93. MS. 4. 8. 10 (119, 7); K. 33. 8 (34, 17); AB. 4. 12. 2; PB. 11. 5. 1; 21. 4. 7 = TS. 5. 4. 12. 1–2; TS. 7. 2. 8. 7; S'B. 13. 5. 1. 7 [dazu Dual tayoh PB. 18. 11. 8; Plural eteṣu ahahsu; eṣu (scil. ahahsu) AB. 6. 18. 8 = GB. 2. 5. 15; teṣv ahahsu S'B. 10. 2. 5. 15].

Für den Akkusativ tad und yad ahaḥ vgl. S'B. 11. 5. 7. 10; S'B. 4. 6. 8. 6; 11; 16; S'B. 6. 7. 4. 14; 6. 8. 1. 5; S'B. 14. 4. 3. 6 (BĀUp. 1. 5. 6 Mādhy. = 2 Kāṇva); S'B. 10. 2. 5. 15 (ter); 11. 1. 5. 4; PB. 25. 10. 3; MS. 1. 6. 11 (104, 6, wo zu dīvyeyuh v. Schroeders Anm. und MS. I Einleitung, p. XVII, 7 von unten; Caland WZKM. 23, p. 52; Verf. SitzBer. bayer. Ak. d. W. 1934, Heft 6, p. 66, § 20; Thieme, Oriental. Literaturzeit. 1936, Spalte 702, 4 von unten zu vergleichen sind); MS. 4. 8. 10 (119, 8) = K. 30. 5 (187, 7–8); MS. 4. 1. 6 (8, 11–12); 4. 8. 1 (107, 3); 4. 8. 1 (106, 7 und 11); KB. 13. 2 (58, 5); 25. 10 (116, 21) 23. 4 (105, 4 und 7); 23. 5 (105, 17); K. 34. 1 (35, 16–36, 1, quater); K. 30. 5 (187, 10) = TS. 1. 2. 3. 2 (aber mit sapta für K. ṣat); GB. 1. 2. 6 (die Parallele AB. 2. 19. 7 om. tad ahaḥ); AB. 1. 22. 12; AB. 7. 20. 3 [dazu der Plural yāny ahāni K. 6. 6 (56, 2–3) = Kap. 4. 5 (43, 15)].

Sonstige Variationen zwischen dem Accusativus und Locativus temporis bei ahas: samānam ahaḥ MS. 1. 4. 5 (52, 10) = K. 31. 15 (17, 6) gegen samāne 'han AB. 3. 47. 11 = 3. 48. 4; AB. 6. 31. 2 (GB. 2. 6. 9, wo 'hani); KB. 8. 9 (40, 9); 22. 1 (97, 5); 26. 9 (124, 4); — uttaram ahaḥ AB. 3. 15. 1 gegen uttare 'han S'B. 13. 3. 2. 1; MS. 4. 7. 6 (101, 5); uttare (scil. ahan) TS. 7. 1. 4. 2–3 [dazu uttareṣu ahahsu TS. 3. 3. 6. 2 (bis)]; — aupavasathyam ahaḥ AB. 7. 32. 4 (der Kommentar aupavasathye 'hani) gegen upavasathye 'hani AB. 3. 45. 5; SB. 1. 4. 6; upavasathiye 'han S'B. 9. 2. 1. 1. [Bemerkenswert ist das Nebeneinander von tad ahaḥ und upavasathe Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 151, 14 [§ 39]) kim tad ahar upavasathe sāyam agnihotram bhavati 'an diesem Tage (nämlich) am Fasttage']. Ebenso yāvadaham KB. 19. 4 (85, 17); 19. 5 (86, 6) gegen yāvadahe S'B. 3. 3. 4. 19 (vgl. ityahe S'B. 3. 3. 4. 17; 9. 5. 1. 8; SB. 1. 1. 26).

Wenn *ahas* mit einem Ordinale verbunden ist, so steht nur in KB. 20. 2–4; 21. 1–5 der Accusativus temporis: KB. 20. 2 (89, 20) *jyotiḥ prathamam ahar upayanti* [K. 33. 3 (28, 15) = TS. 7. 4. 11. 1 *jyotiṣṭomāṁ prathamam upayanti*]; 20. 3. (90, 15) *gāṁ dvitīyam ahar upayanti* [K. 33. 3 (28, 15–16) = TS. 7. 4. 11. 1 *gostomāṁ dvitīyam upayanti*]; 20. 4 (91, 13) *āyus tṛtīyam ahar upayanti* [K. 33. 3 (28, 16) = TS. 7. 4. 11. 1 *āyuṣṭomam uttamam upayanti*]; 21. 1 (93, 1) *āyuh pañcamam ahar upāyan . . . jyotiḥ ṣaṣṭham ahaḥ*; 21. 2 (93, 3) *gāṁ caturtham ahar upayanti*; 21. 3 (93, 22) *āyuh pañcamam ahar upayanti*; 21. 4 (94, 17) *jyotiḥ ṣaṣṭham ahar upayanti*; 21. 5 (95, 17–18) *jyotiḥ prathamam ahar upayanti . . . gāṁ dvitīyam . . . āyus tṛtīyam*. Sonst steht beim Ordinale der Locativus temporis: *prathame ḥan(i)* AB. 4. 29. 5–15; 4. 30. 2; 6; 8; 9; 6. 19. 1–4; GB. 2. 6. 1; 2. 6. 5; KB. 22. 1 (96, 21; 23; 26); 24. 8 (110, 20); 24. 9 (111, 7); S'B. 4. 5. 8. 1; 4; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 1); PB. 10. 7. 2; 20. 15. 9; 13; JB. 2. 256; 3. 352. – *dvitīye ḥan(i)* AB. 4. 31. 4–7; 9–11; 13; 4. 32. 1–4; 6–9; 11; 6. 15. 2–4; KB. 8. 8 (39, 15–16); 24. 8 (110, 20); 24. 9 (111, 8); 30. 9 (145, 17); S'B. 4. 5. 8. 1; 13. 4. 3. 6; TS. 7. 2. 8. 1; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 2); PB. 10. 7. 2; 11. 10. 9; 14. 11. 29; 20. 15. 10; 13; JB. 3. 29; 3. 118; 3. 352. – *tṛtīye ḥan(i)* AB. 5. 1. 11–14; 16; 5. 2. 1; 3; 6; 8–11; 14; 15; 17; 18; 21; 5. 3. 1; 6. 19. 2–4; KB. 24. 8 (110, 21); 24. 9 (111, 9); 30. 3 (143, 13); 30. 9 (145, 20–21); S'B. 4. 5. 8. 1; 13. 4. 3. 7; 14. 3. 1. 1; TS. 7. 2. 8. 1; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 2); PB. 10. 7. 2; 20. 15. 11; 13; 21. 9. 9; JB. 3. 38; 3. 54; 3. 55; 3. 118; 3. 264; 3. 358. – *caturthe ḥan(i)* AB. 4. 4. 1; 2; 5. 4. 3; 10; 12; 14; 16; 19; 22; 5. 5. 1; 2; 6–10; 12; 13; 16; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1); KB. 21. 1 (92, 23); 22. 6 (99, 23 und 100, 1–2); 22. 7 (100, 14); 22. 9 (101, 18–19); 25. 11 (117, 23); 29. 5 (140, 17); 30. 3 (143, 13); S'B. 4. 5. 9. 2; 13. 4. 3. 8; TS. 7. 2. 8. 2; TB. 1. 2. 3. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 30. 2 (183, 3) = Kap. 46. 5 (279, 16); K. 33. 4 (30, 2); MS. 4. 7. 6 (101, 11 und 12); PB. 10. 7. 2; 12. 10. 3; 21. 9. 10; 14; JB. 3. 57; 3. 118; 3. 284. – *pañcame ḥan(i)* AB. 5. 7. 1; 5; 8; 5. 6. 6–9; 11; 13; 5. 8. 1; 2; 4; 6–9; 5. 8. 10–12; 14; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1); KB. 29. 5 (140, 18); 30. 3 (143, 17); S'B. 13. 4. 3. 9; TS. 7. 2. 8. 2; TB. 1. 2. 3. 3; 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 4) = Kap.

46. 5 (279, 17); K. 33. 4 (30, 2); PB. 13. 3. 10; JB. 3. 118; 3. 352.
 – ṣaṣṭhe 'han(i) AB. 5. 12. 4–8; 10; 12; 14; 17; 5. 13. 1–2; 5. 9. 3
 (GB. 2. 6. 10); 5. 10. 3 (GB. 2. 6. 10); 5. 12. 4; 5; 8; 5. 13. 1–3;
 5; 7; 9–11; 5. 14. 3; 4; 5. 15. 5; 6; 8; 5. 16. 9; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1);
 6. 26. 3; 6. 36. 15 (GB. 2. 6. 16); KB. 26. 7 (122, 10); 29. 5 (140,
 18–19); 29. 6 (141, 6 und 12); 30. 3 (143, 17–18); 30. 10 (146, 13);
 S'B. 4. 5. 9. 4; 13. 4. 3. 10; 14. 3. 1. 1; TS. 7. 2. 8. 3; TB. 1. 2. 3. 3;
 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 6) = Kap. 46. 5 (279, 19); K. 33. 4 (30, 2);
 34. 1 (36, 3); MS. 3. 7. 6 (83, 1); JB. 3. 118; 3. 147; 3. 153; 3. 352.
 – saptame 'han(i) AB. 5. 16. 11–13; 17; 20; 28; 5. 17. 1; 3; 6–9;
 11; 13; 14; 16; KB. 26. 8 (123, 5 und 13–14); S'B. 4. 5. 9. 6;
 13. 4. 3. 11; TS. 7. 2. 8. 4; 7; TB. 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 7) =
 Kap. 46. 5 (279, 20–21); K. 34. 1 (36, 5); PB. 14. 10. 2. – aṣṭame
 'han(i) AB. 5. 18. 6; 8; 10–14; 16; 21; 24; 5. 19. 1; 3; 8–10;
 S'B. 13. 4. 3. 12; TS. 2. 7. 8. 4; 7; TB. 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 9)
 = Kap. 46. 5 (279, 22–23); K. 34. 1 (36, 7); PB. 14. 9. 20; 14. 10.
 2. – navame 'han(i) AB. 5. 20. 6; 8; 10; 11; 5. 21. 1; 2; 4; 6;
 9–12; 14; 16; 17; 19; KB. 26. 14 (126, 16); S'B. 4. 5. 9. 8; 13. 4.
 3. 13; TS. 7. 2. 8. 4; 6; TB. 1. 8. 1. 1; K. 34. 4 (36, 9–10);
 PB. 11. 10. 9; JB. 3. 29. – das'aime 'han(i) KB. 27. 1 (129, 22
 und 130, 2); 27. 4 (131, 22); 29. 5 (141, 1); S'B. 4. 6. 9. 7;
 5. 4. 5. 3; 13. 4. 3. 14; TS. 7. 2. 1; 2; 7. 2. 8. 5; MS. 1. 9. 7
 (138, 19); K. 9. 15 (117, 13); 34. 1 (36, 12). – dvādas'e (scil.
 'han) S'B. 14. 3. 1. 1. – ekaviṁś'e 'han TB. 1. 2. 4. 2; K. 33. 4
 (30, 6); 33. 6 (31, 22 und 32, 1). – caturviṁś'e 'han AB. 6. 23. 6;
 7; K. 33. 2 (28, 11). – saptamanavamayoḥ (scil. ahnoḥ) PB. 14.
 9. 20.

Bei den Kardinalzahlen mit ahas steht gewöhnlich der Akkusativ der Zeiterstreckung MS. 3. 7. 6 (82, 17) ṣad ahāni; K. 25. 1
 (102, 16–103, 1) = Kap. 38. 4 (208, 9–10); AB. 4. 24. 2; MS. 1. 9.
 6 (137, 7) dvādas'āhāni [die Parallele K. 9. 14 (115, 21–116, 1
 dvādas'a rātrīḥ]; TB. 3. 2. 6. 2 ekam ahaḥ; S'B. 11. 1. 6. 10
 (S'loka) katamac canāhaḥ; aber AB. 6. 18. 8 (GB. 2. 5. 15)
 pañcasv ahassu.

Wenn ahas ein qualifizierendes Adjektivum bei sich hat, steht der Lokativ in madhyame 'han KB. 26. 11 (125, 1); S'B. 13. 6. 2.
 2; MS. 4. 7. 6 (101, 10); apare (scil. ahan) TB. 1. 3. 3. 5; pūrvas-
 min (scil. ahan) K. 35. 16 (62, 10) = Kap. 48. 14 (305, 18);

pūrve 'han TS. 7. 1. 4. 2-3; pūrve (scil. ahan) TB. 1. 3. 3. 5, dazu pūrvesh ahaḥsu TS. 3. 3. 6. 2; 7. 2. 2. 3; 7. 4. 5. 4; 7. 5. 4. 2; uttame 'han(i) S'B. 13. 3. 2. 3; TB. 3. 9. 9. 2; PB. 21. 14. 10; uttame (scil. ahan) S'B. 4. 5. 8. 4; TB. 2. 7. 11. 2; anye'-nye (scil. ahan) S'B. 13. 3. 2. 2, dazu anyeṣv ahassu AB. 6. 15. 14; 6. 26. 3; 6. 36. 15 (GB. 2. 6. 16); parāñciṣv ahassu AB. 6. 18. 6; 7 (GB. 2. 5. 15 parākṣv ahaḥsu); vratye 'han(i) GB. 2. 1. 14; TB. 3. 7. 1. 9; MS. 2. 1. 10 (11, 18); K. 35. 18 (65, 1) = Kap. 48. 16 (307, 13); mahāvratīye 'han(i) AB. 4. 22. 8; K. 34. 1 (36, 13-14); rāthantare 'hani AB. 5. 7. 1; PB. 4. 4. 10; JB. 3. 216 (Caland § 200, p. 275, 10 von unten); 3. 220; bārhate 'hani AB. 5. 18. 24; 5. 19. 8; PB. 4. 4. 10; JB. 3. 244; 3. 250 (Caland § 206, p. 287, 19 von unten); 3. 251; 3. 264; prāyaṇīye 'han TS. 7. 2. 8. 1; vaiṣuvate 'han S'B. 4. 6. 3. 3; prājāpatye 'han S'B. 6. 2. 2. 23; arvākpāñcāś'esv ahaḥsu S'B. 11. 5. 5, 6; āgneye 'han JB. 3. 184; 3. 191; pāñkte 'han JB. 3. 132; s'ākvare 'han JB. 3. 92.

III. varṣāḥ :: varṣāsu

A. S'B. 1. 5. 3. 11 tad varṣā īditam ivānnam icchamānam caranti, aber nach Caland, S'BK. I, Introduction III § 26, a; p. 67 liest hier die Kāṇvarezension 2. 5. 1. 9 varṣāsu.

B. S'B. 3. 1. 1. 8 . . . iti nv eva varṣāḥ aber die Kāṇvarezension (Caland, l. c.) 4. 1. 1. 5 varṣāsu.

Zum Lokativ vgl. S'B. 2. 1. 3. 4 (=Kāṇva 1. 1. 3. 4) vais'yo varṣāsv ādadhīta; S'B. 2. 1. 3. 8 varṣāsu sa ādadhīta; varṣāsv ādhatte (Kāṇva 1. 1. 3. 7 varṣāsv ādadhīta); S'B. 2. 2. 3. 7 (= Kāṇva 1. 2. 3. 5) sa vai varṣāsv ādadhīta; S'B. 2. 2. 3. 7 uta hi tad varṣāsu bhavati yad āhur: grīṣma iva vā adyety, uto tad varṣāsu bhavati yad āhuḥ: s'is'ira iva vā adyeti (Kāṇva 1. 2. 3. 6 bhavati vai tad varṣāsu yatrāhur: grīṣma evādyeti, bhavati tad yatrāhuḥ: s'is'ira evādyeti); S'B. 13. 5. 4. 28 athottaram samvatsaram ṛtupas'ubhir yajate, . . ., ṣadbhiḥ pārjanyair vā mārutair vā varṣāsu; KB. 1. 3 (2, 11) kasminn ṛtau punar ādadhīteti, varṣāsv iti; 4. 12 (17, 3) varṣāsv āgate s'yāmākasasye s'yāmākān uddhartavā āha; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 152, 11-12 [§ 40] tasmād varṣāsu na sunuyāt.

5. Der Accusativus temporis und der Instrumentalis temporis.

S'B. 1. 5. 3. 12 tā (scil. oṣadhayah) varṣā vardhante [unmittelbar nachher tāḥ s'aradi barhiṣo rūpam̄ prastīrṇāḥ s'ere, vgl. dazu K. 25. 4 (106, 17) = Kap. 39. 1 (212. 11) tasmāc chis'ira oṣadhayah parābhavanti]. Aber nach Caland, S'BK. I, Introduction III § 26, a; p. 67 liest hier die Kāṇvarezension 2. 5. 1. 10 den Instrumental varṣābhiḥ.

Es ist ungewiß, ob hier ein Instrumentalis temporis (Delbrück, Ai. Synt. § 89, p. 130)¹ vorliegt. Caland bemerkt: 'the meaning may be slightly different' d. h. varṣābhiḥ kann Instrumental des Mittels sein. Eine ähnliche Ungewißheit S'B. 1. 5. 3. 11–12 idam kṣudram̄ sarīrpam̄ grīṣnahemantābhyaṁ nityaktam̄ bhavati | yā imā oṣadhayo grīṣmahemantābhyaṁ nityaktā bhavanti (Eggeling: 'during summer and winter').

6. Die Akkusative dis'am und puccham parallel den Lokativen dis'i und pucche.

A. S'B. 3. 9. 3. 17; 4. 4. 5. 9 sa yasyām̄ tato dis'y āpo bhavanti tad yanti; KB. 18. 10 (82, 9; cf. ĀpS'S. 8. 7. 20) te yasyām̄ dis'y āpo bhavanti tām̄ dis'am abhyāvṛtya caranty, aber S'BKāṇva 4. 9. 3. 17; 5. 5. 3. 5 (Caland, S'BKāṇva I, Intro-

¹ Zu den von Delbrück zitierten Stellen füge hinzu: S'B. 2. 3. 1. 11 und 12 (= Kāṇva 1. 3. 1. 6) sa yat tato rātryāś'nāti; sa yat tato 'hnāś'nāti; S'B. 2. 3. 4. 9 tad ahnā rātryā bhūyo-bhuya evākṣayyaṁ bhavati (Kāṇva 1. 4. 1. 7 tad idam ahnā rātryā bhūyo-bhūya eva bhavati); S'B. 6. 6. 4. 1 tad yat kiṁ cāto rātryopasamādadhāti; 2 yac ca rātryopasamādadadhāti; tad yat kiṁ cāto 'hno-pasamādadhāti; S'B. 11. 5. 5. 13 (S'lōka) tad uttareṇābhitanvate 'hnā; S'B. 12. 3. 2. 7 (S'lōka) s'rāmād anyatra parivartamāṇah . . . ahorātrābhyaṁ puruṣaḥ samena katikṛtvāḥ prāṇiti cāpa cāniti; 8 ahorātrābhyaṁ puruṣaḥ samena tāvatkṛtvāḥ prāṇiti cāpa cāniti; 12. 9. 2. 2 yad evāhorātrābhyaṁ enaḥ karoti; MS. 4. 5. 1 (63, 9) tasmād rātribhiḥ s'ravasyate; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 109, 5 von unten [§ 13]) rātryiḥ hi pas'avo baddhāḥ; S'B. 14. 9. 3. 1 (BĀUp. 6. 3. 1) puṇā nakṣatreṇa manthaṇi saṁniya; vgl. auch S'B. 2. 5. 2. 46 (= Kāṇva 1. 5. 1. 38) tad ye (Kāṇva atha) vais'vadevena ('at the Vais'vadeva' Eggeling) yajamānayor vāsasi parihite syātām; PB. 15. 5. 9 agnim̄ vai pūrvair aharbhir ājuhoti, 'to Agni he offers oblations during the preceding days' mit der Anm. 1 'This would mean that the ritual of the preceding days is performed in honour of Agni, the instrumental pūrvair aharbhiḥ being taken as an instrumental of time' (Caland). Cf. Syntax of Cases I § 40, p. 91–93; Renou, Gr. Sk. § 219, d, p. 294.

duction III § 21, o; p. 63, 1) te yām dis'am āpo bhavanti tad yanti.

Vgl. dazu den Lokativ AB. 3. 31. 9 yasyām asya dis'i dveṣyāḥ syāt; S'B. 5. 2. 4. 20 sa yasyām tato dis'i (scil. bhrātr̄yāḥ) bhavati; TS. 5. 2. 5. 6 kṣodhuko bhavati yas tasyām dis'i bhavati; KB. 7. 10 (33, 13) ta etasyām dis'i santaḥ somaṁ rājyāyābhyaśiñcanta;¹ aber der Akkusativ S'B. 12. 9. 3. 6; 13. 8. 4. 5; 14. 3. 1. 27 (Delbrück, Ai. Synt. p. 168, 11) yām asya dis'ām dveṣyāḥ syāt tām dis'ām parāsiñcet; K. 34. 18 (48, 15–16) yām dis'ām somaū saṁstutau syātām tām dis'ām parīkṣeta. Ähnlich der Akkusativ S'BKānva 4. 6. 4. 3 (Caland S'BK. I, Introduction III § 22, o, p. 62, 1 von unten) te yām dis'ām yūparām vetyanto bhavanti tad yanti [die Mādhyandinaparallele hat nichts Vergleichbares], wo aber vetyanto bhavanti = vetyanti ‘nach welcher Richtung hin sie den Opferfosten suchen werden’. Vgl. auch, mit der ✓ pinv, S'B. 14. 2. 2. 28 yām dis'ām pinvate tām pinvate ‘nach welcher Richtung hin (die Milch) überläuft’ gegenüber S'B. 14. 2. 2. 28 sa yasyām evainām (scil. gharmam) velāyām purā pinvayanti ‘at the place where’ (Egeling), ‘zu der Zeit, wann’, ‘bei der Gelegenheit, wann’ (PW.s. velā, Spalte 1374, 33).

Bei der ✓ vā ‘wehen’ haben S'B. 11. 5. 3. 1 (Delbrück, Ai. Synt. p. 168, 10) yām dis'ām vāto vāyāt; TB. 2. 3. 9. 9 yadā tām dis'āni vāto vāyāt² ‘nach welcher Richtung hin der Wind weht’ gegen den Lokativ apsu PB. 7. 9. 11 yathā vāto 'psu s'anair vāti ‘as the wind blows gently over the water’ (Caland).

¹ Cf. K. 8. 4 (88, 7) = Kap. 6. 9 (70, 2) etasyām vai (Kap. hi) devā dis'i; yasyām eva devā dis'i; TS. 5. 4. 3. 4 kasyām vāha dis'i kasyām vā; S'B. 13. 8. 1. 5 etasyām ha dis'i pitṛlokasya dvārain; 9. 1. 1. 10 etasyām ha dis'y etasya devasya gṛhāḥ; K. 36. 14 (80, 22) etasyām vai dis'i rudrānām gṛhāḥ.

² Diese akkusativische Konstruktion immer bei den Komposita ✓ vā + anu, + anu-sam, + abhi, + ā, + upa und + vi: TB. 2. 3. 9. 6 sarvā dis'o 'nu-vāti; sarvā dis'o 'nusarīvāti; TB. 2. 3. 9. 5 sarvā dis'a āvāti; TB. 3. 2. 4. 5; MS. 4. 1. 5 (6, 15); K. 31. 3 (4, 12) = Kap. 47. 3 (287, 6) yad vai kiṁ ca vāto nābhivāti; S'B. 13. 3. 8. 6 tad vāyur upavāti; TS. 3. 4. 3. 1; K. 13. 12 (193, 12) te (scil. dyāvāprthivī) vāyur vyavāt; S'B. 4. 1. 3. 7 imām (scil. vṛtram) no vivāhi; K. 27. 3 (142, 4–5) = Kap. 42. 3 (250, 10–11) imām (scil. somam) no vivāhi; tām vāyur madhyato vyavāt (cf. zum zerebralen † Festgabe Hermann Jacobi [1926] p. 19, 5–11).

B. S'B. 9. 1. 2. 36 rathantaram dakṣine pakṣe (scil. gāyati); 37 bṛhad uttare pakṣe; 38 vāmadevyam ātman; 39 yajñāyajñiyam puccham; 40 ātman gāyati . . . nikakṣe . . . dakṣine nikakṣe.

Für den Akkusativ puccham fehlt eine Parallel. Sonst steht immer der Lokativ: K. 21. 5 (43, 14–15 und 18) = Kap. 31. 20 (169, 18–19 und 20) yajñāyajñiyam (Kap. yajñāyajñiyam) pucche gāyati s'rōṇyām vāmadevyam . . . hṛdayam (= das Sāman Prajāpater hṛdayam) apipakṣe; MS. 3. 3. 5 (38, 10–11) prajāpater hṛdayam apipakṣe gāyate, tasmād idam apipakṣa ātmano hṛdayam anṛcam gāyate; S'B. 5. 1. 5. 1 yad brahmā rathacakre sāma gāyati nābhidaghna uddhite; 7. 4. 1. 24 puruṣe gāyati; S'B. 8. 7. 4. 1; 4 svayamātṛṇṇāsu (scil. iṣṭakāsu) sāmāni (4 om. sāmāni) gāyati; und mit $\sqrt{gā} + abhi$: S'B. 4. 6. 9. 11–12 ta uttarasya havirdhānasya jaghanyāyām kūbaryām sāmābhigāyanti; uttaraveder vottarāyām s'rōṇau | yad uttarasya havirdhānasya jaghanyāyām kūbaryām; PB. 18. 7. 12 vājinām sāma brahmā rathacakre 'bhigāyati (die Parallelen JB. 2. 194 brahmā rathacakra āśinas sāmābhigāyati).

7. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{vis'} + pra$.

A. MS. 4. 1. 6 (8, 10); K. 31. 4 (5, 14); Kap. 47. 4 (288, 6) manor vai s'raddhādevasya yajamānasyāsuraghnī (so emendiert v. Schroeder die Lesart der Hs. Ch. des K. yajamānasya tasyāsuraghnī) vāg yajñāyudhāni pravīṣṭāsīt aber die Parallelen TB. 3. 2. 5. 9 manoh s'raddhādevasya yajamānasyāsuraghnī vāg yajñāyudheṣu pravīṣṭāsīt (vgl. Zt. f. Indol. und Iran. 5, p. 117).

B. S'B. 2. 3. 1. 3 tad agnāv eva yonau garbho bhūtvā pravis'ati aber die Kānvaparallele 1. 3. 1. 1 agnim eva yoniṁ garbho bhūtvā pravis'ati (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III, § 21, c, p. 60).

Über die Konstruktion von vis' + pra mit Akkusativ und Lokativ s. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 115, 37 — 116, 35:

(a) Beim Particium praeteriti halten sich die akkusativische und die lokativische Konstruktion ziemlich die Waage: S'B. hat den Akkusativ zweimal (3. 4. 2. 5; 12. 3. 1. 9), den Lokativ fünfmal (1. 1. 4. 14 [= Kāṇva 2. 1. 3. 17]; 2. 3. 1. 9 [= Kāṇva

1. 3. 1. 4]; 2. 3. 4. 34 [= Kāṇva 1. 4. 1. 24]; 3. 3. 4. 7; 14. 7. 2. 17. Die TS. hat einmal den Lokativ (2. 1. 8. 4), einmal den Akkusativ (7. 5. 9. 3). Das TB. hat nur den Lokativ (1. 1. 10. 3; 1. 3. 5. 2–4; 3. 2. 5. 9). Die MS. hat nur den Akkusativ (4. 1. 6 [8, 10]; 4. 5. 2 [64, 7 und 65, 6]). Das K. hat einmal den Lokativ (33. 7 [32. 22]) und dreimal den Akkusativ (26. 9 [133, 7] = Kap. 41. 7 [243, 11]; 31. 4 [5, 14] = Kap. 47. 4 [288, 6]; 31. 15 [17, 13]): Das PB. hat einmal den Akkusativ (9. 1. 1). Das JB. hat 1. 7 (Caland § 3, p. 6, 17–19; 21; 22; 24) den Akkusativ; 1. 97; 98 (Caland, § 14, p. 20, 1–2 und 14) den Lokativ. Das AB. hat einmal den Lokativ (8. 20. 5).

(b) Das Kausativum wird immer mit dem Lokativ konstruiert.

(c) Beim nicht-kausativen Verbum, einschließlich der infiniten Verbalformen (mit Ausnahme des Particium praeteriti), steht fast durchgehend der Akkusativ: S'B. 69mal; TS. 28mal; TB. 10mal; MS. 47mal; K. 54mal; PB. 13mal; JB. 17mal; SB. einmal; AB. 10mal; KB. 4mal; GB. 6mal. Der Lokativ findet sich nur S'BMādhyandina 2. 3. 1. 3 (wo aber die Kāṇvaparallele 1. 3. 1. 3 den Akkusativ hat) und S'B. 3. 9. 2. 10.

8. Der Akkusativ und Lokativ beim Kausativum der $\sqrt{r} + \text{upa}$.

S'B. 8. 1. 4. 1 tā (scil. iṣṭakāḥ) hāike puruṣam upārpyopadadhati, . . ., tasmād enāḥ paris'ritsv evopārpyopadahyāt, ‘indem er diese (Ziegel) mit der Puppe [mit den Einfäßsteinen] in Berührung bringt’.

Zum Lokativ vgl. SB. 1. 5. 12 varuṇo vā etad viṣṇau yajñām upārpayati. Ähnlich die Lokative mit \sqrt{r} (Kausativum) GB. 2. 2. 5 etad vai sarvāṁ brahmaṇy arpitaṁ; mit \sqrt{r} (Kausativum) + prati S'B. 10. 5. 4. 4 yat paris'ritsu yajuṣmatīḥ (scil. iṣṭakāḥ) pratyarpayati ras'mīns tad dīkṣu pratyarpayati; mit \sqrt{r} (Kausativum) + sam S'B. 14. 5. 5. 15 (= BĀUp. 2. 5. 15) yathā rathanābhau ca rathanemau cārāḥ sarve samarpitā evam evāsmiṇn ātmāni sarve prāṇāḥ (Kāṇva sarvāṇi bhūtāni) . . . sarva eta ātmānaḥ samarpitāḥ.

Für den Akkusativ mit \sqrt{r} (Kausativum) + upa habe ich kein anderes Beispiel zur Hand; vgl. aber KāṭhUp. 4. 9 tam devāḥ sarve ṛpitāḥ.

Ein Instrumental steht K. 27. 10 (151, 3–9) ātmānam (ebenso yajamānam und sadasyān) yas'asārpayeyam; sva eva loke 'dhvar-yur ātmānam yas'asārpayati; sva eva loke yajamānam yas'asārpayati; sva eva loke sadasyān yas'asārpayati.

9. Der Akkusativ und Lokativ bei der \sqrt{as} ‘werfen’ + anu.

AB. 8. 11. 8 yathā ha vā idam niśādā vā selagā vā pāpakṛto vā vittavantam puruṣam aranye gṛhitvā kartam anvasya vittam ādāya dravanty evam eva ta ṛtvijo yajamānam kartam anvasya vittam ādāya dravanti (der Kommentar glossiert kartam anvasya mit kasmiṇś' cid andhakūpādirūpe garte tām prakṣipya) aber der Lokativ TS. 7. 2. 4. 2 yathā guṇe guṇam anvasyaty evam eva tal loke lokam anvasyati.

Sonst hat die \sqrt{as} und ihre Komposita regelmäßig den Lokativ des Platzes, wohin etwas geworfen wird: MS. 3. 2. 4 (20, 5); K. 21. 7 (46, 9); $\sqrt{as} + \text{api}$ MS. 3. 2. 7 (26, 18); PB. 8. 6. 8; 9; JB. 1. 332 (Caland § 112, p. 125, 1 von unten); $\sqrt{as} + \text{ava}$ TS. 3. 2. 2. 1; MS. 4. 6. 5 (85, 6); $\sqrt{as} + \bar{a}$ TB. 3. 3. 9. 11; K. 31. 12 (15, 3); 32. 6 (24, 20); MS. 1. 4. 8 (56, 4); $\sqrt{as} + \text{upa}$ MS. 3. 2. 6 (23, 11); $\sqrt{as} + \text{upa-sam}$ S'B. 6. 6. 4. 9; $\sqrt{as} + \text{ni}$ K. 29. 8 (178, 2); S'B. 7. 2. 1. 15; 9. 1. 2. 31; TS. 5. 4. 3. 4; TB. 3. 3. 2. 3 (bis); K. 21. 6 (45, 4); MS. 3. 3. 4 (37, 10); $\sqrt{as} + \text{parā}$ S'B. 3. 8. 5. 9 (quater); $\sqrt{as} + \text{pari}$ S'B. 6. 5. 2. 12; $\sqrt{as} + \text{pra}$ S'B. 3. 1. 2. 8 (bis); 3. 8. 2. 18; 4. 1. 2. 21; 4. 4. 5. 2; 9. 1. 1. 42; 9. 2. 1. 19; 14. 3. 1. 14; 14. 5. 4. 12 (BĀUp. 2. 4. 12); TS. 6. 1. 3. 8; TB. 3. 11. 8. 6; MS. 3. 9. 4 (119, 4); 4. 5. 2 (65, 1); AB. 2. 35. 3; 5; 7. 33. 1; JB. 3. 101 (Caland § 181 p. 243, 31); $\sqrt{as} + \text{prati}$ S'B. 12. 5. 2. 6; 8; 10; 11; TS. 5. 2. 9. 3; K. 20. 8 (27, 9) = Kap. 31. 10 (157, 22).

10. Der Akkusativ und Lokativ (Renou, Gr. Sk. § 223, b, p. 310, 4) bei der \sqrt{pat} .

S'B. 14. 7. 1. 20 (BAUp. 4. 3. 20) gartam¹ iva patati; JB. 1. 139 (Caland § 34, p. 40, 22); 2. 16 yathā kartam¹ patet tādr̥k

¹ Zu garta- :: karta- (Wackernagel I § 100, b, p. 117, 9) vgl. JB. 2. 299 (Caland § 156, p. 201, 5 mit Anm. 9 und 29) trikarta-, wenn dieses Nebenform zu trigarta-.

tat; TA. 6. 9. 19 (Mysore ed. II, p. 107–108) kartam¹ patiṣyāmi aber KB. 26. 4 (121, 20) garte¹ vā patati.²

11. Der Akkusativ und Lokativ bei der ✓ ruh.

S'B. 2. 1. 2. 7 manuṣyāñām kāmaṁ rohemā, . . . , te manuṣyāñām kāmam arohan, yaṁ manuṣyeṣu kāmam arohan . . . , tam pas'usu kāmaṁ rohati aber die Kāṇvaparallele 1. 1. 2. 4 manuṣyāñām kāme rohāma, . . . manuṣyāñām kāme rūlhāḥ . . . , manuṣyāñām kāme 'rohan . . . pas'ūnām kāme rohati (Caland, S'BKāṇva, Introduction III § 26, b; p. 67). Vgl. zum Akkusativ JB. 2. 14 atha rauhiṇakam, etena vai prajāpatir ekas'aphānām pas'ūnām kāmam arohat, tad yat kāmam arohat tad rauhiṇakasya rauhiṇakatvam, kāmaṁ pas'ūnām rohati ya evam veda.

Ganz ähnlich (Zeitschr. f. Indol. und Iran. 5, p. 123, 11) der Akkusativ nākaṁ rohati K. 6. 7 (56, 13) = Kap. 4. 6 (44, 10); TB. 1. 3. 4. 3; PB. 18. 7. 10; varṣīsthānī nākam rohati TB. 1. 3. 6. 1 (dazu nākasyaiva prṣṭhami rohanti TS. 7. 5. 8. 5) gegen den Lokativ nāke rohati GB. 2. 5. 8 (234, 5, von Gaastra zu Unrecht zu nākam emendiert).

Vergleiche damit die Mantras uttamam nākam (VS., MS., K., Kap., S'B. uttame nāke) adhi rohayemam (VS., MS., K., Kap., S'B. rohayainam; TA. rohemam) AV. 1. 9. 2; 4; 6. 63. 3; 6. 84. 4; 11. 1. 4; VS. 12. 63; TS. 4. 2. 5. 3; MS. 2. 7. 12 (90, 18); K. 16. 12 (234, 9); Kap. 25. 6 (95, 22); S'B. 7. 2. 1. 10; TA. 6. 4. 2 (Ved. Var. III § 526, p. 266, 5–7) und svo (TS. suvo) ruhāñā adhi nākam uttamam (TS., MS., K., Kap. nāka uttame; RV-Khila nāke asmin) RVKhila 9. 4. 9 (Scheftelowitz p. 124); VS. 11. 22; 18. 51; TS. 4. 1. 2. 4; 4. 7. 13. 1; MS. 2. 7. 2 (76, 1); 2. 12. 3 (146, 6); K. 16. 2 (222, 8); 18. 15 (275, 18); Kap. 29. 4 (131, 11); S'B. 6. 3. 3. 14; 9. 4. 4. 3 (Vedic Var. III § 526, p. 266, 2–4).

¹ Siehe Anm. 1 auf der vorigen Seite.

² Cf. PB. 16. 1. 2; KB. 16. 9 (73, 11); 25. 14 (119, 9) kartapatyam (KB. gartapatyam) eva tat; ähnlich PB. 4. 5. 13 tad āhuḥ; kartapraskanda (cf. KB. 26. 1 [120, 17] gartam abhipraskandati) iva vā esa yat trayastrins'āt (lies so mit Caland, ZDMG. 72, p. 19) saptadas'am upayantīti.

12. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{jap} + \bar{a}$.

S'B. 4. 5. 8. 10 dakṣine (scil. goḥ) karṇa ājapati aber die Kāṇvaparallele 5. 6. 5. 6 (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, j; p. 61) athāsyā dakṣināṁ karṇam ājapati.

Der Lokativ auch S'B. 13. 4. 2. 15 as'vasya dakṣine karṇa ājapataḥ (wie liest hier die Kāṇvarezension?).

Zum Akkusativ vgl. TS. 7. 1. 6. 8 tasyā (scil. goḥ) upothāya karṇam ājapet. Vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 118, 31–34. Das Vaikhānasasmṛta Sūtra 2. 6 (ed. Caland, Bibl. Ind. p. 25, 11) hat das Simplex \sqrt{jap} mit dem Lokativ karṇe:śaḍbhīḥ (scil. ṛgbhīḥ, der Instrumental ist bemerkenswert) karṇe japitvā.

13. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{hu} + abhi$.

S'B. 3. 6. 1. 21 viṣṭapam abhijuhoti, aber (Caland S'BK. I, Introduction III § 26, c; p. 68) die Kāṇvaparallele 4. 6. 1. 20 viṣṭape 'bhijuhoti.

Ein Lokativ bei $\sqrt{hu} + abhi$ ist sonst nicht zu belegen; beide Rezessionen lesen (Mādhy. 3. 6. 4. 15 = Kāṇva 4. 6. 4. 7) āvras'canam abhijuhoti.

Der Lokativ wird aus Beeinflussung des Simplex \sqrt{hu} zu erklären sein, vgl. TS. 6. 3. 3. 3; MS. 3. 9. 3 (116, 7); K. 26. 3 (125, 11) = Kap. 41. 1 (169, 3) āvras'cane juhoti gegen S'B. (oben) āvras'canam abhijuhoti; K. 22. 6 (61, 16) = Kap. 34 (175, 6–7) puruṣas/īrṣe juhoti gegen S'B. 7. 5. 2. 23; MS. 3. 2. 8 (27, 13) puruṣas/īrṣam abhijuhoti; K. 37. 12 (96, 13 und 15) nādyāṁ juhuyāt und juhoti gegen TS. 3. 4. 8. 3 nādīm abhijuhuyāt; K. 11. 10 (158, 5) apsv juhoti; TB. 3. 7. 3. 4 apsv hotavyam; S'B. 1. 8. 1. 9 yā amūr apsu āhutīr ahauṣīḥ; KB. 12. 1 (53, 7) apsu adhvaryur āhutīm juhoti gegen S'B. 3. 9. 3. 23 so 'po 'bhijuhoti; MS. 4. 7. 4 (98, 5–6) prahṛteṣu paridhiṣv ajuhot und paridhiṣu juhoti; K. 28. 9 (163, 18–19) = Kap. 44. 9 (264, 22–265, 1) prahṛteṣu paridhiṣu hāriyojanāṁ (Kap. hāriyojanāṁ, so die Hss.; cf. Sitz.-Ber. Bayer. Ak. d. W. 1934, Heft 6, p. 45, § 39) juhoti gegen MS. 4. 1. 14 (20, 8) paridhīn pariḥṛtyābhijuhoti; K. 31. 11 (14, 13) = Kap. 47. 11 (295, 14) paridhīn abhijuhoti.

Zur Parallelkonstruktion mit Akkusativ und Lokativ vgl. mit $\sqrt{i} + abhi-ava$: S'B. 3. 2. 2. 27 na (und yad) . . . apo 'bhyaveyāt; S'B. 3. 8. 5. 10 apa evābhyavetya; 4. 4. 5. 10 yā eva kās' cāpo

'bhyaveyāt; MS. 4. 8. 5 (112, 4 und 113, 12) apo 'bhyavayanti; MS. 4. 8. 5 (112, 5–6) sthāvarā abhyavayanti, . . ., yad vahantīr abhyaveyuh, . . ., yat sthāvarā abhyavayanti; PB. 5. 9. 3 yad apo 'nabhinandanto 'bhyavayanti; SB. 3. 1. 1 apa evābhyavayanti; MS. 3. 6. 2 (61, 2) yad apo 'vabhṛtham abhyavaiti; MS. 3. 6. 7 (68, 18) yarhy ado 'po 'vabhṛtham abhyavaiti; S'B. 4. 4. 5. 10 tam (scil. hradam) apo 'bhyaveyāt, aber K. 29. 3 (170, 19) = Kap. 45. 4 (270, 19) na vahantīṣ abhyaveyuh; S'B. 3. 1. 32 sra-vantīṣ abhyaveyūṣḥ sthāvarāsūṣ, . . ., sra-vantīṣ abhyaveyuh; 33 tāsv abhyaveyuh. Mit $\sqrt{dhā} + abhi-ni$: S'B. 14. 9. 4. 25 (BĀUp. 6. 4. 25) dakṣināṁ karṇam abhinidhāya ‘indem er (der Vater) (seinen Mund) an das rechte Ohr (des Kindes) legt’, aber S'B. 4. 4. 3. 9 mūrdhann abhinidhāya ‘indem er (die Somakufe) auf seinen Kopf legt’; 11. 5. 8. 6 yathā vā s'īrṇe (‘in ein zerbrochenes [Gefäß]’) garam abhinidadhyāt; |JB. 1. 358. 10 (Transactions Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, p. 157, 6) s'īrṇe vā bharam (so die Hss. A und D; die Hss. B und C haram) adhyādadhyāt]. Mit $\sqrt{srj} + abhi$ K. 8. 2 (84, 6) = Kap. 6. 7 (65, 8) yad amuṣā yajñiyam (lies so in K.) āśit tad imān (i. e. pṛthivīm) abhyasṛjatośāḥ [TS. 5. 2. 3. 3; TB. 1. 1. 3. 2 yad amuṣā yajñiyam āśit tad asyām adadhāt]; K. 13. 2 (180, 22–181, 1) prajāpatih pas'ūn srstvā varuṇāṁ varam abhyasṛjat; K. 34. 7 (40, 20) yajñāṁ vā anyāni chandāḥsy abhyasṛjyanta, svārājyam eva bṛhaty abhyasṛjyata; aber PB. 8. 7. 6 vais'vānare vā etad adhvaryuh sadasyān abhisṛjati ‘Unto (Agni) Vais'vānara the Adhvaryu gives over the persons seated in the Sadas’ (Caland).

14. Der Akkusativ und Lokativ bei der \sqrt{kram} + ā.

A. TS. 6. 6. 1. 1 dvābhyaṁ gārhapatyē juhoti, dvipād yajamā-naḥ, pratitiṣṭhyā, āgnīdhre juhoty antarikṣa evākramate, sado 'bhyaiti suvargam evaināṁ lokāṁ gamayati, saurībhyaṁ gār-hapatye juhoty, amum evaināṁ lokāṁ samārohayati, aber MS. 4. 8. 3 (109, 16–18) dvābhyaṁ gārhapatyē juhotimāri tenā-kramata, āgneyyāgnīdhre 'ntarikṣāṁ tenātha yad dakṣinā dīyante svargāṁ tena lokam. [GB. 2. 3. 17 dvābhyaṁ gārha-patyē juhoty adhvaryur asyākrāntenākrāmayaty āgneyyāg-nīdhriye 'ntarikṣāṁ tena].

Ähnlich mit Akkusativ MS. 3. 8. 7 (104, 15–16) *yad gāyatrīā juhotīmāṁ tenākramate*, *yat triṣṭubhāntarikṣam tenātha yad āhavaniyāṁ gachataḥ svargaṁ tena*; 2. 2. 13 (25, 17–18) *yad āgneya* (scil. caruh) *imāṁ tenākramate*, *yad vaiśnava ḡtarikṣam tena*, *yat prajāpatyo ḡmuṁ tena lokam.*

B. K. 21. 9 (49, 2–4) "suparṇo ḡsi garutmāṁ" iti *gāyatrīā sādayaty*, *asyāṁ evainam* (scil. *yajamānam*) *ākramayati*, "bhā-sāntarikṣam āprṇe" *‘ti triṣṭubhāntarikṣam evainam ākramayaty*, "ājuhvānas supratīkas purastād" iti *jagatyāmuṣyāṁ evainam ākrāmayati*.

Zum Lokativ vgl. K. 26. 2 (122, 16 und 17) = Kap. 40. 5 (228, 19 und 20); K. 28. 4 (147, 4 und 5) = Kap. 44. 4 (259, 4 und 5) *asyāṁ evainam* (scil. *yajamānam*) *ākramayati*, . . . , *antarikṣa evainam ākramayati*; K. 25. 8 (114, 9–10) = Kap. 40. 1 (221, 3–4) *asyāṁ evaine* (scil. *havirdhāne*) *ākramayati*, . . . *antarikṣa evaine ākramayati*.

Es ist möglich, daß hier der Akkusativ antarikṣam des Mantra auf das antarikṣam K. 21. 9 (49, 3) eingewirkt hat.

15. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{v}i + ā$ mit *pras'nam*.

AB. 3. 28. 1 *te deveṣu pras'nam aitām*; K. 13. 3 (182, 6) *tasmin pras'nam aitām*, aber MS. 4. 6. 4 (84, 3); TS. 2. 5. 8. 5; 2. 5. 11. 4; 8 *tau prajāpatiṁ pras'nam aitām*; TB. 2. 1. 6. 2 *te prajāpatiṁ pras'nam āyan*; dazu S'BKāṇva 2. 4. 2. 14 und 5. 1. 3. 10 *prajāpatiṁ pras'nam ājagmatuḥ*, die Mādhyandinaparallelen 1. 4. 5. 11 und 4. 1. 3. 14 *prajāpatiṁ prati pras'nam eyatuḥ* (so mit Caland, S'BKāṇva Introduction III § 21, 1; p. 61 zu lesen, vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V, p. 119, 17–30); JB. 3. 95 (Caland § 180, p. 240, 4) *tau vai: pṛcchāvahā iti, tau heksvākūn eva pras'nam eyayuḥ*.

Vgl. den Locativus personac beim Medium der \sqrt{pracch} : PB. 13. 3. 24 *te deveṣv aprēchanta*; 25. 13. 3 *tau deveṣv aprēchetām*; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 2–3) *prajāpatāv eva pṛcchāmahā iti, te prajāpatāv aprēchanta*; JB. 1. 109 (Caland § 17, p. 24, 13); 2. 243 (Caland § 148, p. 187, 16) *tau ha* (1. 109 om. *ha*) *prajāpatāv aprēchetām* (Delbrück, Ai. Synt. § 78, p. 120, 9).¹

¹ Zur lokativischen Konstruktion der \sqrt{pracch} schreibt mir Herr P. Thieme (Breslau): "⟨ \sqrt{pracch} mit Lokativ wird von Caland als 'um eine Entscheidung

Beim Aktivum der $\sqrt{\text{pracch}}$ steht sowohl die Person, die befragt wird, als auch die Sache, nach der gefragt wird, immer im Akkusativ. Der Accusativus personae steht auch bei dem Aktivum der $\sqrt{\text{pracch}}$ mit *pras'nam*, *pras'nān* (Delbrück, Ai. Synt. § 122, p. 180, 25) S'B. 11. 4. 1. 9; 14. 6. 8. 1 (BĀUp. 3. 8. 1); 14. 9. 1. 5 (BĀUp. Mādhy. 6. 1. 5 = Kāṇva 6. 2. 3); GB. 1. 1. 31 (bis); 32 (ter); 1. 2. 13; 1. 3. 8.

16. Der doppelte Akkusativ parallel dem Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{\text{pad}} + \text{abhi}$.

S'B. 5. 3. 3. 11 *athainaṁ* (scil. *yajamānam*) *dakṣine bāhāv abhipadya* japatī aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, K; p. 61 *athainaṁ dakṣināṁ pāṇim abhipadya* . . .

Weder für die Mādhyandinakonstruktion mit dem Akkusativ und Lokativ noch für die des Kāṇvatextes mit doppeltem Akkusativ (Caland: ‘are we to take the double accusative of the Kāṇvas as a σχῆμα καθ’ ὅλον καὶ κατὰ μέρος?’)¹ finden sich Parallelen. Die gewöhnliche Konstruktion für ‘jemanden (etwas) bei etwas ergreifen’ ist der Genitiv und Akkusativ: S'B. 2. 1. 4. 28 *pūrvārdham ulmukānāṁ abhipadya* (Kāṇva 1. 1. 4. 25 *ulmukāny upaspr̄s'ati*); S'B. 2. 5. 1. 5; 6 (= Kāṇva 1. 4. 3. 3) *tā asya* (scil. *prajāpateḥ*) *prajāḥ srstāḥ stanāv evābhipadya*; S'B. 3. 4. 1. 27

fragen’ | JB. ‘wir wollen die Sache dem P. zur Entscheidung vorlegen; sie fragten den P. um seine Entscheidung’, ‘sie legten dem P. die Sache zur Entscheidung vor’; PB. ‘they resorted (went) to the gods for a decision’] übersetzt. Es will mir in der Tat so vorkommen, als ob es sich um einen rechtlichen term. tech. handelt. Das ständige Medium der $\sqrt{\text{pracch}}$ bei dieser Konstruktion ist charakteristisch. Wörtlich möchte ich zunächst übersetzen: ‘sich bei Jemandem gegenseitig befragen’. Nun steht $\sqrt{\text{pracch}} + \text{sam}$ im Medium schon RV. 4. 18. 2^d *yudhyai tvena saṁ tvena pr̄cchai* im Gegensatz zu medialer $\sqrt{\text{yudh}}$ ‘sich bekämpfen’. Geldner übersetzt: ‘mit dem einen will ich kämpfen, mit einem anderen mich verständigen’; vgl. auch RV. 1. 165. 3^c *sampr̄chase* ‘du willst (mit uns) paktieren’ (Geldner). Darf man danach sich das Recht nehmen, die Wendung ‘sich bei Jemandem befragen’ zu verstehen als ‘sich bei Jemandem (als Schiedsrichter) einigen (bez. zu einigen streben)?’²

¹ Eine ähnliche Konstruktion bei $\sqrt{\text{mṛs'}}$ + *parā* JB. 1. 171 (Caland § 61, p. 66, 12 und p. 67, Anm. 5) *taṁ bāhū parāmṛs'ann* (‘ihn an beiden Armen packend’) *uvāca*. Vgl. auch Renou, Gr. Sk. § 218, E, p. 290, 1 von unten – 291, 3.

tasya devā anuhāya vālām abhipeduḥ; 3. 7. 1. 26 pūrvārdhamā vai daṇḍasyābhipadya; 6. 5. 2. 20 asyai (i. e. die Opferpfanne) bilam abhipadya; S'B. 14. 2. 1. 15 athāsyai (scil. goḥ) stanam abhipadyate; KB. 27. 6 (133, 2) athādhvaryur uttarasya havir-dhānasya kubārīm abhipadyāha. Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 118, 35 – 119, 9.

17. Adverbielles kṣipram und kṣipre.

Nach Caland S'BK. I, Introduction III § 26, d; p. 67 gebraucht die Kāṇvarezension nie den adverbiellen Lokativ kṣipre, sondern hat dafür den adverbiellen Akkusativ kṣipram. Die Mādhyandinarezension hat vorwiegend (40mal) den Lokativ kṣipre: 1. 2. 5. 17 (>:: Kāṇva 2. 2. 3. 16 kṣipram); 1. 3. 1. 17; 1. 4. 3. 21; 1. 6. 1. 18; 1. 7. 2. 17; 1. 8. 3. 16; 2. 1. 4. 19 (>:: Kāṇva 1. 1. 4. 19 kṣipram); 21 (>:: Kāṇva 1. 1. 4. 21 kṣipram) 2. 3. 2. 14; 2. 4. 4. 15 (bis; :: Kāṇva 1. 3. 4. 9, bis, kṣipram); 3. 1. 1. 2; 3; 4. 1. 1. 21; 4. 2. 1. 5; 4. 5. 2. 15; 4. 5. 8. 11; 4. 6. 8. 16 (quinquies); 5. 3. 3. 2; 3; 6. 2. 1. 37; 7. 4. 2. 18; 9. 3. 4. 11; 10. 3. 5. 16; 10. 5. 5. 9; 11. 1. 3. 7 (quater); 11. 2. 7. 23; 12. 4. 1. 4; 12. 4. 2. 9; 12. 4. 3. 8; 12. 5. 1. 17; 13. 8. 1. 7. 12; aber fünfmal den adverbiellen Akkusativ kṣipram S'B. 4. 1. 3. 3; 5. 5. 5. 14; 11. 2. 7. 23; 13. 2. 4. 3; 13. 8. 1. 2.

TS. hat zweimal (2. 1. 4. 15; 3. 1. 5. 15) kṣipram, einmal (3. 9. 1. 3) kṣipre.

KB. ebenso zweimal (2. 9. [8,5]; 28. 7 [137, 10]) kṣipram, einmal (1. 1 [1, 15]) kṣipre.

JB. hat kṣipre 1. 52. 1; 1. 64. 1; 1. 65. 2 (JAOS. 23, p. 332; 347; 348), dagegen kṣipram JB. 1. 250 tad yathā vittām pravāhaṁ kṣipram pravahed evam evainam etā devatā svargāya lokāya pravahanti; in enger Nachbarschaft stehen kṣipram und kṣipre JB. 1. 329 tad yat kṣipram rathantaram gāyati . . . , yo mām anena samam akṛd dhatāyam kṣipre pāpmānam vijahātv iti, sa ha kṣipre pāpmānam vijahāti ya evam vidvān kṣipram rathantaram gāyati und 330 (Journal of Vedic Studies I, 2 [1934], p. 39, 10).

Das Vādhūla Sūtra hat nach Caland, Acta Orientalia II, p. 153, 6 von unten nur den Lokativ kṣipre.

Nur den Akkusativ *kṣipram* haben PB. 7. 7. 12; 9. 1. 38; 12. 13. 23 (bis); 13. 4. 11; MS. 4. 2. 9 (ter, 31, 18; 32, 1); 4. 2. 14 (ter, 37, 16-18); 4. 6. 1 (bis, 78, 14; 16); K. 12. 2 (bis, 164, 12-13); AB. 5. 30. 1; 6. 8. 7 (ter); 6. 18. 1 (bis); 8. 28. 6-10; 20; GB. 1. 3. 13 (quater 80, 11; 81, 2; 8; 82. 1); 2. 6. 5 (249, 12; 15). Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V p. 122, 31-123, 10.

18. Adverbielles *anakṣastambham* und *anakṣastambhe*.

S'B. 3. 6. 4. 11 tam (scil. *yūpam*) vā *anakṣastambham* ('so daß die Achse nicht gehemmt wird') vṛṣ'cet, aber (Eggeling) die Kāṇvarezension *anakṣastambhe*.

Vgl. TS. 6. 3. 3. 3-4 *anakṣasaṅgam* | vṛṣ'ced, yad akṣasaṅgam vṛṣ'cet (cf. ĀpS'S. 7. 2. 6); MS. 3. 9. 2 (115, 1-2) *anakṣasaṅgam* sthāṇur uñś'iṣyo, yad akṣasaṅgam sthāṇum uñś'iḥset; aber K. 26. 3 (125, 18-19) = Kap. 41. 1 (236, 10-12) *gulphadaghne* und *jānudaghne* vṛṣ'cet, . . ., yāvaty *anakṣasaṅgas* syāt tāvati vṛṣ'cet.

19. Der Akkusativ und Dativ mit der ✓ *sthā+pra*.

TS. 2. 4. 4. 1-3 *prajāpatih* *prajā* asrjata, tā asmāt sṛṣṭāḥ parācīr āyan, tā yatrāvasan tato garmud udatiṣṭhat, tā bṛhaspatis' cānvaitāḥ, so 'bravīd bṛhaspatir: anayā tvā pratiṣṭhāny atha tvā *prajā* upāvartsyantīti, tam pratiṣṭhat, tato vai *prajāpatim* *prajā* upāvartanta . . . | *prajāpatih* pas'ūn asrjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ parāñca āyan, te yatrāvasan tato garmud udatiṣṭhat, tān puṣā cānvaitāḥ, so 'bravīt pūṣā: 'nayā mā pratiṣṭhātha tvā pas'ava upāvartsyantīti, mām pratiṣṭheti somo 'bravīn mama vai | akrīṣṭapacyam ity, ubhau vām pratiṣṭhānity abravīt, tau pratiṣṭhat, tato vai *prajāpatim* pas'ava upāvartanta; K. 10. 11 (138, 6) *prajāpatih* pas'ūn sṛṣṭāḥ tesāṁ pūṣṇam adhipām akarot, te 'smād apākrāmañs, teṣāṁ puṣā padenānvait, te yatrāvasañs tad garmutariñ s'akno jātām avindat, tām āchidyāharat, tayā *prajāpatim* abravīd: anayā mā pratiṣṭhasvopa vai tvaite pas'avaḥ punar naṁsyantīti, . . ., tato vai tam pas'avaḥ punar upānaman; aber MS. 2. 2. 4 (18, 3) *prajāpatih* pas'ūn asrjata, te 'smāt sṛṣṭāḥ parāñca āyañs, teṣāṁ pūṣṇam adhipām akarot, te yatrāvasañs tataḥ s'akno garmud ajāyata, tam vā āharad: anena me pratiṣṭheti.

Zum Dativ vgl. MS. 1. 10. 15 (154, 12) ta etam odanam apacaḥs, tena pas'ūn acikayus, te 'vidur: yatarān vā ima upāvartsyanti ta idānī bhaviṣyantīti, tēbhyo vā etena prātiṣṭhaḥs, tān etenāyachaḥs, tat pas'ūnāṁ vāvaiṣā yatiḥ; K. 36. 9 (76, 5) ta etam odanam apacanta, te pas'ūn acikayur: yatarān vā ime s'vah kamitāras te jetāra iti, tēbhya etena prātiṣṭhaḥs, tān etenāyachan, pas'ūnām evaiṣā yatiḥ.

Zum Akkusativ gibt es keine Parallelen. Delbrück, Ai. Synt. § 167, p. 291, 17 übersetzt die TS.-Stelle: 'Mit dieser (Pflanze) will ich vor dich treten' und so Keith: 'With this will I go before thee.'

20. Der Akkusativ und Dativ beim Desiderativum der ✓ man.

PB. 12. 10. 15 tasmai (scil. agnaye) jātāyā 'mīmānsanta: gārhapatyē praharāmaḥ āgnīdhrāḥ āhavaniyāḥ iti, 'About this (fire), after it has been produced, they (the theologians) are (viel-mehr were) in doubt: "Shall we throw it into the gārhapatya or into the āgnīdhra or into the āhavaniya?"' (Caland); der Kommentar: tasmai jātāyāgnaye tadarthaḥ brahmavādino 'mīmānsanta pūjitarvīcāravacano mīmānsāś abdo vicāritavanta ity arthaḥ. Der Dativ (Caland, PB. Übersetzung, Introduction III, § 8, b, p. XXVIII, 2) hat keine Parallele; an allen anderen vergleichbaren Stellen steht der Akkusativ: AB. 4. 27. 9 tasmād dhāpy etarhi gavyam mīmānsamānāḥ pṛchānti: santi tatrosāḥḥi iti 'Deshalb fragen sie auch jetzt noch, wenn sie in Zweifel über eine Weide sind: „Ist dort Salz“?'; MS. 3. 10. 5 (136, 9) kati pātrāṇīti pṛched, dvādaś'a pātrāṇy upāṇs'usavanas trayodas'am, yat tan mīmānsante: pātrāṇīm (lies so) na pātrāṇīm iti mīmānsante hi trayodas'am māsam: māsāṇīm (lies so; nasalierter auslautender Plutivokal, Wackernagel I § 257, b; p. 299, 16; § 259, b, α; p. 302, 3) na māsāṇīm (lies so) iti 'Wenn sie in bezug auf dieses (dreizehnte Gefäß) in Zweifel sind (weil es kein eigentliches Gefäß, upāṇs'upātra, sondern der zum Keltern des upāṇs'ugraha dienende Preßstein, upāṇs'usavana, ist): „Ist es ein Gefäß? Ist es kein Gefäß?“, so sind sie mit Bezug auf den Schaltmonat in Zweifel: „Ist der ein Monat? Ist der kein Monat?“. Ohne die Frage K. 8. 3 (86, 8) = Kap. 6. 8 (68, 1) divādhatte ya (Kap. yad) udite sūrya ādhatte, na vai su vidur iva manusyā nakṣatram

mīmāñsanta iva hy uditena vāva puñyāham (A. Weber, Die ved. Nachrichten von den Naxatra II, p. 296; [Abhandl. preuß. Ak. d. Wiss. 1862]); MS. 3. 8. 1 (92, 14) naivam ekas'caneśum astārīñ mīmāñsātā iti, tasmād etasye (scil. rudrasya) 'śur astā na mīmāñsitavyā; JB. 1. 176 (Caland, § 62, p. 67, 24) etad dha sma vai tat (so Caland; die Hs. tam) pūrve brāhmaṇā mīmāñsante.

21. Der Akkusativ und Dativ bei der \sqrt{yaj} .

S'B. 1. 3. 5. 10 upāñs'u tasyai devatāyai yajati yasyā iṣṭim nirvapati aber die Kāñvaparallele (Caland, S'BKāñva I, Introduction III § 21, g; p. 61) 2. 3. 3. 7 upāñs'u tāñ devatām yajet.

S'B. 1. 3. 5. 10; 1. 6. 2. 12 upāñs'u devatārīñ yajati; 3. 1. 3. 6 upāñs'u devate yajati; 11. 1. 5. 9; 11. 4. 3. 18 upāñs'u devatā yajati mit dem Akkusativ der Gottheit (Delbrück, Ai. Synt. § 90, p. 134, 20).

Aber S'B. 1. 6. 3. 19 tasmād yasyai kasyai ca devatāyai havir nirvapanti tat purastād ājyabhāgāv agnīśomābhyaṁ yajanti steht wieder der Dativ agnīśomābhyaṁ (leider merkt Caland die Kāñvaparallele hierzu nicht an); in der ähnlichen Stelle K. 8. 10 (94, 11) = Kap. 7. 6 (77, 13–14) āvām evāgra ājyabhāgau yajān; tasmād agnīśomā evāgra ājyabhāgau yajanti steht der regelmäßige Akkusativ der Gottheit. [Der Kasus des vaḥ in TS. 2. 6. 3. 1 yajān va ājyabhāgau ist doppeldeutig.]

Vielleicht sind die zwei ganz isolierten Dative der Gottheit im S'BMādh. den benachbarten Dativen mit der $\sqrt{vap} +$ nis zuschreiben. Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 117, 31–118, 21.

22. Das Kausativum der $\sqrt{nam} +$ upa mit Akkusativ und Dativ parallel zu $\sqrt{nam} +$ upa mit Akkusativ.

JB. 3. 50 yasmāt pas'avo 'pakrāmanty agnir eva tasmāt pas'ūn apakrāmayaty, atha yaṁ pas'ava upanamanty agnir eva tasmai pas'ūn upanamayati.

$\sqrt{nam} +$ upa regiert sonst überall den Akkusativ. Das Kausativum mit doppeltem Akkusativ ist nicht zu belegen; aber auch für den Dativ mit Akkusativ findet sich keine Parallelen.

23. (A). Der Akkusativ und Instrumental bei der $\sqrt{}$ as mit mithunī. (B.) Der Instrumental bei der $\sqrt{}$ bhū mit mithunī parallel dem Lokativ bei der $\sqrt{}$ car mit mithunam.

A. S'B. 1. 7. 4. 1; 2. 2. 4. 15; 3. 2. 1. 25 mithuny enayā syām; 2. 1. 1. 5 mithuny ābhiḥ syām aber die Kāṇvaparallelen (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, b, p. 60) 2. 7. 2. 1; 1. 2. 4. 11; 4. 2. 1. 19 mithuny enāṁ syām; 1. 1. 1. 3 mithuny enāḥ syām. Caland vermutet für den Akkusativ Beeinflussung durch $\sqrt{}$ bhū + sam 'coire' c. accus., das in S'B. 1. 7. 4. 1; 2. 1. 1. 5; 2. 2. 4. 15; 3. 2. 1. 25 in unmittelbarer Nachbarschaft steht (tāṁ sambabhūva) und auch sonst häufig ist: KB. 23. 4 (104, 24); TS. 2. 5. 1. 6 (ter); TB. 1. 3. 3. 4; TS. 6. 1. 3. 6 = MS. 3. 6. 8 (70, 4) = K. 13. 3 (182, 3) = K. 23. 4 (78, 22) = Kap. 36. 1 (188, 2); TS. 5. 5. 4. 1; TB. 1. 1. 3. 8; K. 8. 5 (89, 12) = Kap. 7. 1 (72, 13); MS. 1. 6. 12 (106, 8); S'B. 14. 4. 2. 5-9 (BĀUpMādhy. 1. 4. 5-9 = Kāṇva 1. 4. 3-4). Vgl. weiter $\sqrt{}$ bhū + sam mit mithunam und dem Akkusativ: K. 12. 5 (167, 16); K. 27. 1 (137, 9) = Kap. 42. 1 (246, 3) tāṁ (scil. vācam) mithunāṁ samabhavat; S'B. 6. 1. 2. 1 so 'gninā pṛthivīṁ mithunāṁ samabhavat; 3 sa vayunāntarikṣāṁ mithunāṁ samabhavat; sa ādityena divāṁ mithunāṁ samabhavat, 6 sa manasā vācam mithunāṁ samabhavat; 7-9 sa manasaiva vācam mithunāṁ samabhavat; S'B. 10. 6. 5. 4 (BĀUp. 1. 2. 4) sa manasā vācam mithunāṁ samabhavad as'ānāyāṁ mr̥tyuḥ (Kāṇva as'ānāyā mr̥tyuḥ mit var. lect. as'ānāyā hi mr̥tyuḥ).

B. Der Instrumental bei der $\sqrt{}$ bhū mit mithunī parallel dem Lokativ bei der $\sqrt{}$ car mit mithunam.

AB. 7. 13. 13 (S'loka) tāsmāt te (scil. pas'avaḥ) mātrāpi mithunībhavanti aber S'S'S. 15. 17 tasmāt te mātary api mithunāṁ caranti. Die Bloomfieldsche Concordance merkt die Variante mātrāpi :: mātary apinicht an. Sie fehlt auch in den Vedic Variants III.

Zum Instrumental bei der $\sqrt{}$ bhū mit mithunī vgl. JB. 1. 351 ṛcā mithunībhavati.

24. Der Akkusativ und Genitiv bei der $\sqrt{}$ hū (hvā) + pratিউpa (ritueller term. techn.).

S'B. 4. 4. 2. 16 tam na pratyupahvayeta, . . . ko hi hatasya niraśasya pratyupahavah (Nomen), . . . tam vai praty evopa-

hvayeta aber die Kāṇvaparallele (Caland S'BK. I, Introduction III § 25, c; p. 67) 5. 4. 4. 12 ned asya hatasya niraṣṭasya pratyupahvayai, . . ., kiṁ tasya na pratyupahvayeta.

Vgl. KB. 14. 8 (60, 8 und 10) pratyupahavo (Nomen) *'chāvākasya*; pratyupahūto *'chāvākah*.

Caland bemerkt: 'Is the genitive of the Kāṇvas the result of the influence of the Mādhyandinas'ākhā?' Ich möchte eher annehmen, daß der Genitiv der Kāṇvas bei der $\sqrt{hū}$ (hvā) + prati-upa durch ein dem Sprecher vorschwebendes Nomen pratyupahava [pratyupahvayate = pratyupahavam̄ karoti] veranlaßt worden ist.¹

25. Der Akkusativ und Genitivus partitivus bei der $\sqrt{str} + upa$.

An Stelle von S'B. 1. 7. 2. 10 und 1. 7. 4. 11 ājyasyopastīrya lesen (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, h, p. 61) die Kāṇvaparallelen 2. 6. 4. 10 und 2. 7. 2. 9 upastīryājyam.

Der partitive Genitiv (Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 7 von unten) auch S'B. 1. 6. 1. 21; 4. 4. 2. 5; 4. 4. 5. 16; 17 ājyasyopastīrya; AB. 2. 14. 4 ājyasyopastrñāti; 5 dvir ājyasyopastīrya; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI p. 183, 26 und 27 [§ 68]) sa yad ājyasyopastrñīte.

Der Akkusativ S'B. 2. 5. 2. 37; 38 (die Kāṇvarezension 1. 5. 1. 33; 34 hat nichts Entsprechendes); S'B. 2. 5. 3. 14; 15 (= Kāṇva 1. 5. 2. 13; 14); S'B. 2. 6. 1. 27; 28; 29; 31 (= Kāṇva 1. 6. 1. 17–20); S'B. 11. 7. 4. 4 upastrañīta ājyam; S'B. 3. 8. 2. 26 ājyam upastrañīte; S'B. 2. 5. 3. 9 und 10 sa dakṣinasyaudanasya sarpīrāsecanāt tata ājyam upastrañīte; sa uttarasyaudonasya sarpīrāsecanāt tata ājyam upastrañīte (Kāṇva 1. 5. 2. 8 und 9 so 'syā dakṣinasyaudanasya tata evājyam upastrañīte; so 'syottara-syaudanasya tata evājyam upastrañīte).

¹ Sonst steht $\sqrt{hvā} +$ prati-upa noch TB. 3. 3. 8. 4 mukham iva pratyupahvayate, Caland zu ĀpS'S. 24. 14. 15 'Er ruft die Idā zu sich heran, sie (d. h. die in seiner Hand befindliche Idā) vor den Mund (haltend)' mit Verweis auf ĀS'S. 1. 7. 6 und S'S'S. 1. 10. 7.

26. Der Akkusativ und Genitivus partitivus beim Kausativum der ✓ *ghṛ* (ghar) + abhi.

An Stelle von S'B. 1. 7. 2. 10 und 1. 7. 4. 11 upariṣṭād ājyasy-ābhīghārayati lesen die Parallelen Kāṇva 2. 6. 4. 10 und 2. 7. 2. 9 ājyam abhīghārayati (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, h; p. 61).

Der partitive Genitiv (Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 7 von unten) auch S'B. 1. 6. 1. 21 (wozu ich die Kāṇvaparallele nicht feststellen kann); 2. 5. 2. 37; 38; 2. 5. 3. 9; 10; 14 (wozu der publizierte Kāṇvatext keine syntaktischen Parallelen hat); 3. 8. 3. 19; 4. 4. 2. 5 upariṣṭād ājyasyābhīghārayati; S'B. 2. 5. 2. 39; 40; 2. 5. 3. 15; 2. 6. 1. 27–29; 31 (wozu der Kāṇvatext keine syntaktischen Parallelen hat); 3. 8. 2. 26; 3. 8. 3. 23; 25; 4. 4. 5. 1; 4. 5. 2. 11 upariṣṭād dvir ājyasyābhīghārayati.

Der Akkusativ TB. 3. 3. 5. 2 abhy ājyaṁ ghārayati; S'B. 3. 8. 2. 24 vapāṁ evāgre 'bhīghārayaty atha pr̄ṣadājyam; pr̄ṣadājyam evāgre 'bhīghārayanti; 25 vapāṁ evāgre 'bhīghārayed atha pr̄ṣadājyam; TS. 6. 3. 9. 6 pr̄ṣadājyam abhīghārya vapāṁ abhīghārayati; MS. 3. 10. 1 (130, 14–15) yad vapāṁ abhīghārya pr̄ṣadājyam abhīghārayet; yat pr̄ṣadājyam abhīghārya vapāṁ abhīghārayati.

Aber natürlich der Instrumental ājyena, wenn die zu betrüffelnde Opfergabe im Akkusativ angegeben wird: MS. 4. 1. 12 (15, 18); TB. 3. 3. 5. 2 ājyenā (TB. yad ājyenā) 'nyāni havīñsy abhīghārayanti (TB. abhīghārayanty atha) kenājyam; S'B. 7. 3. 2. 3 ājyena hi havir abhīghārayanti; TS. 6. 3. 10. 2 pr̄ṣadājyena hr̄dayam abhīghārayati; S'B. 1. 5. 3. 25 tenaiva yathāpūrvarū ha-vīñsy abhyaghārayan; oder zu ergänzen ist S'B. 7. 3. 2. 3 ājyena; 12. 5. 1. 13 ājyenābhīghārya. Und so mit ✓ *ghṛ* (ghar) + prati-abhi AB. 5. 16. 9 tad yathaivāda ājyenāvadānāni punah praty-abhīghārayanti; mit ✓ *ghṛ* (ghar) + vi-ā TS. 6. 2. 11. 3 ājyena vyāghārayati; S'B. 9. 2. 1. 3 svayamātṛṇṇām vyāghārayaty ājyena pañcagr̄hitena; S'B. 9. 2. 1. 7 ājyena und pañcagr̄hitena (scil. vyāghārayati); ājyena hy uttaravedīm vyāghārayanti; pañcagr̄hitena hy uttaravedīm vyāghārayanti.

27. Parataktischer Akkusativ und hypotaktischer Genitivus partitivus bei yāvat.

K. 31. 1 (1, 8) = Kap. 47. 1 (284, 13) *yāvad-yāvad vā avidvān adhvaryur barhiṣo dāti tāvad asyātmano mīyate*, aber MS. 4. 1. 4 (3, 11) *yāvad-yāvad evam avidvān adhvaryur barhir dāti tāvad asyātmano mīyate*, ‘wieviel der Opferstreu’ :: ‘wieviel Opferstreu’.

28. Der Accusativus rei et personae parallel zum Accusativus rei und Genitivus personae bei der ✓ ji (+ abhi).

MS. 1. 9. 8 (139, 5); *dakṣiṇato vai devān asurā yajñam ajayan* und 3. 8. 10 (110, 3 und 5) *dakṣiṇato vai devān asurā yajñam ajayan*, . . ., etat prati vai *devān asurā yajñam ajayan* aber K. 9. 15 (118, 6) *dakṣiṇato vai devānāṁ asurā yajñam abhyajayan* und K. 26. 1 (121, 4) *dakṣiṇato vai devānāṁ yajñam rakṣāḥsy abhyajayan* [die Kap. Parallele 40. 4 (227,7) *dakṣiṇato* vai *devānāṁ rakṣāḥsi yajñam ajighāḥsan*];¹ K. 28. 4 (157, 12) = Kap. 44. 4 (259, 13) *dakṣinato* vai *devānāṁ yajñāṁ rakṣāḥsy abhyajayan*.

Zum doppelten Akkusativ mit ✓ ji (Delbrück, Ai. Synt. § 122, p. 180, 9 von unten) TS. 2. 4. 1. 2 *yad asurāñ jayāma tan nah sahāsat*; K. 10. 7 (132, 15) *yad evemān asurāñ jayāma tan nas sahāsat*; K. 23. 10 (86, 3) = Kap. 37. 1 (194, 1–2); MS. 3. 7. 3 (77, 8) *sā* (MS. *sā* *vai*) *kadrūś suparṇīm ātmarūpam* (MS. *ātmānam*) *ajayat*; S'B. 14. 6. 8. 1; 12 (BĀUp. 3. 8. 1; 12) *na* *vai* *jātu yuṣmākam imāṁ kas'cid brahmodyāṁ jetā*; S'B. 3. 6. 1. 28 *tān apy ardham āgnīdhrasya jigyuḥ*; 3. 6. 2. 3 *ātmānarāṁ nau sā jayāt*; 8 *ātmānam* *vai* *tvājaiṣam*; PB. 14. 3. 13 *imāṁ māṁ yūyam* *vasnikāṁ jayātha*; Vādhūla S. (Caland, Acta Orientalia VI § 64^a, p. 176) *yāṁ* *vai* *tāṁ brahmavādyam* *eva* *jigāya*.

Zum doppelten Akkusativ mit ✓ ji + abhi K. 29. 6 (174, 3) = Kap. 45. 7 (273, 6) *devā vā asurān yajñam abhijitya*; PB. 20. 8. 1 *abhijitā* *vai* *devā asurān imān lokān abhyajayan*, . . ., *abhijitaiva bhrātṛvyam imān lokān abhijitya*.

Zum Genitiv mit ✓ ji + abhi vgl. TB. 3. 1. 4. 3 *oṣadhīnāṁ rājyam abhijayeyam*; *oṣadhīnāṁ rājyam abhyajayat*; *samānānāṁ ha* *vai* *rājyam abhijayati*; 3. 1. 5. 14 *pitrṇāṁ rājyam abhijayeyam*;

¹ So die Hss. der Kap.; Raghu Vira emendiert nach K., kaum mit Recht vgl. Sitz.Ber. bayer. Akad. d. W. 1934, Heft 6, p. 23–24, § 7.

pitṛṇāṁ rājyam abhyajayat; samānānāṁ ha vai rājyam abhijayati; 3. 1. 4. 14 s'raiṣṭhyāṁ devānāṁ abhijayeva; s'raiṣṭhyāṁ devānāṁ abhyajayatām; s'raiṣṭhyāṁ ha vai samānānāṁ abhijayati; 3. 1. 5. 2 jyaiṣṭhyāṁ devānāṁ abhijayeyam; jyaiṣṭhyāṁ devānāṁ abhyajayat; jyaiṣṭhyāṁ samānānāṁ abhijayati; mit ✓ ji S'B. 11. 6. 1. 8–11 tena vanaspatināṁ (9 tena pas'ūnāṁ, 10 tenauṣadhiṇāṁ, 11 tenāpāṁ) lokar̄i jayati. [MS. 3. 8. 3 (96, 7–8) yāvad–yāvad vai yajamāno vedyāḥ kurute tāvattāt – tāvattāt (Wackernagel III § 244, b, γ, p. 500, 7 von unten) pṛthivyā jayati hängt pṛthivyāḥ von tāvattāt ab.]

29. Ein sehr auffälliger (parataktischer) Akkusativ, statt des zu erwartenden Genitivs findet sich in folgender Stelle:

S'B. 13. 7. 1. 1 sarveṣāṁ bhūtānāṁ s'raiṣṭhyāṁ svārājyam ādhipatyāṁ paryait, . . . , tathaivaitad yajamānah . . . sarvāṇī bhūtāni s'raiṣṭhyāṁ svarājyam ādhipatyāṁ paryeti.

Sonst immer der Genitiv: TS. 5. 1. 8. 2 yāvanto vai mṛtyubandhavas teṣāṁ yama ādhipatyāṁ parīyāya; 5. 2. 3. 1 yāvatī vai pṛthivī tasyai yama ādhipatyāṁ parīyāya; 5. 3. 2. 4 bṛhatī chandasāṁ svārājyāṁ parīyāya; K. 29. 7 (20–22) = Kap. 45. 8 (274, 16–17) etair (scil. grahaiḥ) eṣāṁ lokānāṁ ādhipatyāṁ paryāyan, . . . , eṣāṁ lokānāṁ ādhipatyāṁ paryeti; K. 33. 6 (31, 20) svānāṁ ādhipatyāṁ paryeti; KB. 26. 3 (121, 15–16) sarveṣāṁ ca bhūtānāṁ s'raiṣṭhyāṁ svārājyam ādhipatyāṁ paryeti; TS. 7. 5. 8. 3 āsāṁ aham rājyāṁ parīyām, . . . , tāsāṁ rājanenai (scil. sāmnā) 'va rājyāṁ paryait, . . . , prajānām eva tad yajamānā rājyāṁ pariyanti; TS. 6. 4. 11. 1; 3; K. 12. 7 (170, 1) agram eva samānānāṁ paryeti; TS. 6. 4. 11. 1; TB. 1. 3. 2. 3 agram samānānāṁ paryeti; TS. 6. 6. 11. 2 tato vai so 'gram devānāṁ paryait; TB. 1. 3. 2. 2 so 'gram devatānāṁ paryait; TB. 3. 1. 5. 8 agram devatānāṁ parīyāma, . . . , tato vai te (scil. vasavah) 'gram devatānāṁ paryāyan, . . . , agrāḥ ha vai samānānāṁ paryeti; Chānd Up. 3. 6. 4 vasūnām (7. 4 rudrāṇām; 8. 4 ādityānām; 9. 4 marutām; 10. 4 sādhyānām) eva tāvad ādhipatyāṁ svārājyāṁ paryetā.

30. Ganz unverständlich (auch Caland: 'inexplicable') ist der Genitiv plur. yathārthānām der Kāṇvas parallel zum adverbial-

len Akkusativ *yathārtham* (dieses auch noch GB. 1. 1. 30; 32 in der vedischen Prosa) der Mādhyandinas:

S'B. 2. 3. 1. 6 vi hi sr̄jyante yathārtham aber die Kāṇvarezension (alle Hss.) 1. 3. 1. 2 visr̄jyante hi yathārthānām (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 25, c, p. 67).

31. Ein eigentümlicher Instrumental (parallel zum Akkusativ) bei der ✓ ah.

S'B. 11. 2. 6. 12 tad dha smaitad āruṇir āha aber die Kāṇvaparallele (Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22; i; p. 64) 3. 2. 10. 10 etena ha sma vai tad āruṇir āha.

Die einzige Stelle, die sich etwa zum Vergleich mit etena bietet, ist S'B. 14. 8. 13. 2 (BĀUpMādh. 5. 13. 2 = Kāṇva 5. 12. 1) sa ha smāha pāṇinā, wo S'aṅkara mit pāṇinā hastena nivārayan glossiert. Dann müßte etena deiktisch etwa 'in dieser Weise', 'mit dieser Geste' heißen?

Sonst immer der Akkusativ: S'B. 1. 1. 2. 11 tad dha smaitad āruṇir āha (Kāṇva 2. 1. 2. 10 uta ha smāhāruṇih); S'B. 4. 5. 7. 9 tad dha smaitad āruṇir āha; 5. 2. 2. 5 tad dha smaitat purā kuru-pañcālā āhuḥ; 6. 1. 2. 24 tad dha smāhāktākṣyah; 11. 2. 7. 12; 12. 2. 1. 9 etad dha sma vai tad vidvān āha; 12. 2. 4. 8 etad dha vai tad vidvān āha paīngyah; 12. 3. 2. 6 etad dha sma vai tad vidvān āha vārkaliḥ; 12. 8. 1. 17 tad u smāha revottarā sthapatih pāṭavas' cākrah; 12. 8. 3. 7 etad dha sma vai tad vidvān āha gaurīvitih s'āktyah; S'B. 14. 8. 13. 2 (BĀUpMādh. 5. 13. 2 = Kāṇva 5. 12. 1) tad dha smāha pitṛdah pitaram; S'B. 14. 9. 4. 4 (BĀUp. 6. 4. 4) etad dha sma vai tad vidvān uddālaka āruṇir (und nāko maudgalya und kumārahārita) āha; MS. 1. 4. 5 (53, 14) etad dha sma vā āha kapivano bhauvāyanah [K. 32. 2 (20, 19) atha ha smāha k. bh.]; 1. 5. 8 (76, 15–16); 1. 8. 2 (117, 2;) etad dha sma vā āha nāradah; MS. 1. 4. 10 (58, 6–7); 1. 5. 9 (77, 7–8); 3. 6. 4 (64, 13); 3. 8. 6 (103, 9) etad dha sma vā āhāruṇa aupaves'ih [K. 32. 7 (25, 22) atha ha smāhāruṇa aupaves'ih]; MS. 1. 6. 5 (94, 14–15) etad dha sma vā āha kes'ī sātyakāmiḥ kes'inari dārbhyam; MS. 1. 8. 9 (130, 10–11) etad dha sma vā āhur dākṣāyaṇāḥ; K. 22. 8 (65, 6) etad dha sma vā āhus' s'arkarākhyāḥ; K. 22. 6 (62, 13–14) = Kap. 34 (176, 13) etad dha vā

uvāca s'añkhaḥ kauṣyāḥ putram agnīm cikivāñsam; K. 22. 7 (63, 10) = Kap. 35. 1 (177, 11–12) etad dha vā uvāca divājātās' (K. jātās') s'ākāyanyas' s'añkham kauṣyam; PB. 8. 6. 8 etad dha sma vā āha kūśāmbaḥ; SB. 1. 4. 6 etad dha smāha glāvo maitreyāḥ; 1. 6. 2 etad dha smāhoddālaka āruṇih; 1. 6. 5 etad dha sma vai tad vidvān āha; 3. 7. 15 etad dha smāha muñjaḥ sāmas'ravasaḥ; 16 tad u ha smāha vāsiṣṭhas' caikitāneyaḥ; AB. 3. 6. 4 tad u ha smāha hiraṇyadan baidah; GB. 1. 1. 13 tad u ha smāha prajāpatih; 1. 3. 3 tad u ha smāha s'vetaketur āruṇeyāḥ; MS. 1. 4. 5 (53, 9–10) etad dha sma vā āhaupāvir jānas'ruteyaḥ.

32. Der Akkusativ und Instrumental bei der $\sqrt{āp}$.

A. S'B. 2. 6. 3. 11 tenaiva saṁvatsaram āpnoti . . . tad dhaike rātrīr āpipayiṣanti, sa yadi rātrīr āpipayiṣet aber die Kāṇva-parallele (Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22, c; p. 63) 1. 6. 3. 8 tenaiva saṁvatsaram āpnoti, rātribhir haika āpi-payiṣanti, yady u rātribhir āpipayiset.

Zum Akkusativ rātrīḥ vgl. S'B. 1. 3. 5. 8–9 tad rātrīr āpnoti | tad ahāny āpnoti, tat saṁvatsaram āpnoti; 11. 1. 2. 10–11 tad rātrīr āpnoti | tad ahāny āpnoti, tad v eva saṁvatsarāni āpnoti; S'B. 9. 1. 1. 43; 9. 3. 3. 18 tat saṁvatsarasyāhāny āpnoti, tad rtūnām (9. 1. 1. 43 tan māsasya) rātrīr āpnoti, tad ubhayāni saṁvatsarasyāhorātrāny āpnoti.

Zum Instrumental der Kāṇvas bemerkt Caland: ‘probably the object saṁvatsaram is to be understood’; vgl. K. 34. 7 (40, 18) ubhābhyaṁ eva rūpābhyaṁ saṁvatsaram āpnoti; PB. 4. 1. 5 ahorātrābhyaṁ eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; 4. 2. 7 stotri-yābhir eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; 17. 13. 17 agnīm saṁvatsaram vais'vadevenāpnoti sūryaṁ parivatsaram varunapraghā-sais' candramasam idāvatsaram sākamedhair vāyum anuvatsaram s'unāśīryeṇa; KB. 11. 7 (51, 23–24) tad ṛtum āpnoty, rtunā saṁvatsaram; 14. 1 (61, 12–15) etena vai devāḥ sad-vidhenājyena ṣaḍṛtum saṁvatsaram āpnuvan ṣaḍvidhaṁ saṁvatsareṇa sarvān kāmān . . . tatho evaitad yajamāna etenaiva ṣaḍvidhenājyena ṣaḍṛtum saṁvatsaram āpnoti ṣaḍvidhaṁ saṁvatsareṇa sarvān kāmān; 19. 10 (88, 19) anenāhnā ṣaḍaham āpnuvan ṣaḍahena saṁvatsaram, (89, 2–4) tad yathaitenāhnā

chandogāḥ ṣadaham āpnuvanti ṣadahena saṁvatsaram . . . evam evaiteñhnā hotā ṣadaham āpnoti ṣadahena saṁvatsaram; S'B. 3. 1. 3. 17; 3. 1. 4. 5; 3. 3. 3. 5; 3. 4. 1. 14; 3. 9. 4. 11; tam (scil. saṁvatsaram) pañcabhir āpnoti; 11. 5. 2. 10 tad ebhīḥ saṁvatsaram ca mahāvrataṁ cāpnoti; S'B. 2. 6. 3. 10 (= Kāṇva 1. 6. 3. 8) tenaiva saṁvatsaram āpnoti; S'B. 3. 1. 4. 20 etam (scil. saṁvatsaram) evaitayāpnoti; AB. 5. 29. 5 saṁvatsareṇaiva saṁvatsaram āpnoti; S'B. 10. 4. 3. 12 paris'ridbhīr evāsyā (scil. saṁvatsarasya) rātrīr āpnoti yajuṣmatibhir ahāni . . . lokāmṛṇābhir muhūrtān; das Objekt aus dem vorhergehenden zu ergänzen: TB. 2. 2. 8. 5–6 tam devāḥ praisaiḥ praisam aicchan, tat praisāñām praisatvam, nividbhīr nyavedayan, tan nividām nivittvam | āpriḥbir āpnuvan, tad āpriñām āpritvam. Caland's Interpretation ist zweifellos richtig, vgl. unten B.

Anmerkung. 1. Einige Male steht bei der ✓āp der Lokativ dem Instrumental fast äquivalent: S'B. 6. 2. 1. 20 purodāś'akapālesu nv evāpyata iyām prathamā mṛṇmayiṣṭakā; 10. 1. 2. 9 tāni vā etāni sarvāni jyotiṣṭoma evāgniṣṭoma āpyante; 10. 2. 6. 1 māsi vai saṁvatsarasyāhorātrāṇy āpyante; K. 34. 12 (45, 4–6) bṛhatyām (ebenso vācy) evaitat pas'ūn āpnoti, bṛhatyām (ebenso vācy) evaitat pas'ūn āptvāvaraṇddhe; TS. 3. 4. 10. 2 atho virājy eva yajñām āpnoti; KB. 20. 1 (89, 15) tasminn (scil. saṁvatsare) etat ṣaṭtayam annādyam āpnuvanti, wo überall 'in, bei' von 'durch' nur wenig verschieden ist. Cf. unten § 53.

2. Häufig ist das Adverbium in -s'aḥ; S'B. 12. 2. 1. 8; MS. 3. 4. 6 (52, 18–19); PB. 4. 2. 8; AB. 4. 16. 2 māsas'a eva tat (MS. om. tat) saṁvatsaram āpnuvanti (MS. āpnoti); TS. 2. 5. 8. 2; TB. 3. 3. 7. 1; K. 33. 2 (28, 4); K. 33. 8 (34, 22) ardhamāsas'aḥ saṁvatsara āpyate; PB. 4. 2. 8; AB. 4. 16. 4; K. 33. 2 (28, 4–5); K. 33. 8 (35, 1) ardhamāsas'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; K. 33. 2 (28, 11) āpan saṁvatsaram ardhamāsas'a āpann ahas's'aḥ K. 33. 2 (28, 6–7) ahas's'as saṁvatsara āpyate; ahas's'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; AB. 4. 16. 1 ḥtus'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; TS. 2. 5. 8. 3 akṣaras'a eva saṁvatsaram āpnoti.

B. S'B. 11. 1. 2. 12; 11. 2. 3. 6 martyā ha vā agre devā āsuḥ, sa yadaiva te saṁvatsaram āpur (aber 11. 2. 3. 6 te brahmaṇāpur) athāmṛtā āsuḥ, sarvām vai saṁvatsarah.

Sāyaṇa glossiert brahmaṇāpuḥ mit brahmaṇā vyāptāḥ und Eggeling bemerkt: ‘the use of āp with Instr. is peculiar’. Wahrscheinlich ist mit A. Minard, La Subordination dans la Prose Védique (Annales de l’Université de Lyon, IIIe série, fasc. 3) p. 152 § 541 in S'B. 11. 2. 3. 6 zum Instrumental brahmaṇā als direktes Objekt saṁvatsaram zu ergänzen; vgl. etwa K. 10. 1 (125, 10) bṛhaspatinā brahmaṇā brahma (scil. āpnoti). Vgl. oben A und § 2, J die Ellipse von somam.

33. Der Akkusativ und Instrumental des Wortes ‘Weg’ bei der $\sqrt{kram} + ā$.

AB. 7. 13. 13 (S'loka) eṣa panthā urugāyah sucevo | yaṁ putriṇā ākramante vis'okāḥ aber S'S'S. eṣa panthā vitato devayāno | yenākramante putriṇo ye vis'okāḥ (cf. Vedic Variants III § 465, p. 232, 3). Bei $\sqrt{kram} + ā$ gibt es weder für den Akkusativ noch für den Instrumental des Wortes ‘Weg’ eine Parallel; entfernt ähnlich ist S'B. 14. 6. 1. 8 (BĀUp. 3. 1. 8 Mādhy. = 6 Kāṇva) kenākramena yajamānāḥ svargam lokam ākramate. Vgl. § 34.

34. Der Akkusativ und Instrumental des Wortes ‘Weg’ bei der $\sqrt{pad} + prati$.

S'B. 2. 1. 4. 6 yathānyena pathaiṣyant so 'nyena pratipadyeta aber die Kāṇvaparallele 1. 1. 4. 5 yathānyena pathaiṣyann anyaṁ panthānam pratipadyeta (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, i, p. 61).

Zum Akkusativ vgl. S'B. 14. 9. 1. 3 (BAUp. Mādhy. 6. 1. 3 = Kāṇva 6. 2. 2) devayānam vā panthānam pratipadyate pitry-āṇam vā; Pras'naUp. 1. 9 dakṣiṇam ayanam p.

Zum Instrumental vgl. S'B. 5. 4. 3. 6; 13 yenaiva dakṣiṇā yanti tena pratipadyante; TB. 3. 8. 22. 1 yathākṣatrajño 'nyena pathā pratipādayet (cf. S'B. 13. 2. 3. 2 yathākṣetrajño 'nyena pathā nayet); TS. 7. 3. 1. 1 yo vai prajavām yatām apathena pratipadyate; KB. 18. 10 (82, 18 und 20) sa etenāyanena pratipadyate; ChUp. 4. 15. 6 eṣa devapatho brahmopatha, etena pratipadyamānāḥ . . . nāvartante. Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 118, 22.

Anmerkung. Auch bei \sqrt{i} wechselt der Instrumental (Delbrück, Ai. Synt. p. 129, 18ff.) mit dem Akkusativ (Delbrück, p. 169, 24). Der Instrumental: S'B. 1. 1. 1. 17; 3. 1. 2. 6 tasmād yenaitā (scil. āpah) yanti nimnaṁ kurvanti (Kāṇva 2. 1. 1. 12 tasmād yena yanti nimnaṁ tad bhavati); S'B. 2. 1. 4. 6 yathānyena pathaiṣyan (= Kāṇva 1. 1. 4. 5); S'B. 2. 3. 3. 10 yena vā iṣor anīkam eti sarvā vai tenesur eti; 4. 3. 4. 16 sa ṛtasya pathaiti; yo vai devānām pathaiti; 14. 7. 2. 12 (BĀUp. 4. 4. 12 Mādh. = 9 Kāṇva) tenaiti brahmavit; TS. 2. 2. 2. 1 patho vā eso 'dhy apathenaiti; 7. 2. 8. 5 patho vā ete 'dhy apathena yanti; 6. 6. 1. 3 yajñasya hy etāḥ pathā yanti; TS. 7. 5. 1. 5–6 kena yanti; devayānenā pathā; devayānenāiva | tat pathā yanti [vgl. mit $\sqrt{g}am$ K. 32. 3 (21, 10–11) yo devayānah panthās tena devān gaccha; JB. 2. 42 esa vāva devayānah panthā yad go-āyusī, . . . , ta etena devayānenā pathaitaiḥ svargaiḥ lokaiḥ gacchanti]; TB. 3. 9. 22. 3 devānām evāyanenaiti; JB. 2. 298 (Caland § 156, p. 200, 11 von unten) sarasvatyā yanti, vāg vai sarasvatī vāg u devayānah panthā, devayānenāiva tat pathā yanti; MS. 3. 7. 7. (84, 10–11) esa vā apariparāḥ panthā arakṣasyo yenāsā āditya eti; MS. 4. 8. 5 (112, 10) esa vā apariparāḥ panthā arakṣasyo yenāsā āditya ety, amūṣya vā etad ādityasya pathāti (lies so mit Caland zu ÄpS'S. 13. 20. 2); MS. 4. 8. 3 (109, 15) etena vā aṅgirasaḥ svargaiḥ lokam āyan; K. 28. 4 (157, 11–12) = Kap. 44. 4 (259, 1) etena vai pathā devās svargaiḥ lokam āyan; K. 33. 1 (27, 9) tad etad ṛddham ayanām, tena yanti; PB. 25. 8. 5 jyotiṣṭomasyāyanena¹ yanti; 25. 10. 16 sarasvatīsammitenādhvanā (lies so) svargalokaiḥ yanti; 25. 13. 2 sa dakṣinēna tīreṇa dṛṣadvatyāḥ . . . iyāt; und so mit $\sqrt{yā}$ TS. 7. 2. 1. 4 sarasvatyā (der Kommentar tayā saha, tattīre, cf. oben PB. 25. 10. 16 und 25. 13. 2) yānti; PB. 7. 9. 14 yāti asyānyo niyānena nānyasya niyānena yāti. Der Akkusativ: S'B. 2. 6. 2. 17 (= Kāṇva 1. 6. 2. 8) avasena vā adhvānam yanti; S'B. 5. 1. 3. 13 yam adhvānam eṣyant syāt; 5. 3. 1. 11 adhvānam vai prahita eti; AB. 4. 30. 8 mahāntam vā ete 'dhvānam eṣyanto bhavanti; PB. 4. 6. 17 ṣaḍbhīr ito māśair adhvānam yanti; mit \sqrt{i} + pra JB. 1. 165 (Caland § 55, p. 63, 8) yo vā anavaso 'dhvānam praiti. Bei der $\sqrt{yā}$ finde ich keinen

¹ ayana hier im opfertechnischen Sinne.

derartigen Akkusativ. Ebenso bei der $\sqrt{nī}$ nur den Instrumental S'B. 13. 2. 3. 2 yathākṣetrajanō 'nyena pathā nayet; K. 28. 4 (157, 11) = Kap. 44. 4 (259, 10) mitrasyaivainān pathā nayati (zum Mantra TS. 1. 4. 43. 2 tan mitrasya pathā naya); K. 28. 4 (158, 1) = Kap. 44. 4 (260, 1) tenaivainā nayati; S'B. 3. 8. 1. 9 abhayenānāṣṭreṇa pas'um nayanti (Eggeling 'on a way free from fear and danger'). Ebenso bei \sqrt{car} AB. 4. 4. 4 apathena caritvā. Vgl. § 33.

Mantravarianten Vedic Variants III § 465 p. 231–232.

35. Der Akkusativ und Instrumental mit der $\sqrt{vas} + upa$ 'fasten'.

S'B. 1. 6. 3. 31 sa vai paurnamāsenopavatsyan . . . aber die Kāṇvaparallele 2. 6. 3. 22 sa paurnamāsam upavatsyan (Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 21, f, p. 61).

Zum Akkusativ vgl. KB. 1. 3 (8, 18–23); AB. 7. 11. 2 und 5 pūrvāṁ paurnamāsim upavaset iti paīngyam, uttarām iti kauśitakam; uttarām (AB. pūrvām) paurnamāsim upavaset; uttarām upavaset; tasmād uttarām upavaset. Man kann den Akkusativ mit Delbrück Ai. Synt. § 117, p. 170, 3 von unten als 'Akkusativ der Zeiterstreckung' fassen, vgl. K. 6. 6 (56, 1–2) = Kap. 4. 5 (43, 14) paurnamāsim ca rātrīm amāvasyām ca juhuyāt (Caland zu ApS'S. 6. 15. 10); S'B. 11. 1. 3. 6; 7 yaḥ paurnamāsenava paurnamāsim yajata āmāvāsyenāmāvāsyām 7 paurnamāsenava devāḥ paurnamāsim yajamānā āmāvāsyenāmāvāsyām. Im Grunde ist dieser Akkusativ der Zeit nicht vom 'Akkusativ des Inhalts' (Delbrück § 116) verschieden (Delbrück, p. 170, 8) und als 'Akkusativ des Inhalts' ist das paurnamāsam des S'BKāṇva aufzufassen, grade so wie der Akkusativ der Speise, deren sich der Fastende enthält, TS. 1. 6. 7. 3 yad grāmyān upavasati (= K. 32. 7 [26, 7]; MS. 1. 4. 10 [58, 17] yad grāmyasya nās'nāti) 'dadurch daß er mit Hinblick auf die zahmen Tiere fastet' (Caland zu ApS'S. 4. 3. 11), cf. Delbrück p. 178, 15; Keith zu TS.; Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 21, f, p. 61, 7.

Für den Instrumental S'BMādh. paurnamāsena mit $\sqrt{vas} + upa$ 'fasten' kann ich keine Parallele beibringen.

36. Der Akkusativ und Instrumental bei der \sqrt{han} + pari-ni.

S'B. 13. 8. 4. 1 athainac chañkubhiḥ pariñhanti pālāś'am purastāt . . . s'amiyam uttarataḥ . . . vāraṇam pas'cāt . . . vṛtras'añkhum dakṣinataḥ.

Aus dem pariñhanti ist für die Akkusative ein nihanti zu entnehmen cf. S'B. 3. 5. 1. 1–6 tac chañkum nihanti, ähnlich AB. 1. 29. 22 tau yadaivādhvaryus' ca pratiprasthātā cobhayato methyau nihanyātām; TS. 6. 2. 9. 4 dakṣinasya havirdhānasya methīm nihanti; MS. 3. 8. 7 (105, 1 und 4) dakṣinasya (und uttarasya) havirdhānasya methīm nihanti [K. 25. 8 (114, 14) = Kap. 40. 1 (221, 7–8) dakṣinasya havirdhānasya methīm upaminoti]; AB. 5. 15. 9 mayūkharā vāntato dhāraṇāya nihanyāt; mit \sqrt{han} + upa-ni S'B. 3. 5. 3. 21; 22 methīm upanihanti.

Zum Instrumental vgl. mit \sqrt{han} + vi S'B. 2. 1. 1. 10 yathā s'añkubhis' carma vihanyāt [Kāṇva 1. 1. 1. 7 yathā s'añkubhis' carma vitanuyāt]; JB. 3. 16 tābhyaṁ (scil. samabhyām) enad yathā s'añkubhyām carma vihanyād evam evābhyaṁ etad ahar vihanyāt.

37. Adverbielles yathādharmam und yathādharmeṇa.

Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22, h, p. 64, 4–5: 'Against the avyayībhāva yathādharmam of M[ādhyandina] 3. 7. 3. 7 [yathādharmam tiras'cathā cikīrset] we find the instrumental yathādharmeṇa in the Kāṇvatext 4. 7. 3. 4; cp. yathā-prāṇena = yathāprāṇam Rām. 2. 28. 13'.

Die Mādhyandinas lesen yathādharmam auch 11. 1. 6. 24 sarvam evedam yathādharmam bhavati, wozu ich die Kāṇva-parallele nicht feststellen kann.

Adverbiellen Instrumental mit yathā- kennt die vedische Prosa sonst nicht, er gehört, wie die Beispiele in PW. und pw. zeigen, der späteren Sprache an.

38. Der Akkusativ und Ablativ bei der $\sqrt{jīv}$ + upa.

S'B. 1. 2. 5. 24 itaḥpradānād dhi devā upajīvanti aber die Kāṇvaparallele 2. 2. 3. 21 itaḥpradānam u vai devā upajīvanti (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, e, p. 60–61).

Die Mādhyandinarezension hat sonst immer den Akkusativ:

1. 2. 4. 19 *yam asyā imāṁ rasam̄ prajā upajīvanti* [Kāṇva 2. 2.
2. 11 *yam* (scil. drapsam) *idam imāḥ prajā upajīvanti*; 1. 2. 5. 2 *tāṁ* (scil. pṛthivīm) *vibhajyopajīvāma* (= Kāṇva 2. 2. 3. 2);
2. 2. 2. 8 *taṁ* (scil. agnim) *ha smobhaye ḡmṛtam upajīvanti* (Kāṇva 1. 2. 2. 6 *tam ubhaya upajīvan*); 2. 3. 1. 10 *tad ubhayatī devānāṁ san manuṣyā upajīvanti* (= Kāṇva 1. 3. 1. 5); 2. 3. 1. 11 und 12 *yad eṣāṁ idāṁ sad upajīvāmah* (= Kāṇva 1. 3. 1. 6, bis); 2. 4. 3. 2; 11 und 12 *yāś'* (scil. oṣadhīḥ) *ca manuṣyā upajīvanti yāś' ca pas'avaḥ* (Kāṇva 1. 3. 2. 2 *yāś' ca pas'ava upajīvanti yāś' ca manuṣyāḥ*); 2. 4. 3. 12 *tā* (scil. oṣadhīḥ) *asyānamīvā akilbiṣā imāḥ prajā upajīvanti* (Kāṇva 1. 3. 2. 11 *tā* *anamīvā akilbiṣā upajīvanti*); 3. 6. 1. 2. 1; 3. 8. 2. 16; 4. 3. 2. 12 *te rasavatyā upajīvanīye imāḥ prajā upajīvanti*; 4. 3. 2. 12 *ime ha vai dyāvāpṛthivī imāḥ prajā upajīvanti*; 3. 8. 3. 30 *yam asyā imāṁ rasam̄ prajā upajīvanti*; 6. 4. 4. 21 *devamanuṣyāḥ pas'ūn upajīvanti*; 12. 2. 3. 4 (cf. GB. 1. 4. 17) *pūrvavayase putrāḥ pitaram̄ upajīvanti*; *uttaravayase putrāḥ pitopajīvati*; *upa ha vā enāṁ pūrvavayase putrā jīvanti upottaravayase putrāḥ jīvati*; 14. 3. 2. 22 *athaināḥ sarve devāḥ sarvāṇi bhūtāny upajīvanti*; 23; 24; 29 *athainaṁ sarve . . . upajīvanti*; 25 *athainān sarve . . . upajīvanti*; 26 *athainat sarve . . . upajīvanti*; 27 *athainān sarve . . . upajīvanti*; 28 *athaitāni sarve . . . upajīvanti*; S'B. 14. 4. 3. 1; 7 (BĀUp. Mādh. 1. 5. 1 und 7 = Kāṇva 1. 5. 1 und 2) *sa ūrjam upajīvati* (S'loka); 14. 4. 3. 4 (BĀUp. Mādh. 1. 5. 4 = Kāṇva 2) *payo hy agre manuṣyāḥ ca pas'avas' copajīvanti*; 14. 7. 1. 31 (BĀUp. Mādh. 4. 3. 31 = Kāṇva 32) *etasyānyāni bhūtāni mātrāṁ upajīvanti* (Kāṇva etasyaivānandasasyānyāni bhūtāni mātrāṁ upajīvanti); 14. 8. 9. 1 (BĀUp. Mādh. 5. 9. 1 = Kāṇva 5. 8. 1) *tasyai dvau stanau devā upajīvanti*. Ebenso der Akkusativ TS. 2. 1. 9. 2 *apāṁ ca khalu vā oṣadhīnāṁ ca rasam̄ upajīvāmah*; TB. 3. 2. 3. 10 *tasmād apāṁ cauṣadhīnāṁ ca rasam̄ upajīvāmah*; TS. 3. 3. 6. 2 *ayātayāmno lokān manuṣyā upajīvanti*; MS. 4. 1. 3 (5, 1); K. 31. 2 (3, 4) = Kap. 47. 2 (285, 22) *tasmād imāṇl lokān prajā upajīvanti*; TS. 5. 1. 9. 1; 6. 1. 2. 7 *yad vāco 'nāptāṁ tan manuṣyā upajīvanti*; TS. 5. 4. 7. 3; K. 21. 9 (41, 1) *tasmād amuto 'rvācīm ūrjam upajīvāmah* (K. upajīvanti); TS. 6. 2. 10. 3 *tasmāt purastād arvācīm manuṣyā ūrjam upajīvanti*;

TS. 5. 5. 2. 3 sapta mā puruṣā upajīvān; etāvanta evainam (scil. agnim) amuṣmīn loka upajīvanti; TS. 5. 6. 9. 2 tāv (scil. stanaū) asya (scil. prajāpateḥ) prajā upajīvanti; TS. 6. 2. 10. 7 tasmād aranyām prajā upajīvanti; TS. 6. 5. 3. 2 catuṣpādaḥ pas'ava ṛtūn upajīvanti, 3 dvipādas' catuṣpādaḥ pas'ūn upajīvanti; TS. 7. 1. 1. 6 tasmāt pādāv upajīvataḥ; TS. 7. 3. 5. 1 yān pas'ūn upajīviṣma; TB. 3. 3. 1. 4 agrād vā oṣadhīnām ūrjam upajīvanti; TB. 3. 8. 7. 3 as'vamedhayajinām sarvāṇi bhūtāny upajīvanti; MS. 1. 6. 9 (101, 13–14) dānam hy eṣa (scil. rājanyah) prajānām upajīvati; K. 8. 1 (83, 14) sa (scil. rājanyah) hi dānam upajīvati; Kap. 6. 6 (64, 17–18) rājanyo hi dānam upajīvati; K. 8. 1 (83, 13) = Kap. 6. 6 (64, 16); K. 11. 4 (148, 4) dānam imāḥ prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 14 (19, 16–17) stanām staninīḥ prajā upajīvanti kim astanāḥ; MS. 4. 1. 14 (19, 18) etad vāva tā (scil. prajāḥ) upajīvanti; K. 25. 4 (106, 20–21) = Kap. 39. 1 (212, 15); K. 31. 8 (10, 2–3) = Kap. 47. 8 (291, 16) tam (scil. rasam) imāḥ prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 10 (13, 7) tam imām (scil. rasam) prajā upajīvanti; MS. 4. 5. 4 (77, 5–6) rasam evāsyā upajīvātha; rasam hy asyā upajīvanti; MS. 4. 5. 5 (70, 13–15) anupayāmagṛhītaḥ hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; apavītrapūtaṁ hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; asannām hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; K. 31. 10 (12, 10) = Kap. 47. 10 (293, 19) tasmāt pṛthivīṁ prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 13 (17, 11) tasmād imām prajā upajīvanti; K. 25. 4 (107, 5) = Kap. 39. 1 (213, 5) tad (scil. vīryam) imāḥ prajā upajīvanti; MS. 3. 1. 9 (11, 18) bhaviṣyat vā idam upajīvāmaḥ; MS. 1. 6. 5 (94, 3) yajñam asya devā upajīvanti varṣam manusyāḥ; K. 34. 9 (43, 2–3) tasmāt so (scil. trayodas'o māsah) 'nāyatana itarān (scil. māsān) upajīvati; PB. 10. 5. 12 tasmāt pratyāñcam tiryañcaṁ parāñcam prajāḥ pas'um upajīvanti; JB. 3. 5 und 7 tasmāt pas'um pratyāñcaṁ parāñcaṁ tiryañcam upajīvanti; PB. 7. 8. 2 sarva idam (scil. vasu) upajīvāma; SB. 2. 1. 25 aniruktam tasyā (scil. vācaḥ) upajīvanti; upaināmī (scil. vācam) jīvanti; JB. 1. 124 (Caland § 23, p. 31, 3) na tad ihaṇṇādyam paris'iṣyeta yan manusyās' ca pas'avas' copajīveyuh; JB. 1. 237 (Caland § 88, p. 92, 22) tā (scil. apah) etāḥ . . . upajīvanti; JB. 1. 277 (Caland § 97, p. 107, 5 von unten) devā anyām vartinim adhvarasya | mānuṣāsa upajīvanty anyām (S'loka) [vgl. Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 196,

25–26 [§ 81]) dve adhvarasya vartanī, devā u ha vā anyatarām adhvaryasya vartanīm upajīvanti manusyā anyatarām]; JB. 2. 394 (Caland § 164, p. 211, 5–7) bahir vai santam prāṇam upajīvanty antas santam apānam, . . . , bahiḥ santam prāṇam upajīvāmāntas santam apānam; JB. 1. 291 (Caland § 103, p. 117, 25 und 33) yā hīta āhutayo gacchanti tā asau loka upajīvati; yā hy amuto vr̄ṣṭih pradīyate tām ayam loka upajīvati; JB. 1. 300 tad yās' ca ha vā amūr upary-upari patanti yās' cādhas sarpanti tā etam eva svaraṁ prāṇam upajīvanti; JB. 1. 306 etad dha vai tad garbhā annam as'nanta upajīvanti; 1. 136 tam (scil. somam) sarve devā upajīvanti; GB. 1. 4. 17 (cf. S'B. 12. 2 3. 4) tasmāt pūrve vayasi putrāḥ pitaram upajīvanti; tasmād uttame vayasi putrān pitopajīvati; upa ha vā enām purve vayasi putrāḥ pitaram upajīvanty upottame vayasi putrān pitopajīvati; 1. 5. 20 das'a ca ha vai catur virājo 'kṣarāṇi tad garbhā upajīvanti; 2. 3. 9 eko vai prajāpater vratam bibharti gaur eva, tad ubhaye pas'ava upajīvanti ye grāmyā ye cāraṇyāḥ; 2. 6. 15 vairājo yajñas, tam garbhā upajīvanti; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 142, 13–14 [§ 31]) tasmād yad vāco 'nāptam tan manusyā upajīvanti. Dazu noch mit $\sqrt{jīv}$ + anu-upa MS. 3. 10. 4 (135, 1–2) ūdhaḥ khalu vai prajā anūpajīvanti.

Besonders bemerkenswert sind die Akkusative TS. 1. 7. 3. 4 itaḥpradānām hy amuṣmīḥ loke prajā upajīvanti; 3. 2. 9. 7 itaḥpradānām devā upajīvanti; amutaḥpradānām manusyā upajīvanti; TB. 2. 2. 7. 3; 2. 2. 11. 5 amutaḥpradānām vā upajīvima. Diesen Akkusativen steht der Ablativ in der folgenden Stelle gegenüber: K. 36. 1 (68, 10) amutaḥpradānād dhi prajā upajīvanti; und so mit dem Simplex $\sqrt{jīv}$ JB. 1. 116; 1. 145 (Caland § 38, p. 46, 18); 3. 216 (Caland § 200, p. 275, 7 von unten) itaḥpradānād dhi devā jīvanti amutaḥpradānān manusyāḥ; JB. 1. 291 (Caland § 103, p. 117, 24 und 32) itaḥpradānād dhy asau loko jīvati; amutaḥpradānād dhy ayam loko jīvati; JB. 2. 8 tasmād amutaḥpradānāt pas'avo jīvanti.

Dagegen der Akkusativ und Ablativ MS. 1. 6. 13 (107, 9) itaḥpradānāt tu yajñam upajīviṣyanti; 1. 7. 5 (114, 2) itaḥpradānād dhi devā yajñam upajīvanti; 1. 10. 6 (146, 11) amutaḥpradānād dhi manusyā yajñam upajīvanti; zum Ablativ und Akkusativ in diesen MS.-Stellen ist TB. 3. 3. 1. 4 agrād vā oṣadhīnām ūrjam

upajīvanti zu vergleichen (Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 117, 7–30). Während der Akkusativ mit der \sqrt{jiv} und $\sqrt{jiv} + upa$ dasjenige bezeichnet, von dem einer lebt, bezeichnet der Ablativ -pradānāt die Quelle, aus der der Lebensunterhalt fließt, wozu Delbrück Ai. Synt. § 74, p. 114–115 zu vergleichen.

Die Nahrung steht bei \sqrt{jiv} auch im Instrumental: TS. 1. 7. 2. 2 yayā (scil. gavā) manusyā jīvanti (Delbrück, p. 133, 11); TB. 2. 2. 1 sa (scil. gauḥ) rjīṣenājīvat; vgl. dazu im weiteren Sinne PB. 16. 6. 5 khanitreṇa jīvati; K. 8. 11 (95, 4–6) = Kap. 7. 8 (79, 4–6) samspars'enānyesāṁ (scil. devānām) jīvāmas sakās'enānyesāṁ; teśāṁ saṁspars'ena jīvāmaḥ; teśāṁ sakās'ena jīvāmaḥ; S'B. 3. 2. 4. 16; 3. 5. 3. 11 dhiyā-dhiyā hy etayā manusyā jujuyüṣanty anūkteneva prakāmodyeneva gāthābhīr iva; AB. 7. 29. 2–4 sa brahmabandhavena (3 vais'yatayā, 4 s'üdratayā) jijyūṣitah; wieder etwas anders (Delbrück, p. 126, 4) S'B. 14. 4. 3. 23 (BĀUpMādh. 1. 5. 23 = Kāṇva 15) ātmanā cej jivati.

39. Der Akkusativ und Ablativ beim Desiderativum der $\sqrt{bādh}$.

S'B. 1. 1. 3. 5 tasmāt (scil. vṛtrāt) . . . bībhatsāṁ cakrire (scil. āpaḥ) aber die Kāṇvaparallele 2. 1. 3. 2 tam . . . bībhatsāṁ cakrire (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, b, p. 60). Leider gibt Caland die Kāṇvaparallele zu S'B. 7. 2. 3. 2 vṛtrād bībhatsamānā āpaḥ; 11. 1. 6. 30 etasmāt prāṇāt sarve prāṇā bībhatsante; 12. 4. 2; 9 na vai devāḥ kasmāc cana bībhatsante; 12. 7. 3. 4 tasmād (scil. somāt) abībhatsanta nicht.

Auch sonst ist nur der Ablativ zu belegen (Delbrück, Ai. Synt. § 68, p. 111, 5); ebenso bei bībhats- + apa AB. 3. 30. 4 tebhyo (scil. ṛbhubhyāḥ) vai devā apaivābībhatsanta manusyagandhāt; bei bībhats- + ud K. 23. 5 (80, 16); MS. 3. 6. 9 (72, 8) annām vai manusyebhya (MS. °bhyā) udabībhatsata (Caland zu ĀpS'S. 10. 17. 9); MS. 4. 5. 8 (74, 5) tasmād (scil. somāt) devā udabībhatsanta [cf. TS. 6. 4. 7. 1 tam (scil. somam) devā nopādhṛṣṇuvan].

40. Der Accusativus und Ablativus personae bei der $\sqrt{yāc}$ + nis.

MS. 3. 1. 3 (4, 6–7) yad rudrāt pas'ūn aniryācyāgnim cinvīta . . . , rudrād vā etat pas'ūn niryācyāgnim cinute aber K. 19. 2

(2, 10) = Kap. 29. 8 (136, 17) *rudram eva pas'ūn niryācyātmane karma kurute.*

Zum Ablativus personae vgl. TS. 3. 1. 8. 2 oṣadhībhya evainam svāyai vis'ah svāyai devatāyai niryācyā; 5. 1. 2. 3–4 *rudrād eva | pas'ūn niryācyātmane karma kurute*; MS. 2. 5. 6 (55, 13) *etābhya evainam devatābhyo niryācyā*; MS. 2. 1. 9 (11, 6) *devavis'a evainam niryācyā*; MS. 3. 2. 3 (18, 2) *yamād devayajanam aniryācyāgnim cīvīta . . .* (18, 4–5) *yamād vā etenāsyā* (scil. pṛthivyāḥ) *devayajanam nirayāciṣṭa.*

Zum Accusativus personae vgl. TS. 5. 2. 3. 1 *yo vai yamam devayajanam asyā* (scil. pṛthivyāḥ) *aniryācyāgnim cīnute . . . yamam eva devayajanam asyai niryācyā . . .*; K. 20. 1 (18, 7–10) = Kap. 31. 3 (150, 2–4) *yo vā asyā* (scil. pṛthivyāḥ) *adhipatiṁ devayajanam aniryācyāgnim cīnute . . . , yamam evāsyā adhipatiṁ devayajanam niryācyātmane 'gnim cīnute*; PB. 24. 18. 2 *te ha vā aniryācyā varuṇam rājānam devayajanam didikṣuh*, und die von Delbrück, Ai. Synt. p. 180, 19–23 angeführten Stellen S'B. 9. 4. 2. 17 und MS. 1. 5. 12 (80, 15).

41. Der Akkusativ und Instrumental parallel zum Ablativ und Instrumental (vgl. dazu den Akkusativ und Ablativ) bei der *✓dhā + antar.*

(a) K. 19. 11 (12, 14) = Kap. 31. 1 (147, 2) *amṛtenaiva mṛtyor antardhatte.*

(b) MS. 3. 2. 1 (14, 6) *amṛtenaiva mṛtyum antardhatte.*

(c) TS. 5. 1. 10. 3 *amṛtam eva mṛtyor antardhatte.*

Zu (a) vgl. K. 21. 7 (46, 19–20) *brahmaṇaiva mṛtyor antardhatte, 'ntar mṛtyor dhatte 'ntar annādyāt, . . . antar mṛtyor dhatte und die Parallele TS. 5. 4. 4. 4 brahmaṇaiva mṛtyor antardhatte, 'ntar mṛtyor dhatte 'ntar annādyāt, . . . , antar eva mṛtyor dhatte* (Delbrück, Ai. Synt. p. 110, 6).

Zu (b) und (c) vgl. MS. 4. 4. 4 (54, 11) *amṛtenaiva mṛtyum antardhatte aber die Parallele TB. 1. 7. 8. 1 amṛtam eva mṛtyor antardhatte.*

Zu (b) vgl. S'B. 13. 8. 4. 7 *tenaiva tam mṛtyum antardadhatate*; und vgl. im Mantra RV. 10. 18. 4 (usw.) *antar mṛtyum dadhatāñ parvatena mit der Variante AV. 12. 2. 23 (usw.) tiro mṛtyum dadhatāñ parvatena.*

(a) ‘Durch das Unsterbliche trennt er sich vom Tode’. (b) ‘Durch das Unsterbliche trennt er den Tod von sich’. (c) ‘Er trennt das Unsterbliche vom Tode.’

42. Der Akkusativ mit anu parallel zum Instrumental bei der $\sqrt{sṛj}$.

MS. 1. 9. 3 (132, 16) *dakṣinēna hastena devān asṛjata savyenāsurān* aber K. 9. 11 (112, 18–19) *dakṣināṁ hastam anu devān asṛjata*, . . ., *savyaṁ hastam anv asurān*.

Vgl. mit $\sqrt{jan} + prə$ S'B. 3. 8. 4. 12 *antarikṣam vā anu prajāḥ prajāyante*; TS. 6. 4. 1. 2 *antarikṣenaivāsmai prajāḥ prajanayaty, antarikṣam hy anu prajāḥ prajāyante*; TS. 5. 6. 4. 1 *samvatsaram pas'avo 'nu prajāyante, samvatsareṇaivāsmai pas'ūn prajanayati*; MS. 3. 10. 2 (131, 14–15) *saṁvatsaram anu pas'avah prajāyante*; TB. 1. 6. 2. 2; 1. 7. 2. 1 *saṁvatsareṇaivāsmai prajāḥ prājanayat* (1. 7. 2. 1 *prajanayati*); MS. 2. 5. 7 (56, 21); 3. 10. 7 (138, 14) *ahorātre anu* (3. 10. 7 *hy anu*) *pas'avah prajāyante*; S'B. 3. 8. 4. 15 *ahorātre vā anu prajāḥ prajāyante*; TS. 2. 1. 7. 4 *ahorātrābhyaṁ khalu vai prajāḥ prajāyante; tāv evāsmā ahorātrābhyaṁ prajāṁ prajanayataḥ*; TS. 6. 4. 1. 2 *ahorātrābhyaṁ evāsmai prajāḥ prajanayati*. Beachtenswert ist auch S'B. 3. 1. 3. 19 *tad etasyaiva rūpeṇa* neben 20 *tad etasyaivānu mātrām* (dieses letztere auch S'B. 1. 1. 3. 2 = Kāṇva 2. 1. 3. 1).¹

43. Der Akkusativ mit abhi parallel zum Dativ bei der \sqrt{su} ‘pressen’.

S'B. 5. 2. 3. 9 *oṣadhīr vā eṣa sūyamāno 'bhi sūyate aber die Kāṇvaparallele* (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b; p. 65) 7. 1. 1. 8 *oṣadhibhyo vā eṣa sūyamānah sūyate*.

Vgl. S'B. 5. 2. 3. 9; *amīvā akilbiṣāḥ oṣadhīr abhi sūyai*; 5. 2. 4. 2; (bis) 5. 2. 5. 16 *anamīvā akilbiṣāḥ prajā abhi sūyai*, für die ich die Kāṇvaparallele nicht feststellen kann.

¹ Ganz anders *hastam anu* in K. 11. 8 (154, 17) *brahmaṇo hastam anu paryāhuḥ*, wo es dem *hastam ālabhya*, *hastam anvārabhya* in MS. 2. 3. 5 (33, 4); TS. 2. 3. 11. 4 *brahmaṇo hastam ālabhya* (TS. *anvārabhya*) *paryāhuḥ* entspricht.

Zum Dativ oṣadhibhyah der Kāṇvas vgl. S'B. 5. 3. 3. 4 tad enāṁ soma eva vanaspatir oṣadhibhyah suvati und ähnlich S'B. 5. 3. 3. 7 tad enāṁ rudra eva pas'upatiḥ pas'ubhyah suvati; 5. 3. 3. 5; 8 tad enāṁ bṛhaspatir eva vāce (8 enāṁ mitra eva satyo brahmaṇe) suvati.

Ein ähnlicher Wechsel zwischen abhi c. accus. und dem Dativ bei √dīkṣ: S'B. 3. 6. 3. 1 sarvāṁ vā eṣo 'bhi dīkṣate; yajñāṁ hy abhi dīkṣate; yam imam (scil. yajñam) abhi dīkṣate aber JB. 1. 345 samānāya vā ete yajñāya samānāya sukṛtāya samārabhya dīkṣante; TS. 7. 2. 5. 1 das'arātrāya dīkṣiṣyamāno das'ahotāram juhuyāt; JB. 2. 165 āś'inai (scil. sāmnā) 'va pūrveṇestvāvabhṛ-thād udetya marāyāya dīkṣeta; JB. 3. 399 svargāya vā ete lokāya dīkṣante ye saṁvatsarāya; K. 23. 6 (81, 17; cf. Caland zu ĀpS'S. 10. 18. 5) dānāya vā eṣa dīkṣate; und das häufige saṁvatsarāya mit √dīkṣ S'B. 6. 1. 3. 7; 12. 1. 1. 1 = GB. 1. 4. 1; S'B. 12. 2. 1. 1 = GB. 1. 5. 2; S'B. 12. 2. 1. 9; 12. 2. 2. 8; S'B. 12. 3. 3. 1 = GB. 1. 5. 10; S'B. 12. 3. 5. 3-10 = GB. 1. 5. 9; TS. 7. 4. 8. 1; JB. 2. 42; 2. 55. 2. 56 (Caland § 125 p. 139, 11) saṁvatsarāya dīkṣiṣye; JB. 2. 54 saṁvatsarāya dīkṣiṣyāmahe; JB. 2. 43 saṁvatsarāya dīkṣante.

Vgl. weiter √hu mit abhi c. accus. und mit Dativ: S'B. 2. 3. 1. 29 (= Kāṇva 1. 3. 1. 20) ātmānam abhi hūyate; sā prajām abhi hūyate aber TS. 3. 4. 8. 1 ātmāne (scil. rāṣṭrabhṛtaḥ) hotavyāḥ; 6. 4. 10. 2 tau (scil. s'andāmarkau) devā apanudyātmana īndrā-yājuhavuh, . . . , „sa prathamāḥ saṃkṛtir vis'vakarme“ 'ty evaināv (scil. grahau) ātmāna īndrāyājuhavuh 'Die Götter gossen für sich (= in ihrem Interesse) (zum Singular ātmāne vgl. Syntax of Cases I § 59, Ex. 175, p. 184) dem Indra eine Spende aus.'

44. Der Akkusativ mit abhi (kāmam abhi) parallel zum Dativ (kāmāya) bei der √vap + nis.

S'B. 2. 2. 1. 5; 9 yam abhi kāmam uttarāṇi havīṇsi nirvapati aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b; p. 65) 1. 2. 1. 3 yasmai kāmāyottarāṇi havīṇsi nirvapeta.

Zum Dativ vgl. S'B. 1. 3. 5. 10 (bis) yasmai kāmāyeṣṭim nirvapati; TS. 3. 4. 9. 7 yasmai kāmāya (scil. iṣṭayāḥ) nirupyante tam evābhīr upāpnoti; MS. 2. 1. 4 (5, 6) agnīṣomīyam ekā-

das'akapālam nirvaped brāhmaṇah kāmāyā, 'gnīṣomīyo vai brāhmaṇo devatayā, svām eva devatāṁ kāmāya bhāgadheyenopāsarat [cf. K. 10. 2 (126, 11) agnīṣomiyam ekādas'akapālam nirvapet sarvebhyaḥ kāmebhyo brāhmaṇo, 'gnīṣomau vai brāhmaṇasya svā devatā, tā eva bhāgadheyenopadhāvati]; K. 10. 6 (131, 15) agnaye vasumate 'stākapālam nirvapet sarvebhyaḥ kāmebhyaḥ; K. 10. 11 (138, 13); K. 11. 5 (151, 2) vindate prajā vā pas'ūn vā yatarasmai kāmāya nirvapati; ebenso in zahlreichen Stellen mit anderen Verben: S'B. 12. 2. 2. 8 tasmāt pṛṣṭhyābhiplavā upaiveyāt saṁvatsarāya dīksita etasmāi kāmāya; MS. 4. 8. 9 (117, 13) dhārayeyus tam (scil. graham) yaṁ kāmāya gṛhṇīyād athaindravāyavāṁ sādayet (Caland zu ĀpS'S. 12. 14. 6-7); [S'abaras Kommentar zur Pūrvāmīmānsā zitiert zwei ähnliche Stellen aus einem verlorenen Brāhmaṇa: (a) zu PūMī. 10. 5. 69 (Bibl. Ind. II p. 513, 17) dhārayeyus tam yaṁ kāmāya gṛhṇīyur aindravāyavāṁ gṛhītvā sādayet tam yaṁ kāmāya gṛhṇīyuh, und (b) zu PūMī. 10. 5. 72 (Bibl. Ind. II p. 515, 7) und zu 10. 5. 74 (Bibl. Ind. II p. 516, 7) dhārayeyus tam yaṁ kāmāya gṛhṇīyur aindravāyavāṁ gṛhītvā sādayed atha tam sādayed yaṁ kāmāya gṛhṇīyuh]; S'B. 6. 1. 2. 36 yasmai kāmāyāgnis' cīyate; TB. 3. 12. 5. 9; K. 22. 8 (65, 1) = Kap. 35. 2 (176, 3); K. 22. 8 (65, 4) = Kap. 35. 2 (176, 5-6) yasmai kāmāyāgnis' cīyate; K. 19. 9 (10, 11) = Kap. 30. 7 (144, 1-2) yasmai kāmāya dīyate (lies cīyate?); S'B. 1. 1. 1. 21 (Kāṇva 2. 1. 1. 14) yasmai kāmāya praṇīyante (Kāṇva praṇayati); S'B. 7. 2. 2. 21 yasmai kāmāyainān yuñkte; S'B. 9. 4. 4. 10 (bis) yasmai kāmāyainām yuñkte; MS. 3. 4. 4 (49, 16); K. 22. 1 (57, 1) svargāyaiva lokāya devaratho yujyate kāmāya manuṣyarathah (die TS. Parallele 5. 4. 10. 1 hat yatrākūtāya für kāmāya); TS. 2. 4. 11. 2 kāmāya-kāmāya prayujyate (scil. yajñah), sarvebhyo hi kāmebhyo yajñah prayujyate; S'B. 3. 7. 4. 8 yasmai kāmāya pas'um ālabhante; K. 12. 13 (176, 1-2) vindate prajāṁ vā pas'ūn vā yatarasmai kāmāyālabbate; MS. 2. 5. 7 (57, 1) vais'vadevīṁ bahurūpāṁ alabheta yasmai kāmāya kāmayeta, . . . , sarvā vā etad devatāḥ kāmāya bhāgadheyenopāsarat [yasmai kāmāya kāmayeta ist verkürzt aus *tasmai kāmāya yaṁ kāmaṁ kāmayeta 'zur Erreichung des Wunsches, den er wünschen mag'. Die K.-Parallele 13. 8 (190, 16) vais'vadevīṁ bahurūpāṁ

ālabheta kāmebhyaḥ, kāmā vai vis've devās, tān eva bhāga-dheyenopadhāvati]; K. 13. 12 (194, 9) kāmāya hy eṣālabhyate (glossiert den Mantra TS. 3. 4. 2. 1 ākūtyai tvā kāmāya tvā samṛdhe tvā); MS. 2. 5. 2 (48, 14–49, 1) tasmai kāmāyālabhāmahai yathā . . . ; tasmai kāmāyālabhanta; . . . ; tat kāmāya-kāmāyaivāvir vas'ālabhyate; S'B. 9. 2. 1. 18 āptvā tam kāmām yasmai kāmāyainaṁ pravṛṇakti; K. 31. 1 (27, 2) ava tam kāmam aruts mahi yasmai kāmāya nyasadāma (aber die Parallele TS. 7. 5. 2. 1 ava tam kāmam aruts mahi yena kāmena nyasadāma; [zu K. nyasadāma :: TS. nyasadāma cf. Whitney § 185, c; Wackernagel I § 205, p. 235; Renou, Gr. Sansk. § 16, b, p. 15; Verf. Zeit. für Indol. und Iranist. VIII p. 296, Sp. 2 – p. 297, Sp. 1; SitzBer. bayer. Akad. d. W. 1934, Heft 6, p. 44–45, § 37; Bloomfield-Edgerton, Vedic Variants II § 983, p. 461]); AB. 4. 17. 2 yasmai kāmāyādīksāmāhy apāma tam; S'B. 3. 9. 1. 2 yasmā (lies so mit dem Kommentar, der Kāṇvarezension und Eggeling für Webers asmā) u kāmāyāśrki na me sa kāmaḥ samārdhi; S'B. 3. 1. 4. 22 yasmai kāmāyetarā hūyante; PB. 6. 3. 2 ekasmā anyo yajñāḥ kāmāyāhriyate sarvebhyo 'gniṣṭomah; KB. 16. 9 (73, 10) eṣa vā agniṣṭoma, eṣa u kāmāya-kāmāyāhriyate; SB. 3. 7. 10 āpnoti tam kāmām yasmai kāmāyaiṣa (scil. dvādaśāḥāḥ) āhriyate; [S'abaras Kommentar zur Pūrvāmīmānsā zitiert die folgenden drei Stellen aus unidentifizierten Brāhmaṇas: PūMi. 4. 3. 25 (Bibl. Ind. I p. 504, 17–19) (a) ekasmāi vā anyā iṣṭayah kāmāyāhriyante sarvebhyo dars'apūrṇamāsau; (b) ekasmāi vā anye kratavaḥ kāmāyāhriyante sarvebhyo jyotiṣṭomah; (c) PūMi. 4. 3. 27 (Bibl. Ind. I p. 507, 4, vgl. p. 507, 17) kaikayo yajñām vivitsan dālbhyam uvācā: 'nayā mā rāṣṭrapratipādanīyām vettāmuṣyai kāmāya yajñā āhriyanta iti]; S'B. 3. 9. 3. 4 „hṛde tvā manase tve“ (VS. 6. 25) 'ti yajamānas yaitat kāmāyāha ('zur Erlangung des Wunsches, den der Opferherr hegt'), hṛdayena hi manasā yajamānas tam kāmām kāmayate yatkāmyā¹ yajate (die Kāṇvaparallele 4. 9. 3. 4 yasmai kāmāya yajate); TS. 7. 5. 3.

¹ Vgl. zu -kāmyā Wackernagel III § 31, e, α, p. 76 und p. 595, 18 von unten; Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 23, b, p. 65 und § 22, d, p. 63 (kimkāmyā, bhūyaskāmyā); JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 21) svarga-kāmyā; 1. 285 (Caland § 100, p. 110, 10 und 9 von unten) rājanyakāmyā;

2; K. 33. 5 (31, 2) sarvebhyaḥ vai kāmebhyaḥ saṁdhīr duhe; S'B. 6. 6. 4. 11; 6. 8. 2. 11 sarvebhyo vā eṣa etām (scil. agnim) kāmebhya ādhatte; 6. 6. 4. 12 yebhya u tvām (i. e. agnim) kāmebhyo yajamāna ādhatta te 'sya sarve satyāḥ santu ('sollen in Erfüllung gehen', cf. Geldner RVÜbersetzung I p. 373, zu RV. 4. 1. 10); 8. 7. 2. 19 kāmebhyo vā etā iṣṭakā upadhiyante; K. 12. 3 (165, 14) sarvebhyaḥ kāmebhyo yajeta, . . . , sarvebhyo hi kāmebhyaḥ saumyo 'dhvaraḥ prayujyate; S'B. 9. 4. 2. 9 etad vai devā etām rathām sarvebhyaḥ kāmebhyo 'yuñjata; etad yajamāna etām rathām sarvebhyaḥ kāmebhyo yuñkte; 9. 4. 2. 27 kāmebhyo vā etām rathām yuñkte; TR. 3. 9. 22. 4 prājāpatyam ṛṣabhamī tūparam bahurūpam ālabhate sarvebhyaḥ kāmebhyaḥ; K. 13. 1 (180, 4) prājāpatyam ajām tūparam vis'varūpam ālabheta sarvebhyaḥ kāmebhyaḥ; S'B. 6. 6. 1. 22 kāmebhyo vā etāni (scil. audgrabhaṇāni) hūyante; 9. 4. 2. 28 kāmebhyo vā etā āhutayo hūyante.

An Stelle von S'BKāṇva 4. 9. 3. 4 yasmai kāmāya yajate liest die Mādhyandinaparallele 3. 9. 3. 4 yatkāmyā yajate, und an Stelle von S'BKāṇva 2. 1. 2. 14 yasmai kāmāya yajate hat die Mādhyandinaparallele 1. 1. 2. 19 yatkāmyā gr̄hṇāti (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b; p. 65); vgl. dazu kasmai kāmāya parallel zu strīkāmyā, narmakāmyā und sakhlīkāmyā, JB. 3. 270 (Caland § 209, p. 291, 20–21) sa hovāca: vadathānṛtāśm iti , vadāmo hīti, kasmai kāmāyeti, strīkāmyā vā narmakāmyā vā sakhlīkāmyā veti.

Ohne Verbum steht kāmāya PB. 16. 15. 4 cakrīvān vā eṣa yajñāḥ kāmāya [dazu vergleiche PB. 25. 1. 6; 20. 13. 2 yatra (20. 13. 2 yatra yatra) hi cakrīvatā kāmayate tad (20. 13. 2 tat tad) abhyas'nute; ähnlich PB. 21. 13. 8 yatra yatra hy asthuriṇā kāmayate tat tad abhyas'nute]; PB. 23. 3. 3 kāmāya caturdasī.

45. Der Akkusativ mit abhi parallel zum Lokativ bei der ✓ sthā + prati.

MS. 1. 10. 7 (146, 18) prajāpatā eva devatāsu pratitiṣṭhati [so auch MS. 1. 5. 11 (79, 11)] aber die Parallele K. 36. 1 (69, 4–5) prajāpatim evaitad devatā abhi pratitiṣṭhati.

3. 270 (Caland § 209, p. 291, 21) strīkāmyā, narmakāmyā, sakhlīkāmyā; AB. 6. 15. 1 jagatkāmyā.

Zu den Lokativen *prajāpatau* und *devatāsu* vgl. AB. 6. 19. 7 = GB. 2. 6. 1 tat (GB. *tasmin*) saṁvatsare *prajāpatau* *yajñe* 'harahaḥ pratitiṣṭhanto yanti; KB. 29. 4 (140, 7); 29. 7 (141, 13 und 14 und 15–16) *prajāpatāv* eva tad ahar-ahaḥ pratitiṣṭhanto yanti; MS. 1. 4. 11 (59, 14–15 und 60, 3) *prajāpatau* *yajñena* pratitiṣṭhati; PB. 4. 8. 15 *prajāpatāv* eva *pratiṣṭhāyottisṭhanti*; 11. 4. 8 *prajāpatāv* eva *pratiṣṭhāya* sattram āsate ([Kausativum: TB. 1. 3. 4. 5; 3. 7. 2. 1 *prajāpatāv* eva *yajñam* *pratiṣṭhāpayati*]. K. 20. 13 (34, 2); K. 21. 1 (37, 16) = Kap. 31. 16 (164, 3); TS. 2. 1. 4. 3; TB. 1. 8. 10. 3 *devatāsv* eva *pratitiṣṭhati*; TS. 7. 4. 3. 5; K. 33. 8 (34, 4–5) *devatāsv* eva *pratitiṣṭhanti*; PB. 4. 4. 11 *devatāsv* eva *pratitiṣṭhanto* yanti; 4. 8. 14 *trayastrīṇś*'ad *devatāsv* eva *pratiṣṭhāyottisṭhanti*; 13. 7. 16; 13. 12. 16; 15. 2. 8 *devatāsu* vā eṣa *pratiṣṭhitah* [Kausativum: TS. 5. 1. 6. 4 *devatāsv* *evainām* (scil. *ukhām*) *pratiṣṭhāpayati*; K. 34. 17 (48, 1–2) = GB. 2. 2. 10 *devatāsv* eva *yajñam* *pratiṣṭhāpayāmi*; K. 34. 17 (48, 3); 34. 18 (49, 3) *devatāsv* eva *yajñam* *pratiṣṭhāpayati*; PB. 17. 1. 10 *devatāsv* *evainām* (scil. *vrātyān*) *pratiṣṭhāpayati*].

Zur Konstruktion mit abhi vgl. K. 23. 9 (85, 18–19) = Kap. 36. 6 (193, 8–9) *yathā* *pravāsi* svam āyatanaṁ āgachaty evam evaitat patnīm yajamāno 'smiṇl loke 'bhi (Kap. 'dhi, cf. Syntax of Cases I § 62, Ex. 8, p. 280; Zt. f. Indol. und Iran. 8, p. 283; SitzBer. Bayer. Ak. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 32, § 8, Vedic Var. II § 172; P. Thieme, Orient. Litzt. 1936, Sp. 703)¹ *pratitiṣṭhati*; K. 26. 2 (123, 18–19) = Kap. 40. 5 (229, 19) *imam* eva lokam abhi *pratitiṣṭhati*; K. 34. 17 (47, 16–17) = GB. 2. 2. 10 *yathā* vai ratha ekaikam aram abhi *pratitiṣṭhan* vartata evam *yajña* ekaikām tanvam abhi *pratitiṣṭhann* eti.

46. Der Ablativ und Lokativ bei der ✓ as 'sein'.

TB. 3. 3. 4. 1 *ghṛtam* ca vai *madhu* ca *prajāpatir* āśid, yato *madhv* āśit tataḥ *prajā* *asṛjata*, *tasmān* *madhuṣi* *prajananam* ivāsit, *tasmān* *madhuṣā* na *pracaranti* aber MS. 4. 1. 12 (15, 5) K. 31. 9 (11, 4) = Kap. 47. 9 (292, 21) *ghṛtam* ca vai *madhu*

¹ AB. 8. 26. 3 glossiert den Mantra RV. 4. 50. 7 sa id *rājā* *pratijanyāni* vis'vā s'uṣmena *tasthāv* abhi *viryenā* mit *sapatnā* vai *dviṣanta*, *bhrātṛvya* *janyāni*, tān eva tac *chuṣmena* *viryenā* *ādhitiṣṭhati*; KB. 2. 2 (4, 15) liest Lindners Text 'bhi statt des korrekten 'dhi der Hs. M.

ca prajāpatir āśid, yato madhv āśit tataḥ prajā asrjata, tasmān madhoḥ prajananam ivāsti (MS. prajananam asti), tasmān madhunā na pracaranti.

Zum Lokativ vgl. etwa S'B. 2. 5. 1. 16 = Kāṇva 1. 4. 3. 13 tasyām (scil. payasyāyām) mithunam asti; JB. 2. 405 (Caland § 165, p. 215, 13 von unten) paramo vai madhuni rasaḥ.

Für madhoḥ als Ablativ ('vom Honig her findet der Akt des Erzeugens statt'), vgl. etwa S'B. 2. 3. 1. 19 = Kāṇva 1. 3. 1. 12; tasmād devāḥ santi; tasmāt pitaraś cauṣadhyas' ca (Kāṇva tasmād oṣadhyas' ca pitaraś ca) santi; tasmān manuṣyāḥ santi; S'B. 3. 6. 2. 25 tasmād devāḥ santi; tasmān manuṣyāḥ santi; tasmāt pitaraḥ santi, wo sich das tasmāt auf die verschiedenen Opfergütze (ins Feuer usw.) bezieht; GB. 1. 1. 3 tābhyaḥ (scil. adbhyaḥ) s'rāntābhyaś taptābhyaḥ samtaptābhyo yad reta āśit.

Formell könnte madhoḥ auch Genitiv sein.

47. Der Ablativ und Lokativ bei der ✓ ci + adhi.

S'B. 10. 4. 2. 28 etasmād (scil. ādityāt) evādhyaçiyata, . . ., etasmīnn adhyacīyata; 31 etasmād v evādhicīyate, . . . etasmīnn adhicīyate.

Der Kommentar: rukmapuruṣātmakād etasmād sūryād upary adhyacīyata, ata etasmīnn evādhāre sarvo 'gnis' citah. Eggeling: 'He who shines yonder (the sun) is his foundation, (for) over him he was [is] built up (viz. inasmuch as the round gold plate, representing the sun, was laid down in the center of the altarsite, before the first layer was built), . . . over him he was [is] built up.'

Das Kompositum ✓ ci + adhi in der vedischen Prosa nur hier. In der vom PW. zitierten Mantrastelle (AV. 11. 1. 24) regiert es den Lokativ.

48. Der Ablativ und der Locativus absolutus bei der ✓ vip + ud.

TB. 3. 2. 4. 7 dyāvāpṛthivī haviṣi gr̥hīta udavepatām (Syntax of Cases I § 44, k, p. 96) aber K. 31. 3 (4, 18–19) = Kap. 47. 3 (287, 13–14) ime vai lokā haviṣo gr̥hītād udavepanta und MS. 4. 1. 5 (7, 6–7) haviṣo gr̥hītād ime lokā udavepanta (Syntax of Cases I § 60, Ex. 60, p. 209).

Vgl. JB. 1. 134 (Caland § 30, p. 37, 3 und 5) tābhyaṁ (scil. bṛhadrathantarābhyaṁ) bhīṣā prajāḥ pas'ava udavepanta; . . .; kiṁ nu nāv idam krūram ivātmano yasmād bhīṣā prajāḥ pas'ava udavepiṣata.

49. Der Ablativ und Genitiv bei Verben der Trennung s. Sitzungsber. d. bayer. Akad. d. Wiss. Jahrgang 1935, Heft 12.

Beispiel: JB. 3. 71 annādyam vā etasmād dharanti aber TS. 3. 4. 8. 6 annādyam evāsyā harati.

50. Der Ablativ mit adhi und der Instrumental beim Kausativum der $\sqrt{s'am}$.

MS. 4. 1. 1 (1, 1) vanaspatīn vā ugro deva udauṣat, tam s'amyā adhy as'amayañs, tañ s'amyāḥ s'amītvam, aber K. 30. 10 (192, 11) = Kap. 46. 8 (282, 15) prajāpatih pas'ūn asṛjata, tān ayañ devo 'bhyamanyata, tam s'amyās' amayat, tac chamyās' s'amītvam, ähnlich TB. 1. 1. 3. 11–12 prajāpatir agnim asṛjata, so 'bibhet: pra mā dhakṣyatīti, tam s'amyā s'amayat | tac chamyās' s'amītvam.

Zum Instrumental vgl. S'B. 9. 2. 3. 37 tayainam as'amayan . . . yad etam s'amyās' amayan . . . enam ayam etac chamyās' amayati.

Für den Ablativ mit adhi in MS. kann ich keine Parallele beibringen. Vgl. aber Edgerton, Ved. Var. III § 568, p. 285 ‘Since the source of anything may by regarded, from a slightly different angle, as the means by which it is produced or brought about, it is natural to find the ablative of source and the instrumental of means interchanging’ und § 571 p. 286 ‘The ablative of cause is only a slight development of the ablative of source, into which it shades over imperceptibly; and it varies quite as easily with the instrumental of means’.

Anmerkung 1. Das PW. s. $\sqrt{s'am}$ Spalte 72, 18–19 faßt TS. 5. 4. 3. 4 lokebhyaḥ und 6. 3. 9. 1 prāṇebhyaḥ als Ablative. Was die erste Stelle angeht, sicher zu Unrecht: iyaty agre juhoti | athe-yaty atheistyati, traya ime lokā, ebhya evainañ (scil. rudram) lokebhyaḥ s'amayati bedeutet ‘er besänftigt diesen (Rudra) für diese Welten’; ebenso MS. 3. 3. 5 (37, 14) yam eva dveṣṭi tam agneḥ sucārpayati, triḥ pariṣiñcan paryeti, trayo vā ime lokā, ebhyo vā etam (so v. Schroeders Text, lies etal) lokebhyo

'gneḥ s'ucāṁ s'amayati, triḥ pariṣīñcan paryeti trir apariṣīñcaṁ, tat ṣat, ṣad vā ṛtava, ṛtubhyo vā etad agneḥ s'ucāṁ s'amayati; K. 21. 7 (45, 11) yam eva dveṣti tam asya kṣudhā ca s'ucā cārpayati, triḥ pariṣīñcati, traya ime lokā, ebhya evainam (scil. agnim) lokebhyas' s'amayati, triḥ punar apariṣīñcan paryeti, tat ṣat saṃpadyate, ṣad vā ṛtava, ṛtubhya evainam s'amayati; TS. 5. 1. 5. 6 "mā dyāvāpṛthivī abhis'ūs'uco māntarikṣam mā vanaspatīn" ity ahai, 'bhya evainam (scil. agnim) lokebhyah s'amayati; K. 19. 5 (6, 4) = Kap. 30. 3 (141, 5–6) "mā dyāvāpṛthivī abhis'uco māntarikṣam mā vanaspatīn" ity, ebhya evainam lokebhyas' s'amayati; TS. 6. 3. 3. 3 "divam agreṇa mā lekhīr antarikṣam madhyena mā hiṇsīr" ity āhai, 'bhya evainam (sil. vṛkṣam) lokebhyah s'amayati; K. 31. 7 (8, 12) triḥ paribarati, traya ime lokā, ebhya evainal (so v. Schroeders Text, lies evainam scil. agnim) lokebhyas' s'amayati; MS. 4. 1. 9 (11, 12) triḥ paryagnim karoti, trayo vā ime lokā, ebhya evainam (scil. gharman) lokebhyah s'amayati; S'B. 3. 6. 4. 13 tad ebhya evainam (scil. vṛkṣam) etal lokebhyah s'amayati; 3. 7. 3. 14 tad ebhya evainam (scil. agnim) etal lokebhyo 's'amayan; 6. 7. 3. 14 tathainam ayam etad ebhyo lokebhyah s'amayati, 16 tāvataivainam etad ebhyo lokebhyah s'amayati. Daß lokebhyah hier überall dativus commodi ist, geht aus TS. 6. 1. 2. 3 asmā evainā (scil. apah) lokāya s'amayati hervor; Keith in der TS.-Übersetzung und Eggeling in der S'B.-Übersetzung konstruieren lokebhyah richtig als Dative. Als Dative sind auch anzusehen S'B. 6. 4. 4. 16 tābhya (scil. oṣadhibhyah) evainam (scil. agnim) etac chamayati; 3. 9. 4. 18 tad ābhyaṁ evainam (scil. vajram) etad dyāvāpṛthivībhyaṁ s'amayati; TS. 5. 1. 4. 1; 5. 1. 5. 6; 5. 2. 2. 3 prajābhya evainam (scil. agnim) s'amayati; K. 7. 8 (69, 21) upaivainaiḥ (scil. agnim) jāyamānebhyas' (scil. pas'ubhyah) s'amayati.

In der zweiten vom PW. angezogenen Stelle TS. 6. 3. 9. 1 pas'or vā ālabdhasya prāṇāñ chug ṛchati, "vāk ta āpyāyatām prāṇas ta āpyāyatām" ity āha, prāṇebhya evāsyā s'ucāṁ s'amayati übersetzt Keith 'verily he removes the pain from the vital airs', aber auch hier ist ein Dativus commodi möglich: 'Er besänftigt dessen (des Opfertieres) Schmerz für die Sinnesorgane'. [Ein Dativus personae steht TS. 2. 1. 9. 3 mitreṇaivāsmai (scil.

yajamānāya) varuṇam s'amayati; TB. 1. 1. 6. 7 saṁhvatsare-
ṇaivāsmai (scil. yajamānāya) rudram s'amayitvā pas'ūn ava-
runddhe; und TS. 2. 5. 8. 2 s'āmyato 'smā imau lokau ya evam
veda.]

Anmerkung 2. Bemerkenswert ist der Wechsel zwischen dem Dativ ḥtubhyah und dem Instrumental ḥtubhiḥ in den folgenden Stellen: K. 21. 7 (45, 11–14) yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā ca s'uca cārpayati, triḥ pariṣīñcati, traya ime lokā, ebhya evainam (scil. agnim) lokebhyaś' s'amayati, triḥ punar apariṣīñcan paryeti, tat ṣat saṁpadyate, ṣad vā ḥtava, ḥtubhya evainam s'amayati; MS. 3. 3. 5 (37, 14) yam eva dveṣṭi tam agneḥ s'u-
cārpayati, triḥ pariṣīñcan paryeti, trayo vā ime lokā, ebhyo vā etal (lies so statt v. Schroeders etam) lokebhyo 'gneḥ s'ucaṁ s'amayati, triḥ pariṣīñcan paryeti trir apariṣīñcaḥ, tat ṣat, ṣad vā ḥtava, ḥtubhyo vā etad agneḥ s'ucaṁ s'amayati aber TS. 5. 4. 3. 3–4 iyaty agre juhoti | atheyaty atheyati, traya ime lokā, ebhya evainam (scil. rudram) lokebhyaḥ s'amayati, tisra uttarā āhutīr juhoti, ṣat saṁpadyante, ṣad vā ḥtava, ḥtubhiḥ evainam s'amayati; 5. 4. 4. 2 yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā ca s'uca cārpayati, triḥ pariṣīñcan paryeti, trivṛd vā agnir, yāvān evāgnis tasya s'ucaṁ s'amayati, triḥ punah paryeti, ṣat saṁpadyante, ṣad vā ḥtava, ḥtubhiḥ evāsyā s'ucaṁ s'amayati.

In der ersten TS.-Stelle ist der Wechsel zwischen ebhya evainam lokebhyaḥ s'amayati und ḥtubhiḥ evainam s'amayati auffallend. [Die ✓ s'am mit dem Instrumental ḥtubhiḥ ist sonst nicht belegt.] Doch liegt hier kein grammatischer, sondern ein Bedeutungswechsel vor: 'für die Jahreszeiten' :: 'vermittelst der Jahreszeiten'.

51. Der Ablativ mit adhi bei der ✓ srj + vi parallel zum Instrumental bei der ✓ srj.

K. 35. 20 (67, 13–14) = Kap. 48. 18 (309, 3–5) mithunam vāk ca pas'avas' ca, madhyato vai prajā visṛjyante 'ntato mithunād viṣūciḥ prajāyante, tad etat prajāpater evādhi madhyataḥ prajā visṛjyante aber MS. 1. 10. 5 (145, 17–19) mithunam vāk ca pas'avas' ca, madhyataḥ prajāpatināsrjyantāntato mithunād viṣūciḥ prājāyanta, tan madhyata evaitat prajāpatinā srjyante.

Zu $\sqrt{sṛj}$ mit Instrumental prajāpatinā vgl. TB. 2. 3. 5. 1–2 (zitiert ĀpS'S. 21. 11. 1–4) [Frage] yad das'ahotārah sattram āsata kena te gṛhapatinārdhnuvan kena prajā asṛjanta, [Antwort] prajāpatinā vai te gṛhapatinārdhnuvan tena prajā asṛjanta; [Frage] yac caturhotārah sattram āsata kena te gṛhapatinārdhnuvan kenauṣadhiḥ asṛjanta, [Antwort] somena vai te gṛhapatinārdhnuvan | tenauṣadhiḥ asṛjanta.

Zu $\sqrt{sṛj}$ mit adhi und Ablativ prajāpateḥ vgl. K. 6. 1 (49, 10) = Kap. 3. 12 (35, 14) prajāpatir vā idam āśit, tasmād agnir adhy asṛjyata; S'B. 11. 1. 6. 14 tā vā etāḥ prajāpater adhi devatā asṛjyanta [ähnlich mit der $\sqrt{sū}$ MS. 4. 4. 5 (55, 10) atho prajāpatir vai brahmā yajñasya, prajāpater adhīndro 'sūyata, prajāpater evādhi (scil. yajamānah) sūyate].

Zu $\sqrt{sṛj} + vi$ mit Ablativ einer Gottheit (ohne adhi) vgl. S'B. 11. 5. 3. 11 vāyoḥ punar (scil. prajāḥ) visṛjyante.

52. Der Instrumental und Lokativ des Gefäßes bei den Verba des Essens und Trinkens.

A. S'B. 2. 5. 2. 23 pātreṣu hy as'ānam as'yate aber die Kāṇva-parallele (Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 22, b, p. 63) 1. 5. 1. 20 pātrair hy as'ānam as'nanti.

B. K. 21. 4 (42, 8) pātrena vā annam adyate aber die Kap. Parallele 31. 19 (168, 11–12) pātre (so die Hss., von Raghu Vīra unnötigerweise zu pātrena emendiert, cf. SitzBer. bayer. Ak. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 25 § 12) vā annam adyate.

Das Gefäß, aus dem gegessen oder getrunken wird steht im Instrumental MS. 3. 4. 7 (55, 3) droṇena vā annam adyate; MS. 3. 4. 1 (64, 1) pātrair vā annam adyate; SB. 4. 6. 2 tam̄ devā divyena pātrenādityāḥ prathamāṁ pañcakalam (scil. somam) pañcamīṁ (scil. rātrīm) bhakṣayanti; te 'ntarikṣeṇa pātrena rudrā dvitīyāṁ pañcakalam das'āmīṁ bhakṣayanti; te pṛthivyā pātrena vasavas tṛtīyāṁ pañcakalam pañcadas'īṁ bhakṣayanti; S'B. 7. 5. 1. 12 ulūkhalamusalābhyaṁ adyate; KB. 2. 2 (5, 6) atha yat srucā bhakṣayanti; PB. 25. 4. 4 te sarve kuṇḍapāyino 'tsarukais' camasair bhakṣayanti; S'B. 1. 4. 2. 14 camasena ha vā etena bhūtena devā bhakṣayanti. PB. 5. 3. 11 tasmād brāhmaṇo vāraṇena (scil. pātrena) na pibet; 16. 6. 14 na mṛṇmayena

(scil. pātreṇa) pibet; MS. 2. 5. 9 (60, 3) tasmād brāhmaṇo mṛṇmayena na pibet; TS. 2. 5. 1. 7¹ yā parṇena (und kharveṇa und akharveṇa) pibet (Delbrück, Ai. Synt., p. 127, 12); JB. 1. 282 (Caland § 98, p. 108, 3 und 2 von unten) tad yathā ha vai s'uddhena s'ucinā pātreṇa pipāsanty evam̄ ha vāva devā brāhmaṇena s'uddhena s'ucinā pipāsanti.

Im Lokativ: S'B. 4. 3. 3. 15 yathā vijayasya kāmāya vis'ā samāne pātre 's'nīyat; TS. 5. 6. 2. 3 pātre vā annam adyate; S'B. 14. 9. 4. 12 (BĀUp. 6. 4. 12 Mādh. = 13 Kāṇva) tryahaṁ kañse na pibet; TS. 1. 7. 2. 4 yasyai nikramaṇe ghṛtaṁ prajāḥ samjīvantih pibanti; vr̄ṣṭyai vai nikramaṇe ghṛtaṁ prajāḥ samjīvantih pibanti.²

Die Körperteile, mit denen gegessen und getrunken wird, stehen immer im Instrumental: S'B. 7. 2. 4. 14 = 9. 3. 2. 4 vāco³ vā annam adyate; S'B. 14. 5. 2. 6 (BĀUp. Mādh. 2. 2. 6 = Kāṇva 2. 2. 4) vācā hy annam adyate; KB. 12. 8 (57, 7–8) vācā vā idam svaditam annam adyate; MS. 3. 10. 3 (132, 15) atho etayā (scil. jihvayā) hy agrā ośadhināṁ rasam̄ prās'nāti; K. 21. 4 (42, 9) = Kap. 31. 19 (168, 13) tenaiva mukhenānnam atti; S'B. 12. 8. 3. 17 mukhena hy annam adyate; S'B. 14. 4. 3. 1; 7 (BĀUpMādh. 1. 5. 1; 7 = Kāṇva 1. 5. 2 so 'nnam atti pratikena (S'loka) dazu das brāhmaṇa: so 'nnam atti pratikeneti, mukhaṁ pratikam, mukhenety etat; S'B. 4. 2. 4. 18 anena mukhena nānārūpam as'anam as'nāti; K. 6. 7 (57, 11) = Kap. 4. 6 (45, 12) mukhena vā as'nāti; [AB. 5. 3. 10 mukhato vai prajā annam adanti]; MS. 3. 2. 10 (30, 17 und 31, 1) tasmād dakṣiṇena hastenānnam adyate und tasmād ubhābhyaṁ hastābhyaṁ annam adyate; MS. 3. 7. 6 (83, 2) tasmād dakṣiṇena hastenānnam adyate; K. 20. 12 (32, 9–10 und 32, 16) = Kap. 31. 14 (162, 7–8 und 14–15) tasmād

¹ Vgl. Vaikhānasasmārta Sūtra 3. 9 (ed. Caland, Bibl. Ind. p. 42, 7) kharveṇājjalinā vā piben na s'ulbenās'nāti.

² Anders der Lokativ udare K. 12. 3 (165, 1–2) tasmād udare somaḥ pīyate, 'in den Magen hinein'.

³ vāc- 'Zunge' S'B. 8. 5. 4. 1 vācaivānnasya rasam̄ vijānāti; 10. 5. 2. 15 na vācānnasya rasam̄ vijānāti (vgl. S'B. 12. 9. 1. 14 jihvayā vā annasya rasam̄ vijānāti; S'B. 14. 6. 2. 3 [BĀUpMādh. 3. 2. 3 = Kāṇva 3. 2. 4] jihvayā hi rasān vijānāti); JB. 1. 269 vācā svādu cāsvādu vijānāti; JUB. 4. 26. 3 vācā rasān veda (vgl. KauṣUp. 3. 6 jihvayā sarvān annarasān āpnoti).

dakṣiṇēna hastena puruṣo 'nnam atti und tasmād ubhābhyaṁ hastābhyaṁ puruṣo 'nnam atti; TS. 5. 3. 3. 2; 3; 4; 5. 3. 4. 2; 3; 5 tasmād dakṣiṇēnānnam adyate; S'B. 10. 2. 2. 8 hastena vā annam adyate; S'B. 7. 4. 1. 40 bāhubhyām adyate; 10. 2. 2. 7 bāhubhyām u vā annam adyate; MS. 1. 8. 5 (121, 20) aṅgulyā prāś'nāti; KB. 2. 2 (5, 3) yad dvīḥ prades'inyā prāś'nāti; MS. 1. 6. 9 (100, 17) s'īrṣṇānnam adyate; [TS. 5. 6. 3. 2; TB. 1. 3. 7. 7; 1. 3. 8. 3; S'B. 12. 8. 3. 17 s'īrṣato hy annam adyate]; TS. 2. 5. 1. 7 añjalinā vā pibed akharveṇa vā pātreṇa; [MS. 3. 8. 8 (107, 3–4) mukhato vā etat prajāpatch somam pibanti]; MS. 2. 4. 1 (38, 1–2) sa somam ekena s'īrṣṇāpibat surām ekenānnam ekenāvayat; (38, 6–7) yenā (scil. s'īrṣṇā) 'nnam āvayat; K. 12. 10 (172, 5–6) sa somam ekena s'īrṣṇāpibad annam ekenāvayat surām ekenāpibat; S'B. 1. 6. 3. 5; 5. 5. 4. 6 evaṁrūpam iva (1. 6. 3. 5 om. iva) hi sa tenāś'anam āvayat. Cf. Zeitschr. für Indol. und Iranistik V, p. 119, 31–120, 32.

53. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{āp}$.

S'B. 10. 1. 2. 9 tāni vā etāni sarvāṇi jyotiṣṭoma evāgniṣṭoma ('beim agniṣṭoma') āpyante, aber TB. 2. 7. 14. 1; PB. 20. 3. 2 tān (scil. pas'ūn) agniṣṭomena ('vermittelst des agniṣṭoma') nāpnot. Cf. oben § 32 Anm. 1.

54. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{dhā} + upa$.

S'B. 9. 2. 3. 15 āgnīdhṛavelāyām (scil. as'mānam upadādhāti) aber S'B. 8. 5. 4. 1 tā aśādhāyai velayopadadhāti; 8. 6. 1. 4 ṛtavyānām velayā (scil. iṣṭakā upadadhāti); S'B. 7. 5. 1. 13 te (= Mörser und Stöbel) retaḥsicor velayopadadhāti; 15; 24 retaḥsicor velayā (scil. upadadhāti); S'B. 8. 1. 3. 10; 8. 1. 4. 3; 8. 2. 1. 8; 8. 2. 2. 4; 8. 4. 4. 8; 8. 6. 2. 7 tā (scil. iṣṭakāḥ) retaḥsicor velayopadadhāti; 8. 2. 1. 15; 8. 2. 2. 6; 8. 2. 3. 2; 4; 8. 3. 1. 11; 13; 8. 4. 3. 20 retaḥsicor velayā (scil. upadadhāti).

Zum Lokativ vgl. S'B. 10. 4. 3. 22 āgnīdhre vā as'mānam pr̄ś'nim upadadhāti; auch sonst ist der Lokativ bei der $\sqrt{dhā} + upa$ die Regel, vgl. z. B. mit iṣṭakā- als Objekt: S'B. 8. 1. 4. 10; 8. 2. 4. 20; 8. 3. 4. 15; 8. 4. 4. 12; 8. 7. 2. 4 asyām sraktyām; 8. 7. 2. 12 yasyām sraktyām; TS. 5. 3. 1. 5 dakṣiṇāyām s'rōṇyām . . . uttarasyām; S'B. 8. 7. 1. 2; 8. 7. 2. 1; 2 sarvāsu citiṣu; S'B. 8. 3.

2. 9 itarāsu citiṣu; TS. 5. 4. 2. 1 anyāsu citiṣu; MS. 3. 2. 9 (30, 8) etasyāṁ cityāṁ; TS. 5. 7. 2. 1 cityāṁ-cityāṁ; S'B. 8. 3. 2. 9; 8. 7. 2. 18 madhyamāyāṁ citau; K. 21. 3 (40, 3) = Kap. 31. 18 (166, 14); K. 22. 2 (58, 3); MS. 3. 3. 3 (35, 12) madhyamāyāṁ cityāṁ; S'B. 8. 1. 1. 1; 9. 5. 1. 36 prathamāyāṁ citau; 8. 7. 2. 17 prathamāyāṁ cottamāyāṁ ca cityoh; TS. 5. 5. 4. 2; K. 20. 6 (25, 9) = Kap. 31. 8 (156, 3); MS. 3. 2. 6 (25, 9) prathamāyāṁ cityāṁ; TS. 5. 5. 4. 2; K. 20. 6 (25, 11) = Kap. 31. 8 (156, 5); MS. 3. 2. 6 (25, 8) prathamāyāṁ cityāṁ . . . uttamāyāṁ; S'B. 8. 6. 1. 22 uttamāyāṁ citau; TS. 5. 3. 5. 3; K. 21. 4 (41, 8) = Kap. 31. 19 (167, 17) uttamāyāṁ cityāṁ; K. 7. 8 (70, 14–15); K. 21. 4 (41, 6–7) = Kap. 31. 19 (167, 15) gārhapatyē; S'B. 10. 4. 3. 12 gārhapatyē . . . dhiṣṇyeṣu . . . āhavaniye; K. 21. 4 (41, 7) = Kap. 31. 19 (167, 16) āhavaniye; S'B. 9. 4. 3. 7; K. 21. 12 (53, 11–14); MS. 3. 4. 4 (48, 19–49, 3) hotriye (MS. hotriye) . . . brāhmaṇācchangsyē . . . itareṣu . . . mārjālīye; TS. 5. 4. 11. 4 anyeṣu dhiṣṇyeṣu . . . mārjālīye; 5. 4. 11. 3 hotur dhiṣṇye; S'B. 9. 3. 3. 18 s'āñdile 'gnau; Ms. 1. 5. 10 (78, 5); K. 7. 7 (69, 13) agnau citye; S'B. 7. 3. 1. 20; 21; 22; 23 ātman (i. e. des Feuer-altars); 7. 3. 1. 25 (bis); 7. 3. 1. 44 (bis); 8. 7. 2. 9 ātman . . . na pakṣapuccheṣu; S'B. 8. 7. 2. 10 (bis) ātman . . . pakṣapuccheṣu; S'B. 8. 4. 4. 10 avāntarades'e; S'B. 8. 1. 4. 2 (bis) akṣnyādes'esu; S'B. 8. 6. 1. 4; TS. 5. 5. 4 (bis) dikṣu; TS. 5. 3. 1. 5; K. 20. 10 (30, 16) = Kap. 31. 12 (160, 21) dakṣine pakṣe . . . uttarę (K., Kap. uttarasmin); TS. 5. 3. 1. 5 dakṣine 'hse . . . uttare; S'B. 10. 2. 1. 6 nirṇāme; S'B. 8. 7. 4. 20 puriṣe; TS. 5. 2. 4. 3 svakṛta iriṇe . . . pradare vā; S'B. 8. 3. 2. 5 avakāsu; K. 21. 2 (39, 7) = Kap. 31. 17 (165, 21) nākasatsu (scil. iṣṭakāsu); S'B. 7. 4. 2. 13 svayamātṛṇṇāyāṁ; S'B. 8. 4. 4. 3 trivṛdvatyāṁ . . . ekaviñś'-avatyāṁ . . . pañcadas'avatyāṁ . . . saptadas'avatyāṁ; S'B. 10. 2. 1. 9 madhyame vitṛtiye; und so bei Angabe der Entfernung S'B. 9. 2. 3. 15 vyadhve 'halbwegs (zwischen den beiden Feuern)'; S'B. 7. 5. 1. 6; 13 aratnimātre 'eine Elle weit entfernt'.

Für einen lokalen Instrumental habe ich sonst keine Beispiele gefunden. Das PW. s. velā (Spalte 1374, 4) übersetzt 'auf dem Punkte, d. h. in der Entfernung der beiden Retahsic'; Eggeling 'on (in, at) the range of . . .'; 'in the region of . . .' (8. 1. 4. 3, i. e. 'where the Retahsic bricks will later be placed'); 'at the distance

of . . .? (7. 5. 1. 13, i. e. 'mortar and pestle are deposited as far north of the central brick as the two Retaḥsic [bricks] are placed east of it').

55. Der Instrumental des Mittels und der Lokativ der Person bei der $\sqrt{dṛ}(\bar{n})h$.

MS. 1. 6. 3 (91, 7–8 und 9–10) tāṁ (scil. pr̄thivīm) prajāpatih s'arkarābhīr adṛñhat, . . ., tad yathemāṁ prajāpatih s'arkarābhīr adṛñhad evam asmin pas'avo dṛñhante ya evam vidvān s'arkarā upakiryāgnim ādhatte.

Zur gewöhnlichen Konstruktion mit dem Instrumental des Mittels vgl. S'B. 1. 2. 1. 7; 10; 11 (= Kāṇva 2. 1. 4. 5; 8; 9) pr̄thivyā eva (Kāṇva evaitad) rūpenaitad eva dṛñhati; antarikṣasyaiva (Kāṇva antarikṣam evaitad) rūpenaitad eva dṛñhati; diva eva (Kāṇva divam evaitad) rūpenaitad eva dṛñhati; S'B. 6. 5. 2. 11 digbhir adṛñhan; digbhir dṛñhati; 14 digbhiḥ sarvato dṛñhan; digbhiḥ sarvato dṛñhati; 6. 5. 2. 15 tad etayā tiras'cyā dṛḍham . . . tad etābhiḥ; 11. 8. 1. 2 sa ebhis' caiva parvatair nadībhis' cemāṁ adṛñhad vayobhis' ca maricibhis' cāntarikṣam jīnūtais' ca nakṣatralais' ca divān; TS. 5. 2. 3. 5; 5. 3. 2. 2 tābhīr (scil. iṣṭakābhiḥ) vai te dis'o dṛñhan; 6. 5. 2. 2 tāṁ devā dhruvenādṛñhan; TB. 1. 1. 3. 7 tāṁ s'arkarābhīr adṛñhat; K. 8. 2 (84, 10–11) = Kap. 6. 7 (65, 13) tāṁ devās' s'arkarābhīr adṛñhan; TB. 1. 2. 4. 2 tam (so der Kommentar; der Bibl. Indica Text tac) chandobhir adṛñhan; 3. 2. 7. 3 imān evaitair lokān dṛñhati; 3. 2. 7. 3 dṛñhante 'smā (scil. yajamānāya) ime lokāḥ prajayā pas'ubhiḥ; K. 20. 1 (19, 4) = Kap. 31. 3 (150, 13); K. 20. 11 (31, 3) = Kap. 31. 13 (161, 6) tābhīr (scil. iṣṭakābhiḥ) dis'o dṛñhan; MS. 3. 2. 3 (19, 2); 3. 2. 9 (29, 18) tā (scil. dis'aḥ) etābhīr (scil. iṣṭakābhiḥ) adṛñhan; K. 29. 1 (167, 1) = Kap. 45. 2 (267, 15) taiḥ (scil. puroḍāśaiḥ) puro dṛñhan; K. 31. 3. (4, 19) = Kap. 47. 3 (287, 14); MS. 4. 1. 5 (7, 7) tān (scil. lokān) devā etena yajuśādṛñhan; K. 36. 7 (74, 7); MS. 1. 10. 3 (152, 14) tair (scil. parvataiḥ) imām adṛñhat; PB. 4. 5. 9 tam (scil. ādityam) etaiḥ stomaiḥ saptadas'sair adṛñhan; 12. 10. 6 tam (scil. ādityam) vairājasya nidhanenādṛñhan. Der Lokativ des Ortes, wo etwas befestigt wird, steht S'B. 1. 1. 2. 22 (= Kāṇva 2. 1. 2. 15) tān (scil. gr̄hān) etad asyām pr̄thivyām (Kāṇva asyām pratiṣṭhāyām) dṛñhati; MS. 4.

6. 6 (88, 4–5) sva āyatane yajamānam (scil. dṝnhati) mit Bezug auf den Mantra divi divyān dṝnhāntarikṣe antarikṣyān pṝthivyāṁ pārthivyān MS. 1. 3. 15 (36, 8).

Eine Parallel zum Locativus personae asmin habe ich nicht zur Hand; K. 25. 10 (118, 2) = Kap. 40. 3 (224, 23–225, 1) und K. 26. 5 (128, 10) = Kap. 41. 3 (238, 19) steht in der entfernt ähnlichen Stelle āśiṣam evāsmā (scil. yajamānāya) āśiṣṭām dṝnhati der Dativ; und vgl. TB. 3. 2. 7. 3 dṝnhante 'smā (scil. yajamānāya) ime lokāḥ prajayā pas'ubhiḥ.

56. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{dṝbh}$ + sam.

S'B. 14. 6. 7. 2 und 6 (= BĀUp. Mādhy. 3. 7. 2 und 6) vettha nu tvaṁ, kāpya, tat sūtram yasminn ayaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṃdr̄bdhāni bhavanti|| vāyunā vai, gautama, sūtreṇāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṃdr̄bdhāni bhavanti . . . vāyunā vai, gautama, sūtreṇā saṃdr̄bdhāni bhavanti aber die Kāṇvarezension BĀUp. 3. 7. 1 und 2 vettha nu tvaṁ, kāpya, tat sūtram yenāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṃdr̄bdhāni bhavanti|| vāyunā vai, gautama, sūtreṇāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṃdr̄bdhāni bhavanti . . . vāyunā hi, gautama, sūtreṇā saṃdr̄bdhāni bhavanti.

Die $\sqrt{dṝbh}$ + sam ist in der Brāhmaṇaprosa nur hier belegt.

Vergleiche den Instrumental bei $\sqrt{vā}$ ‘weben’ + ud AB. 4. 19. 3 tam (scil. ādityam) pañcabhī ras'mibhir udavayan, . . ., tad ādityam pañcabhī ras'mibhir udvayanti; TB. 1. 2. 4. 2 tam pañcabhī ras'mibhir udavayan; K. 33. 6 (31, 21 und 32, 1–2) tam pañcabhī ras'mibhir udavayan, . . ., ādityam eva tat pañcabhī ras'mibhir udvayanti; und $\sqrt{vā}$ + vi S'B. 6. 7. 1. 15 mauñjibhī rajjubhir vyutā bhavati trivṝdbhiḥ; 14. 1. 3. 11 bālvajibhī rajjubhir vyutā bhavati; MS. 3. 9. 4 (120, 10–11) yathā vai praūgam rajjubhir vyutam evam ime lokā yūpair vyutāḥ (vyuttam und vyuttāḥ des Textes sind in den Korrekturen verbessert);¹ aber der Lokativ mit

¹ Anders der Instrumental in S'B. 13. 2. 6. 8; TB. 3. 9. 4. 5 prājāpatyābhir (scil. vyāhṛtibhiḥ) āvayanti ‘unter Hersagen der auf Prajāpati bezüglichen Aussprüche’.

✓ vā + ā TB. 3. 9. 4. 4 (cf. ĀpS'. 20. 15. 11) yad vāleṣu kācān
 āvayanti; PB. 20. 16. 6 yathādo maṇau (lies so) sūtram otam evam
 esu lokeṣu trirātra otaḥ; JB. 2. 245 yathā ha vai maṇau maṇi-
 sūtram otam syād evam esu lokeṣu trirātra otaḥ; S'B. 12. 3. 4. 2
 yathā ta ukthāni maṇir iva sūtra otāni bhaviṣyanti sūtram iva vā
 maṇau; AB. 2. 10. 4 tāsu (scil. manotāsu; ebenso tasyām [scil. vāci
 und gavi], tasmin [scil. agnau]) hi teṣāṁ manāñsy otāni; KB. 10.
 6 (48, 11–13) tasmin (scil. agnau; ebenso tasyām [scil. vāci und
 gavi]) hy eṣāṁ (scil. devāñām) manāñsy otāni bhavanti; KB. 10.
 6 (48, 7–8) tāsāṁ sarvāśām (scil. devatāñām) pas'āv eva manāñsy
 otāni bhavanti; S'B. 3. 8. 3. 14 tāsāṁ sarvāśām devatāñām pa-
 s'au manāñsy otāni bhavanti; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI,
 p. 183, 5 [§ 67]) vāg vai manotai, 'sā ha vai manasy otā;
 mit ✓ vā + pra TS. 5. 7. 9. 4 dis'y eva dis'āṁ pravayati; tasmād
 dis'i dik protā; S'B. 5. 3. 5. 15 taylor (scil. pavitrayoh) hiranyām
 pravayati; PB. 5. 2. 2 yo vai mahāvrate sahasraṁ protaṁ veda;
 16. 11. 1 yo vā agniṣtome trirātrāṁ protaṁ vidyāt; mit ✓ vā
 + ā und ✓ vā + pra S'B. 14. 6. 6. 1 (BĀUp. 3. 6. 1) yad idāṁ
 sarvam apsv otāṁ ca protaṁ ca kasmin nv āpa otās' ca pro-
 tās' ca . . . vāyau; kasmin nu vāyur otas' ca prota's' ca . . .
 ākās'e; kasmin nv ākās'a otas' ca protas' ca . . . antarikṣalokeṣu;
 kasmin nv antarikṣalokā otās' ca protaṁ ca . . . dyaurloke; kas-
 min nu dyaurloka otas' ca protas' ca . . . ādityalokeṣu; kasmin
 nv ādityalokā otās' ca protaṁ ca . . . candrałokeṣu; kasmin nu
 candrałokā otās' ca protaṁ ca . . . nakṣatralokeṣu; kasmin nu na-
 kṣatralokā otās' ca protaṁ ca . . . devalokeṣu; kasmin nu deva-
 lokā otās' ca protaṁ ca . . . gandharvalokeṣu; kasmin nu gan-
 dharvalokā otās' ca protaṁ ca . . . prajāpatilokeṣu; kasmin nu
 prajāpatilocā otās' ca protaṁ ca . . . brahmałokeṣu; kasmin nu
 brahmałokā otās' ca protaṁ ca (ich habe hier und in den folgen-
 den Stellen die Kāṇvavarianten, die syntaktisch ohne Bedeutung
 sind, nicht angemerkt); S'B. 14. 6. 8. 3; 6 (BĀUp. 3. 8. 3; 6)
 kasmiṇ tad (und kasminn eva tad) otāṁ ca protaṁ ca; 4; 7
 ākās'e tad (und ākās'a eva tad) otāṁ ca protaṁ ca; 7 kasmin nv
 ākās'a otas' ca protaṁ ca; 11 tad akṣaram . . . yasminn ākās'a
 otas' ca protaṁ ca; mit ✓ vā + sam-ā S'B. 7. 3. 2. 13; 8. 7. 3. 10
 asāv eva tad āditya imān lokānt sūtre samāvayate; S'B. 8. 7. 3.
 10 asāv āditya imān lokānt sūtre samāvayate.

57. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{bhṛ}$ + sam.

S'B. 6. 4. 1. 6 athainām (i. e. den Ton für den Altar) kṛṣṇā-jine saṁbharati [auch S'B. 14. 1. 2. 2 ist statt kṛṣṇājinām saṁbharati der Lokativ kṛṣṇājine zu lesen; vgl. die parallelen yajñe, chandaḥsu, prācīnagrīve und Caland, Bulletin of the School of Oriental Studies VI (1931), p. 302, 6 von unten] . . . prācīna-grīve 7 athainām puṣkaraparṇe saṁbharati aber MS. 3. 1. 5 (6, 7 und 9); K. 19. 4 (4, 6 und 5) = Kap. 30. 2 (139, 13 und 12); TS. 5. 1. 4. 2 kṛṣṇājinena saṁbharati; puṣkaraparṇena saṁbharati.

Vergleiche die $\sqrt{bhṛ}$ mit dem Lokativ ukhāyām K. 19. 11 (13, 20–14, 1) = Kap. 31. 1 (248, 13); K. 20. 1 (19, 18); TS. 5. 6. 9. 1 ukhāyām bhriyate (nämlich das Opferfeuer); S'B. 6. 5. 2. 22 (bis) itarasyām (scil. ukhāyām) bhariṣyāmaḥ; S'B. 6. 6. 4. 8 anārtāyām (scil. ukhāyām) imam (scil. agnim) anārtām bibharāṇi und dem Instrumental ukhayā S'B. 6. 7. 1. 22 ukhayā (scil. agnim) bibharti.

Vgl. zum Wechsel zwischen dem Instrumental des Mittels und dem Lokativ Edgerton, Vedic Variants III § 600 ff., p. 299ff. z. B. AV. 1. 6. 4 yāḥ kumbha ābhṛtāḥ :: 19. 2. 2 yāḥ kumbhe-bhir ābhṛtāḥ.

Der Instrumental mit $\sqrt{bhṛ}$: (mit agnim als Objekt) S'B. 6. 7. 6. 16; 18 s'ikyena bibharti; 6. 7. 1. 12 āsandyā bibharti; (mit annam als Objekt) TS. 7. 2. 10. 2 pātreṇa bibhrati; MS. 1. 10. 11 (151, 9–12); K. 36. 6 (73, 5) s'ūrpeṇa bibhrati.

Der Lokativ mit $\sqrt{bhṛ}$: S'B. 1. 4. 5. 13 tad dhaitad devatā retas' carman vā yasmin vā babhruh; TS. 5. 1. 9. 4.; 5. 4. 11. 2 ambariṣe (5. 4. 11. 2 droṇe) vā annām bhriyate; SB. 1. 1. 2. 23 upastha ivainad abhārṣuḥ; (Kāṇva 2. 1. 2. 16 upastha ivābhārṣit) 6. 8. 2. 3 yathā mātā putram upasthe bibhṛyāt; S'B. 1. 4. 1. 10 māthavo 'gnim vais'vānaram mukhe babbhāra; TS. 5. 6. 9. 2 ātmann evainām (scil. agnim) bibharti; MS. 3. 2. 1 (15, 12) sadeva eva devatā ātmān bibharti (die Parallelen K. 19. 11 [12, 23] = Kap. 31. [147, 11] om. ātmān).

Anmerkung 1. Bei der Wurzel hu ist die Bedeutung des Lokatifs des Platzes von der des Instrumentals des Mittels reinlich geschieden: TB. 3. 7. 3. 2 (cf. Āp S'S. 9. 3. 7–8) brāhmaṇasya

dakṣine haste (parallel mit ajāyām, darbhastambe, apsu) hotavyam aber TB. 1. 6. 3. 7 (cf. ĀpS'S 6. 30. 1) yad dhastena juhuyāt svargāl lokād yajamānam avavidhyet, srucā juhoti, svargasya lokasya samaṣtyai; vgl. srucā S'B. 3. 1. 4. 2; 16; 3. 6. 4. 3; 9. 2. 3. 41; 9. 3. 2. 2; TS. 6. 1. 2. 1; TB. 1. 6. 3. 7; 2. 2. 1. 2; K. 8. 3 (86, 13) = Kap. 6. 8 (68, 7); K. 8. 11 (94, 22 und 95, 9) = Kap. 7. 8 (78, 24 und 79, 9); K. 18. 19 (280, 7) = Kap. 29. 7 (135, 14); K. 21. 9 (49, 16); 23. 2 (75, 18); 37. 11 (92, 18); sruveṇa S'B. 3. 1. 4. 2; 3. 6. 4. 3; 9. 2. 3. 41; 9. 3. 4. 4; 9. 5. 1. 44; 13. 8. 4. 8; TS. 5. 4. 9. 2; 6. 1. 2. 1; TB. 1. 3. 8. 2; 1. 5. 9. 5; 6; 1. 7. 1. 9; 3. 11. 9. 8.; K. 6. 8 (58, 11 und 13) = Kap. 4. 7 (46, 13 und 14); K. 13. 10 (191, 23); K. 21. 12 (52, 14); K. 26. 7 (131, 13) = Kap. 41. 5 (241, 18) MS. 1. 11. 8 (170, 10); 2. 6. 3 (65, 2); 3. 4. 3 (47, 7); 3. 8. 1 (93, 2); upabhṛtā S'B. 1. 3. 2. 15; juhvā S'B. 1. 3. 2. 14; 15; MS. 3. 1. 1 (1, 2 und 3); darvyā MS. 1. 10. 16 (155, 14); K. 36, 10 (77, 1 und 3); s'ūrpeṇa S'B. 2. 5. 2. 23 (= Kāṇva 1. 5. 1. 20); TB. 1. 6. 5. 4; K. 36. 6 (73, 5); MS. 1. 10. 11 (115, 10); kañsena AB. 8. 10. 9; 8. 11. 4; vijnātasthālyā MS. 4. 6. 4 (84, 19); droṇakalas'ena MS. 4. 7. 4 (98, 2); K. 28. 9 (164, 3) = Kap. 44. 9 (265, 4); camasena S'B. 9. 3. 4. 4.; dohanena S'B. 9. 2. 3. 30; dārupātreṇa TS. 2. 5. 4. 3; dārumayena K. 12. 2 (164, 12); K. 30. 4 (186, 4–5) = Kap. 46. 7 (282, 7); MS. 2. 3. 2 (29, 7); 4. 6. 4 (84, 19); mṛṇmayena S'B. 14. 2. 2. 53; 54; K. 12. 2 (164, 14); MS. 2. 3. 2 (29, 8); vānaspatyaiḥ S'B. 14. 2. 2. 53; añjalinā TS. 3. 3. 8. 4 = GB. 2. 4. 8; TS. 5. 4. 9. 4; K. 21. 12 (53, 5); MS. 3. 4. 3 (48, 8 und 9–10); hastena TB. 1. 6. 3. 7; hastābhyaṁ S'B. 9. 4. 2. 10; aṅguṣṭhābhyaṁ TB. 1. 6. 1. 3

Da also das Gefäß (im weitesten Sinne, einschließlich der Hand, Finger), mit dem der Opferguß dargebracht wird, immer im Instrumental steht (im Gegensatze zum Orte, z. B. as'vasya pade juhoti S'B. 6. 3. 3. 22; MS. 3. 1. 4 [5, 10]; catṛṣu patsu juhoti TB. 3. 8. 9. 3; as'vasyaiva medhyasya pade-pade juhoti TB. 3. 9. 23. 1; 2), so muß auch S'B. 13. 3. 4. 3–5 = TB. 3. 9. 11. 4 gomṛga-kaṇṭhaṇa prathamām āhutim juhoti; as'vas'aphena dvitīyām āhutim juhoti; ayasmayena caruṇā (TB. kamaṇḍalunā tṛtīyām) āhutim juhoti nicht mit Eggeling ‘in the gullet of a gomṛga-ox’, ‘in a horse’s hoof’; ‘in an iron bowl’ übersetzt werden, sondern mit Caland (zu ĀpS'S. 20. 22. 1) ‘vermittelst der Kehle des

Bos gavaeus’; ‘vermittelst des Hufs des Rosses’; ‘vermittelst eines metallenen Topfes’.

Anmerkung 2. Der Instrumental, wo wir unserem Sprachgefühl nach einen Lokativ erwarten: S'B. 2. 2. 3. 12 und 13 (Kāṇva 1. 2. 3. 10 und 11) arkopalāśābhyaṁ vrīhimayam (und yavamayam) apūpaṁ kṛtvā ‘having made a rice (barley) cake on two arkaleaves’ (Eggeling).

58. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{\text{ram}}$.

S'B. 6. 2. 1. 12 agnau pas'avo ramante; pas'ubhiḥ . . . pas'avo ramante.

Bei $\sqrt{\text{ram}}$ ‘gern bei etwas (jemandem) bleiben’ ist der Lokativ das Gewöhnliche: K. 20. 6 (24, 19) = Kap. 31. 8 (155, 16) na pas'ava āyavase (von Simon, K. Index, p. 31, col. 2, 8 von unten irrtümlich als Dativ zu āyavas aufgeführt); 3. 2. 6 (25, 1); MS. na vai pas'avā āyavase ramante; TS. 5. 2. 8. 3 na khalu vai pas'ava āyavase ramante; KB. 11. 5 (51, 6) upanivartam iva vai pas'avah sauyavase ramante; TB. 3. 3. 2. 4 navadāvyāsu vā oṣadhiṣu pas'avo ramante; PB. 17. 7. 2 jaratkakṣo vā eṣa yo 'pas'ur, yathā vai jaratkakṣe pas'avo na raimante evam etasmin pas'avo na ramante yo 'pas'ur, yadā vai jaratkakṣam agnir dahaty athainam abhivarṣaty, athāsminn oṣadhayo jāyante, 'tha vai tasmin pas'avo ramante 3 ramante 'smin pas'avo ya evam̄ veda; JB. 2. 137 (Caland § 140, p. 169, 2–8) yasminn eva pas'avye sati pas'avo na rameran sa etena yajeta . . . yathā ha vai jaratkakṣa evam̄ sa yasmin pas'avye sati pas'avo na ramante, . . . tad yathā jaratkakṣam agninopadipyā tam adbhir upasiñcet tasmin kalyāṇya oṣadhayo jāyerañ tāsu pas'avo ramerann eva haivāsmīn sarve pas'avo ramante; JB. 3. 218 so 'kāmayata: na mat pas'avo 'pakrāmeyur abhi mā varterann iti, sa etat sāmāpas'yat, . . . , te 'sminn aramanta, ramante 'smin pas'avaḥ pas'umān bhavati ya evam̄ veda; TB. 3. 3. 2. 4 tāsām (scil. oṣadhīnām) jaratkakṣe pas'avo na ramante; KB. 16. 3 (70, 18–19) tasmād enad (sc. s'astram) āratam̄ s'añsed, ramante hāsmin pas'avaḥ; an allen diesen Stellen gehen die Begriffe ‘an etwas Gefallen finden’ und ‘gern bei etwas bleiben’ ineinander über. Vgl. weiter die Lokative TB. 3. 9. 14. 2 na vai brāhmaṇe s'rī ramate, 3 na vai brāhmaṇe rāṣṭram̄ ramate;

S'B. 13. 1. 5. 2 na vai brahmaṇi kṣatram ramate, 3; 5 na vai kṣatre brahmavarcasāṁ ramate; TS. 6. 4. 10. 5 tad (i. e. Prajā-patis Auge) vikañkate nāramata, . . ., tad yave 'ramata; AB. 2. 8. 4 so (scil. medhaḥ) 'je jyoktamāṁ ivāramata; S'B. 6. 2. 1. 12; 14 na hy anāyatane kas' cana ramate; S'B. 7. 1. 16 tasyām (scil. tanvām) asya devā aramanta; yad asyaitasyām ramyāyāṁ tanvām devā aramanta; tasyām asya devā ramante; S'B. 3. 3. 1. 6 yajamāne ramasva (glossiert VS. 4. 22 asme ramasva); S'B. 6. 1. 1. 15 gīte vā ramate; S'B. 14. 8. 13. 3 (= BĀUp Mādh. 5. 13. 1 = Kāṇva 5. 12. 1) prāṇe hīmāni sarvāṇi bhūtāni ratāni; sarvāṇi ha vā asmin bhūtāni vis' ante sarvāṇi bhūtāni ramante; S'B. 14. 7. 2. 13 (= BĀUp. Mādh. 4. 4. 13 = Kāṇva 4. 4. 10) ya u saṁbhūt-yām (Kāṇva vidyāyām) ratāḥ; S'B. 14. 7. 1. 40 (= BĀUp. Mādh. 4. 3. 40 = Kāṇva 4. 3. 34) etasmint saṁprasāde ratvā; S'B. 14. 7. 1. 17 (BĀUp. Mādh. 4. 3. 17 = Kāṇva 4. 3. 15) sa esa etasmint svapnānte ratvā; AB. 3. 48. 8 īś'varo (Delbrück, Ai. Synt. p. 88, 10) hāsyā vitte devā arantoh; und die Kausativa TS. 1. 7. 1. 6 ātman pas'ūn ramayeta und ramayate; TS. 1. 5. 8. 2 pas'ūn evāt-man ramayate; K. 7. 7 (69, 1) sva evainā (scil. revalīḥ und revalīḥ = pas'ūn) goṣṭhe ramyām akaḥ; AB. 4. 30. 6; 5. 22. 11 asminn evaināns tal loke ramayati; MS. 1. 8. 4 (120, 9) tam (scil. agnim) etāvaty aramayan.

Mit dem Instrumental steht \checkmark ram im Sinne von 'sich mit jemandem ergötzen': ChāndUp. 8. 12. 3 raramāṇah strībir vā yānair vā jñātibhir vā; und so wird das pas'ubhiḥ S'B. 6. 2. 1. 12 (oben) zu verstehen sein. AB. 3. 39. 5 na ha vai gāyatrī kṣamā ramata, ūrdhvā ha vā esā yajamānam ādāya svar eti; na ha vā agniṣṭomah kṣamā ramata, ūrdhvo hi vā esa yajamānam ādāya svar eti wird kṣamā adverbiell zu fassen sein 'auf Erden' (Wackernagel III § 133, a, 1, Anm. p. 243, 12). TS. 3. 4. 3. 5 kikkitā-kāreṇa vai grāmyāḥ pas'avo ramanta ist kikkitākāreṇa Instrumental des Mittels 'auf den Ruf kikkitā hin bleiben die Haustiere stehen'; ebenso prastareṇa PB. 6. 7. 18 yajño vai devebhyo 's'vo bhūtvāpākrāmat, tam devāḥ prastareṇāramayan, tasmād as'vāḥ prastareṇa saṁmr̄jyamāna upāvaramate 'brought it to a standstill by a bunch of grass' (Caland).

Bei \checkmark ram (Kausativum) im Sinne von 'zum Stillstehen bringen' kommt zweimal auch der Dativ dessen, für den etwas zum

Stillstehen gebracht wird, vor: TS. 6. 3. 6. 2; TB. 1. 4. 4. 9 pas'ūn evāsmai (scil. yajamānāya) ramayati, und K. 6. 1 (50, 4) = Kap. 3. 12 (36, 3) yat sāyam juhoti tenainam (scil. agnim) rātryai ramayati, yat prātas tenāhne, wo die Parallele MS. 1. 8. 1 (115, 7) yat sāyam juhoti rātryai tena dādhāra yat prātar ahne tena. Vgl. ✓ram + vi mit Dativ unten § 93.

59. Der Instrumental und Lokativ bei der ✓sic + upa.

S'B. 14. 9. 3. 22 (= BĀUp. Mādh. 6. 3. 22) tān sārdham piṣṭvā dadhnā madhunā ghṛtenopasiñcati aber BĀUp. Kāṇva 6. 3. 13 tān piṣṭān dadhani madhuni ghṛta upasiñcati

Für den Instrumental vgl. TS. 6. 3. 11. 4 yuṣnopasiñcati (scil. samavattam) Für den Lokativ bietet die Brāhmaṇaprosa keine Parallelen.

60. Der Instrumental und Lokativ bei der ✓stu.

A. S'B. 4. 6. 9. 17 sārparājñyā ṛkṣu stuvate; AB. 5. 23. 1 te sārparājñyā ṛkṣu stuvate; KB. 27. 4 (132, 1) te saṃprasṛpya sārparājñyā ṛkṣu stuvate aber TS. 7. 3. 1. 3 atha vā etat sārparājñyā ṛgbhi stuvanti; TB. 1. 4. 6. 6 sārparājñyā ṛgbhi stuyuh 2. 2. 6. 1; 2 sārparājñyā ṛgbhi stuvanti; K. 34. 2 (37, 2–3) sārparājñyā ṛgbhis stuyuh; PB. 4. 9. 4; 9. 8. 7 sārparājñyā ṛgbhiḥ stuvanti.

B. PB. 9. 7. 9 viṣṇoh s'ipiviṣṭavatīṣu gaurīvitena stuyuh; 11 viṣṇoh s'ipiviṣṭavatīṣu stuyuh; MS. 1. 11. 9. (171, 8 und 9) s'ipiviṣṭavatīṣu stuvate und tasmān chipiviṣṭavatīṣu stuvate; K. 14. 10 (209, 9) tasmāc chipiviṣṭavatīṣu stuvanti; K. 14. 10 (209, 8) vaiṣṇavīṣu s'ipiviṣṭavatīṣu stuvanti; K. 34. 4 (38, 13–14) vaiṣṇavīṣu s'ipiviṣṭavatīṣu mādhyandine pavamāne stuyuh; TS. 7. 5. 5. 2 s'ipiviṣṭavatīṣu stuvīraṇ aber TB. 1. 3. 8. 5 s'ipiviṣṭavatībhīṣ tṛtīyasavane (scil. stuvate).

C. PB. 12. 13. 13 s'akvarīṣu ṣoḍas'īnā stuvīta aber PB. 13. 4. 12 s'akvarībhīḥ stutvā purīṣeṇa stuvate.

D. PB. 9. 7. 7 tasmād u bṛhatīṣu (scil. stuvanti); PB. 20. 2. 3 yad bṛhatīṣu saṃdhinā stuvanti; AB. 3. 17. 4 ṣaṭsu vā atra gāyatrīṣu stuvate ṣaṭsu bṛhatīṣu tisṛṣu triṣṭupsu; 6 tāsu vā etāsu bṛhatīṣu sāmagā rauravayaudhājayābhyaṁ punarādā-

yaṁ stuvate aber PB. 7. 4. 6; 7 kasmād (7. tasmād) bṛhatyā madhyandine stuvanti

Der Lokativ der Verse mit \sqrt{stu} : PB. 7. 3. 7 gāyatryām; PB. 9. 7. 2; 12. 9. 23; 13. 3. 25; 13. 9. 28; 14. 5. 30; 14. 11. 38; 15. 5. 37; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 5); 1. 142 (Caland § 44, p. 44, 6); 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 13); 1. 350; AB. 2. 37. 8; 3. 17. 4 gāyatrīṣu; PB. 12. 13. 2; JB. 1. 203 gāyatrīṣu dvipadāsu; 3 etāsu (scil. g. dv.); TB. 1. 2. 6. 4 dvipadāsu; PB. 9. 7. 1; 2; JB. 1. 350 marutvatīṣu; PB. 9. 7. 6; 7 ādityavatīṣu; PB. 12. 4. 22; TB. 2. 7. 18. 5 satobṛhatīṣu; PB. 12. 10. 10; 12. 13. 18 virātsu; PB. 12. 10. 21 atijagatīṣu PB. 15. 11. 8 pipīlikamadhyāsu; PB. 15. 11. 14 sūryavatīṣu; S'B. 4. 2. 3. 12 maitrāvarunīṣu; 13 aindrīṣu (= JB. 1. 180 [Caland § 63, p. 70, 17 und 22]); 14 aindrāgnīṣu; PB. 7. 9. 19 revatīṣu; S'B. 4. 5. 3. 4 (bis); PB. 12. 13. 7 harivatīṣu; PB. 12. 13. 15; JB. 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 22); anuṣṭupsu; PB. 13. 10. 17 satpadāsu; PB. 15. 6. 3 āgneyyaindrīṣu; MS. 4. 4. 10 (62, 4, wo mit Caland, ZDMG. 72, 11, stuvate zu lesen) udvatīṣu; AB. 2. 37. 4 pāvamāniṣu; AB. 3. 4. 1; JB. 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 13) āgneyīṣu; AB. 3. 17. 4 triṣṭupsu; AB. 4. 2. 4 avihṛtāsu und vihṛtāsu; AB. 6. 12. 2; 3; KB. 16. 1 (69, 11–12) arbhavīṣu; AB. 5. 7. 1 mahānāmnīṣu; PB. 12. 13. 17; 19; 15. 11. 9 etāsu; JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 19); 1. 89 parācīṣu; JB. 1. 106 nānārūpāsu und nānādevatyāsu; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 7); 1. 142 (Caland § 44, p. 44, 6) kavatīṣu; JB. 1. 350 dhayadvatīṣu; S'B. 8. 1. 3. 4 yāsu; KB. 14. 2 (62, 14) navasu; dazu PB. 8. 1. 6 etasmin pragāthe.¹

Der Instrumental: TS. 3. 1. 10. 3; PB. 6. 8. 9; 9. 8. 6 parācībhīḥ; TB. 2. 7. 18. 5 (ter) vyatiṣaktābhīḥ; TB. 1. 3. 8. 5 (ani-ruktābhīḥ; TB. 1. 3. 8. 5; K. 14. 10 (209, 3–4) vājavatībhīḥ; K. 14. 10 (209, 4) citravatībhīḥ; TS. 7. 3. 1. 4 (bis) tābhīḥ; MS. 3. 10. 5 (137, 9–10) yayā (scil. pañktyā); PB. 16. 16. 4 ekayā; PB. 5. 6. 4 tisṛbhīr vaikayā vā; TB. 2. 2. 6. 1; AB. 3. 23. 1 = GB. 2. 3. 20; PB. 4. 9. 7; 9. 8. 5; 16. 16. 4 tisṛbhīḥ; PB. 6. 8. 2–4 navabhiḥ; TS.

¹ Danach ist Calands Bemerkung (PB.-Übersetzung, Introduction III § 8, b; p. XXVIII, 8–11) zu verbessern: 'Whilst as a rule the other Brāhmaṇas construe stauti, stuvanti with the locative, our Brāhmaṇa uses the instrumental. Among the numerous instances I find only once the locative (marutvatīṣu stuvanti, 9. 7. 2).'

7. 5. 8. 4 (bis) pañcabhiḥ; PB. 19. 7. 6 (bis) saptabhiḥ; PB. 9. 3. 3; AB. 7. 16. 9 = S'S'S. 15. 22 pañcadas'abhiḥ; PB. 9. 3. 9 yāvatī-bhiḥ . . . tāvatibhiḥ; AB. 7. 16. 7 = S'S'S. 15. 22 uttarābhīrdvāviñ-s'atyā; AB. 7. 16. 8 = S'S'S. 15. 22 etayarcā; AB. 7. 16. 12 = S'S'S. 15. 22 uttareṇa tr̄cena; GB. 1. 5. 24 (S'loka); 2. 2. 14 ṛgbhiḥ; JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 19) sarvābhiḥ; JB. 3. 170 (Caland § 190, p. 261, 4); 3. 199 (Caland § 199, p. 274, 13 v. unten) (e)tābhīr ṛgbhiḥ.

Eine ähnliche Variation zwischen Lokativ und Instrumental findet sich

E. GB. 2. 5. 2; 5 prathameṣu paryāyeṣu stuvate, . . ., madhyameṣu paryāyeṣu stuvate, . . . uttameṣu paryāyeṣu stuvate aber AB. 4. 6. 4–6 prathamena paryāyeṇa stuvate | madhyamena paryāyeṇa stuvate | uttamena paryāyeṇa stuvate und so auch PB. 9. 3. 3 yadi paryāyair astutam (scil. somam) abhivyucchet.

61. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{s}thā$ + prati.

1. A. S'B. 14. 6. 10. 8 (BĀUp. 4. 1. 18 Mādhy.) hṛdayena hi sarvāṇi bhūtāni pratīṣṭhanti aber Kāṇva (BĀUp. 4. 1. 7) hṛdaye hy eva samrāṭ sarvāṇi bhūtāni pratīṣṭhitāni bhavanti.

In der folgenden Stelle haben beide Rezensionen den Lokativ: S'B. 14. 6. 9. 21–25 (BĀUp. Mādhy. 3. 9. 21–25 = Kāṇva 3. 9. 20–24) hṛdaye hy eva rūpāṇi pratīṣṭhitāni bhavanti | hṛdaye hy eva s'raddhā pratīṣṭhitā bhavati | hṛdaye hy eva retaḥ pratīṣṭhitāni bhavati | hṛdaye hy eva satyāṇi pratīṣṭhitām bhavati | hṛdaye (scil. manah) pratīṣṭhitām bhavati Mādhy.; vāk pratīṣṭhitā bhavati Kāṇva). Vgl. dazu mit antar S'B. 14. 6. 11. 4 (BĀUp. 4. 2. 4 Mādhy. = 4. 2. 3 Kāṇva) etā hitā nāma nādyo 'ntar hṛdaye pratīṣṭhitā bhavanti.

B. AB. 3. 6. 4 dyaur antarikṣe pratīṣṭhitāntarikṣam pṛthivyāṁ pṛthivy apsv āpaḥ satye satyāṇi brahmaṇi brahma tapasi. In der Parallelie GB. 2. 3. 2 lesen Gaastras Hss. satyena, das sie, wohl richtig, im Texte zu satye emendiert.

C. 1. K. 36. 2 (70, 5) virājy evānnādye pratīṣṭhati aber die Parallelie MS. 1. 10. 8 (148, 6) virājeva (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) pratīṣṭhati. Die MS-Lesart ist zweifelhaft. [Zu

iva = eva vgl. Syntax of Cases I § 9, Ex. 21 p. 15, 7 von unten, wo hinzuzufügen TS. 2. 6. 9. 1 parāñ iva :: GB. 2. 1. 4 (148, 2) parāñ eva; K. 12. 7 (169, 18) reta eva (var. lect. iva) :: MS. 4. 3. 2 (41, 20) reta iva :: GB. 2. 1. 17 (155, 6) reta eva; Scheftelowitz p. 79, Anmerkung zu RVKhila 2. 6. 27a; A. Minot, La Subordination dans la Prose Védique (Annales de l'Université de Lyon III. 3; 1936) § 454 Anm., p. 131 zu S'B. 1. 6. 4. 1 = 4. 1. 3. 1; Keith, Ait. Ār. p. 256, Anm. 2.] Aber die anderen Stellen mit dem Instrumental virājā haben daneben immer einen Lokativ: S'B. 3. 5. 1. 7 virājā vai devā asmiñ loke pratītiṣṭhan . . . tato evaisa etad virājaivāsmiñ loke pratītiṣṭhati 8 virājaivāsmiñ loke pratītiṣṭhati; PB. 10. 3. 12 ḥtuṣv eva virājā pratītiṣṭhaty rtubhir virāji; 16. 1. 8 ḥtuṣv eva virājā pratītiṣṭhati. Sonst steht immer der Lokativ virāji: K. 20. 1 (19, 15) = Kap. 31. 3 (150, 24–151, 1); K. 20. 4. (22, 6) = Kap. 31. 6 (153, 8); K. 20. 13 (33, 13 und 16); K. 21. 10 (49, 22–50, 1); K. 23. 8 (84, 16); K. 24. 2 (91, 12–13) = Kap. 37. 3 (196, 19–20); K. 24. 5 (94, 11–12) = Kap. 37. 6 (199, 15–16); TS. 3. 3. 5. 5; 5. 2. 3. 7; 5. 4. 6. 4; 5. 6. 10. 3; 7. 5. 15. 2 virājy evānnādye pratītiṣṭhati; JB. 2. 82 (Caland § 129, p. 145, 9) virājy eva tad annādye yajñasyāntataḥ pratītiṣṭhati; JB. 2. 85 virājy annādye pratītiṣṭhan und pratītiṣṭhati; JB. 3. 5 etāvad vai virād ḥtuṣu pratītiṣṭhaty rtavo virāji; PB. 3. 13. 3 yajamānam eva tad virājy annādye 'ntataḥ pratīṣṭhāpayati; PB. 8. 5. 13; K. 25. 4 (106, 10) = Kap. 39 1 (212, 3–4) virājy eva pratītiṣṭhati; PB. 4. 6. 16; 4. 9. 3 virājy eva pratītiṣṭhanti; MS. 3. 3. 9 (42, 21–22) yajamānam vā etad virāji pratīṣṭhāpayām akaḥ; K. 33. 2 (27, 19); 33. 4 (29, 23–30, 1) svarga eva tal loke virāji dvipādo yajamānah pratītiṣṭhanti; KB. 14. 2 (62, 22); 15. 5 (68, 20–21); 18. 5 (80, 24) s'riyām tad virājy annādye pratītiṣṭhati; S'B. 11. 4. 3. 18 s'riyām haitad virājy annādye pratītiṣṭhati; AB. 3. 23. 6 = GB. 2. 30. 20 virāji yajño das'inyām pratītiṣṭhati; AB. 3. 50. 6 tad virāji yajñām das'inyām pratīṣṭhāpayanti; AB. 8. 4. 3 virājy evainam (scil. yajamānam) tad annādye pratīṣṭhāpayati; AB. 4. 18. 4 madhya esa ekaviñś'a ubhayato virāji pratīṣṭhitah, . . ., ubhayato hi vā esa virāji pratīṣṭhitah; TB. 1. 2. 4. 1 sa (scil. ekaviñś'ah) vā esa virājy ubhayataḥ pratīṣṭhitah, . . ., virāji hi vā esa ubhayataḥ pratīṣṭhitah; PB. 4. 8. 6 virājy eva samṛddhāyām pratītiṣṭhanti; PB. 16. 1. 9 etasyām (scil. virāji) vā idam

puruṣah pratiṣṭhitah; 10 etasyāṁ virāji pratitiṣṭhati; PB. 8. 6. 14 virājy evāntataḥ pratitiṣṭhati; PB. 24. 10. 3; 25. 9. 4 paramāyāṁ eva virāji pratitiṣṭhanti; TS. 5. 3. 3. 3 virājor evābhipūrvam annādye pratitiṣṭhati.

Man könnte also für MS. 1. 10. 8 (148, 6) virājeva nach der Parallelie K. 36. 2 (70, 5) virājy eva konjizieren. Doch vergleiche die Bemerkungen Edgertons Ved. Var. III § 593 p. 296–297 ‘The locative designates primarily the sphere within which an action takes place. But the sphere of the action may also be regarded as an accompanying concept of the action. Conversely, the accompanying concept may be treated as the circumstance within whose sphere of operation the action takes place. The occasion (loc.) is at the same time the means, cause, or manner (instr.) of the action. The phrase marutāṁ prasave jaya . . . means ‘in (upon, German *auf*) the impulse of the Maruts conquer’. Is there any essential difference between this and the variant . . . with prasavena? Only a faint and elusive one, we should say; just as we imagine a Latinist would be puzzled to make a very clear distinction between *in hoc signo vinces* and *hoc signo vinces*? Vgl. auch den Lokativ S'B. 8. 5. 3. 7 etasmīn ekaviñś'e (scil. stome) pratiṣṭhāyāṁ pratiṣṭhitam (scil. brahma) tapati gegen den Instrumental TB. 2. 2. 4. 6. trayastrīñs'ena (scil. stomena) pratyatiṣṭhat 7 trayastrīñs'ena pratitiṣṭhati. Auch bei stomena haben alle anderen Stellen neben dem Instrumental einen Lokativ: TS. 7. 4. 11. 1 asminn eva tena (scil. stomena) loke pratitiṣṭhanti, . . ., antarikṣa eva tena pratitiṣṭhanti, . . ., amuṣminn eva tena pratitiṣṭhanti; K. 14. 9 (208, 8) asminn eva loke agniṣṭomena pratitiṣṭhati; S'B. 13. 3. 3. 3; 13. 5. 1. 5 svenaivanam̄ stomena svāyāṁ devatāyāṁ pratiṣṭhāpayati.

Zum Wechsel zwischen Lokativ und Instrumental vgl. weiter:

2. MS. 1. 4. 11 (59, 19–20 und 60, 3) prajāpatau yajñena pratitiṣṭhati gegen AB. 6. 19. 7 = GB. 2. 6. 1 tat (GB. tasmin) saṁvatsare prajāpatau yajñe ‘har-ahaḥ pratitiṣṭhanto yanti; PB. 9. 7. 10 yajñā eva viṣṇau pratitiṣṭhati.

3. MS. 1. 4. 7 (55, 7–8) prajāyāṁ caiva pas'usu ca pratitiṣṭhati; PB. 8. 5. 15 prajāyāṁ eva pas'usu pratitiṣṭhati gegen häufiges prajayā pas'ubhiḥ mit √sthā + prati TB. 3. 2. 10.

3; 3. 3. 2. 4; 5; 3. 3. 9. 12; S'B. 10. 6. 1. 4; 11. 8. 1. 3; 12. 1. 4. 3; 12. 2. 4. 16; 12. 3. 3. 4; MS. 1. 6. 13 (107, 16–17); 4. 2. 13 (36, 7); 4. 2. 14 (37, 10–11); GB. 1. 2. 24; 1. 3. 1; 1. 3. 18; 1. 4. 8; 1. 4. 10; 1. 4. 11; 1. 4. 15; 1. 5. 20; 2. 3. 2; 2. 4. 7; 2. 6. 1; 2. 6. 12 (ter); 2. 6. 15. Und so immer der Lokativ bei *prajāsu* TB. 3. 3. 8. 7 und *pas'uṣu* TS. 2. 6. 1. 3; 6. 5. 9. 4; 7. 2. 6. 3; 7. 3. 3. 2; TB. 1. 3. 8. 5; 1. 6. 6. 6; 3. 2. 7. 6; 3. 3. 5. 4; S'B. 5. 2. 5. 8; 7. 4. 2. 19; 11. 2. 2. 3; 4 (bis); MS. 4. 3. 7 (46, 7–8); K. 7. 7 (69, 5); 14. 8 (107, 16–17); K. 28. 2 (154, 14) = Kap. 44. 2 (257, 4); AB. 2. 18. 4; 5. 17. 10; 5. 19. 12; 5. 26. 5; 7; 8; 6. 2. 7; 6. 25. 3; 6; KB 16. 2 (69, 23–24); 18. 6 (81, 10–11); PB. 2. 7. 8; 3. 1. 3; 3. 3. 2; 3. 4. 3; 3. 8. 3; 3. 12. 3; 4. 4. 11; 4. 8. 7; 15; 5. 4. 8; 7. 3. 22; 7. 7. 2; 7. 10. 17; 8. 9. 19; 9. 1. 33; 11. 4. 10; 15. 10. 8; 15; 16. 8. 7; 16. 10. 2; 16. 12. 9; 16. 15. 11; 16. 16. 5; 18. 5. 22; 18. 6. 26; 19. 2. 5; 19. 14. 6; 19. 15. 3; 19. 19. 3; 21. 10. 10; 21. 12. 7; 22. 3. 5; 22. 10. 1; 22. 15. 8; 25. 1. 5; 25. 2. 3; SB. 2. 1. 18; 2. 2. 17;

4. KB. 3. 8 (13, 10–11) *yā evaitat purastād devatā yajati tābhīr evaitad antataḥ pratīṣṭhati* gegen häufiges *devatāsu* s. oben §45.

5. K. 20. 1 (19, 10) = Kap. 31. 3 (150, 19) *ekaviṇś'asyaiva pratīṣṭhām anu gāṛhapatyena pratīṣṭhati* gegen MS. 3. 2. 4 (20, 15–16) *gāṛhapatyē* oder *devāḥ pratīṣṭhāya* [vgl. GB. 1. 3. 13 *gāṛhapatyasyāyatane* (scil. *dakṣiṇāgnim*) *pratīṣṭhāpya*].

62. Der Instrumental und Lokativ des Opferspruches bei der ✓*hu*.

A. S'B. 9. 4. 1. 6 *ubhābhyaṁ vaṣatkāreṇa ca svāhākāreṇa ca* puñse juhoti *svāhākāreṇaiva strībhyaḥ*. ‘Für einen Mann gießt er die Opferspende mit dem (d. h. unter Aussprechen des) Vaṣat- und Svāhā-Rufe aus, für Frauen nur mit dem Svāhā-Rufe’ aber S'B. 2. 5. 3. 18 *tasmin vaṣatkāre juhoti*; KB. 18. 12 (83, 6 und 7) *samāne vaṣatkāre juhuyāt*, (83, 8) *samāne vaṣatkāre juhuyuḥ* ‘beim (oder ‘nach dem’) Vaṣat-Rufe gießt er die Opferspende aus’; vgl. SB. 10. 1. 1. 6; 10. 4. 1. 14; 20 *athāsmīn etāṁ vaṣatkṛte juhoti*; 9. 3. 1. 16 *vaṣatkṛte srucā juhoti*; 17 *vaṣatkṛte srucā hutā bhavanti*; mit *svāhākāram*: S'B. 9. 5. 2. 44 *sruveṇeha svāhākāram* (scil. *juhoti*). Der Lokativ und Instrumental im selben Satze K. 8. 7 (90, 12) = Kap. 7. 4 (75, 6) *āmantraṇe juhoti mantravatyā vais'vadevyā*.

B. MS. 3. 2. 8 (27, 14 und 15–16) *ardhaṛcābhyaṁ juhoti*, . . ., *yad ekayā ṛcā dvir juhoti aber TS. 6. 3. 11. 3* (cf. ÄpS'S. 7. 25. 10) *ardharce vasāhomam juhoti*; MS. 3. 10. 4 (134, 13) *ardhaṛce juhoti*; *Vādhūlasūtra* (Caland, *Acta Orientalia VI*, p. 105, 3 [§ 7]) *sa yad ardharce vasāhomam juhoti* (cf. ÄpS'S. 7. 25. 10). Der Instrumental: ‘mit (= unter Hersagen von) zwei Halbversen’; der Lokativ: ‘bei (= nach) Beendigung des (ersten) Halbverses’. Caland (*Acta Orientalia II*, p. 24, 11) hat Keiths falsche Übersetzung des *ardharce* (TS.) verbessert.

63. Der Instrumental kāmena parallel zum Dativ kāmāya.

A. K. 31. 1 (27, 2) *ava tam kāmam arutsmahi yasmai kāmāya nyasadāma* aber TS. 7. 5. 2. 1 *ava tam kāmam arutsmahi yena kāmena nyaśadāma*.

B. S'B. 6. 2. 1. 6 tān (scil. pas'ūn) *agnibhyah kāmāyālabhata*, *tad yad: agnibhya iti bahūni hy agnirūpāṇy abhyadhyāyad*, *atha yat: kāmāyeti kāmena hy ālabhata*.

Vgl. zum Dativ AB. 4. 17. 2 *yasmai kāmāyādīkṣāmahy apāma tam* und oben § 44.

Zum Instrumental vgl. S'B. 4. 6. 9. 23–24 *te yatkāmā āsiraḥs tena* (scil. kāmena) *vācam visṛjeran*, *kāmair ha sma vai puraṛṣayah satram āsate*: ‘sau naḥ kāmaḥ sa naḥ samṛdhyatām iti, yady u anekakāmāḥ syur lokakāmā vā prajākāmā vā pas'ukāmā vā | anenai (scil. kāmena) ’va vācam visṛjeran; TB. 3. 1. 4. 15; 3. 1. 5. 15 *kṣipram enām sa kāma upanamati yena kāmena yajate*; die Stellen TB. 2. 2. 5. 5 *kāmena pratigṛhṇāti*, 6 *yena kāmena pratigṛhṇāti*; K. 9. 12 (114, 15) *kāmenaiva pratigṛhṇāti* beziehen sich auf den Mantra AV. 3. 29. 7 (= K., Kap., PB.; TB., TA) *kāmena tvā pratigṛhṇāmi*, wofür MS. 1. 9. 4 (135, 2) *kāmāya tvā pratigṛhṇāmi* und TS. 1. 6. 1. 3 *kāmāya tvā gr̄hṇāmi* lesen; vgl. zu diesem Wechsel in den Mantras Ved. Var. III § 67, p. 32 und § 558, p. 280, 13.

Vgl. oben § 44 *kāmam abhi* parallel zu *kāmāya*.

64. Der Lokativ und Dativ im substantivischen Satze.

S'B. 3. 8. 3. 18 *stavimopayaḍbhyah*, . . ., *anima tryaṅgeṣu* ‘das breite (Stück) ist für die upayaj [d. i. die elf Zusatzsprüche

beim Tieropfer und die damit verbundenen Zusatzopfer], das schmale Stück (wird) bei den tryaṅga [den dem Agni Sviṣṭakṛt zufallenden Opferstücken cf. TS. 6. 3. 10. 6; ĀpS'S. 7. 22. 6] (gebraucht)?

65. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{dhā}$.

1. Über den Gebrauch des Dativs und Lokatifs bei den $\sqrt{dhā}$ und $\sqrt{dā}$ in den Mantras handelt Edgerton, Vedic Variants II § 101–106, p. 57–61 und III § 639–642 p. 316–317. An der ersten Stelle sagt er: '[The root] dā does not govern the locative of the person, but only the dative. The root dhā, on the other hand, while it seems (to our feeling at least) most naturally construed with the locative, may also govern the dative. We have noted among the variants only two cases of dā with the locative, both of which may reasonably be suspected.' [Zur ersten derselben, okhāṁ dadhātu (dadātu) hastayoh, cf. AB. 8.8.8 athāsmai (scil. yajamānāya) surākaṇṣam hasta ādadhāti; und S'B. 4. 3. 1 tad asmai puroḍāś'abṛgalām pāñāv ādadhat, aber S'B. 5. 1. 5. 28 ekāṁ vais'yasya vā rājanyasya vā pāñāv ādadhat; 6. 3. 1. 41 haste hy asyāhitā (i. e. der Spaten) bhavati. Und bemerke, daß im Mantra āham yajñam dadhe nirṛter upasthāt ĀpS'S. 9. 2. 10; ĀS'S. 1. 12. 36; MS'S. 3. 1. 27 gegen alle Überlieferung mit Caland (zu ĀpS'S.) dade statt dadhe gelesen werden muß.]

Die Prosa stimmt ganz mit dem Gebrauch der Mantras überein. Sie kennt den Locativus personae bei $\sqrt{dā}$ nicht.¹ Die Stellen der $\sqrt{dhā}$ mit dem Dativ nebst den lokativischen Par-

¹ Der Lokativ bezeichnet immer 'den Platz wo', oder 'die Gelegenheit bei welcher', das Geben stattfindet: S'B. 5. 2. 3. 1 tasyāṁ (scil. iṣṭau) varāṁ dadāti; PB. 25. 10. 22 tasyāṁ (scil. iṣṭau) as'vāṁ ca puruṣāṁ ca dhenuke dattvā; S'B. 13. 1. 1. 4 brahmaudane suvarṇāṁ hiranyaṁ dadāti; PB. 6. 7. 14 tasmin (scil. yajñe) deyam; TS. 1. 7. 1. 6 yāṁ vai yajñe dakṣiṇāṁ dadāti; 1. 7. 2. 2 yā yajñe diyate; MS. 4. 6. 8 (91, 2) marutvatiyayoh sannayor dakṣiṇā diyante (Syntax of Cases I § 59, Ex. 188; p. 190); (91, 3) sve vā etad yonau dakṣiṇā diyante; S'B. 2. 6. 1. 36 tasyāṁ (scil. sraktau) yajamānasya pitre (und pitāmahāya und prapitāmahāya) dadāti; TS. 1. 5. 1. 2 yo barhiṣi dadāti; tasmād barhiṣi na deyam; AB. 5. 28. 2 yathā barhiṣi dattam āgacchet; TS. 2. 6. 8. 2 tīrtha eva dakṣiṇāṁ dadāti; MS. 3. 7. 3 (77, 12) tasmād triṣṭubho loke dakṣiṇā diyante; K. 28. 4 (157, 10) = Kap. 44. 4 (259, 10) āgneyā vai paś'avas, te some diyante [die Parallele MS. 4. 8. 2 (108, 13) agnīdhe (so

allelen sind unten unter A–R zusammengestellt. Der Lokativ überwiegt den Dativ bei weitem. MS. scheint, den Parallelen gegenüber, eine gewisse Vorliebe für den Dativ zu zeigen (s. unten unter D; E; G; H; I; N).

Eine semantische Angleichung der $\sqrt{dā}$ und $\sqrt{dhā}$ macht sich überhaupt bemerkbar: MS. 3. 7. 7 (84, 7) *rudrāyāsyā* (scil. *yajamānasyā*) *pas'ūn dadhyāt aber S'B. 4. 3. 4. 29 rudrāya hy etāṁ* (scil. *gām*) *varuṇo 'dadāt.* — TS. 2. 1. 5. 2 *pas'ubhya eva prajātebhyaḥ pratiṣṭhāṁ dadhāti aber S'B. 7. 1. 1. 3–4 sa evāsmā asyām* (scil. *pṛthivyām*) *avasānāṁ dadāti | yasīmā u vai kṣatriyo vis'ā samvidāno 'syām avasānāṁ dadāti tat sudattāṁ, tatho hāsmai kṣatram yamo vis'ā pitṛbhiḥ samvidāno 'syām avasānāṁ dadāti.* — SB. 1. 2. 8 *vīryam evāsmā annādyām dadhāti aber K. 34. 9 (42, 17) tebhyo* (scil. *māsebhyaḥ*) *iṣām ūrjam adadāt.*¹ Auch Variationen zwischen der $\sqrt{dhā}$ und der $\sqrt{yam} + \text{pra}$ finden sich gelegentlich: K. 11. 8 (154, 13) *tair evāsmā āyur dadhāti aber K. 11. 8 (155, 1) tair evāsmā āyuḥ prayachati.* — MS. 2. 3. 5 (33, 2 und 4) *yāvad evāsti tenāsmā āyur dadhāti; yajñenāsmā āyur dadhāti; sarva* (scil. *ṛtvijah*) *evāsmā āyur dadhāti aber MS. 2. 3. 5 (32, 14) so 'smā āyuḥ prayachati.* — MS. 1. 6. 4 (92, 5) *yajamānāyaiva cakṣur dadhāti aber TS. 2. 3. 8. 2 cakṣur evāsmai prayachati.* — MS. 2. 5. 2 (49, 10) *saiṁvatsareṇai-vāsmā āptvā tejo brahmavarcasāṁ dadhāti aber MS. 2. 2. 5 (18, 21) agnir evāsmai tejaḥ prayachatīndra indriyam.* — MS. 2. 3. 6 (34, 11) *payasaivāsmai payas' cakṣur dadhāti aber K. 35. 17 (63, 10) = Kap. 48. 15 (306, 13–14) so 'smai payaḥ prayachati.* —

v. Schroeder mit der Hs. Ben.; die anderen Hss. agnīdhre) diyante]; S'B. 14. 5. 1. 1 (BĀUp. 2. 1. 1) *sahasram etasyām vāci dadmaḥ.* Zur nimittasaptamī S'B. *vāci* (Renou, Gr. Sk. § 223, e; p. 311) vgl. ChUp. 1. 2. 8 *ya evāmvidi pāparā kāmayate;* ähnlich 1. 8. 1 *trayo hodgīthe* (S'aṅkara udgīthajñānaḥ *prati*) *kus'alā babhūvuh;* Ait. Ār. 3. 1. 6 (131, 3–4) *etasyām ha smopaniṣadi saiṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣya, etasyām ha sma mātrāyāḥ saiṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣyah,* Keith: 'Tārukṣya guards (his teacher's) cows for a year for the sake of this Upaniṣad; for it alone does T. guard the cows for a year'; Oldenberg, Lehre der Upaniṣaden, p. 155 'In dieser Upaniṣad — d. h. im Überdenken dieser Upaniṣad — hütete T. ein Jahr lang die Kühe'. Vgl. § 94.

¹ Ein Wortspiel zwischen $\sqrt{dā} + \text{sam-ā}$ und $\sqrt{dhā} + \text{sam-ā}$ S'B. 14. 6. 11. 1 (BĀUp. 4. 2. 1) *yathā vai, samrāṇ, mahāntam adhvānam eṣyan rathaṇ vā nāvām vā samādādītaivam evaitābhir upaniṣadbhiḥ samāhitātmāsi.*

MS. 2. 5. 7 (56, 22) chandasām evāsmai rasena pas'ūn dhattah
aber TS. 2. 3. 2. 8 agnir evāsmai pas'ūn prayachati. — TB. 1. 6.
2. 6 indriyam vo 'ham dhāsyāmi aber JB. 3. 356 yat ta idam teja
indriyam vīryam mahyam idam prayacha.

2. A. mit annādya-, anna-.

(a) SB. 1. 2. 8 vīryam evāsmā (scil. yajamānāya) annādyam
dadhāti aber mit Lokativ: PB. 16. 3. 3; 19. 9. 2; 22. 3. 4; 22. 10.
1; 22. 14. 4 annādyam evāsmīn dadhāti; 11. 10. 3 annādyam
eva tad yajamāne dadhāti; S'B. 3. 7. 1. 19; 5. 2. 2. 12; 5. 3. 4. 16
annādyam evāsmīnn etad dadhāti; 4. 3. 1. 24 tad yajamāna
evaitad annādyam dadhāti; 5. 5. 1. 6 sarvata evāsmīnn etad
annādyam dadhāti; 12 tad asmint sarvato 'nnādyam dadhāti;
12. 8. 3. 17 sarvābhya evāsmīnn etad digbhyo 'nnādyam dadhāti;
12. 8. 1. 8 annādyam evaiṣu (scil. pitṛṣu) dadhāti; MS. 2.
1. 2 (2, 20); 2. 5. 7 (57, 11) annenaivānnam apahatyānnādyam
ātman dhatte; PB. 19. 9. 4 abhipūrvam evāsmīnn (scil. ya-
jamāne) annādyam pas'ūn dadhāti; TS. 7. 5. 9. 3 pūtesv (scil.
yajamāneṣu) evānnādyam dadhāti; TB. 1. 1. 5. 10 pūta ev-
āsmīnn (scil. yajamāne) annādyam dadhāti; TS. 2. 2. 5. 3 vi-
rājaivāsmīnn annādyam dadhāti; TB. 3. 8. 7. 1 annādyam
evāsmīn (scil. as've) vīryam dadhāti; 3. 9. 4. 8 prajāyām
evānnādyam dadhate; 1. 7. 8. 7 ūrjam evāsmīnn annādyam
dadhāti.

(b) TS. 5. 6. 2. 6 madhyata evāsmā (scil. yajamānāya) annam
dadhāti aber S'B. 7. 2. 3. 3; 7. 5. 1. 13; 8. 3. 1. 13; 8. 6. 3. 5
madhyata evāsmīnn etad annam dadhāti.

Vgl. für den Dativ: PB. 6. 4. 11 madhyata eva tat prajābhyo
'nnam ūrjam dadhāti; TS. 5. 2. 8. 7; 6. 1. 3. 4 madhyata evāsmā
ūrjam dadhāti; TS. 5. 2. 9. 1 madhyata evāsmīn jyotir dadhāti;
TS. 2. 4. 6. 1 daivyam evāsmīn mithunam madhyato dadhāti.
Für den Lokativ: K. 11. 1 (144, 10) yad aindra indriyam evā-
smīns tena madhyato 'dhattām; TS. 6. 1. 3. 5; TB. 3. 2. 3. 3
trivṛtam eva prāṇam madhyato yajamāne dadhāti; S'B. 7. 4. 1.
16 tad asminn etām ramyām tanūm madhyato 'dadhuḥ, . . .,
tathaivāsmīnn ayam etām ramyām tanūm madhyato dadhāti;
8. 7. 4. 8 etad vā asminn ado 'mūm purastād ramyām tanūm
madhyato dadhāti rukmaṁ ca puruṣam ca; TS. 6. 6. 5. 2 ma-

dhyata evendriyāṁ yajamāne dadhāti; S'B. 8. 6. 3. 4 madhyata evaitad etāṁ rāddhim ātmann adadhata, . . ., etāṁ evaitad rāddhim ātman dhatte, madhyato, madhyata evaitad etāṁ rāddhim ātman dhatte; S'B. 13. 2. 9. 4 s'riyam eva rāstre madhyato 'nnādyam dadhāti; S'B. 8. 3. 3. 12 tad asminn etāni sarvāṇi bhūtāni madhyato 'dadhuḥ; 8. 1. 3. 10 madhyata evāsmīnn etat prāṇam dadhāti; 7. 5. 1. 24 tad asminn etat sarvāṁ madhyato 'dadhuḥ prāṇam annam ūrjam; . . ., madhyata evāsmīnn etat sarvāṁ dadhāti; 7. 3. 1. 2; 5 ātmaḥs tat prāṇam madhyato dadhāti; 7. 4. 1. 16 prāṇam evāsmīnn etāṁ madhyato dadhāti; 7. 4. 2. 13 tad asminn etāṁ prāṇam rasam madhyato 'dadhuḥ; PB. 7. 1. 10 prāṇam eva tan madhyata ātman dadhāti; MS. 2. 3. 2 (29, 6) madhyata eva sajātān ātman dhatte; K. 12. 2 (164, 11) ātmann eva madhyatas sajātān dhatte.

Ähnlich der Wechsel zwischen Dativ und Lokativ: TB. 1. 3. 8. 3; TS. 5. 6. 3. 3 mukhata evāsmā annādyāṁ dadhāti; PB. 5. 1. 9 annādyam evaibhyo (scil. yajamānebhyaḥ) brahmavarcasāṁ ca mukhato dadhāti; TS. 6. 1. 4. 1 mukhata evāsmā ūrjam dadhāti; TS. 3. 4. 9. 4; 5 mukhata evāsmai chandānsi dadhāti gegen MS. 2. 5. 10 (60, 18 und 61, 3) mukhato 'smiḥs tais tejo 'dadhāt, . . ., mukhato 'smiḥs tais tejo dadhāti; 2. 5. 6 (55, 19 und 56, 2) mukhato 'smiḥs tejo dadhāti; TS. 2. 1. 10. 2 mukhata evāsmīn tejo dadhāti; TB. 3. 8. 22. 3 jyotir eva mukhato dadhāti yajamāne ca prajāsu ca.

(c) Der Mantra VS. 19. 5 rasam annam yajamānāya dhehi wird S'B. 12. 7. 3. 12 mit rasam evānnarī yajamāne dadhāti glossiert.

B. mit āyus-.

MS. 2. 3. 5 (33, 2) yāvad evāsti tenāsmā (scil. yajamānāya) āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 2) yajñenāsmā āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 4) sarva (scil. ṛtvijah) evāsmā āyur dadhati (lies so); MS. 2. 1. 7 (8, 14) hiranyaṁ dadāty, āyur vai hiranyam āyus' cakṣur, āyuṣaivāsmā ayus' ca cakṣur dadhāti; K. 11. 8 (154, 13) agnijā vai hiranyaṁ manusyā agner āyuṣkṛtas, tair evāsmā āyur dadhāti aber der Lokativ S'B. 12. 7. 3. 5; 13. 4. 1. 7; TS. 5. 1. 5. 7; 5. 3. 11. 3; TB. 1. 4. 3. 2; 1. 7. 4. 4; 3. 2. 6. 4; 3. 8. 3. 4; 3. 8. 4. 3; 3. 8. 20. 5; MS. 1. 5. 9 (77, 1); 3. 1. 6 (7, 18);

4. 1. 7 (9, 13); 4. 4. 6 (56, 3) 4. 6. 6 (88, 6 und 18); āyur evāsmīn dadhāti; KB. 11. 7 (51, 22) āyur evāsmīns tad dadhāti; MS. 4. 1. 6 (8, 6) āyur yajamāne dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 11 āyur evāsmīns tad dhattah; TS. 2. 2. 4. 3 āyur evāsmīn tena dadhāti; 2. 2. 3. 2; 2. 3. 2. 1 sa evāsmīnn āyur dadhāti; 2. 3. 11. 5 ta evāsmīnn āyur dadhati; 2. 3. 11. 5 āyur evāsmīn varco dadhāti; PB. 6. 10. 3; 9. 8. 12 ya eva jīvanti teṣv āyur dadhāti; TB. 3. 2. 8. 4; 3. 3. 6. 9 vis'vam evāyur yajamāne dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 11) te 'smīnn āyur dadhati; MS. 2. 3. 5 (33, 8) sarvābhīr evāsmīn devatābhīr āyur dadhāti; 2. 3. 5 (32, 3) devatābhīs' caivāsmīn yajñena cāyur dadhāti; 2. 3. 5 (32, 4) vācā caivāsmīn brahmaṇā cāyur dadhāti; K. 11. 4 (148, 18) brahmaṇāivāsmīnn ekadhāyur dadhāti; MS. 2. 2. 2 (16, 11 und 13) amṛtenaivaiśv (scil. deveṣu) amṛtam āyur āptvādadhāt, . . . , amṛtenaivāsmīnn amṛtam āyur āptvā dadhāti; S'B. 5. 4. 1. 14 tad asmīnn amṛtam āyur dadhāti; TB. 3. 8. 5. 4 ayusaivāsmīnn āyur dadhāti; 2. 3. 7. 6 āyuh prāṇān prajām pas'ūn yajamāne dadhāti; S'B. 5. 2. 4. 10 tad asmin das'a prāṇān kṛtsnam eva sarvam āyur dadhāti; TS. 2. 3. 5. 3 āyur evāsmīn tayā (scil. puro'nuvākyayā) dadhāti; 2. 3. 2. 2 ekadhaiva yajamāna āyur dadhāti; 2. 3. 11. 4 ekadhaiva yajamāna āyur dadhāti; TB. 1. 3. 3. 7 ekadhaiva yajamāna āyus tejo dadhāti; 1. 7. 9. 5 ekadhā yajamāna āyur ūrjam varco dadhāti; S'B. 12. 4. 1. 9 āyur yajñapatāv adadhāt, . . . , āyur evāsmīns tad dadhmaḥ; TS. 6. 5. 2. 3 prajāsv evāyur dadhāti; MS. 4. 6. 6 (88, 14) yāvān eva puruṣas tasminn āyur dadhāti; 4. 6. 6 (87, 5) sarvāsu vā etat prajāsv āyur dadhāti; 3. 10. 3 (133, 19) yāvān eva pas'us tasminn āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 6); TS. 1. 6. 11. 7; 1. 7. 4. 1; TB. 1. 7. 9. 5; 3. 3. 9. 5 āyur evātmān dhatte; TB. 1. 4. 6. 7 āyur evātmān dadhate; TS. 3. 3. 4. 3 āyur eva prāṇam ātmān dhatte; S'B. 6. 7. 3. 7 (bis) āyur evaitad ātmān dhatte; 5. 4. 3. 25 tad āyur varca ātmān dhatte; TS. 3. 3. 4. 3 amṛtenaivāyur ātmān dhatte; S'B. 4. 6. 1. 6; 8; 5. 1. 5. 28; 13. 4. 1. 11 amṛtam āyur ātmān dhatte; 11. 7. 1. 3 āyur evaitad amṛtam ātmān dhatte; S'B. 12. 7. 2. 13; 13. 1. 1. 4; 13. 1. 5. 6; 13. 2. 5. 3; 13. 4. 1. 15; 13. 4. 2. 10 āyur evendriyāṁ vīryam ātmān dhatte; TS. 6. 6. 5. 1 tayā (scil. ekādas'inyā) vai sa āyur indriyāṁ vīryam ātmān adhatta, . . . , āyur eva tayendriyāṁ vīryam yajamāna

ātman dhatte, und (mit antah) S'B. 6. 7. 3. 7 āyur evaitad dhruvam antar ātman dhatte.

C. mit indriya- und vīrya-.

TB. 1. 6. 2. 6 indriyam vo 'ham dhāsyāmi; MS. 2. 5. 5 (53, 20) tad evāsmā (scil. yajamānāya) indriyam vīryam āptvā dadhāti; SB. 1. 2. 8 vīryam evāsmā (scil. yajamānāya) annādyam dadhāti, aber der Lokativ: S'B. 12. 7. 3. 5; TS. 2. 1. 2. 6; TB. 1. 7. 8. 4; 3. 7. 3. 7 indriyam evāsmiñ dadhāti; MS. 2. 5. 4 (52, 9) indriyam asmin dadhāti; S'B. 12. 4. 1. 9 indriyam evāsmiñs tad dadhmat; TB. 1. 7. 9. 2; 3. 2. 2. 8; 3. 2. 9. 1; 3. 3. 6. 9; 3. 3. 7. 8 (bis); 3. 3. 9. 8 indriyam eva yajamāne dadhāti; TS. 2. 3. 7. 4 samantam evendriyam vīryam yajamāne dadhāti; TS. 2. 1. 6. 3; 2. 2. 8. 6 sa evāsmiñ indriyam dadhāti; TS. 2. 2. 1. 3 (bis); 4 tāv evāsmiñ indriyam vīryam dhattah; 2. 3. 7. 2 tā (scil. devatāh) evāsmiñ indriyam vīryam dadhati; 2. 2. 9. 5 tā (scil. vācah) indriyam vīryam yajamāne dadhati; 2. 3. 11. 3 indriyam evāsmiñ etena dadhāti; TB. 1. 3. 3. 2 ekadhaiva yajamāna indriyam dadhāti; 1. 8. 6. 1 ekadhaivāsmiñ indriyam vīryam dadhāti; MS. 2. 2. 12 (24, 17); 2. 5. 8 (58, 4) vīryam cai-vaiś (scil. yajamānešu) indriyam ca jityai dadhāti; K. 10. 8 (134, 14) manyum cai-vaiś (scil. yajamānešu) indriyam ca jityai dadhāti (die Hs. D dadāti); MS. 3. 7. 6 (68, 0) indriyam asyāni (scil. striyām) dadhāti; TS. 2. 3. 2. 6 tenaivāsmiñ indriyam somapītham adadhāt, 7 tāv evāsmiñ indriyam somapītham dhattah; TS. 2. 4. 12. 4; 5; 7 asmāsv indra indriyam dadhātu; K. 10. 10 (136, 16) tad (scil. indriyam) asmin adadhāt; MS. 2. 4. 1. (38, 16; 18; 20 und 22) yāvad evendriyam vīryam tad asminn āptvā dadhāti; PB. 18. 9. 4 etad evendriyam vīryam āptvāsmiñ dadhāti; TS. 2. 2. 5. 3 triṣṭubhaivāsmiñ indriyam dadhāti; 2. 2. 8. 5 tenaivāsmiñ indriyam vīryam dadhāti; 12. 7. 3. 9; 10 yad evāsyā tenendriyam vīryam atikrāntam bhavati tad asmin punar dadhāti; TS. 2. 3. 13. 2 indra evāsmiñ indriyam dadhāti; S'B. 12. 7. 3. 12 teja evāsmiñ indriyam dadhāti; TS. 2. 1. 3. 2 sa evāsmiñ indriyam manyum mano dadhāti; 2. 3. 3. 1 tayai (scil. iṣṭyā) 'vāsmin teja indriyam brahmavarcasam adhattām; 2. 3. 7. 1 tayaivāsmiñ indriyam vīryam adadhāt; 5. 5. 6. 6 samiddha

evāsmīn (scil. agnau) indriyam dadhāti; MS. 2. 5. 10 (60, 17) tair asminn indriyāṇi vīryāṇy āptvādadhāt; TB. 1. 3. 4. 5; 1. 8. 5. 6 ekadhā yajamāne vīryam dadhāti; TS. 5. 2. 1. 6; 5. 2. 4. 4; TB. 1. 3. 3. 2; 1. 3. 6. 7; 1. 7. 6. 4 ekadhaiva yajamāne vīryam dadhāti; PB. 22. 3. 3; 22. 10. 1 ekadhaivāśmiñs tad ojo vīryam dadhāti; K. 12. 11 (173, 11, wo Hs. Ch. dadāti); MS. 2. 3. 9 (37, 9) ekadhāśmin vīryam dadhāti; MS. 3. 2. 8 (27, 1 und 2) vīryam asmin dadhāti, . . ., ekadhāśmin vīryam dadhāti; S'B. 5. 4. 4. 13 tat parimitam evāsmīn etat pūrvam vīryam dadhāti, . . ., tad aparimitam evāsmīn etat sarvam vīryam dadhāti; MS. 2. 4. 1 (39, 2) indre hi tau tānīndriyāṇi vīryāṇy āptvādhattām; K. 12. 10 (173, 5) indre hi tad vīryam adhattām; MS. 2. 4. 6 (43, 17) yad asmiñs (scil. indre) trīṇi vīryāṇy adhattām; K. 11. 3 (146, 16) svenaivāśmiñ (scil. indre) chandasaujo vīryam adadhāti; PB. 19. 16. 7 abhipūrvam evāsmīn (scil. yajamāne) ojo vīryam dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 24 tad asmin vīryam adadhuh, . . ., asminn ayam etad (scil. vīryam) dadhāti, . . . puruṣe tad vīryam dadhāti; S'B. 1. 4. 1. 20; 25; 1. 4. 2. 1; TB. 1. 7. 8. 4; PB. 18. 9. 4 vīryam evāsmīn (scil. yajamāne) dadhāti; MS. 2. 4. 2 (40, 2); K. 12. 12 (174, 21, wo Hs. Ch. dadāti) vīryam asmin dadhāti; S'B. 5. 1. 5. 27 tad yajamāne vīryam dadhāti; TS. 6. 6. 2. 2 yajamāna eva vīryam dadhāti; S'B. 5. 4. 4. 9-11 vīryam evāsmīn etad dadhāti; 12 tad vīryāṇy evāsmīn etat pūrvāṇi dadhāti; TS. 2. 3. 11. 3 vīryam evāsmīn etena dadhāti; TB. 3. 12. 5. 12 yāvad eva vīryam tad asmin (scil. yajamāne) dadhāti; 1. 7. 5. 5; 1. 7. 6. 5 yāvān eva puruṣas tasmin vīryam dadhāti; S'B. 1. 3. 2. 14 tasmin vīryam balam dadhāti; KB. 18. 5 (81, 5) balam eva tad vīryam yajamāne dadhāti; S'B. 9. 4. 2. 16 tad asminn etayā vīryam adadhuh, . . ., vīryeṇaivāśminn etad vīryam dadhāti; MS. 2. 3. 9 (37, 7); K. 12. 10 (173, 9) tāny (scil. vīryāṇi) asminn (scil. yajamāne) āptvā dhattah; MS. 2. 4. 1 (38, 14); K. 12. 10 (172, 19) tāny (scil. vīryāṇi) asminn (scil. indre) āptvādhattām; MS. 2. 2. 12 (24, 18) vīryam evaiṣu jityai dadhāti; K. 12. 10 (172, 20; 22 und 173, 1) yāvad eva vīryam tad asmin dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 23 (bis) yathāśmin puruṣe vīryam dadhāma; 4. 4. 2. 11 net strīṣu vīryam dadhāni; 3. 3. 4. 7; 4. 4. 2. 4 puṇsv evaitad vīryam dadhāti; MS. 2. 5. 3 (51, 8) tena iṣv (scil. deveṣu) indriyāṇi vīryāṇy āptvādadhāt; und so immer der Lokativ bei ātman(i).

D. mit cakṣus-.

MS. 1. 6. 4 (92, 5) *yad as'vam purastān nayanti yajamānā-yaiva cakṣur dadhāti*; MS. 2. 1. 7 (8, 14) *hiran̄yam dadāty, āyur vai hiran̄yam, āyus' cakṣur, āyuṣaivāsmā āyus' cakṣur dadhāti*; MS. 2. 3. 6 (34, 11) *payasi bhavati, payo vai ghṛtam, payas' cakṣuh, payasaivāsmai payas' cakṣur dadhāti aber mit Lokativ: S'B. 12. 8. 2. 27 yathārūpam evāsmiñs' cakṣur dadhāti; TS. 2. 2. 4. 3 cakṣur evāsmiñ tena dadhāti; SB. 2. 8. 2 svam cakṣur yajamāne dadhāti; TS. 2. 3. 8. 1 tayaivāsmiñ cakṣur adadhāt; 5. 4. 7. 2 ubhayeṣ evaitayā devamanuṣyeṣu cakṣur dadhāti; MS. 2. 3. 6 (34, 11) *cakṣur asmin dadhāti*; PB. 18. 9. 10 atho cakṣuṣī evāsmiñ dadhāti; TS. 2. 2. 9. 4; 2. 3. 8. 2 tāv evāsmiñ cakṣur dhattah; S'B. 13. 3. 8. 4 cakṣuṣaivāsmiñs (scil. as've) tac cakṣur dadhāti; GB. 1. 2. 21 cakṣur eva tad ātmāni dhatte; S'B. 14. 1. 3. 21; TB. 3. 3. 9. 5 cakṣur evātmān dhatte; TS. 1. 6. 11. 5 tābhyaṁ (scil. agnīṣomābhyaṁ) eva cakṣur ātmān dhatte; MS. 3. 2. 8 (28, 7) *tasmin pas'au saṁbhūte prāṇāni cakṣuh s'rotram vācam tāni dadhāti*; K. 20. 9 (28, 17) = Kap. 31. 11 (159, 6) *retasy eva sikte prāṇāni manas' cakṣus' s'rotram vācam dadhāti*; S'B. 12. 7. 2. 4 cakṣur evāsmiñs tat tejo dadhāti.*

E. mit payas-.

MS. 2. 3. 6 (34, 11) *payasi bhavati, payo vai ghṛtam, payas' cakṣuh, payasaivāsmai payas' cakṣur dadhāti aber der Lokativ: PB. 18. 9. 21 atha yad dhenubhavyā, dvādas'a payāñsi, tāny evāsmiñ dadhāti; MS. 4. 4. 8 (59, 12) dhenubhavyā bhavanti, dvādas'a vai payāñsi, tāny asmin dadhāti; PB. 18. 9. 12 paya evāsmiñ dadhāti; MS. 4. 5. 8 (76, 3) tāsv (scil. devatāsu) eva payo dadhāti; S'B. 4. 3. 5. 13 tat pas'uṣv evaitat payo dadhāti; 6. 5. 4. 15 yoṣāyām tat payo dadhāti; TS. 1. 7. 3. 4 ūrjam evāsmiñ payo dadhāti; 2. 3. 13. 2 paya evāsmiñ tayā dadhāti; TB. 3. 8. 13. 1 dhenvām eva payo dadhāti; TS. 2. 5. 5. 1 payasaiva paya ātmān dhatte; TB. 1. 4. 3. 3 paya evātmān gṛheṣu pas'uṣu dhatte; MS. 4. 4. 1 (51, 3) payasā vā etad rāṣṭre payo dadhāti; 4. 5. 8 (75, 18) brahmaṇi ca vā etat kṣatre ca payo dadhāti; S'B. 1. 3. 1. 25 tad apsu payo dadhāti; TS. 6. 2. 5. 3 tejasiva tejah paya ātmān dhatte.*

F. mit jyotis-.

TS. 7. 1. 2. 1 prātaḥsavane vai gāyatréṇa chandasā trivṛte
 stomāya jyotir dadhad eti, trivṛtā brahmavarcasena pañcadasāya
 jyotir dadhad eti, pañcadas' enaujasā vīryeṇa saptadasāya
 jyotir dadhad eti, saptadas' ena prājāpatyena prajamanena i kaviṇśāya
 jyotir dadhad eti; JB. 1. 66 tad dhiṅkāreṇa vai jyotiṣā devās
 trivṛte brahmavarcasāya jyotir adadhus, trivṛtā brahmavarcasena
 pañcadas'āya ujase vīryāya jyotir adadhuḥ pañcadas'
 enaujasā vīryeṇa saptadas'āya prajāyai pas'ubhyah prajananāya
 jyotir adadhuḥ, saptadas' ena prajayā pas'ubhiḥ prajananenai
 kaviṇśāya pratiṣṭhāyai jyotir adadhuḥ, aber der Lokativ:
 TS. 5. 2. 1. 5; 5. 2. 2. 3; 5. 4. 1. 3; 5. 7. 9. 4; TB. 2. 7.
 9. 3; PB. 6. 6. 10; 18. 7. 8 jyotir evāśmin dadhāti; TS. 6. 1. 10.
 4 jyotir eva yajamāne dadhāti; MS. 3. 3. 4 (36, 1) jyotir asmin
 dadhāti; S'B. 12. 5. 2. 6 jyotir evāśmiṇ tad amṛtam dadhāti;
 13. 2. 2. 16 jyotir eva tad rāṣṭre dadhati; TS. 6. 6. 8. 4 āgneyenā-
 smiṇ loke jyotir dhatta, aindrenāntarikṣaloke, . . . , saurye-
 nāmusmiṇ loke jyotir dhatte; TB. 3. 2. 7. 1-2 asminn eva
 loke jyotir dhatte, . . . | antarikṣa eva jyotir dhatte, . . . , ādi-
 tyam evāmuṣmiṇ loke dhatte; MS. 4. 1. 8 (9, 17) yad adhastād
 aṅgāram upavartayaty asmiṇ tena loke jyotir dhatte, yad upa-
 riṣṭād antarikṣe tena.

G. mit tejas-, brahmavarcasa-.

MS. 2. 5. 2 (49, 10) saṁvatsareṇa vā anāptam āpyate,
 saṁvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) āptvā tejo brahmavarcasām dadhāti; MS. 2. 5. 7 (56, 18) rohiṇīm bārhaspatyām ālabheta brahmavarcasakāmo, brahma vai bṛhaspatir, bārhaspatyo brāhmaṇo devatayā, svayaivāsmai devatayāptvā tejo brahmavarcasām dadhāti; MS. 2. 5. 9 (49, 8); 2. 5. 11 (62, 13); 4. 7. 3 (96, 4) trivṛd vāvāsmā (scil. yajamānāya) etat samṛddham brahmavarcasām dadhāti; aber der Lokativ: TS. 5. 1. 4. 4; 5. 5. 8. 1; TB. 1. 7. 8. 4; 2. 7. 1. 4; 3. 2. 9. 2 teja evāśmin dadhāti; TS. 2. 1. 2. 8; 2. 3. 3. 2 teja evāśmin tena dadhāti, . . . , brahmavarcasām tena; S'B. 13. 2. 1. 2; 13. 6. 2. 11; 14 tejasai vāsmiṇ tat tejo dadhāti; K. 10. 1 (125, 16) tejasai vāsmiṇ (scil. yajamāne) tejo dadhāti; K. 11. 4 (149, 3) tejasai vā-

smiñs (scil. āditye) tejo 'dadhuḥ; PB. 16. 15. 7 ekadhaivāsmiñs (scil. yajamāne) tejo brahmavarcasam dadhāti; TB. 1. 3. 3. 7 ekadhaiva yajamāna āyus tejo dadhāti; TS. 5. 3. 10. 4; 6. 3. 4. 3 aparivargam evāsmiñ tejo dadhāti; TS. 2. 1. 4. 2; 7. 2. 4. 3 abhipūrvam evāsmiñ tejo dadhāti; S'B. 12. 7. 3. 12 teja evāsmiñ indriyam dadhāti; TS. 1. 5. 8. 5 teja evāsmiñ brahmavarcasam dadhāti; 2. 2. 5. 3 trivṛtaivāsmiñ tejo dadhāti; 2. 3. 3. 1 tayai-vāsmiñ teja indriyam brahmavarcasam adhattām; S'B. 12. 7. 2. 4 cakṣur evāsmiñs tat tejo dadhāti; 13. 4. 1. 7 teja evāsmiñ chukram amṛtam dadhāti; MS. 2. 1. 5 (6, 17; 18, und 20) etenāsmiñs (scil. sūrye) tejo 'dhattām, . . ., tejo 'smin (scil. yajamāne) dadhāti, . . ., yāvad evāsyātmā tāvad asmiñs tejo dadhāti; TS. 6. 5. 5. 3 yajamāna eva tejo dadhāti; MS. 4. 6. 8 (91, 19) yajamāna eva tejo dadhati (var. lect. dadhāti); TS. 2. 2. 3. 4 sa evāsmiñ tejo dadhāti; AB. 7. 32. 2 teja evāsmiñs tat sāmrājyaṁ ca vanaspatinām kṣatre dadhāti; 8. 8. 3 teja evāsmiñs tad brahmavarcasam dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 10 brahmavarcasam evāsmiñs tad dhattāḥ; 12 teja evāsmiñs tad dhattāḥ; TB. 1. 3. 3. 3 brahmaṇa eva tejasā tejo yajamāne dadhāti; K. 8. 2 (84, 11 und 12) = Kap. 6. 7 (65, 13 und 66, 1) tejo 'gnā (Kap. agnāv) adadhuḥ, . . ., tejo 'gnau dadhāti; MS. 2. 4. 6 (43, 15 und 16) tasmiñs tejo 'gnir adadhāt, . . ., teja evāsmiñ agnir dadhāti; MS. 2. 1. 5 (7, 1) bhūya evāsmiñs tejo dadhāti; MS. 3. 4. 5 (51, 5) yathā vā idam dīpyamāne bhūyo 'bhīḍadadhāty evam vāvāsmiñ etad abhipūrvam bhūyas tejo dadhāti; K. 22. 2 (58, 17) yathā dīpyamāne bhūyo 'bhīḍadadhāty evam evāsmiñs tad abhipūrvam (lies so; vgl. für adhi :: abhi oben § 45 in fine) tejo dadhāti; MS. 2. 1. 4 (5, 16) tasmiñs (scil. indre) tejo 'gnir adadhāt, . . ., teja evāsmiñ (scil. yajamāne) agnir dadhāti; danach zu emendieren K. 10. 2 (126, 8) teja evāsmiñ agnir āgneyenādhāt, . . ., teja evāsmiñ agnir āgneyenā dadhāti (v. Schroeders Text āgneyenādhāti); TS. 2. 6. 1. 2; 6. 5. 4. 2 prajāsv eva tejo dadhāti, TS. 1. 7. 6. 6 teja evāsmiñ brahmavarcasam dadhāti; TS. 2. 1. 4. 1; 2. 1. 7. 2; 6; 2. 1. 8. 1; 2. 2. 7. 2; 2. 2. 8. 2; 3; 2. 3. 2. 3 sa evāsmiñ brahmavarcasam dadhāti; 2. 1. 2. 5 tā (scil. devatāḥ) evāsmiñ brahmavarcasam dadhati; 2. 2. 10. 1; 2. 3. 3. 3 tāv evāsmiñ brahmavarcasam dhattāḥ; S'B. 13. 1. 9. 1; TB. 3. 8. 13. 1 brāhmaṇa

eva brahmavarcasāṁ dadhāti; MS. 4. 4. 1 (50, 14) tābhī (scil. adbhiḥ) rāṣṭre brahmavarcasāṁ dadhāti.

Ganz eigentümlich ist der Gebrauch des Dativs des Pronomen neben dem Lokativ des Nomen GB. 2. 5. 5 gāyatrīm (Gaastra vermutet gāyatrīḥ) s'añanti, tejo vai brahmavarcasāṁ gāyatrī, teja evāsmai tad brahmavarcasāṁ yajamāne dadhati, gāyatrīḥ (die Hss. A. pr. man. und F gāyatrīḥ) s'astvā jagatīḥ (die Hss. A, D, F jagatīḥ) s'añanti, brahma ha vai jagatī, brahmaṇai vāsmai tad brahmavarcasāṁ yajamāne dadhati. Die Parallele KB. 17. 9 (78, 6) gāyatrāṇy ukthamukhāni s'añanti, tejo brahmavarcasāṁ gāyatrī, teja eva tad brahmavarcasāṁ yajamāne dadhati, gāyatrīḥ s'astvā jayatīḥ s'añanti. Trotz der Wiederholung des asmai . . . yajamāne in GB. darf man vielleicht vermuten, daß hier zwei Rezensionen (die eine mit asmai; die andere mit yajamāne) fehlerhaft miteinander verschmolzen worden sind.

H. mit pas'u-

MS. 2. 5. 7 (56, 22) ahorātre vai maitrāvaraṇā, ahorātre anu pas'avaḥ prajāyante, tā eva bhāgadheyenopāsarat, tā asmai pas'ūn prajanayatas', chandasāṁ vā esa rasas', chandasāṁ evāsmai rasena pas'ūn dhattāḥ, . . ., (57, 2) sarvā vā etā devatā, sarvā vā etad devatāḥ kāmāya bhāgadheyenopāsarat, tā asmai kāmarām samardhayanti yatkāmo bhavati, chandasāṁ vā esa rasas', chandasāṁ evāsmai rasena dadhati [vgl. zur ersten Hälfte TS. 2. 1. 7. 4 ahorātrābhyaṁ khalu vai prajāḥ prajāyante, mitrāvaraṇāv eva svena bhāgadheyenopadhāvati, tāv evāsmā ahorātrābhyaṁ prajāṁ prajanayatas', chandasāṁ vā esa raso yad vas'ā, rasa iva khalu vai prajā, chandasāṁ eva rasena rasāṁ prajām avarunddhe]; MS. 3. 7. 7 (84, 7) yad agnim atyupavaped rudrāyāsyā (scil. yajamānasya) pas'ūn dadhyāt [vgl. mit √dhā + api MS. 1. 4. 13 (63, 11); 1. 10. 20 (159, 18); 2. 3. 7 (35, 9); 3. 9. 1 (113, 9); 3. 10. 1 (130, 12 und 14); 4. 2. 10 (33, 6) rudrāyāsyā pas'ūn apidadhyaṁ; MS. 2. 1. 10 (12, 10) rudrāyāsyā pas'ūn apidadhyaṁ; 2. 1. 10 (12, 10) rudrāyāvāsyā pas'ūn apidadhāti; 2. 1. 6 (7, 14) rudrāyāsyā pas'ūn apidadhāti; TS. 2. 6. 6. 6.; TB. 1. 1. 5. 9; 1. 1. 6. 7; 1. 4. 3. 6; K. 8. 8 (92, 11) = Kap. 7. 3 (74, 13); K. 12. 4 (167, 13); K. 20. 3 (21, 7) = Kap. 31. 5 (152, 11); K. 24.

6 (95, 6) = Kap. 37. 7 (200, 9); K. 26. 2 (123, 15) = Kap. 40. 5 (229, 16) *rudrāya pas'ūn apidadhhyāt*; TS. 5. 2. 5. 3 *rudrāyā* (scil. *pas'ūn*) *'pidadhhyāt*; K. 11. 5 (159, 9) *rudrāyā* (scil. *pas'ūn*) *'pidadhāti*; MS. 3. 7. 6 (82, 12) *rudrāya vā etat pas'ūn apidadhāti*; K. 27. 6 (146, 3) = Kap. 42. 6 (253, 22); PB. 7. 9. 18 *rudrāya pas'ūn apidadhāti*; TB. 1. 1. 5. 9 *na rudrāyā* (scil. *pas'ūn*) *'pidadhāti*] aber der Lokativ TS. 2. 2. 5. 3 *jagatyaivāśmin pas'ūn dadhāti*; S'B. 8. 2. 3. 8 *pas'ūn evāśminn etad dadhāti*; PB. 16. 15. 8 *ekadhaivāśminn annādyām pas'ūn dadhāti*; 18. 4. 9 *abhipūrvān evāśmin pas'ūn dadhāti*; 19. 9. 4 *abhipūrvam evāśminn annādyām pas'ūn dadhāti*; TB. 2. 3. 7. 6 *āyuḥ prāṇān prajām pas'ūn yajamāne dadhāti*; S'B. 13. 2. 8. 5; 14. 1. 3. 20; TS. 5. 2. 2. 5; 5. 4. 6. 6; TB. 3. 3. 9. 9; 3. 9. 6. 4 *prajām eva pas'ūn ātman dhatte*; MS. 3. 3. 6 (39, 15) *prajām caiva pas'ūns' cātman dhitvāvarohati*.

I. mit *pratiṣṭhā-*

TS. 2. 1. 5. 2 *pas'ubhya eva prajātebhyaḥ pratiṣṭhām dadhāti*, aber der Lokativ AB. 8. 8. 6 *oṣadhīnām evāśmiṁs* (scil. *yajamāne*) *tat kṣatrām dadhāty* atho *pratiṣṭhām*.

J. mit *prāṇa-*

a) JB. 1. 110; 1. 166 *prajāpatih prajā asṛjata, tā aprāṇā asṛjata, tābhya etenaiva sāmnā prāṇam* (1. 166 *tābhya etābhīr ṛgbhiḥ prāṇān*) *adadhāt*; JB. 1. 362 (Caland § 116, p. 130, 23) *maruta evāsmai tat punah prāṇam dadhati ya evam veda tasmai*; aber der Lokativ: S'B. 2. 5. 2. 8 (*Kāṇva* 1. 5. 1. 6) *prāṇodānau* (*Kāṇva prāṇodanāv eva*) *prajāsu dadhāti*; S'B. 3. 8. 4. 14 *prāṇodānāv evaitat prajāsu dadhāti*, 8. 2. 3. 3 *etān evāsv* (scil. *prajāsu*) *etat klptān prāṇān dadhāti*; TS. 3. 5. 2. 5 *prajāsv eva prāṇān dadhāti*; 5. 3. 6. 2 *tāsu* (scil. *prajāsu*) . . . *prāṇam adadhāt*; TS. 6. 4. 1. 3 *prajāsv eva prajātāsu prāṇāpānau dadhāti*; MS. 3. 10. 7 (138, 15) *prāṇāpānā evāsu* (scil. *prajāsu*) *dadhāti*; 4. 5. 4 (68, 17); 4. 6. 9 (92, 6) *vyānām vā etat prajāsu dadhāti*.

b) TS. 7. 5. 6. 2 *yat paurṇamāsyā māsānt samṛḍyāhar ut-sṛjanti samvatsarāyaiva tat prāṇam* (und *tad udānarī*) *dadhāti*, *tad anu sattriṇah prāṇanti* (und *sattriṇa udananti*). Für den

Dativ *sāṁvatsarāya* fehlt eine Parallelkonstruktion mit dem Lokativ.

K. mit *bhargas-*; *yas'as-*.

PB. 19. 8. 4 *bhargenai* (scil. *sāmnā*) *'vāsmai* (scil. *yajamānāya*) *bhargo dadhāti yas'asā* (scil. *sāmnā*) *yas'ah*. Eine parallele Lokativkonstruktion mit *bhargas-* fehlt; der Lokativ bei *yas'as-*: S'B. 13. 1. 2. 8 *yas'a evāsmin* (scil. *as've*) *dadhāti*; TS. 5. 3. 10. 4 *yāvān eva puruṣas tasmin yas'o dadhāti*; S'B. 14. 4. 2. 23 (BĀUp. 1. 4. 23 Mādhy. = 11 Kāṇva) *kṣatra eva tad yas'o dadhāti*; AB. 7. 32. 3 *yas'a evāsmiñs tat svārājavairājye ca vanaspatīnām kṣatre dadhāti*; S'B. 4. 2. 4. 9 *tad vā etad yas'o brāhmaṇāḥ saṁprasṛpyātman dadhate*; 10 *punar ātman yas'o dhatte*; TB. 2. 8. 8. 2 *yas'a evātman dhatte*; TS. 5. 3. 10. 4 *tābhīr* (scil. *iṣṭakābhīḥ*) *vai sa yas'a ātman adhatta, . . . , yas'a eva tābhīr yajamāna ātman dhatte*; S'B. 12. 7. 3. 14 *ekadhaiva yajamāne yas'o dadhāti*.

L. mit *rayi-*.

S'B. 7. 3. 1. 32 *asme rayiñ dadhad amartya* glossiert den Mantra VS. 12. 109; RV. 10. 140. 4 *asme rāyo amartya*. Der Lokativ TS. 6. 1. 8. 5; TB. 3. 2. 2. 2 *yajamāna eva rayim dadhāti*; MS. 4. 1. 2 (2, 15) *rayiñ yajamāne* (die Hs. M. *yajamāno*) *dadhāti*; 4. 2. 9 (31, 16) *pas'uṣv eva rayiñ dhatte*; 4. 2. 9 (31, 15) *tām* (scil. *rayim*) *ātmann adhatta*; S'B 14. 1. 3. 22 *rayim eva puṣtim ātman dhatte*.

M. mit *retas-*.

K. 32. 4 (22, 5) *soma evāsmai retodhā reto dadhāti aber die Parallelen MS. 4. 7. 8 (104, 1) mit Lokativ *somo vai retodhā reto 'smiñ dadhāti*.*

Der Dativ auch TS. 2. 1. 1. 6; 2. 1. 2. 8; 2. 2. 10. 3; 2. 4. 4. 3; TB. 1. 7. 2. 3; 4; MS. 2. 1. 4 (6, 6); 2. 2. 4 (18, 7); 2. 5. 1 (46, 14) 4. 3. 7 (46, 6); K. 10. 11 (168, 12); 11. 5 (151, 1); 12. 13 (176, 1) *soma evāsmai reto dadhāti*; TS. 5. 2. 10. 2; TB. 3. 2. 2. 8 *pas'cād evāsmai prācīnam reto dadhāti*.

Der Lokativ: TB. 2. 7. 4. 1 *reta evāsmin dadhāti*; 3. 7. 3. 6 *reta evāsmin vājinam dadhāti*; TS. 2. 3. 3. 4 *sa evāsmin reto vā-*

jinaṁ dadhāti; MS. 1. 6. 9 (100, 19) somo retodhā reto 'smīn dadhāti; 3. 6. 1 (60, 12) reto dīkṣito, reto 'smīn dadhāti; S'B. 9. 5. 1. 55 tad asminn etayā maitrāvaraṇyā payasyayā reto 'dadhuḥ, . . . , tathaivāsmīnn ayam etad dadhāti; TB. 3. 8. 2. 4 retasaivāsmīn reto dadhāti; S'B. 13. 1. 1. 14; 13. 3. 8. 1 retasaivāsmīns (scil. as've) tad reto dadhāti; PB. 24. 11. 4 tasmān netara itara-smīn reto dadhāti; GB. 2. 4. 5 agnīt patniṣu reto dhatte; S'B. 6. 6. 2. 8 asyām reto dadhāti; TB. 3. 3. 10. 4 reta evāsyām prajām dadhāti; MS. 1. 10. 9 (149, 19) pas'uṣu reto dadhāti; K. 36. 4 (71, 19) pas'au reto dadhāti; MS. 3. 7. 5 (81,6) pas'uṣu vā etad reto dadhāti; MS. 1. 10. 9 (149, 8); K. 36. 4 (71, 17) ṛṣabheṣv eva reto dadhāti; TS. 6. 5. 8. 6 agnīd eva neṣṭari reto dadhāti neṣṭā patniyām; PB. 24. 11. 5 tasmād u gardabho vaḍavāyām reto dadhāti; TB. 1. 6. 2. 5; 2. 1. 2. 11 prajāsv eva prajātāsu reto dadhāti; MS. 4. 3. 5 (44, 16) parācīr vai prajā reto dadhate, parācīṣv āsu reto dadhāti; TB. 1. 6. 3. 10 ātmann eva reto dadhāti; prajāsv eva reto dadhāti; S'B. 7. 3. 1. 28 sarvasmīns tad ātman reto dadhāti; TS. 1. 7. 4. 5 tenaiva reta ātman dhatte.

N. mit s'rī-; tviṣi-.

MS. 2. 2. 12 (25, 2) saṁvatsareṇa vā anāptam āpyate, saṁvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) āptvā (die Hs. B fügt teja ein) s'rīyam tviṣīm dadhāti; aber der Lokativ K. 10. 8 (134, 9) mana evāsmīn chriyām tviṣīm dadhāti; MS. 2. 2. 12 (24, 21) s'rīyam evāsmīns tviṣīm dadhāti; TS. 2. 1. 2. 9; TB. 1. 7. 8. 7 brahmavarcasam evāsmīn tviṣīm dadhāti; TB. 3. 8. 7. 3 tviṣīm evāsmīn haro dadhāti; S'B 5. 3. 5. 3; 5. 4. 1. 11 s'ārdūlatviṣīm evāsmīnn etad dadhāti; TB. 3. 10. 9. 6 sa hāsmīn chriyam dadhāti; TB. 3. 9. 4. 8; PB. 6. 9. 12 s'rīyam evāsmīn dadhāti; S'B. 13. 1. 5. 1; TB. 3. 9. 14. 1 s'rīyam evāsmīns tad dhattah; S'B. 13. 2. 6. 7 s'rīyam evāsmīns tad dadhāti; S'B. 1. 4. 5. 6 tasmiñ chriyām dadhyāt, tad yajamāna evaitac chriyām dadhāti; 12. 8. 3. 26 saṁvidānā evāsmīn chriyām dadhati; 5. 1. 5. 28 satyam evaitac chriyām jyotir yajamāne dadhāti; 12. 8. 3. 13 anukalam evāsmīn chriyām dadhāti; 12. 7. 3. 13 ekadhaiva yajamāne s'rīyam dadhāti; 12. 4. 1. 11 ātmany eva tac chriyām dhatte; 12. 8. 1. 21 ekadhaiva s'rīyam ātman dhatte; 12. 8. 2. 28 ekadhaiva vācam s'rīyam ātman dhatte.

O. mit s'uc-.

TB. 1. 6. 2. 1 sa prajāpataye s'ucam adadhāt; aber der Lokativ: MS. 1. 8. 3 (118, 16) s'ucarñ pas'uṣu dadhāti; S'B. 7. 5. 2. 31 tad evaiṣv (scil. pas'uṣu) etac chucarñ dadhāti; 7. 5. 2. 32-36 tan mayau ca s'ucarñ dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiñś' ca | tad ga-vare ca s'ucarñ dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiñś' ca | tad ga-vaye ca s'ucarñ dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiñś' ca | tad uṣṭre ca s'ucarñ dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiñś' ca | tac charabhe ca s'ucarñ dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiñś' ca; 6. 4. 4. 7 tad rāsabhe s'ucarñ dadhāti; 9. 1. 2. 9 nairṛtyām eva tad dis'i s'ucarñ da-dhāti.

P. mit svasti-.

MS. 3. 7. 6 (82, 14) svastim evāsyai (scil. somakrayanyai) punar āvṛttāyai dadhāti [die Parallelie K. 24. 3 (92, 15) == Kap. 37. 4 (197, 22) punar evāsyā āvṛttāyai svasti karoti].

Die Lokativkonstruktion bei svasti- fehlt. Dagegen hat (mit sādhu-) S'B. 5. 2. 4. 16 sādhu yajamāne dadhat und mit der Person im Akkusativ S'B. 1. 8. 3. 27 sādhau mā dhattam.

Q. mit sudhā-.

K. 32. 5 (23, 21) dhātaivāsmai dhāmnā sudhānī dadhāti glossiert den Mantra K. 5. 5 (32, 5) dhātā me dhāmnā sudhānī dadhātu.

Die Lokativkonstruktion der Person fehlt bei sudhā-. Dagegen steht der Akkusativ der Person S'B. 2. 2. 2. 6 (Kāṇva 1. 2. 2. 5) ta enam ubhiye devāḥ prītāḥ sudhāyām dadhati.

R. Hier stelle ich die Stellen zusammen, in denen das direkte Objekt das Adjektiv samyañc bei sich hat. Mit dem Dativ: TS. 2. 3. 2. 2 āyus' caivāsmā (scil. yajamānāya) amṛtam ca sanīcī dadhāti; TS. 5. 1. 4. 5; 5. 4. 7. 6 tejas' caivāsmā indriyam ca samīcī dadhāti; TB. 1. 8. 6. 3; 3. 7. 1. 7 indriye evāsmai samīcī dadhāti; TS. 5. 2. 3. 5 pas'ūn evāsmai samīco dadhāti; 5. 2. 9. 4 samīca evāsmai pas'ūn dadhāti; 5. 2. 9. 4 go-as'vān evāsmai samīco dadhāti; 5. 3. 2. 5 prāṇān evāsmai samīco dadhāti; TB. 1. 7. 3. 8; 1. 7. 7. 4 brahma caivāsmai kṣatrañ ca samīcī dadhāti; 1. 8. 3. 2; 3. 9. 7. 2; 3 vis'ām caivāsmai rāṣṭram ca samīcī dadhāti; 3. 9. 4. 5 jyotis' caivāsmai rāṣṭram ca samīcī dadhāti.

Dagegen der Lokativ: S'B. 13. 2. 6. 5 tejas' caivāsmiññ indriyam ca samīcī dadhāti; 6 tejas' caivāsmiñ pas'ūns' ca samīcī dadhāti; 9 tejas' caivāsmiñ brahmavarcasam ca samīcī dhattah; TS. 2. 3. 3. 2 tejas' caivāsmiñ brahmavarcasam ca samīcī dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 4 tejasī evāsmiñt samīcī dadhāti; PB. 16. 3. 6 āyus' caivāsmiñ prāṇam cobhe samīcī dadhāti; K. 21. 9 (49, 18) ūrjam caivāsmiñs tejas' ca samīcī uttame dadhāti; S'B. 13. 2. 10. 2 vis'am caivāsmiñ rāṣṭram ca samīcī dadhati; TB. 3. 8. 20. 5 prāṇāpānāv evāsmiñt samyañcau dadhāti [mit pratyañc- S'B. 4. 1. 2. 22; 23 pratyañcam evāsmiññ etad udānam dadhāti].

Als Gegenteil von TS. 5. 2. 3. 5 pas'ūn evāsmai samīco dadhāti und 5. 2. 9. 4 samīca evāsmai pas'ūn dadhāti steht TS. 5. 2. 9. 4 viśūca evāsmāt pas'ūn dadhāti, aber MS. 3. 2. 7 (27, 5) hat den Dativ: viśūca evāsmai pas'ūn upadadhāti (mit ✓ dhā + upa).

Anmerkung: Anders stilisiert: TS. 6. 6. 3. 4 adbhir evainam oṣadhibhiḥ samyañcam dadhāti; K. 19. 5 (6, 10) = Kap. 30. 3 (141, 13–14) oṣadhayo vā ctasya bhāgadheyam, tābhīr evainam samyañcam dadhāti; MS. 3. 1. 6 (8, 6) oṣadhibhir (lies so) evainam samyañcam dadhāti; MS. 3. 2. 7 (26, 6); 3. 7. 7 (84, 6) 4. 5. 8 (75, 16) 4. 7. 9 (105, 7); 4. 8. 9 (118, 6) pas'ubhir evainam samyañcam dadhāti.

66. Der Lokativ, Dativ (und Genitiv) bei der ✓ dhā + prati.

MS. 2. 3. 6 (34, 7) yat samānī devatā carum abhito bhavati nānānam evāsmai cakṣuṣī pratidadhāti aber TS. 2. 3. 8. 2 yad āgneyau bhavatas' cakṣuṣī evāsmiñ tat pratidadhāti, ebenso TS. 5. 5. 3. 2 cakṣur evāsmiñ pratidadhāti.

Zum Lokativ vgl. S'B. 7. 4. 1. 40 tad asminn etad pratidadhāti; 8. 2. 1. 12 tad asminn etad as'vinau pratyadhattām; 8. 3. 1. 6 tad asminn etad indrāgnī ca vis'vakarmā ca pratyadadhuḥ; 8. 4. 1. 7 tad asminn etad vāyuh pratyadadhāt; 8. 7. 3. 16 tad asminn etat parameṣṭhī pratyadadhāt; S'B. 1. 3. 3. 12 etam evāsmiññ etat pratidadhāti; 7. 3. 1. 42; 7. 4. 1. 41; 42; 7. 4. 2. 30; 31; 8. 2. 1. 13; 17; 18; 8. 3. 1. 7; 8. 4. 2. 15; 16; 8. 7. 1. 7; 8. 7. 3. 17 tad asminn etat pratidadhāti; S'B. 7. 5. 2. 45; 50; 55; 60; 61 tā asminn etat pratidadhāti; 8. 3. 3. 10; 10. 1. 1. 3 tāny asminn etat prati-

dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 36 bāhū evāsmīn etat pratidadhāti; KB. 14. 2 (62, 16) tad etat (scil. kṛtsnam annādyam) sāmpādya yajamāne pratidadhāti; TB. 1. 7. 4. 3 rājyam evāsmīn pratidadhāti; K. 20. 3 (21, 6) = Kap. 31. 5 (152, 10) tān (scil. pas'ūn) etad agnau pratidadhāti; 26. 9 (133, 18) = Kap. 41. 7 (243, 24) avichinnān evāsmīn prānān pratidadhāti und vieles derartiges.

Zum Dativ vgl. MS. 4. 2. 13 (36, 6) tad (scil. mitrāvaruṇau) gām dvipadīm akurutāṁ, sā na pratyatiṣṭhat, tasyā anyata āhṛtyermau pratyadattām; KB. 6. 13 (27, 4); GB. 2. 1. 2 tasmai (scil. savitre) hiraṇmayau (scil. pāñī) pratidadhuh GB. pratyadadhuh); JB. 1. 297 (Caland § 107, p. 122, 22); 305; 306 yad eva jātābhyo 'nnādyam pratidhīyate tad evaitat; AB. 6. 29. 3 tad asmai jātāyā- nnādyam pratidadhāti yathā kumārāya stanam [die Parallele GB. 2. 6. 8 annādyam evāsmīt tat saṅprayachati yathā kumārāya jātāyā stanam]; AB. 5. 31. 1 yathā kumārāya vā vatsāya vājātāya stanam pratidadhīyāt tādṛk tat, . . ., yathā kumārāya vā vatsāya vā jātāya stanam pratidadhīyāt tādṛk tat [vgl. S'B. 2. 2. 1. 1 yathā kumārāya vā jātāya vatsāya vā stanam apidadhīyād evam asmā etad annādyam apidadhāti, die Kāṇvaparallele 1. 2. 1. 1 yathā vatsāya vā jātāya taruṇāya vā kumārāya stanam apidadhīyād evam asmā etad annam apidadhāti; K. 21. 9 (49, 16) yathā vatsāya jātāya stanam apidadhīyāt evam evāsmā etad bhāgadheyam apidadhāti; MS. 1. 6. 3 (90, 18) prajāpatir evāsmī stanam apidadhāti; KB. 13. 2 (58, 10) tad yathā jātāya stanam upadadhīyād evam tat]; AB. 5. 31. 1 tam asmai pratidhīyamānam ubhavor lokayor annādyam anu pratidhīyate 'smāc ca lokād anu- smāc cobhābhīyām. Mit sachlichem Nonen S'B. 2. 2. 5. retasa eva tat siktāyānnādyam pratidadhāti.

Mit zweideutigem Personalpronomen S'B. 7. 4. 1. 39; 8. 2. 1. 12; 8. 3. 1. 6 prati ma etad dhattāṁ yena me yūyam udakrami- stam; 8. 4. 1. 7; 8. 7. 3. 16 prati ma etad dhehi yena me tvam udakramiḥ, wo in der Folge nachher der Lokativ tasmin steht.

Ein possessiver Genitiv steht S'B. 14. 1. 1. 23–24 athās'vasya s'ira āhṛtya tat te pratidhāsyāvah, . . ., atha te svām s'ira āhṛtya tat te pratidhāsyāvah | athās'vasya s'ira āhṛtya tad dhāsyā pratidadhatus; . . ., athāsya svām s'ira āhṛtya tad dhāsyā pratidadhatus; K. 22. 10 (66, 14 und 15) = Kap. 35, 4 (180, 12 und 13) tasyaitac chirah pratyadadhuh, . . ., prajāpater eva s'irah

pratidadhāti; TS. 2. 6. 2. 1 cakṣuśi eva tad yajñasya pratidadhāti; 6. 4. 9. 1 idam yajñasya s'irah pratidhattam; tato vai tau yajñasya s'irah pratydhattām; MS. 4. 6. 2 (80, 1) idam yajñasya s'irah pratidhattam; S'B. 4. 1. 5. 15 tāv etad yajñasya s'irah pratydhattām; yathā tad yajñasya s'irah pratidadhatuh; 14. 1. 3. 2 yajñasya s'irah pratidhāsyāmah; yajñasya s'irah pratidhehi; S'B. 14. 1. 4. 12; 14. 2. 1. 11; 19; 14. 2. 2. 16; 20; 25 as'vināu vā (14. 2. 2. 20; 25 hy) etad yajñasya s'irah pratydhattām; 14. 2. 1. 12 vācā vā etad as'vinau yajñasya s'irah pratydhattām; 13 tayavaitad as'vinau yajñasya s'irah pratydhattām; 14. 2. 2. 49 yajñasya s'īrśachinnasya s'ira etad devā pratyadadhuh; PB. 7. 5. 6 yajñasyaiva tac chirah pratidadhāti; K. 34. 8 (42, 2) cakṣuśi eva yajñasya pratidhāya; TS. 2. 5. 6. 1 aṅgaparūṇsy eva saṁvatsarasya pratidadhāti. Parallel zu diesen Genitiven die Lokative S'B. 3. 7. 4. 7 tad yajña evaitac chirah pratidadhāti; 14. 3. 1. 29 yajña evaitac chirah pratidadhāti; KB. 26. 1 (120. 8) grīvā eva tat kal-payitvā tāsu s'irah pratidadhāti.

67. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{dhṛ}$.

TB. 1. 4. 5. 4 bṛhataivāsmai (scil. yajamānāya) pas'ūn dādhāra aber MS. 2. 5. 1 (48, 9) pas'ūn asmin dādhāra.

Vgl. für den Lokativ: TS. 7. 2. 4. 3 prāṇān evāśmin dādhāra; MS. 2. 5. 1 (48, 5) prāṇam asmin dādhāra; (48, 2) grāmam asmin dādhāra; MS. 3. 7. 4 (80, 11) prāṇam āsu (scil. prajāsu) dādhāra; 2. 3. 6 (72, 10) tad (scil. annam) devā manusyeṣ adidhīrṣan.

Zum Dativ: MS. 4. 3. 7 (45, 18) yat pūrvam triṣāmyuktam ita evāśmai tenordhvān imānl lokān dādhāra, yad uttaram triṣāmyuktam amuta evāśmai tenārvāca imānl lokān dādhāra; mit sachlichem Nomen; TS. 2. 6. 3. 2; 5. 1. 1. 1. tebhya (scil. chandobhyah) etac caturavattam (5. 1. 1. 1. caturgrhītam) adhārayan puro'nuvākyāyi yājyāyai devatāyai vaṣṭakārāya. Mit persönlichem Pronomen: JB. 1. 180 aham vām jyotir dhārayiṣyāmi; K. 29. 7 (175, 17 und 18) = Kap. 45. 8 (274, 13 und 14) etaṁ (scil. graham) me dhāraya. '

68. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{labh} + ā$.

S'B. 13. 5. 1. 14-15 athaitān (scil. pas'ūn) ekaviś'a:aye (d. h. 'für die 21 Opferpfosten') (scil. ālabhate aus dem vorher-

gehenden Paragraphen), cāturmāsyadevatābhya ekaviñś'atim-ekaviñś'atim pas'ūn ālabhate, . . . | saptadas'aiva pas'ūn madhyame yūpa ālabheta, . . . , śodas'a-śodas'etareṣu (scil. yūpeṣu), . . . trayodas'a-trayodas'āranyān ākāś'eṣv ālabhate.

Statt des Dativs ekaviñś'ataye erwartet man den Lokativ wie in den folgenden Sätzen madhyame yūpe, itareṣu, ākāś'eṣu und vgl. S'B. 13. 2. 2. 2. as'varṇ tūparam gomṛgam iti tān madhyame yūpa ālabhate; 11 pañcadas'apañcadas'aivetareṣu; 13 saptadas'aiva pas'ūn madhyame yūpa ālabheta, . . . , śodas'a-śodas'etareṣu; S'B. 3. 7. 3. 2 yūpa eva pas'um ālabhante, na rte yūpāt kadācana; 3. 9. 1. 23 āgneyam (scil. pas'um) eva yūpa ālabherann athetarān yathāpūrvam; 13. 6. 2. 5–6 aṣṭācatvāriñś'atam madhyame yūpa ālabhate . . . | ekādas'aikādas'etareṣu.

69. Der Lokativ und Dativ bei der \sqrt{yam} .

K. 8. 9 (92, 20) = Kap. 7. 5 (76, 5) pas'ūn evāsmai (scil. ya-jamānāya) tena yachati; K. 26. 7 (131, 3) = Kap. 41. 5 (241, 6) brahmaṇaivāsmai pas'ūn yachati; K. 26. 8 (132, 8) = Kap. 41. 6 (243, 13–14) vajreṇaivāsmai pas'un yachati aber TB. 1. 4. 7. 1 tvaṣṭā vai rūpāṇām is'e, ya eva rūpāṇām is'e so 'smin pas'ūn yachati.

Zum Dativ vgl. S'B. 1. 2. 2. 3 (Kāṇva 2. 2. 1. 3) yathā s'riye 'nnādyāyemāḥ prajā yajamānāya yached evam vai (Kāṇva vat) saṃyauti; MS. 1. 4. 8 (56, 14) ves'ān evāsmai tena yachati; PB. 4. 9. 15 ūrjam evaibhyo (scil. yajamānebhyah) yachati; S'B. 12. 8. 3. 1 tābhym evāsmai devatābhym s'arma yachati; hierher vielleicht auch mit zweifelhafter Lesart (s. Aufrechts Anm. AB. p. 274; PW. s. \sqrt{yam} + ā Spalte 66, 14) AB. 2. 40. 3 s'arma-vad āsmā ayāñsi [in einer ähnlichen Stelle hat GB. 1. 1. 28 (Praṇava Up.) den Genitiv: sarveśām eva s'arma bhavāni].

Für den Lokativ vgl. MS. 1. 8. 4 (120, 10 und 11) āyur evāsmi (scil. yajamāne) yachati und varca evāsmi yachati beides Glossen zu den Mantras āyur me yacha und varco me yacha.

70. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{yuj} +$ anu-ni.

A. K. 10. 11 (139, 1); 11. 1 (143, 6); 13. 3 (181, 18); 21. 10 (50, 8) kṣatrāyaiva vis'am anuniyunakti aber AB. 2. 33. 1 kṣatra eva tad vis'am anuniyunakti.

Vgl. zum Dativ PB. 6. 10. 10; 18. 1. 14 *vis'am evāsmā* (scil. *yajamānāya*) *anuniyunakti*; 19. 16. 6 *vis'am evāsmai pas'ūn anuniyunakti*; K. 29. 9 (178, 17) *vis'am eva kṣatrāyānuniyunakti*; K. 29. 10 (180, 4) = Kap. 46. 3 (277, 13) *vis'am eva saṃpādya tāṁ kṣatrāyānuniyunakti*; dazu (mit $\sqrt{yuj} + ni$) MS. 3. 3. 10 (43, 17); 4. 7. 8 (104, 4) *vis'ām vā etat kṣatrāya niyunakti*.

Zum Lokativ: K. 29. 9 (178, 16) *prajā eva brahmann anuniyunakti*; AB. 2. 33. 1 *brahmaṇy eva tat kṣatram anuniyunakti*; JB. 1. 201; 3. 59 *sa yathā praṣṭīṁ praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrveṣu stotreṣu ṣodas'īnam* (3. 59 *evaitat pūrvasmīns tryaha uttaram tryaham*) *anuniyunakti*. Und mit $\sqrt{yuj} + ni$ S'B. 5. 3. 3. 6 *tad ātmāny evaitām s'riyām niyunakti*; und so immer mit Bezug auf den Platz, an dem das Opfertier festgebunden wird: K. 29. 8 (178, 3) *vajra evainaiḥ* (scil. *bhrātrvyam*) *niyunakti*; PB. 17. 13. 10; 13; 16 *yūpe pas'ū niyuñjanti*; TB. 3. 8. 19. 2 *yūpeṣu grāmyān pas'ūn niyuñjanti*; PB. 17. 13. 4 *paridhau pas'ūm niyuñjanti*; S'B. 3. 9. 1. 22 *āgneyam* (scil. *pas'um*) *evāgnisthe* (scil. *yūpe*) *niyuñjyāt* und die Lokative *rarāte* (*lalāte*), *as've*, *bāhvoh* (*bāhuvoḥ*), *pārs'vayoh*, *sakthyoh*, *pucche*, *prsthē* S'B. 13. 2. 2. 1–9; TB. 3. 8. 23. 1–3.

B. K.: 29. 9 (178, 16–18) *prajā eva brahmann anuniyunakti*, . . ., *vis'am eva kṣatrāyānuniyunakti* [die Parallele MS. 4. 7. 8 (104, 3–4) *brahmaṇa evemāḥ prajā anukāḥ karoti*, . . ., *vis'ām vā etat kṣatrāya niyunakti*].

Für den Lokativ vgl. AB. 2. 33. 1 *brahmaṇy eva tat kṣatram anuniyunakti*, . . ., *kṣatra eva tad vis'am anuniyunakti*. JB. 3. 59 *sa yathā praṣṭīṁ praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrvasmīns tryaha uttaram tryaham anuniyunakti*; JB. 1. 201 *sa yathā praṣṭīṁ praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrveṣu stotreṣu ṣodas'īnam anuniyunakti* (var. lect. om. *anu*).

Für den Dativ vgl. K. 10. 11 (139, 1); 11. 1 (143, 6); 13. 3 (181, 18); 21. 10 (50, 8) *kṣatrāyaiva vis'am anuniyunakti*; PB. 6. 10. 10; 18. 1. 14 *vis'am evāsmā* (scil. *yajamānāya*) *anuniyunakti*; 19. 16. 1 *vis'am evāsmai* (scil. *yajamānāya*) *pas'ūn anuniyunakti*.

Eine ähnliche Variation zwischen Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{yuj} + ni$: Der Lokativ S'B. 5. 5. 3. 6 *tad ātmāny evaitām s'riyām niyunakti*; und so immer vom Platze, an dem das Opfer-

tier festgebunden wird: K. 29. 8 (178, 3) *vajra evainaṁ* (scil. *bhrātr̄vyam*) *niyunakti*; PB. 17. 13. 10; 13; 16 *yūpe pas'ū niyuñjanti*; TB. 3. 8. 19. 2 *yūpeṣu grāmyān pas'ūn niyuñjanti*; PB. 17. 13. 4 *paridhau pas'um niyuñjanti*; S'B. 3. 9. 1. 22 *āgneyam* (scil. *pas'um*) *evāgniṣthe* (scil. *yūpe*) *niyuñjyāt*; und die Lokative *rarāte*, *lalāte*, *as've*, *bāhvoh*, *bāhuvoḥ*, *nābhyaṁ*, *pārs'vayoh*, *sakthyoh*, *pucche*, *pr̄ṣthe* S'B. 13. 2. 2. 1–9; TB. 3. 8. 23. 1–3. Der Dativ MS. 3. 9. 6 (124, 10) *pratīcīr evāsmai* (scil. *yajamā-nāya*) *devatā niyunakti*; MS. 3. 3. 10 (43, 17); 4. 7. 8 (104, 4) *vis'ar̄m vā etat kṣatrāya niyunakti*; AB. 7. 16. 6 = S'S'S. 15. 22 *varuṇāya vai rājñe niyukto 'si*.

Bei den Vorschriften über das Anbinden der *paryāngyāḥ* *pas'avah* wird die Gottheit, für welche das Opfertier angebunden wird, gewöhnlich durch ein Adjektivum ausgedrückt: S'B. 13. 2. 2. 3 *kṛṣṇagrīvam āgneyam* *rarāte purastāt* (scil. *niyunakti*) TB. 3. 8. 23. 1 *āgneyam kṛṣṇagrīvam* *purastāl lalāte* (scil. *niyuñjanti*); S'B. 13. 2. 2. 4 *sārasvatīm meṣīm adhastāt* (scil. *niyunakti*); 13. 2. 2. 5 *āśvināv adhoramau bāhvoh* (scil. *niyunakti*); TB. 3. 8. 23. 2 *āgneyau kṛṣṇagrīvau bāhuvoḥ* (scil. *niyuñjanti*); S'B. 13. 2. 2. 6 *saumāpausñam s'yāmām nābhyaṁ* (scil. *niyunakti*); TB. 3. 8. 23. 2 *aindrāpausñam uparistāt* (scil. *niyuñjanti*); S'B. 13. 2. 2. 7 *sauryayamau s'vetaṁ ca kṛṣṇam ca pārs'vayoh* (scil. *niyunakti*); S'B. 13. 2. 2. 8; TB. 3. 8. 23. 3 *tvāṣṭrau lomasakthau sakthyoh* (scil. S'B. *niyunakti*, TB. *niyuñjanti*); TB. 3. 8. 23. 3 *s'iti-pr̄ṣthau bārhaspatyau pr̄ṣthe*, *sauryam balakṣam pucche* (scil. *niyuñjanti*); S'B. 13. 2. 2. 9 *vāyavyam s'vetaṁ pucche* (scil. *niyunakti*); nur an den zwei folgenden Stellen steht der Dativ der Gottheit: S'B. 13. 2. 2. 9 *indrāya svapasyāya vehatam* (scil. *niyunakti*); TB. 3. 8. 23. 3 *dhātre pr̄ṣodaraṁ adhastāt* (scil. *niyuñjanti*). Vgl. damit die Variation zwischen Adjektivum und Dativ (bzw. Genitiv) der Gottheit bei den Verben *vap* + *nis* und *labh* + ā KZ. 62, 145–183 (besonders p. 146–152 Dativ, wenn der Name der Gottheit mit einem Epitheton verbunden ist, und p. 168, 9 von unten; 175, 13; 183, 1 für *dhātre*).

71. Der Lokativ und Dativ bei der √ su ‘pressen’ + abhi.

S'B. 4. 3. 3. 19 *te vai tṛtīyasavanāyaiva bhiṣotāro 'bhiṣu-ṇvanti* (scil. *somam*) aber TS. 6. 1. 6. 4 *tasmāt tṛtīyasavana*

ṛjīṣam abhiṣuṇvanti; K. 23. 10 (86, 20) = Kap. 37, 1 (194, 18) tasmād ṛjīṣam tr̄tīyasavane 'bhiṣuṇvanti, 'für die dritte Pressung' :: 'bei der dritten Pressung' (vgl. den Locativus temporis S'B. 11. 1. 5. 3 tam (scil. somam) paurnāmāsyām abhiṣuṇvanti.

72. Der Lokativ und Dativ bei der \sqrt{s} 'iṣ und bei der \sqrt{s} 'iṣ + ud.

A. JB. 1. 192 prajāpatir yad devebhyaś tanvo vyabhajat tato yā harivaty āśit tām ātmāne 's'iṇśat (die Hss. 'sikṣat, 's'iṇśat, 'saṃkṣat), tām indrāya prāyachat, tayendro jyaiṣṭhyam agachat aber MS. 4. 7. 6 (100, 8) prajāpatir vai devebhyaś tanūr vyakalpayat, tāśām yā harivaty āśit tām ātmān as'iṇśat (so v. Schroeders Text; die Hss. ātmāṇas'aṇśata, ātmān as'iṇkhata, ātmanyas'aṇśat) preṇā (zu Wackernagel III § 144, b, γ; p. 269, 17).

Für \sqrt{s} 'iṣ c. dat. personae vgl. TB. 3. 3. 8. 2 yajamānāyaiva tal lokam s'iṇśati; für den Lokativ habe ich keinen Beleg.

B. MS. 3. 8. 7 (104, 17) tr̄īn prakramān prati vikramate, trayo vā ime lokā, imān eva lokān yajamānāyoñs'iṇśati; und Kap. 41. 1 (221, 6) tr̄īn purastāt prakramān (lies so) ucchiṇśati, traya ime lokā, imān evāsmai lokān ucchiṇśati aber K. 25. 8 (114, 12) tr̄īn purastāt prakramān ucchiṇśati, traya ime lokā, imān evāsmiṇl lokān ucchiṇśati. Ich bezweifle, daß man berechtigt ist in K. asmin nach Kap. zu asmai zu emendieren, wie Raghu Vira, Kap. p. 221 Anm. 1 vorschlägt, vergleiche den Lokativ mit dem Simplex s'iṣ MS. 4. 7. 6 (100, 8) tāśām yā harivaty āśit tām ātmān as'iṇśat.

Für den Locativus personae mit \sqrt{s} 'iṣ + ud fehlen Beispiele. Der Locativus rei steht K. 6. 3 (51, 17, wo v. Schroeders Text nach Caland, Kuhn-Festschrift, p. 69, 2 von unten zu emendieren) = Kap. 4. 2 (38, 17) dohane saṁsrāvam ucchiṣya.

Für \sqrt{s} 'iṣ + ud mit dem Dativ vgl. TB. 1. 1. 6. 8 tr̄tīyam evāsmai lokam ucchiṇśati; TS. 2. 2. 6. 4 ahar bhrātṛvyāyocchiṇset, . . ., rātrīm bhrātṛvyāyocchiṇset, . . ., etāvantam evāsmai lokam ucchiṇśati [cf. AB. 5. 24. 8-10 ahar bhrātṛvyāya paris'iṇśuyh | rātrīm bhrātṛvyāya paris'iṇśuyh | tāvantam eva tad dvīṣate lokam paris'iṇśanti, vgl. ÄPS'S. 21. 12. 10]; MS. 1. 8. 5 (121, 18) pas'ūn

eva yajamānāyoñs'iñṣati; MS. 3. 6. 5 (65, 6) bhrātṛvyaāya lokam uñs'iñṣet, . . ., na bhrātṛvyaāya lokam uñs'iñṣet; MS. 3. 8. 4 (97, 15) bhrātṛvyaāya lokam uñs'iñṣet; K. 25. 3 (106, 2) = Kap. 38. 6 (211, 9) bhrātṛvyaāya vā esa loka ucchiṣyate, . . ., etāvantam evāsmai lokam ucchiñṣati; K. 29. 8 (177, 10) bhrātṛvyaāya lokam ucchiñṣet, . . ., na bhrātṛvyaāya lokam ucchiñṣati; K. 31. 1 (1, 12) = Kap. 47. 1 (284, 10) na pas'ubhyo jīvanam ucchiñṣed, . . ., ut pas'ubhyo jīvanam s'iñṣati (cf. ApS'S. 1. 3. 10).

73. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{s}thā$ ‘stille halten’.

MS. 4. 2. 1 (22, 7) tebhyo (scil. pitṛbhyo gauḥ) vā atiṣṭhata, tiṣṭhanty asmin pas'avo ya evam̄ veda.

1. Das Medium der $\sqrt{s}thā$ im Sinne von ‘Jemandem still halten, sich ihm unterwerfen’ hat:

(A) den Dativ der Person S'B. 3. 7. 3. 9 asthisata (scil. pas'avah) devebhyah; 12. 2. 3. 8 devebhyo ha vai mahāvratarām na tasthe; GB. 1. 4. 15 atha ha devebhyo mahāvratarām na tasthe; S'B. 12. 2. 3. 9 tad (scil. mahāvratam) ebhyo (scil. devebhyah) 'tiṣṭhata [die Parallele GB. 1. 4. 15 hat hier falsch das Aktivum: tata ebhyo 'tiṣṭhat (Gaastras Text 'tiṣṭhañs vor folgendem tiṣṭhati)]; S'B. 12. 2. 3. 9 tiṣṭhate ha vā asmai mahāvratarām ya evam̄ veda [die Parallele GB. 1. 4. 15 hat hier fälschlich das Aktivum: tiṣṭhati hāsmai mahāvratam . . . ya evam̄ veda]; S'B. 3. 9. 4. 15 kasm̄ai nu vayam̄ tiṣṭhemahi; tā (scil. āpah) asmā (scil. īdrāya) atiṣṭhanta; 3. 9. 4. 14 sarvam̄ vā idam īdrāya tasthānam āśa; 15 sarvam̄ vai me (i. e. īdrāya) tasthānam; tiṣṭhadhvam eva me (i. e. īdrāya); TB. 1. 3. 2. 1 te (scil. devāh) 'nyo'nyasmai nātiṣṭhanta; K. 28. 8 (162, 18) = Kap. 44. 8 (264, 2–3) esa vai grahaḥ patnībhyo nātiṣṭhata [danach ist auch TS. 6. 5. 8. 2 sa somo nātiṣṭhata strībhyo gr̄hyamānaḥ der Dativ strībhyah von atiṣṭhata abhängig, das Partizipium gr̄hyamānaḥ hat ungefähr die syntaktische Funktion des dativus rei ālambhāya AB. 2. 3. 3; 4 devebhyo vai pas'avo 'nnādyāyālambhāya nātiṣṭhanta; tato vai devebhyah pas'avo 'nnādyāyālambhāyātiṣṭhanta | tiṣṭhante 'sm̄ai pas'avo 'nnādyāyālambhāya ya evam̄ veda]; PB. 7. 10. 3 te (scil. pas'avah) 'smā (scil. prajāpataye) atiṣṭhanta; S'B. 14. 2. 2. 54 athaiṣa (scil. gharmaḥ) evaitasmā (scil. mahāvīryāya) atiṣṭhata.

(B) Den Dativus rei: S'B. 12. 5. 1. 1–3; 12. 5. 2. 2 *yajñāya vā eṣa* (scil. agnih) āhutibhyas *tasthānah*; TS. 6. 1. 4. 1; 6. 4. 11. 2 *vāg* vai *devebhyo* 'pākrāmad *yajñāyātiṣṭhamānā*; MS. 2. 5. 7 (56, 4) *chandāñsi* vai *yajñāya nātiṣṭhanta*; MS. 4. 6. 8 (90, 13) *devā* vai *sarve prātaḥsavanam abhyāyachan, nottarābhyaṁ sava-*
nābhyaṁ atiṣṭhanta; TB. 1. 6. 10. 2 *rudro vā apas'ukāyā āhutyai nātiṣṭhata*; K. 6. 3 (52, 2) = Kap. 4. 2 (39, 4) āpo hi *pratiṣe-*
canāya tasthire. Hierher gehört auch (e)tasmai yad S'B. 3. 7. 3.
 1–2 na ha vā etasmā agre *pas'avas'* cakṣamire yad annam abhavi-
ṣyan | . . . tato 'nnam abhavan, . . . , etasmai hi vā ete 'tiṣṭhanta
 (scil. yad annam bhavyeyuh); S'B. 12. 5. 1. 1; 12. 5. 2. 2 *atasthāno vā eṣa* (scil. agnih) tasmai yad enām s'avadahyāyā iva juhuyuh; S'B. 12. 5. 1. 2 *atasthāno vā eṣa* (scil. agnih) tasmai yad enām s'avadahyāyā ivendhīran; 3 *atasthāno vā eṣa* (scil. agnih) tasmai yad enām s'avadahyāyā iva nirmantheyuh. In der folgenden Stelle will Weber (Ind. Stud. 9 p. 295) das tatsthānāni des Textes zu *tasthānāni* emendieren: AB. 6. 5. 1–2 *stotriyāṁ stotriyasyā-nurūpaṁ kurvanti prātaḥsavane . . . | atha tathā na madhyandine, s'rīr* vai *pṛṣṭhāni, tāni tasmai na tatsthānāni yat stotriyāṁ stotriyasyā-nurūpaṁ kuryuh* [der Kommentar: *tasmāt tāni pṛṣṭhastotrāṇi tasmai tasmin mādhyandine savane na tatsthānāni prātaḥsavasthānāni na bhavanti tatsadṛśāni na bhavantī arthah], vgl. aber für *tatsthāna* KB. 25. 11 (117, 23) *yāv evāmū vairājasya stotriyānurūpau tau stotriyānurūpau, tayos tathaiva nyūñkhayati yathādas' caturthe 'han, na hi vairājam tatsthānam anyūñkhanāyaiṣā dhāyyaiṣo 'ṣṭendraḥ pragāthah; KB. 26. 8 (123, 17) na triṣṭubjagatyāv etatsthāne 'rdhars'ah s'asyāya; JB. 3. 287 na caturthāya chandase mādhyandinah pavamānas tatsthānah (die Hs. *tatsthānah*).**

(C) Den Genitivus personae und Dativus rei: S'B. 3. 4. 2. 1 *te* (scil. devāh) *caturdhā vyadravann anyo'nyasya s'riyā ati-*
ṣṭhamānāḥ [die Parallele TS. 2. 2. 11. 5 mit Dativus personae et rei *te* 'nyo'nyasmai *jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānāś'* *caturdhā vyakrāman*, die Parallele MS. 3. 7. 10 (90, 1) und 2. 2. 6 (19, 3) *devā anyo'nyasya s'raiṣthye* (so v. Schroeders Emendation in beiden Stellen) 'tiṣṭhamānāś' (v. Schroeders Text beide Male ohne ava-graha) *caturdhā vyudakrāman* mit Genitivus personae und Locativus rei]; S'B. 5. 3. 4. 21 *tā* (scil. marīcayah) *yat syandanta ivā-*

nyo'nyasyā evaitac chriyā atiṣṭhamānāḥ; S'B. 3. 4. 2. 2 ekasya s'riyai tiṣṭhāmahe; ta indrasya s'riyā atiṣṭhanta; 3. 9. 1. 1 nāsyā prajāḥ s'riye 'nnādyāya tashire; 2 na me prajāḥ s'riye 'nnādyāyāsthiṣṭata; 3 tiṣṭheran me prajāḥ s'riye 'nnādyāya; 4 atiṣṭhantāsyā prajāḥ s'riye 'nnādyāya; 5 tiṣṭhante 'sya prajāḥ s'riye 'nnādyāya; K. 24. 9 (103, 3 und 10 und 11) = Kap. 38. 8 (206, 1 und 9) devā vā anyo'nyasya s'rāiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; tasya (scil. indrasya) te s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta; tiṣṭhante 'sya samānāś s'rāiṣṭhyāya ya evāṁ veda; JB. 3. 363 nānyo'nyasya s'reṣṭhatāyā atiṣṭhanta, te 'bruvan: na vā anyo'nyasya s'reṣṭhatāyai tiṣṭhāmahā, eta, tam ichāmahai yo na īś'ātā iti, te prajāpatim eva janayitāram etyābruvan: na vā anyo'nyasya s'reṣṭhatāyai tiṣṭhāmahai, tair̄ nas srjasva yo na īś'ātā iti.

(D) Den Dativus personae et rei: TS. 2. 2. 11. 5 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānāś caturdhā vyakrāman [die Parallele S'B. 3. 4. 2. 1 hat den Genitivus personae und Dativus rei; die Parallele MS. 3. 7. 10 (90, 1) und 2. 2. 6 (19, 13) hat den Genitivus personae und Locativus rei]; TS. 6. 2. 2. 1 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānāḥ pañcadhā vyakrāman; TS. 6. 1. 3. 1 ṛksāme vai devebhyo yajñāyātiṣṭhamāne kr̄ṣṇo rūpam kṛtvāpakramyātiṣṭhatām; TB. 1. 3. 2. 2 atiṣṭhanta (scil. devāḥ) 'smai (scil. indrāya) jyaiṣṭhyāya; 3 ya evāṁ vidvān vājapeyena yajate . . . tiṣṭhante 'smai jyaiṣṭhyāya; TB. 2. 2. 10. 6 tā (scil. prajāḥ) asmai (scil. prajāpataye) nātiṣṭhantānnādyāya; 7 tato vai tasmai prajā atiṣṭhantānnādyāya; tiṣṭhante 'smai (scil. yajamānāya) prajā annādyāya; PB. 6. 3. 9; 16. 4. 1 tā (scil. prajāḥ) asmai (scil. prajāpataye) s'rāiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; PB. 6. 3. 10; 7. 5. 3; 15. 3. 30; 16. 4. 2 tiṣṭhante 'smai samānāḥ s'rāiṣṭhyāya ya evāṁ veda; PB. 7. 2. 1 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmā agrāya nātiṣṭhanta; PB. 7. 5. 2 tato vai tasmai (scil. prajāpataye) tāḥ (scil. prajāḥ) s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta; PB. 16. 4. 1 tato 'smai (scil. prajāpataye) prajāḥ s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta; 15. 3. 30 varuṇāya devatā rājyāya nātiṣṭhanta; tato vai tās tasmai rājyāyātiṣṭhanta; 16. 4. 3 tato vā indrāya prajāḥ s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta; JB. 3. 3 pura indrāya devāś s'rāiṣṭhyāya nātiṣṭhanta, . . ., tato vā indrāya devāś s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta, tiṣṭhante 'smai svāś s'rāiṣṭhyāya ya evāṁ veda; AB. 2. 3. 3-4 devebhyo vai pas'avo 'nnādyāyālambhāya nātiṣṭhanta; tato vai devebhyaḥ pas'avo 'nnādyāyālamb-

bhāyātiṣṭhanta | tiṣṭhante 'smai pas'avo 'nnādyāyālambhāya ya evāṁ veda; 3. 45. 8 tam (scil. yajñam) āptvābruvaṇs: tiṣṭhasva no 'nnādyāyeti, sa nety abravīt kathāṁ vas (auch hier ist annādyāya zu ergänzen) tiṣṭheyeti, . . . , tam abruvan: brāhmaṇena ca nas' chandobhis' ca sayug bhūtvānnādyāya tiṣṭhasveti. AB. 4. 25. 8 indrāya vai devā jyaiṣṭhyāya s'rāiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; tato vai tasmai devā jyaiṣṭhyāya s'rāiṣṭhyāyātiṣṭhanta; 9 tiṣṭhante 'smai svā jyaiṣṭhyāya s'rāiṣṭhyāya . . . ya evāṁ veda; AB. 7. 18. 9 (S'loka) te samyañco vais'vāmitrāḥ sarve sākāṁ sarātayah | devarātāya tasthire dhṛtyai s'rāiṣṭhyāya gāthinaḥ [die Parallelle S'S'. hat den Dativus personae et Locativus rei].

(E) Den Dativus personae und Locativus rei: S'S'. 15. 27 te samyañco vais'vāmitrāḥ sarve sākāṁ sarātayah | devarātāya tasthire jyaiṣṭhye s'rāiṣṭhye ca gāthinaḥ [die AB.-Parallelen hat den Dativus personae et rei].

(F) Den Genitivus personae und Locativus rei: MS. 3. 7. 10 (90, 1); 2. 2. 6 (19, 13) devā anyo'nyasya s'rāiṣṭhye (so v. Schroeders Emendation) 'tiṣṭhamānāś' (v. Schroeders Text beide Male ohne avagraha) caturdhā vyudakrāman [die Parallelen TS. 2. 2. 11. 5 hat den Dativus personae et rei; S'B. 3. 4. 2. 1 den Genitivus personae und Dativus rei].

Hierher vielleicht auch die dunkle Stelle MS. 4. 2. 1 (21, 11) sa (scil. prajāpatih) devānt sṛṣṭvāmanasyateva, tena manusyāṁ asṛjata, tan manusyāñāṁ manusyatvāṁ, sa yas tan manusyāñāṁ manusyatvāṁ veda manasvān ha bhavati, nainaṁ mano jahāty, uta yad ati vā (v. Schroeders Text atīvā; die Hs. M. atīvā, korrigiert zu atīvā, H, Bb und B atīvā; Delbrück, Ai. Synt. p. 599, 14 liest mit v. Schroeder atīvā; aber vgl. Delbrück p. 476, 3 für vā . . . vā) vadaty ati vā carati (die Hss. M. ati vā caratī, korrigiert zu atīvācarati; H, Bb, atāvā carata, B. atāvā carati) tiṣṭhante 'syā manusyā manusē. Die Parallelen TB. 2. 3. 8. 3 sa pitṛnt sṛṣṭvāmanasyata (lies so), tad anu manusyāṁ asṛjata, tan manusyāñāṁ manusyatvāṁ, ya evāṁ manusyāñāṁ manusyatvāṁ veda manasvy eva bhavati, nainaṁ manur (so die Bibl. Ind.) jahāti wirft kein Licht auf das dunkle manusē der MS.; ebenso wenig MS. 1. 6. 5 (93, 13) yo vā asyāyāṁ manusō 'gnir etam upāsīta.

(G) Den Locativus rei allein: PB. 7. 6. 11 tayoh (scil. bṛhadra-thantarayoh) samānam nidhanam āśit, tasmin nātiṣṭhetām, te ājim aitām (cf. Caland, PB.-Übersetzung, Introduction III § 8, b, p. XXVIII, 4–5). Der Kommentar glossiert nātiṣṭhetām mit na samajānatām: mamaivedam mamaivedam iti; vgl. den Locativus rei mit $\sqrt{jñā}$ + sam AB. 4. 7. 4 tasmin (scil. āś'vinas'astre) devā na samajānata: mamedam astu mamedam astv iti; 4. 25. 9 sam asmin svāḥ s'reṣṭhatāyāṁ jānate ya evāṁ veda (parallel zum unmittelbar vorausgehenden tiṣṭhante 'smai svā jyaiṣṭhyāya s'raiṣṭhyāya.¹ Diese $\sqrt{jñā}$ + sam, und $\sqrt{sthā}$ (medium) c. Locat. rei gehörten zu Delbrück, Ai. Synt. § 78, p. 119, 12–29. [Anders natürlich der Locativus personae mit $\sqrt{sthā}$ im eigentlichen Sinne S'B. 1. 6. 3. 22 yad indre sarve devās tasthānāḥ ‘da alle Götter in Indra ihren Stand genommen’.]

2. Das Aktivum der $\sqrt{sthā}$ steht:

(A) mit dem Dativus personae im Sinne von ‘Still stehen, halt machen für jemanden’ S'B. 1. 6. 2. 3–4 et purodāś' am eva kūrmaṁ bhūtvā sarpantaṁ, te (scil. devāḥ) ha sarva eva menire: 'yam vai yajñā iti | te hocur: as'vibhyāṁ tiṣṭha, sarasvatyai tiṣṭhe, 'ndrāya tiṣṭheti, sa sasarpaivā, 'gnaye tiṣṭheti, tatas tasthāv, agnaye vā asthād iti [die Parallele TS. 2. 6. 3. 3 te (scil. devāḥ) 'pas'yan purodāś' am kūrmaṁ bhūtvā sarpantaṁ, tam abruvann: indrāya dhriyasva, bṛhaspataye dhriyasva, vis'vebhyo devebhyo dhriyasveti, sa nādhriyata, tam abruvann: agnaye dhriyasveti, so 'gnaye 'dhriyata].

[GB. 1. 4. 15 atha ha devebhyo mahāvrataṁ na tasthe, . . ., tata etāṁ dvādaś' arātrām ūrdhvastomāṁ dadṝs'us (scil. devāḥ),

¹ Die $\sqrt{jñā}$ + sam mit Dativus rei und Genitivus personae K. 11. 3 (146, 11 und 14) tava vai s'raiṣṭhyāya samjñāsyante; ta (scil. devāḥ) indrasyaiva s'raiṣṭhyāya samajānata. Die $\sqrt{jñā}$ + abhi-sam hat den Accusativus personae und den Dativus rei S'B. 2. 6. 3. 2 vijigyānaṁ mā prajāḥ s'riyai yas'ase 'nnādyābhisamjñāntai; TS. 2. 2. 11. 6 tato vā indram devā jyaiṣṭhyāya – bhisamajānata, . . ., indram evainam (scil. yajamānam) bhūtam jyaiṣṭhyāya samānā abhisamjñānate; JB. 1. 290 sa ya etad veda: gāyatrīṁ sarvāṇi chandāṇsy apiyantī abhi hainath (var. lect. haivāṁ) svās samjñānate s'reṣṭatāyai; dagegen den Dativus rei et personae KB. 26. 9 (123, 22); 14 (127, 5–6) abhisamjñānate ha vā asmai svās'raiṣṭhyāya ya evāṁ veda, wo vielleicht nach JB. 1. 290 svāḥ s'raiṣṭhyāya zu lesen ist.

tam āharaṇs, tenāyajanta, tata ebhyo 'tiṣṭhat (Gaastras Text 'tiṣṭhaṇs), tiṣṭhati hāsmai mahāvratam . . . ya evaṁ veda hat fälschlich atiṣṭhat und tiṣṭhati an Stelle von atiṣṭhata und tiṣṭhate der Parallele S'B. 12. 2. 3. 9.]

Hierher auch die Kausativa S'B. 7. 4. 1. 26 tair (scil. sarpanāmair devāḥ) asmā (scil. agnaye) imāṇ lokāṇ asthāpayan, . . ., tathaiva tad yajamāno yat sarpanāmair upatiṣṭhata imāṇ evāsmā etal lokāṇ sthāpayati; 7. 4. 1. 31 yāvāṇ agnir yāvaty asya mātrā tāvataivāsmā etad imāṇ lokānt sthāpayati.

(B) Für den Lokativ in MS. 4. 2. 1 (22, 7) tiṣṭhanty asmin pas'a-vo ya evaṁ veda 'sie bleiben bei ihm, gehen nicht von ihm fort', [wie TS. 5. 7. 9. 2; 6. 4. 8. 2 nāsmāt pas'avo 'pakrāmanti; MS. 4. 2. 4 (26, 12); PB. 19. 6. 3 anapakrāmukā asmāt pas'avo bhavanti; KB. 2. 4 (5, 17); 8. 7 (38, 23); 11. 6 (51, 11) tathā ha yajamānāt pas'avo 'nutkrāmukā bhavanti (das Gegenteil TS. 5. 7. 9. 2 apakrāmukā asmāt (scil. agneḥ) pas'avaḥ syuḥ)], habe ich keine genaue Parallele zur Hand [vgl. oben § 58 die √ram]. Ein Locativus personae nur TS. 7. 3. 9. 1 sā virāḍ vikramyātiṣṭhad brahmaṇā deveṣv annenāsureṣu; sonst nur Locativi rei: GB. 1. 2. 1 ācāryasthāne; PB. 15. 3. 29 devasthāne; S'B. 8. 2. 3. 13; 11. 1. 6. 16 parame sthāne; S'B. 14. 7. 1. 9 (BĀUp. 4. 3. 9) saṁdhye sthāne; KB. 10. 2 (45, 24) yajñavāstau; GB. 1. 2. 8 mūrdhani und ṣivanc; AB. 6. 3. 5; 6 utkare; MS. 3. 9. 2 (115, 14) rathe; S'B. 2. 3. 3. 12 rathopasthe; AB. 3. 47. 1 jaghanārdhe; S'B. 9. 1. 1. 10 uttarārdhe; S'B. 4. 3. 3. 6; 5. 2. 1. 17; 5. 3. 5. 14; TB. 1. 1. 3. 9; 3. 8. 12. 2 as'vatthe; S'B. 14. 7. 2. 9 hr̥di (BĀUp. 4. 4. 9 Mādhy. = 7 Kāṇva hr̥di s'ritāḥ statt hr̥di sthitāḥ); TB. 3. 3. 7. 7 aparājita āyatane; S'B. 12. 7. 3. 4 s'īrṣaṇs' chinne; 9. 1. 2. 18 ṛtuṣu; 9. 1. 2. 12 dakṣiṇāyāṁ s'rōṇau; 3. 2. 1. 22 saṁskṛte; K. 27. 6 (145, 16) = Kap. 42. 6 (253, 15) adhvaryor loke; S'B. 14. 6. 7. 7-30 (BĀUp. Mādhy. 3. 7. 7-30 = Kāṇva 3. 7. 3-23 mit teilweise abweichenden Lesarten) pṛthivyāṁ, apsu, agnau, ākāś'e, vāyau, āditye, candratārake, dikṣu, vidyuti, stanayitnau, sarveṣu lokeṣu, sarveṣu vedeṣu, sarveṣu yajñeṣu, sarveṣu bhūteṣu, prāṇe, vāci, cakṣuṣi, s'rotre, manasi, tvaci, tejasī, tamasi, retasi, ātmāni; Kāṇva: antarikṣe, divi, vijñāne.

Eine genitivische Konstruktion mit anderer Bedeutung der √sthā JB. 1. 133 (Caland § 28, p. 35, 3 von unten) nāsyā s'rīs

tiṣṭhati ‘seine Wohlfahrt stockt nicht’ (Caland) dem vorhergehenden sthāyukāsya s'rīḥ syād entgegengesetzt.

74. Genitiv und Lokativ im substantivischen Satze (mit und ohne ✓ bhū und ✓ as).

A. 1. MS. 3. 7. 7 (85, 1–2); S'B. 13. 2. 5. 4 das'a vai pas'oḥ prāṇāḥ aber MS. 3. 9. 8 (127, 11–12 und 15–16) das'āśmin (scil. pas'au) prāṇāḥ; S'B. 8. 1. 1. 2 das'a-das'a vā ekaikasmin pas'au prāṇāḥ.

Zum Lokativ vgl. S'B. 12. 3. 2. 1–2 dvāv imau puruṣe prāṇau, . . ., traya ime puruṣe prāṇāḥ, . . ., pañceme puruṣe prāṇāḥ, . . ., saḍ ime puruṣe prāṇāḥ, . . ., sapteme puruṣe prāṇāḥ | dvādaś'eme puruṣe prāṇāḥ, . . ., trayodaś'eme puruṣe prāṇāḥ (vgl. GB. 1. 5. 5); K. 27. 5 (144, 5) = Kap. 42. 5 (252, 7) ye vā ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 6. 7. 3. 11; 9. 2. 1. 8 yo 'yam manusyesu prāṇāḥ; S'B. 1. 3. 5. 13 traya ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 11. 1. 6. 29 pañceme puruṣe prāṇāḥ; S'B. 5. 4. 1. 13; 11. 2. 1. 3 naveme puruṣe prāṇāḥ; K. 9. 16 (119, 7); K. 20. 11 (31, 9) = Kap. 31. 13 (161, 12); K. 27. 9 (149, 10); TS. 3. 5. 10. 2; 5. 3. 2. 3; 6. 1. 1. 8; 6. 6. 2. 1; 7. 4. 11. 4; 7. 5. 8. 2; 7. 5. 15. 2; TB. 1. 3. 7. 4; 1. 8. 5. 3; 2. 2. 1. 7; 3. 9. 6. 3; TĀ. 5. 6. 9 nava vai puruṣe prāṇāḥ; S'B. 3. 8. 1. 3; 10. 2. 3. 5; 11. 2. 1. 2 das'a vā ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 14. 6. 9. 5 (BĀUp. Mādhy. 3. 9. 5 = Kāṇva 4) das'eme puruṣe prāṇāḥ; K. 29. 9 (178, 10); 33. 3 (29, 5); GB. 2. 6. 2 das'a vai puruṣe prāṇāḥ.

A. 2. MS. 3. 9. 8 (127, 11–12) das'a vai pas'or devatā das'āśmin prāṇāḥ, yad das'a prayājā yā evāśmin devatās tā etad yajati (127, 15–16) das'a vai pas'or devatā das'āśmin prāṇāḥ, prāṇāḥ khalu vai pas'or devatāḥ; aber K. 26. 4 (126, 1) = Kap. 41 2 (236, 13) das'a vai pas'oḥ prāṇāḥ.

B. S'B. 4. 2. 4. 8 tad vai tad yajamāna eva ‘das bezieht sich nur auf den Opferherrn’, die Kāṇvaparallele liest . . . yajamānasyaiva.

Zum Lokativ vgl. ChUp. 1. 8. 1 trayo hodgīthe (S'aṅkara: udgīthajñānam pratī) kus'alā babhūvuh; und vgl. oben § 65, 1 Fußnote 1, in fine p. 83 zur nimittasaptamī.

C. K. 21. 7 (45, 16) yaivāgnau s'uk tām ādāya tayainam arpayati aber MS. 3. 3. 5 (37, 18) yaivāgneḥ s'uk tayainam arpayati.

D. AB. 4. 26. 5–7 tasya (scil. prājāpatyasya pas'oh) saptadas'a sāmidhenīr anubrūyāt . . . | tasyāpriyo jāmadagnyo bhavanti | tad āhur: yad anyeṣu pas'uṣu yathāṛṣy āpriyo bhavanty atha kasmād asmin sarveṣāṁ jāmadagnya eveti.

E. KB. 6. 12 (26, 6–12) yad vai yajñasya skhalitam volbaṇam vā bhavati . . . , yady ṛey ulbaṇam syāt . . . , yadi yajuṣy ulbaṇam syāt . . . , yadi sāmny ulbaṇam syāt.

Zum Lokativ vgl. TS. 3. 4. 3. 7 yad eva yajña ulbaṇam kriyate; SB. 1. 5. 13 yad yajña ulbaṇam kriyate; 1. 5. 9 ato vāva yatamasmīn eva katamasmiṇs' colbaṇam kriyeta. Vgl. oben § 2, C.

75. Lokativ und Genitivus possessivus.

S'B. 2. 1. 2. 7 manuṣyāṇāṁ kāmam rohemā, . . . , te manuṣyāṇāṁ kāmam arohan, yāṁ manuṣyeṣu kāmam arohan . . . tam pas'uṣu kāmam rohati, aber Kāṇva 1. 1. 2. 4 manuṣyāṇāṁ kāme rohāma, yatheme 'dyāpi manuṣyāṇāṁ kāme rūlhāḥ pas'avo yathā ha vāva tat pas'avo manuṣyāṇāṁ kāme 'rohann evaiḥ haiva pas'ūnāṁ kame rohati.

Zum Genitiv vgl. JB. 2. 14 atha rauhiṇakam (scil. sāma), etena vai prajāpatir ekas'aphānāṁ pas'ūnāṁ kāmam arohat, tad yat kāmam arohat tad rauhiṇakasya rauhiṇakatvam, kāmam pas'ūnāṁ rohati ya evam veda.

76. Lokativ und Genitiv bei ājim mit √dhāv, √i, √yā, √aj.

A. TB. 1. 3. 2. 1–2 ājim asya (scil. vājapeyasya) dhāvāma | tasminn ājim adhāvan.

B. KB. 18. 1 (78, 23) ājim ayāmāsmint sahasre. Die Parallelen AB. 4. 7. 4 ājim asyā (scil. sahasrasyās'vinasya) 'yāmahai¹ und JB. 1. 213. 5 (Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, 165) ājim asyāyāma.

¹ Delbrück, Ai. Syntax p. 161, 22. — Das Medium ayāmahai ist außfällig, vgl. Delbrück Ai. Syntax, p. 237, 5 von unten: 'etwa ajāmahai'; aber ājim mit √aj ist nur für S'B. belegt.

Zum Genitiv vgl. KB. 28. 1 (134, 11–12) *etā ha vai devatāḥ praiṣāṇām ājim īyuh*; JB. 1. 105 (Caland § 15, p. 21, 8 von unten) *ājim esām ayāma, . . . , ājim esām ayāma*; JB. 2. 128 (Caland § 139, p. 164, 2 von unten) *ājim asyāyāma*; mit zweideutiger Kasusform JB. 1. 2. 98 *ājim anayor nidha[na]yor ayāva*.

Zum Lokativ vgl. PB. 7. 2. 1 *ājim asminn ita*; KB. 23. 5 (105, 18–19) *ājim ha vā ete yanti svarge loke ṣaṣṭhenāhnā*; TS. 5. 3. 2. 3 *chandānsi pas'usv ājim ayuh*;¹ TB. 1. 3. 6. 7; 1. 6. 1. 10 *devā vā oṣadhīṣv ājim ayuh*; K. 12. 7 (169, 4); 14. 7 (206, 14–15); GB. 2. 1. 17 *devā vā oṣadhīṣu pakvāsv ājim ayuh*; MS. 1. 11. 7 (168, 22); 3. 4. 3 (47, 15); 4. 3. 2 (41, 1) *devā oṣadhīṣu pakvāsv ājim ayuh*; K. 14. 5 (204, 7) *tasminn ājim ayuh*; K. 10. 5 (130, 3) *vāmadevas' ca vai kusidāyī cātmanor ājim ayātām*; MS. 2. 1. 11 (13, 2–3) *vāmadevas' ca vai kusitāyī cājim ayātām ātmanoh*; K. 21. 12 (52, 11) *devā vai vājaprasavya ājim ayuh*; S'B. 2. 4. 3. 4; 5. 1. 1. 3 *ājim evāsminn ajāmahai, . . . , tasminn ājim ajanta* (die Kāṇvaparallele 1. 3. 2. 4 *hantāsminn ājim ajāmahai, . . . , tasminn ājim ajanta*).

Der Genitiv und Lokativ nebeneinander Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 102, 20 [§ 5]) *ājim asya* (scil. *pas'ubandhasya*) *dhāvateti*, *tasminn ājim adhāvan*.

77. Parataktischer Ablativus personac et rei parallel zu hypotaktischem Genitivus personae et Ablativus rei bei der $\sqrt{bhī}$.

S'B. 1. 1. 2. 3; 1. 2. 1. 6; 1. 3. 1. 5; 1. 4. 4. 8; 1. 6. 1. 11; 3. 3. 3. 16; 3. 3. 4. 2; 3. 5. 3. 15; 3. 6. 1. 27; 3. 7. 2. 2; 3. 9. 4. 6; 4. 1. 1. 6; 4. 2. 4. 19; 4. 6. 6. 1 *devā ha vai yajñānī tanvānās te 'surarakṣasebhya āsaṅgād bibhayām cakruh* aber (Caland, S'B.-Kāṇva I, Introduction III § 23, a; p. 65) Kāṇva 2. 1. 2. 5; 2. 1. 4. 4 (wo *devā u ha vai*) 'and elsewhere' *asurarakṣasāṇāni āsaṅgād bibhayām cakruh*.

Zur parataktischen Konstruktion vgl. Delbrück, Ai. Synt. § 69, p. 111, 24; § 219, p. 394, 1; Verf. Syntax of Cases I § 11, Ex. 9, p. 22–23. Daß der Dativ-Ablat. plural. *asurarakṣebhyah* nach Analogie der Dativi singularis mit ablativisch-genitivischer Funktion auf -ai (Whitney § 307, h; § 363, c; § 365, d; Wacker-

¹ Delbrück, Ai. Synt. p. 119, 27.

nagel III § 15, d; Bloomfield-Edgerton-Emeneau, Ved. Var. III § 137; § 615) hier in genitivischer Funktion verwendet wurde, wie Caland annimmt, scheint mir sehr unwahrscheinlich; vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V, p. 121, 26 ff.

78. Ablativ und Genitiv bei der $\sqrt{gr̥}$ 'schöpfen'.

S'B. 4. 3. 5. 22 tam catasṛṇāṁ dhārāṇāṁ āgrayaṇāṁ gr̥hṇāti und tasmāc catasṛṇāṁ dhārāṇāṁ āgrayaṇāṁ gr̥hṇāti aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 24, p. 66) 5. 4. 2. 12 tābhyaś catasṛbhyo dhārābhya āgrayaṇāṁ gr̥hṇāti. Vgl. den Wechsel des Genitivs K. 27. 9 (149, 9) dvayor dhārayoh (lies so) prātassavane gr̥hṇāti tisṛṇāṁ madhyandine catasṛṇāṁ tr̥tīyasavane mit dem Ablativ MS. 4. 6. 4 (84, 8–9) dvābhyāṁ dhārābhyaṁ prātahsavane gr̥hṇāti tisṛbhyo mādhyandine savane catasṛbhyaś tr̥tīyasavane. Caland bemerkt: 'Baudhāyana uses the genitive, Bhāradvāja, Āpastamba [S'S. 12. 15. 3] and Hirānyakes'in use the ablative'.

S'B. 3. 9. 4. 25 hat Ablativ und Genitiv im selben Satze: syandamānānāṁ vasatīvarīr gr̥hṇāti vasatīvaribhyo nigrābhyaḥ. Vgl. weiter die Genitive S'B. 3. 9. 2. 4–5 tā (scil. apah) vai syandamānānāṁ gr̥hṇīyāt | syandamānānāṁ gr̥hṇīyāt; K. 30. 7 (189, 4–5) nigrābhyaṇāṁ gr̥hṇāti (lies so) aber der Ablativ S'B. 3. 9. 4. 25 (bis) nigrābhyaṁ bhyo grahān vigṛhṇate. Cf. Sitz. Ber. bayer. Akad. d. W. Jahrgang 1935, Heft 12, p. 40–41, § 11, b, 2.

79. Der Instrumentalis und der Genitivus agentis beim Particium praeteriti.

S'B. 3. 5. 1. 17 so 'nindyair vṛto nāsakam apakramitum, . . ., tasmād u hānindyasya vṛto nāpakrāmet.

Zum Genitiv vgl. MS. 4. 6. 4 (84, 1) te vā asyaitarhy avṛtā (lies so mit Caland, ZDMG. 72, 11, der auf TS. 6. 4. 11. 3 trir hiṅkaroty udgātṛn eva tad vṛṇīte verweist) ayuktā, yad hiṅkaroti tenaivāsyā te vṛtā (lies so) yuktā bhavanti. Vgl. zum häufigen Genitivus agentis mit dem Partizip auf -ta Delbrück, Ai. Synt. §.106, p. 153, 10–20. Zum Instrumental vgl. AB. 2. 34. 4–5 asau vai hotā devavṛta, eṣa hi sarvato devair vṛtah | ayam vā agnir hotā manusyavṛto, 'yam hi sarvato manusyair vṛtah.

80. Instrumental und Genitiv bei der $\sqrt{kṛ}$ mit mithunam (mithunī).

S'B. 2. 3. 1. 38 tad ahnām vośasām vā mithunaṁ karoti aber die Kāṇvaparallele 1. 3. 1. 27 uśasā vāhnā vā mithunīkaroti.¹

Im vorhergehenden Paragraphen S'B. 2. 3. 1. 37 rātryā mithunām karoti :: Kāṇva 1. 3. 1. 26 rātryā mithunīkaroti.

Zum Instrumental vgl. S'B. 2. 4. 4. 24 ṛtubhir evaitad dis'o mithunīkaroti (:: Kāṇva 1. 3. 4. 14 ṛtūn evaitad digbhir mithunān karoti).²

Für den Genitiv der Mādhyandinarezension finde ich keine Parallelen. TB. 3. 3. 2. 2; 3. 3. 3. 4 rg vāva yoṣā darbhā vr̄ṣā (3. 3. 3. 4 pumān vai granthih strī patnī), tan mithunaṁ, mithunam evāsyā (scil. yajamānasya) tad yajñe karoti prajananāya steht asya in dativischer Funktion, vgl. K. 12. 5 (167, 19); K. 30. 1 (181, 3) = Kap. 46. 4 (278, 2) so 'smai (scil. yajamānāya) mithunaṁ karoti.

81. Der Instrumental und Genitiv bei der \sqrt{yaj} .

MS. 1. 4. 10 (57, 19–20) na tasya sāyam as'nīyād yasya prātar yakṣyamāṇah syāt, aber die Parallelen K. 32. 7 (26, 10) na tasya sāyam as'nīyād yena prātar yakṣyamāṇas syāt.

Zum Genitiv vgl. ājyasya KB. 3. 6 (12, 8 und 9); S'B. 1. 6. 3. 19; 27; S'B. 2. 4. 3. 10 (bis) = Kāṇva 1. 3. 2. 10 (semel); MS. 2. 1. 7 (8, 6 und 17); 2. 1. 10 (12, 7) [aber der Instrumental pr̄ṣadājyena TS. 6. 3. 11. 6]. — grahasya K. 28. 3 (156, 3) = Kap. 44. 3 (258, 7) — ghṛtasya KB. 16. 5 (71, 9); TS. 6. 6. 7. 3; MS. 4. 7. 2 (94, 12 und 19); K. 29. 2 (270, 6–7) = Kap. 45. 3 (170, 5–6). — puroḍās'asya S'B. 1. 6. 3. 7; AB. 2. 9. 7 [aber purolās'ena AB. 2. 9. 3; etaiḥ (scil. puroḍās'aiḥ) MS. 2. 2. 8 (22, 3); 2. 2. 9 (23, 5)]. prasthitānām KB. 14. 4 (64, 4); 15. 1 (65, 14); 16. 1 (69, 13); 29. 2 (139, 10); AB. 6. 10. 1 = GB. 2. 2. 22; AB. 6. 11. 5 = GB. 2. 2. 21; AB. 6. 12. 6 = GB. 2. 2. 22. — vapāyai AB. 2. 9. 5; 6 [aber vapayā TS. 6. 6. 6. 2]. — vais'vānarasya K. 21. 10 (50, 9). —

¹ Eggeling will den Mādhyandinatext nach der Kāṇva-Rezension emendieren.

² In anderem Sinne (als Instrumental des Mittels) steht der Instrumental TS. 6. 6. 5. 1 praivāgneyena (scil. pas'unā) vāpayati, mithunaṁ sārasvatyā karoti, retaḥ | saumyena dadhāti, prajanayati pausnena.

somasya MS. 4. 7. 2 (94, 19) [aber somena S'B. 1. 6. 4. 11; 2. 6. 1. 7 (= Kāṇva 1. 6. 1. 6); 3. 2. 4. 1; 7; 3. 2. 4. 7; 12. 8. 2. 1; 2; 12. 9. 2. 1; TS. 2. 5. 6. 1; 3. 2. 2. 3; 6. 4. 8. 1; TB. 1. 4. 1. 2; 1. 4. 2. 4; 1. 5. 12. 5; MS. 1. 6. 11 (103, 11); 2. 1. 7 (9, 4); 2. 2. 11 (24, 8 und 9); 3. 4. 5 (51, 8); 4. 3. 5 (44, 4 und 5); 4. 3. 6 (45, 13); K. 8. 1 (83, 19 und 20 und 84, 4) = Kap. 6. 6. (64, 22 und 22–65, 1 und 65, 6); K. 10. 1 (125, 19); K. 12. 8 (171, 6); K. 29. 4 (172, 14 und 173, 1) = Kap. 45. 5 (272, 1–2 und 272, 7) K. 37. 4 (86, 20); KB. 16. 10 (73, 18 und 21 und 22); 19. 7 (86, 15 und 18); GB. 1. 2. 24; tīvrasomena PB. 18. 5. 4; 6; 8; 9–11]. — saumyasya K. 29. 2 (270, 6) = Kap. 45. 3 (170, 6); KB. 16. 5 (71, 10); AB. 3. 32. 1; 2 [aber saumyenādhvareṇa S'B. 1. 4. 1. 40; S'B. 2. 4. 4. 14 (Kāṇva 1. 3. 4. 8 anders); AB. 3. 18. 8]. — haviṣah AB. 2. 10. 5; haviṣo-haviṣah TB. 1. 8. 3. 1; haviṣām TB. 1. 5. 11. 2; 4 [aber havisā S'B. 1. 2. 3. 4 (ter); S'B. 2. 5. 1. 7 = Kāṇva 1. 4. 3. 5; S'B. 3. 8. 1. 13; 11. 4. 4. 2–7; TS. 3. 3. 4. 2; TB. 3. 1. 4. 1–14; 3. 1. 5. 1–14; 3. 1. 6. 1–5; 3. 2. 3. 9; 3. 7. 1. 5; 3. 12. 2. 2–8; 3. 12. 4. 2–6; MS. 4. 1. 3 (5, 4); K. 12. 6 (138, 6 und 7); K. 31. 2 (3, 8) = Kap. 47. 2 (286, 4); as'vahaviṣā MS. 2. 3. 3 (29, 20); havirbhīḥ S'B. 5. 3. 1. 12].

Zum Genitiv mit \sqrt{yaj} vgl. Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 16 von unten; zum Instrumental p. 134, 11 von unten.

82. Instrumental und Genitiv bei der \sqrt{mrj} .

K. 24. 9 (101, 3) = Kap. 38. 2 (206, 22) madantināṁ mārjayate, aber die Parallelen TS. 6. 2. 2. 7 madantibhir mārjayate; MS. 3. 7. 10 (91, 11) yat taptaṁ bhir mārjayate.

Zum Instrumental vgl. TS. 2. 6. 8. 3; TB. 3. 9. 7. 5 adbhir mārjayante; TB. 3. 3. 2. 3 adbhir mārjayati; TS. 2. 6. 8. 7; TB. 3. 3. 2. 3; GB. 2. 1. 3 adbhir mārjayitvā; K. 11. 5 (149, 14); MS. 2. 1. 5 (7, 1) ghṛtena mārjayante; TS. 2. 2. 10. 2 ājyena mārjayante; S'B. 12. 8. 1. 22 hiraṇyena mārjayante; MS. 3. 7. 10 (91, 10) yañ s'itābhir mārjayeta.

Für den Genitiv habe ich keine Parallelen zur Hand.

83. Das Adjektivum sādhāraṇa- mit Instrumental und Genitiv.

TS. 2. 6. 1. 6–7 pitā vai prayājāḥ prajānūyājā, yat prayājān iṣṭvā haviṇśy abhighārayati pitaiva ta putreṇa sādhāraṇam |

kurute, tasmād āhur yas' caivam̄ veda yas' ca na: (S'loka) kathā putrasya kevalam̄ | kathā sādhāraṇam̄ pitur iti. Zum Genitiv vgl. S'B. 14. 4. 3. 1; 2 (BĀUp. 1. 5. 1; 2) ekam asya sādhāraṇam; AB. 7. 1. 2 oṣṭha enayoh (scil. vratapradayoh) sādhāraṇo bhavati.

84. Der Dativus commodi und Genitiv bei der $\sqrt{dhā}$.

A. PB. 4. 2. 18 mithunam evaibhyo (scil. yajamānebhyaḥ) yajñamukhe dadhāti aber MS. 1. 9. 5 (136, 15 und 21) mithunam̄ vāvāsyaitad yajñamukhe dadhāti; 3. 6. 1 (59, 10); PB. 6. 8. 5; 16. 5. 4 mithunam evāsyā yajñamukhe dadhāti.

Zum possessiven Genitiv vgl. PB. 16. 5. 8 brahmaivāsyā yajñamukhe dadhāti; 6. 8. 1–2 yasya virājam̄ yajñamukhe dadhyuh | virājam evāsyā yajñamukhe dadhati.

B. S'B. 13. 2. 6. 2 "...iti, vāyur vai stotā, tam evāsmā etat parastād dadhāti, tathā nātyeti aber TB. 3. 9. 4. 4 "...ity āha, vāyur vai stotā, vāyum evāsyā parastād dadhāty avṛttyai.

Zum Genitiv vgl. MS. 3. 7. 6 (82, 11) rudram evāsyāḥ (scil. sornakrayaṇyāḥ) parastād dadhāti [K. 24. 3 (92, 14) = Kap. 37. 4 (197, 21) tam (scil. rudram) evāsyāḥ parastāt karoti]; TS. 6. 1. 7. 8 tam evāsyai parastād dadhāti mit doppeldeutigem Kasus.

Die Genitive können von parastāt abhängen, vgl. unten C die Genitive mit madhyataḥ.

C. TS. 2. 4. 6. 1 daiyam evāsmai (scil. yajamānāya) mithunam̄ madhyato dadhāti aber 7. 5. 1. 4 saṁvatsarasyaiva tan mithunam̄ madhyato dadhāti.

Zum Dativ vgl. TS. 5. 6. 2. 6 madhyata evāsmā (scil. yajamānāya) annam̄ dadhāti; PB. 6. 4. 11 madhyata eva tat prajābhyo 'nnam ūrjam̄ dadhāti; TS. 5. 2. 8. 7; 6. 1. 3. 4 madhyata evāsmā ūrjam̄ dadhāti; 5. 2. 9. 1 madhyata evāsmai jyotir dadhāti.

Zum Genitiv (abhängig von madhyataḥ; vgl. oben B die von parastāt abhängigen Genitive) TS. 3. 4. 9. 3 madhyata evainaṁ (scil. yajamānam) grāmasya dadhāti; 6 mādhyata evainaṁ ruco dadhāti; MS. 4. 4. 6 (56, 5) ūrjam̄ vā etan madhyata ātmano dhatte; 3. 6. 7 (69, 6); 3. 8. 9 (108, 8); 3. 9. 4 (118, 13) ūrjam̄ vā etan madhyata ātmano dhatte prajānām ca; 4. 6. 9 (92, 8) madhyato vā etat pas'ūnām payo dadhāti; TS. 6. 3. 11. 1 madhyata eva pas'ūnām rasam̄ dadhāti; TS. 6. 3. 10. 1; 6. 5. 6. 4 ūrjam̄ eva

pas'ūnām madhyato dadhāti; 6. 2. 10. 6 madhyata eva prajānām ūrjam dadhāti; MS. 4. 6. 6 (88, 16) madhyato vā etat prajānām āyur dadhāti; 3. 10. 2 (131, 12) madhyato vā etat pas'or medho dhīyate; (132, 8) madhyato vā etat pas'oh prāṇāpānau dadhāti; S'B. 7. 5. 1. 11 apām evainam etan madhyato dadhāti; 5. 3. 3. 15; 5. 3. 5. 1; 6; 5. 4. 4. 24 tad enām madhyata evaitasya prajāpater dadhāti; 3. 2. 1. 10 samāptim tām madhyata ātmana ūrjam adadhata, . . . , tatho evaiṣa etām madhyata ātmana ūrjam dhatte. [Anders pas'ūnām madhyataḥ = pas'uṣu 'unter die Rinder' S'B. 7. 5. 2. 14 madhye puruṣam (scil. upadadhāti) abhita itarān pas'ūn, puruṣam tat pas'ūnām madhyato 'ttaram dadhāti, tasmāt puruṣa eva pas'ūnām madhyato 'ttā; vgl. S'B. 8. 7. 1. 2; 9. 4. 3. 5 kṣatram tad vis'y attāram dadhāti; und MS. 1. 4. 12 (61, 2) madhyato hotavyo, madhyata evāsyā (scil. yajamānasya) prāṇām dadhāti 'seinen (des Opferherrn) Atem' wie TB. 3. 8. 15. 2 mukhata evāsyā prāṇām dadhāti.]

85. Der Dativ und Genitiv des Götternamens bei den Verben des Darbringens $\sqrt{vap} +$ nis und $\sqrt{labh} +$ ā s. Kuhns Zeitschr. 62 (1935), p. 146, 1–5 und p. 175, 11–33.

Beispiel: S'BKāñva* 1. 2. 1. 13 agnaya evāṣṭākapālām purodas'ām nirvapati aber TS. 3. 4. 9. 7 dhātrus tṛtīyām nirvapet.

86. Der Dativus commodi und der Genitiv bei anderen Verben.

A. PB. 6. 9. 13 "... iti bahubhyah (scil. yajamānebhyaḥ) pratipadaṁ kuryāt aber JB. 1. 94 "... iti bahūnām saṁyajamānānām pratipadaṁ kuryāt.

Vgl. zum Genitiv: PB. 6. 9. 21 tām (scil. ṛddhim) ṛdhnuvantī yeṣām evām vidvān etām pratipadaṁ karoti; PB. 6. 10. 1 "... iti pratipadaṁ kuryād yeṣām dīkṣitānām pramīyeta, '(The tristich): "..., he should take as opening one for those dīkṣitas amongst whom one dies' (Caland). S'abarās Kommentar zur Pū. Mī. 3. 3. 17 zitiert aus einem unidentifizierten Brāhmaṇa: yuvām hi sthāḥ svahpatī (SV. 2. 351; PB. 6. 10. 14; RV. 9. 19. 2 [wo svarpatī]) iti dvayor yajamānayoḥ pratipadaṁ kuryāt | ete asṛgram indava (SV. 2. 180; PB. 6. 9. 13; 22; 12. 1. 3; RV. 9. 62. 1) iti bahubhyo yajamānebhyaḥ, die Parallelie PB. 6. 10. 14 liest "..." iti dvābhyaṁ (scil. yajamānābhyaṁ) pratipadaṁ

kuryāt und 6. 9. 13 „...“ iti bahubhyāḥ (scil. yajamānebhyaḥ) pratipadāṁ kuryāt. Der Genitiv JB. 1. 94 bahūnāṁ saṁyajamānānām kann als absoluter Genitiv aufgefaßt werden (Syntax of Cases I § 48, Ex. 22; p. 105–106); im Brāhmaṇazitat bei S'abara könnte dvayor yajamānayoḥ absoluter Lokativ sein (Syntax of Cases § 54; p. 142).

Sonst immer der Dativ PB. 6. 9. 1 grāmakāmāya; 6. 9. 4 prajākāmāya; 6. 9. 24 vrātāya; 6. 10. 4 jyogāmayāvine; 6. 10. 6 anṛtam abhis'asyamānāya; 6. 10. 9 rājanyāya; 6. 10. 15 vṛṣṭikāmāya.

B. PB. 2. 13. 2 yaṁ (scil. yajamānam udgātā) dviṣyāt tasya (scil. etāṁ viṣṭutim) kuryāt, sonst immer der Dativ PB. 2. 3. 3 etāṁ (scil. viṣṭutim) evānujāvarāya (2. 3. 4; 2. 9. 3 eva bahu-bhyo yajamānebhyaḥ; 2. 10. 3 eva prajākāmāya; 2. 10. 4 evāparuddharājanyāya; 2. 10. 5 evābhicaryamānāya; 2. 16. 4 eva purodhākāmāya) kuryāt.

C. S'B. 9. 2. 3. 3 tasmai vai bṛhaspatiṁ dvitīyam akurvan, . . . , tasya vai me brahma dvitīyam astu.

D. K. 24. 5 (94. 14) = Kap. 37. 6 (199, 17) yat parimitāṁ (scil. somām) mīmīta yajamānāyaiva syād, aparimitāṁ mīmīte tena sadasyebhyo 'pi kriyate (Kap. krīyate, wohl zu emendieren) aber TS. 6. 1. 9. 6 yad vai tāvān eva somaḥ syād yāvantaiḥ mīmīte yajamānasyaiva syān nāpi sadasyānām.

E. K. 26. 7 (130, 14 und 17–17) = Kap. 41. 5 (240, 20–21 und 24) yā s'uṣkāparṇā tayopakuryād yaṁ dviṣyāt tasya (cf. ĀpS'S. 7. 12. 6) . . . , pas'ubhir evāsmai pas'ūn upākaroti.

Vgl. zum Dativ: K. 26. 7 (130, 20) = Kap. 41. 5 (241, 2–3) ṛtvigbhyo evainān (scil. pas'ūn) upākaroti; PB. 6. 9. 2 grāmam evāsmā upākaḥ; PB. 6. 9. 3 annam evāsmā upākaḥ; AB. 5. 28. 7 agnaye vā eṣa sāyamāhutyās'vinam upākaroti; 9 ādityāya vā eṣa prātarāhutyā mahāvratam upākaroti.

In S'B. 11. 5. 5. 10 maitrāvaraṇasya havirdhānayoḥ prātaranuvākam upākurutāt hängt der Genitiv maitrāvaraṇasya von prātaranuvākam ab.

F. S'B. 12. 1. 1. 10 yajñasya klptim anu sattriṇāṁ yogakṣemaiḥ kalpate; sattriṇāṁ yogakṣemasya klptim anv api ta-

syārdhasya yogakṣemah kalpate yasminn ardhe yajante aber TS. 3. 8. 13. 3; 3. 9. 19. 3 kalpate ha vai tatra prajābhyo yogakṣemah.

Vgl. zum Genitiv: S'B. 13. 1. 4. 3; 13. 1. 9. 10 klptah prajā-nām yogakṣemo bhavati.

Zum Dativ AB. 8. 6. 8 kalpate ha vā asmai yogakṣemah.

G. TS. 3. 9. 14. 4 akłptā vā etasya ṛtava ity āhur yo 's'vamedhena yajate aber TB. 2. 3. 2. 3 klptā asmā ṛtava āyanti.

Vgl. TS. 1. 6. 11. 5 te (scil. ṛtavah) 'smai prītā yathāpūrvam kalpante; K. 31. 3 (4, 15) = Kap. 47. 3 (287, 10) te (scil. ṛtavah) 'smai prītāh kalpante; TS. 1. 6. 11. 5; K. 31. 3 (4, 16) = Kap. 47. 3 (287, 11); K. 31. 15 (18, 10) kalpante 'smā ṛtavo ya evam veda; MS. 3. 7. 1 (75, 11) kalpante hāsmā ṛtavah; TS. 2. 2. 11. 3; 2. 3. 2. 2 kalpante 'smā ṛtavah; TS. 5. 7. 6. 5; 6 ṛtur-ṛtur asmai kalpamāna eti; JB. 2. 51 ṛtur-ṛtur haivañvide kalpate; TB. 2. 2. 11. 3 tasya (scil. śadghotuh) prayukty ṛtavo 'smā akalpanta; der Kasus doppeldeutig beim persönlichen Pronomen TB. 2. 2. 11. 3 (bis) ṛtavo me kalperan.

H. TS. 7. 2. 4. 1-2 ime hi vā etāsām (scil. prajānām) lokā akłptāh, . . ., imān evābhyo lokān kalpayati, tān kalpamānān prajābhyo 'nukalpate | kalpante asmā ime lokāh.

Sonst vergleiche noch zum Dativ bei der √klp: KB. 30. 7 (144, 22) dis'o hāsmai kalpante; TB. 3. 12. 5. 1; 2 sarvā hāsmai dis'ah kalpante; KB. 30. 7 (145, 1) janā hāsmai kalpante; JB. 3. 316 tāni sat prītāhāny āsan sat chandānsi, tāni dvāmīdvam akalpanta, dvāmīdvam asmai prajāh pas'avaḥ kalpante ya evam veda.

Zum Genitiv TS. 3. 4. 8. 3 āhutayo vā etasyākłptā yasya rā-ṣṭram na kalpate.

Der Kasus doppeldeutig beim persönlichen Pronomen: S'B. 9. 3. 2. 7 ātmanā me kalpantām; TS. 2. 6. 8. 3 kalpatām na idam.

I. AB. 6. 30. 1 pratiṣṭhā vā evayāmarut, pratiṣṭhām evāsyā (scil. yajamānasya) tat kalpayati aber AB. 8. 1. 5 athānnām vai rathantaram, annam evāsmai (scil. yajamānāya) tat purastāt kalpayaty, atheyām vai pṛthivī rathantaram, iyām khalu vai pratiṣṭhā, pratiṣṭhām evāsmai (scil. yajamānāya) tat purastāt kalpayati.

Zum Dativ vgl. S'B. 14. 9. 4. 2 (BĀUp. 6. 4. 2) hantāsmai (scil. retase) pratiṣṭhāṁ kalpayāni. Zum Genitiv: GB. 2. 3. 22 annādyam evāsyā (scil. yajamānasya) tat kalpayati.

J. MS. 4. 1. 12 (17, 2) prāṇān evāsyā (scil. yajamānasya) ya-thāpūrvam kalpayati; PB. 6. 5. 15; AB. 6. 28. 1 prāṇān evāsyā kalpayati; AB. 6. 28. 10 = GB. 2. 6. 8 tasya maitrāvaraṇah prāṇān kalpayitvā aber TB. 2. 3. 2. 2 prāṇān evāsmai kalpayati.

K. TS. 3. 4. 8. 3 āhutīr evāsyā kalpayati aber S'B. 1. 7. 3. 11 tad asmā etāṁ devā āhutim kalpayitvā; 1. 7. 3. 5 yathāsmā āhutim kalpayāma.

Sonst vergleiche noch zum Dativ beim Kausativum der $\sqrt{k\!lp}$: TB. 2. 3. 2. 2; 3. 8. 17. 2; 3. 9. 14. 4 ṛtūn evāsmai kalpayati (3. 9. 14. 4 kalpayate?); S'B. 1. 9. 2. 35; 2. 6. 1. 3 yam evaibhyo (2. 6. 1. 3 yam u caivaibhyo) devā bhāgam akalpayan; S'B. 2. 4. 3. 8 tābhyaṁ etāṁ bhāgam akalpayann etāṁ dyāvāpṛthivyam eka-kapālaṁ puroḍās'am (Kāṇva 1. 3. 2. 8 tata ābhyaṁ etāṁ bhāgam akalpayant, sa eṣa dyāvāpṛthivya ekakapālah); S'B. 2. 5. 1. 13 tebhya etāṁ bhāgam akalpayad etāṁ mārutāṁ saptakapālaṁ puroḍās'am (Kāṇva 1. 4. 3. 11 tata ebhya etāṁ bhāgani akalpayat, sa eṣa mārutah saptakapālah); KB. 3. 6 (12, 3-4) tābhyaṁ (scil. agnīśomābhyaṁ) etāṁ bhāgam akalpayat paurnamāsam; K. 8. 13 (97, 6) = Kap. 8. 1 (80, 10) tam (scil. odanam) ātmane bhāgam akalpayat; K. 7. 5 (67, 3) tasmā (scil. agnaye) etad bhā-gadheyam akalpayad yad agnyupasthānam [die Kap. Parallelle 5. 4 (53, 18-19) so 'smā etad bhāgadheyam apas'yad yad agnyupasthānam]; K. 26. 1 (120, 18) = Kap. 40. 4 (226, 24-25) tebhya etad bhāgadheyam akalpayat; S'B. 5. 4. 4. 6 tad asmai sarvā eva dis'aḥ kalpayati; TB. 3. 9. 6. 5 dis'a evāsmai kalpayati; TB. 1. 7. 8. 7 mitrāṇy evāsmai kalpayati; TB. 2. 3. 10. 2; 4 ta-syā u ha (4. tasmā etāṁ) sthāgaram alaṅkāraṁ kalpayitvā; AB. 1. 29. 7 somāyaivaine (scil. havirdhāne) etad rājñā āsade 'cīkłpat; K. 12. 8 (170, 20) saṁvatsaram evāsmai madhyataḥ kalpayitvā; MS. 4. 3. 6 (45, 3) saṁvatsaram vāvāsmā etan inadhyato 'cīkłpat; TS. 7. 2. 4. 1 imān evābhyo (scil. prajābhyaḥ) lokān kalpayati; TB. 1. 6. 2. 3 gaṇas'a evāsmai vis'am kalpayati; K. 10. 8 (134, 7) anta evāsmā (scil. yajamānāya) antām kalpayati; S'B. 13. 2. 1. 1 tebhya (scil. devebhyaḥ) etān annahomān akalpayat;

TB. 3. 9. 13. 3 ahorātrābhyaṁ evāsmai yogakṣemam kalpayati; S'B. 12. 8. 3; 20 eṣv evāsmā etal lokeṣv āyatanaṁ kalpayati; S'B. 3. 5. 1. 33 tām (scil. vedim) evaitad devebhyah kalpayati; S'B. 13. 8. 3. 5 etad evāsmai (i. e. dem Toten) sarvam kalpayati.

Für den Genitiv: GB. 2. 6. 8 reta evāsyā tat kalpayati; AB. 6. 29. 2; GB. 2. 5. 4; 2. 6. 8 ātmānam evāsyā tat kalpayati; GB. 2. 3. 22 ātmānam evāsyā tat kalpayati [die AB.-Parallele 3. 24. 2 ātmānam eva tat saṃskurute], . . . tad evāsyā tat kalpayati; S'B. 11. 5. 5. 13 (S'loka) paver nu s'akveva hanūni kalpayan.

Für die persönlichen Pronomina S'B. 1. 7. 3. 4 āhutim me kalpayata (doch vgl. 1. 7. 3. 5 und 11 asmai); S'B. 3. 2. 3. 5 bhāgarūnu me kalpayata; GB. 1. 3. 4 (68, 6) devayajanaṁ me 'cīkṛpat ist der Kasus ungewiß.

Für den possessiven Charakter des Genitivs vgl. S'B. 2. 4. 3. 3 (Kāṇva 1. 3. 2. 3) yajñena ha sma vai tad devāḥ kalpayante yad eśāṁ kalpam (Kāṇva kalpyam mit var. lect. kalpam und kṛipyam) āsa.

L. K. 32. 6 (24, 13) bhūtim evātmanc gṛhṇāti havyaṁ devebhyā āśiṣo yajamānasya aber MS. 1. 4. 9 (57, 17) bhūtim evātmana āśāste havyaṁ devebhyā āśiṣo yajamānāya (var. lect. yajamānasya).

Bezieht sich auf den Mantra TS. 1. 6. 1. 3; MS. 1. 4. 4 (52, 7); 1. 4. 9 (57, 16); K. 5. 6 (48, 12–13; 32. 6 (24, 12) bhūr asmākam havyaṁ devānām (TS. 1. 6. 1. 3 havir devānām; ĀpS'S. 6. 7. 1 havyaṁ devebhyah; cf. ĀpS'S. 6. 7. 2 havir devānām asi) āśiṣo yajamānasya).

M. S'BKāṇva (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III § 23, c; p. 66) 2. 3. 4. 8 tato devebhyo varīyo 'bhavad; varīyo ha vā asmai bhavati aber die Mādhyandinarezension 1. 4. 1. 23 tato devebhyo varīyo 'bhavat; varīyo ha vā asya bhavati yasyai-varṇividuṣa etām anvāhuḥ.

N. MS. 3. 8. 8 (106, 11–12) asurā vā etān valagān devebhyah prāneṣu nyakhanan, aber TS. 6. 2. 11. 1 asurā vai niryanto devānām prāneṣu valagān nyakhanan (Caland zu ĀpS'S. 11. 11. 6); K. 25. 9 (116, 2–3) = Kap. 40. 2 (222, 17) te (scil. asurāḥ) devānām prāneṣu valagān nyakhanan.

Zum Dativ vgl. S'B. 3. 5. 4. 3 yady asmā atra kas'cid dviṣan bhratṛvyaḥ kṛtyāṁ velagān nikhanati; TS. 6. 2. 11. 2 yam evāsmai tau velagām nikhanataḥ.

O. MS. 2. 4. 1 (38, 5) sa takṣāṇāṁ tiṣṭhantam abravīd: ādhāvemāny asya s'īrṣāṇi chinddhīti, tasya takṣopaskadaya paras'unā s'īrṣāṇy achinat, tasmāt takṣṇe s'iro dhṛtam, tasmād asyānnam annādyam aber K. 12. 10 (172, 9) sa takṣāṇāṁ tiṣṭhantam abravīd: ādhāvāsyemāni s'īrṣāṇi chinddhīti, tasya takṣopadrutya paras'unā s'īrṣāṇy achinat, tasmāt takṣṇas' s'iro dhṛtam, tasmād asyānnam annādyam.

P. TB. 3. 11. 10. 3 yathā vai parjanyaḥ suvr̥ṣṭam vr̥ṣṭvā prajābhyaḥ sarvān kāmānta sampr̥rayaty evam eva sa tasya sarvān kāmānta sampr̥rayati yo 'gnim nāciketanū cinute.

Q. S'B. 13. 4. 1. 7 athāsmā (scil. yajamānāya) adhvaryur niṣkāmī pratimuñcan vācayati aber 11 yo 'syā (scil. yajamānasya) niṣkāmī pratimukto bhavati tam adhvaryave dadāti.

Zum Dativ vgl. TB. 2. 2. 10. 3 tad asmai (scil. īndrāya) ru-kmaīm kṛtvā pratyamuñcat; PB. 16. 4. 3 tām asmai (scil. īndrāya) srajamī pratyamuñcat; JB. 2. 199 (Sitz. Bayer. Akad. d. Wiss. 1937, Heft 3, p. 29, 4–5) satyasyaivāsmai tat satyena tapo dīkṣām pratimuñcati; mit pās'am hat K. 10. 3 (127, 3) den Dativ der Person: yam uttamam ājet (lies so, cf. TS. 2. 2. 6. 5) tām sa rajjuṁ apriyāya bhratṛyāya dadyāt, pās'ena vā eṣa carati yo yācati, pās'am evāpriyāya bhratṛyāya pratimuñcati [cf. TS. 2. 2. 6. 5 yasyā rājjvottamām gām ājet tām bhratṛyāya prahinuyān, nirṛtim evāsmai prahinotij], sonst steht der Lokativ der Person: MS. 2. 1. 2 (2, 13) yām dviṣyāt tasmai dakṣiṇām dadyāt, pās'ena vā eṣa carati, tam evāsmīn pratimuñcati; K. 30. 9 (191, 20) yam abhicared “...” iti stambham vā dāru vābhidadhyāt (cf. ĀpS'S. 7. 17. 7), pās'am evāsmīn pratimuñcati varuṇapās'am mit Bezug auf den Mantra K. 30. 8 (190, 16); MS. 1. 2. 15 (26, 3) tasmin pās'ān pratimuñcāma etān [TS. 3. 1. 4. 4 tasmin pratimuñcāmi pās'am]; ähnlich TB. 1. 4. 3. 2 avartim evāsmīn pāpmānām pratimuñcati; S'B. 12. 4. 1. 9; 12. 4. 2. 1 ārtim evāsmīns tat pāpmānām pratimuñcāmaḥ; der Lokativ einer Sache S'B. 1. 8. 1. 5 tasya s'r̥nge nāvah pās'am pratimumoca; dazu noch der Akkusativ der Person und der Instrumental der Sache

KB. 5. 3 (19, 6) tā (scil. prajāḥ) varuṇo varuṇapāśaiḥ pratya-muñcat.

R. GB. 2. 3. 23 eta evāsmai tad ṛṣayo 'har-ahar namagā (so Gaastra, die var. lect. nāmagā) apramattā yajñāṁ rakṣanti ya evarī veda, aber TS. 6. 1. 10. 5 nāsyaitē 'muṣmiñ loke somāṁ rakṣeyuh; ete 'syā muṣmiñ loke somāṁ rakṣanti; PB. 25. 13. 1 sarvatsaram brāhmaṇasya gā rakṣet.

S. TS. 6. 3. 3. 4–6 (cf. ĀpS'S. 7. 1. 17–18) yaṁ kāmayetā: 'pratiṣṭhitah syād ity ārohaṁ tasmai vṛṣ'ced, . . . , apratiṣṭhita eva bhavati; yaṁ kāmayetā: 'pas'uḥ syād ity aparṇāṁ tasmai s'uṣkāgram vṛṣ'ced, . . . , apas'ur eva bhavati; yaṁ kāmayeta: pas'umānt syād iti bahuparṇāṁ tasmai bahus'ākham vṛṣ'ced . . . | pas'umān eva bhavati; pratiṣṭhitam vṛṣ'cet pratiṣṭhākāma-sya; . . . , pañcāratnim tasmai vṛṣ'ced yaṁ kāmayeto 'painam uttaro yajño named iti, . . . , upainam uttaro yajñāḥ | namati; sañdaratnim pratiṣṭhākāmasya (scil. vṛṣ'cet), . . . , ṣtuṣ eva pratitiṣṭhati; saptāratnim pas'ukāmasya, . . . , pas'ūn evā-varunddhē; navāratnim tejaskāmasya, . . . tejasvy eva bha-vaty; ekādas'āratnim indriyakāmasya, . . . , indriyavy eva bhavati; pañcadas'āratnim bhrātr̄vyavataḥ . . . ; saptadas'āratnim prajākāmasya. . . | ekaviñs'atyaratnim pratiṣṭhākāmasya.

Zum Genitiv vgl. K. 26. 3 (125, 6) = Kap. 41. 1 (235, 10) yaḥ s'uṣkāgro 's'ākho 'parṇas tam vṛṣ'ced yaṁ dviṣyāt tasya; (K. p. 125, 15 = Kap. p. 236, 7) ya ārohas tam vṛṣ'ced yaṁ dviṣyāt tasya.

T. TS. 5. 2. 6. 3–4 (cf. ĀpS'S. 16. 20. 11) aparigṛhīta evāsyā viṣūcīnāṁ retaḥ parāsiñcati . . . | parigṛhīta evāsmai samīcīnāṁ retaḥ siñcati; K. 20. 4 (22, 10–11) = Kap. 31. 6 (153, 12–13) aparigṛhitam evāsyā retaḥ parāsiñcati, . . . , parigṛhitam evāsmai retaḥ siñcati.

Zum Dativ vgl. TS. 5. 5. 4. 2 ime (scil. iṣṭake) evāsmai samīcī retaḥ siñcataḥ; K. 20. 6 (25, 9) = Kap. 31. 8 (156, 4) samīcī (scil. iṣṭake) evāsmai retas siñcataḥ; SB. 2. 1. 3 tribhyas' ca retaḥ si-cyate 'Für drei Generationen i. e. Vater, Sohn, Enkel' cf. TS. 5. 6. 8. 4 triṇī vāva retānsi: pitā putraḥ pautraḥ; PB. 8. 7. 14 tri-vrdhi retaḥ; K. 36. 13 (79, 2); MS. 1. 10. 18 (158, 18) trayo vai pitā putraḥ pautraḥ.

U. MS. 3. 9. 7 (125, 14) devatābhyo vai pūrvam āś'us'ruvad
atha vā atra pas'or āś'rāvayati.

Zum Dativ vgl. S'B. 3. 7. 4. 10 sa maitrāvaraṇyāhaivāś'rāvayati; S'B. 1. 5. 1. 1 (ter); 3. 7. 4. 9 pravarāyāś'rāvayati; 1. 5. 3. 6; 7 yatraiva tiṣṭhan prayājebhya āś'rāvayet; 1. 8. 3. 9 pari-dhibhyo hy etad āś'rāvayati.

Zum Genitiv: S'B. 4. 4. 3. 8 tasyo (scil. havīṣah) 'nnetāś'rāvayati; na hy eṣo 'nyasyāś'rāvayati; TB. 1. 8. 3. 2 ādityāṁ mal-hāni garbhiṇīm ālabhate mārutiṁ pr̄s'niṁ paṣṭhauhīm, . . . , uccair ādityāyā āś'rāvayaty upāñś'u mārutyai (cf. ĀpS'S. 18. 21. 14–15).

V. TS. 5. 3. 4. 4 tasmād brāhmaṇānām udīcī sanīḥ prasūtā aber K. 21. 1 (37, 11–12) tasmād udīcī brāhmaṇebhyas sanīḥ prasūtā.

Vgl. zum Dativ TS. 2. 1. 6. 3 sa evāsmai sanīṁ prasuvati.

87. Der Dativ und Genitiv bei der $\sqrt{\text{sidh}}$ (sidhyati) ‘Erfolg haben’.

JB. 3. 271 devā vā akāmayaṇta: kṛtam-kṛtam nas sidhyed iti, ta etat (scil. sādhram) sāmāpas'yaḥ, tenāstuvata, tato vai teṣāṁ kṛtam-kṛtam asidhyat; kṛtam-kṛtam nas sidhyed iti sattram āsate, kṛtam-kṛtam haivai bhyas sidhyati, yad v evaiṣāṁ etena sāmnā kṛtam-kṛtam asidhyat tasmāt sādhram ity ākhyāyate.

Der Kasus des persönlichen Pronomens naḥ ist doppeldeutig. Sonst immer der Dativ: MS. 3. 7. 10 (91, 4) yo vai devān sādhyān veda sidhyati ha vā asmai yatra kāmayete: 'ha me sidhyed iti; K. 24. 10 (102, 7) = Kap. 38. 3 (208, 2) yo ha vai devān sādhyān veda sidhyaty asmā, ime vāva lokā devās sādhyās, siddham hy asyai siddham asmai siddham amuṣmai, ya evam veda sidhyaty asmai; GB. 2. 2. 8 yo ha vai devān sādhyān veda sidhyaty asmā, ime vāva lokā yat sādhyā devāḥ, sa ya evam etān sādhyān veda sidhyaty asmai sidhyaty amuṣmai, sidhyaty asmai lokāya (so mit Gaastra) ya evam vidvān upasadam upaiti.

88. Der Dativ und Genitiv bei der $\sqrt{\text{dhā}} + \text{s'rad}$.

S'B Kāṇva 2. 2. 4. 20 (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III § 25, b; p. 67) tasyaiva s'raddadhyuḥ aber die Mādhyandina-parallele 1. 3. 1. 27 tasmā eva s'raddadhyāma.

Der Genitivus personae sonst nur noch AB. 1. 6. 11 na bahū-nām canānyeśām s'raddadhāti und 2. 40. 6 tasya s'raddadhati (Delbrück, Ai. Synt. § 110, p. 162). Sonst immer der Dativus personae S'B. 14. 8. 15. 5 (BĀUpMādhy. 5. 15. 5 = Kāṇva 5. 14. 4); TS. 7. 4. 1. 1 (ter); TB. 3. 1. 4. 11 (ter); K. 37. 7 (88, 8); TB. 3. 11. 9. 8-9; MS. 4. 4. 9 (61, 4); K. 31. 3 (4, 3) = Kap. 47. 3 (286, 20); JB. 2. 290 gotamāya vai na s'raddadadhata, . . . , s'rān me dadhīraṇ, . . . , tasmai s'rad adadhata. Und immer der Dativus rei: TS. 1. 6. 8. 1; MS. 3. 6. 3 (62, 10); 4. 1. 4 (5, 18 und 6, 5).

89. Dativ und Genitiv beim Nomen yanṭ mit √as.

S'B. 9. 3. 3. 11 mitrasya tvām yantāsi paraphrasiert den Mantra VS. 18. 28 mitrāya yantāsi (K. 18. 12 (274, 1) = Kap. 29. 1 (129, 9) mitro yantāsi, Ved. Variants III § 428, p. 205, 1-4).

90. Parataktischer Dativ parallel zu hypotaktischem Genitiv beim Dativus finalis

A. S'B. 2. 5. 1. 14 sa u khalu māruta eva syāt, sa vā eṣa pra-jābhya evāhiṇsāyai kriyate aber (Caland S'B Kāṇva I, Introduction III § 23, a; p. 65) die Kāṇvarezension 1. 4. 3. 12 māru-iyāv eva syātām, sa eva prajānām evāhiṇsāyai prajānām s'āntaye kriyate.

Zum Genitiv prajānām ahiṇsāyai vgl. K. 26. 7 (131, 11) = Kap. 41. 5 (241, 15); K. 31. 11 (13, 14) = Kap. 47. 11 (294, 21-22); K. 37. 16 (96, 16); S'B. 12. 7. 3. 14; TS. 5. 7. 6. 1; MS. 3. 4. 7 (54, 4); TS. 5. 6. 6. 1; TB. 3. 2. 2. 4; MS. 2. 3. 3 (30, 5); 3. 4. 7 (54, 16); 3. 8. 10 (111, 4); 3. 9. 1 (114, 4); 4. 4. 5 (55, 19); 3. 9. 1 (113, 18) = 4. 1. 5 (7, 8); 3. 7. 8 (88, 1) zitiert in S'abarās Kommentar zur PūMī. 9. 1. 3 (Bibl. Ind. II p. 130, 10-11, wo so zu lesen); 3. 2. 1 (15, 19); 3. 2. 4 (20, 5); 3. 1. 8 (10, 16); 3. 6. 9. (73, 5); K. 23. 6 (81, 21); MS. 3. 2. 4 (20, 10); K. 11. 2 (145, 5) ātmano 'hiṇsāyai; S'B. 12. 8. 3. 9 yajñasya caivātmanas' cāhiṇ-sāyai; AB. 1. 30. 11 ātmanas' ca yajamānasya cāhiṇsāyai; MS. 1. 8. 8 (128, 6); 3. 2. 3 (19, 16); 3. 9. 5 (122, 2); 3. 7. 8 (86, 5); 3. 6. 2 (61, 5); 4. 1. 2 (4, 6); 4. 1. 2 (3, 19); yajamānasyāhiṇsāyai; TB. 3. 2. 2. 2; MS. 4. 1. 2 (2, 14); K. 31. 1 (1, 2) = Kap. 47. 1 (284, 2); TB. 3. 2. 9. 3; MS. 4. 1. 2 (3, 10); 4. 1. 10 (12, 16); K. 31. 8 (9, 14)

= Kap. 47. 8 (291, 11) oṣadhīnām ahiñsāyai; S'B. 12. 4. 3. 4; 5; 12. 4. 4. 4; 5 yajamānasya prajāyai pas'ūnām ahiñsāyai; S'B. 12. 7. 3. 20 grāmyāñām pas'ūnām ahiñsāyai; PB. 7. 9. 9; K. 20. 9 (28, 14) = Kap. 31. 11 (159, 4); TB. 1. 1. 8. 4; pas'ūnām ahiñsāyai; MS. 4. 1. 1 (2, 9) yajamānasyaiva pas'ūnām gopīthāyāhiñsāyai; MS. 3. 9. 3 (116, 5); K. 26. 3 (125, 9–10) = Kap. 41. 1 (236, 2); MS. 3. 9. 4 (120, 9) eṣām lokānām ahiñsāyai.

Zum koordinierten Dativ prajābhyaḥ vgl. SB. 1. 8. 1 manave ha vai prātar avaneygam udakam ājahrur yathedam pāñibhyām avanejanāyāharanti (Delbrück, Ai. Synt. § 103, p. 149, 10 von unten). Calands Interpretation von prajābhyaḥ scheint mir nicht wahrscheinlich; vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V, p. 121, 26 ff. und oben § 77 den parataktischen Ablativ bei der ✓ bhī.

B. MS. 1. 8. 1 (115, 6) agnaye vā etad (scil. agnihotram) dhṛtyai guptyai hūyate aber K. 6. 1 (50, 4) = Kap. 3. 12 (36, 3) agner vai guptyā agnihotram hūyate.

Zum Genitiv vgl. S'B. 3. 6. 2. 21 te vā ete (scil. dhiṣṇyāḥ) somasyaiva guptyai nyupyante; und TS. 6. 2. 5. 5 ātmano guptyai; AB. 2. 11. 1; 2 yajñasya cātmanas' ca guptyai; 2. 23. 6 somapīthasya guptyai; TB. 3. 8. 1. 2 suvargasya lokasya guptyai; JB. 1. 209 (Transactions Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, p. 163, 12); 1. 227; 2. 111 (bis); 3. 172 pas'ūnām guptyai.

91. Das Adjektivum bhāgadha- mit Dativ und Genitiv.

TS. 2. 5. 6. 5–6 āvarī devānām bhāgadhe asāva | āvad adhi devā ikyantā iti; ete hi devānām bhāgadhe, bhāgadhā asmai manusyā bhavanti ya evam veda.

Vgl. Vedic Variants III § 72, p. 34; § 89, p. 38; § 619 p. 309 zum Mantra devebhyo (devānām) bhagadā (bhagadhā) asat.

92. Syntaktisch unverständlich ist mir der Dativ anyebhyo bhūtebhyaḥ der Mādhyandinas gegenüber dem vom Sinne geforderten Genitiv anyeṣām bhūtānām der Kāṇvas in der folgenden Stelle:

S'B. 14. 7. 2. 5 (BĀUp Mādhy. 4. 4. 5 = Kāṇva 4) evam evāyam ātmedam (Mādhy. evāyam puruṣa idam) s'arīraṁ nihatyāvidyām gamayitvāyan navataram kalyāñataram rūpari kurute

(Mādhy. navatarāṁ rūpaṁ tanute) pitṛyaṁ vā gāndharvarām vā daivām vā prajāpatyaṁ vā brāhmaṇām vā (Mādhy. gāndharvarām vā brāhmaṇām vā prajāpatyaṁ vā daivām vā mānuṣām vā)'nye-śām vā bhūtānām (Mādhy. 'nyebhyo vā bhūtebhyaḥ).

93. Der Ablativ und Dativ bei der \sqrt{ram} + vi.

Vādhūla Sūtra § 19, Acta Orientalia IV p. 20, 10–11 tasmād evāṁviduśāgnau dārv abhyādheyam: muhūrtām cen (Caland: 'lies cin') nu man mṛtyur viramatād iti, vi haivāsmai ramate mṛtyur ya evāṁ vidvān agnau dārv abhyādadahāti 'Darum soll der solches Wissende ein Stück Holz ins Feuer hinzulegen (denkend): „Es soll doch der Tod (agni = mṛtyu) eine Weile von mir fern bleiben.“ Der Tod bleibt ferne von ihm, der solches wissend das Stück Holz ins Feuer hinzulegt' (Caland). Calands Emendation (p. 22, 11–12 'Da es heißt vi haivāsmai ramate, wird statt man mṛtyuh zu lesen sein me mṛtyuh') halte ich für unnötig, obgleich ich keine Parallele für \sqrt{ram} + vi mit dem Ablativ beibringen kann. Fürs Kausativum von \sqrt{ram} mit Dativ s. oben § 58 in fine.

94. Akkusativ bei der \sqrt{ji} + abhi :: Lokativ bei der \sqrt{ji} + vi.

AB. 6. 11. 14 indro vai prātaḥsavane na vyajayata aber GB. 2. 2. 21 indro vai prātaḥsavanām nābhajayat. GB. 'Indra ersiegte die Morgensomaspende nicht.' In der AB. Stelle ist es fraglich, ob man 'Indra obsiegte bei der Morgensomaspende nicht' oder 'Indra obsiegte in bezug auf die Morgenspende nicht' übersetzen soll; für letzteres vgl. S'B. 1. 5. 4. 6 vācy eva brahman vijigīśāmahai 'wir wollen in bezug auf die Vāc, auf das Brahman obsiegen' (kaum mit Eggeling 'let us win a complete victory by speech, by the brahman').¹ Übrigens wäre auch bei \sqrt{ji} + vi der Akkusativ des Ersiegten möglich; vgl. S'B. 13. 5. 4. 13 vijitya pṛthivīm sarvām; K. 26. 2 (122, 10) = Kap. 40. 5 (228, 13) upasadbhir vai devā imāṇl lokān vyajayan.

95. Adverbielles upamūlām :: upámūle.

S'B Kāṇva 1. 3. 3. 14 athopámule ditāni sakṛdāchinnāni bhavanti, . . ., tasmād upámūle ditāni bhavanti aber die Mā-

¹ Zur nimittasaptamī vgl. § 65, 1, Fußnote 1, in fine p. 83.

dhyandinarezension 2. 4. 2. 17 atha sakṛdāchinnāny upamūlāṁ (der Kommentar: upamūlāṁ mūlasamīpe) dināni bhavanti, . . ., tasmād upamūlāṁ dināṁ bhavanti. Ebenso S'B Kāṇva 1. 6. 1. 11 tad upámūle ditāṁ bhavati, . . . tasmād upámūle ditāṁ bhavati, die Mādhyandinaparallele 2. 6. 1. 14 hat hier nichts Vergleichbares.

Zum Akkusativ upamulam vgl. K. 36. 12 (78, 19); MS. 1. 10. 17 (157, 9–10) upamūlāṁ barhir dāti.

Für den Lokativ upamule der Kāṇvas käme etwa (PW. s. upa 2, d. Spalte 941, 8) das upakumbhe der Grammatiker in Betracht; weiter der Lokativ upavyuṣe des Vādhūlaśūtra gegenüber dem Akkusativ upavyuṣam ĀpS'S. 5. 8. 5; Baudh. S'S 14. 30 (203, 11). cf. Caland, Acta Orientalia II, p. 159, 19. Doch schlägt Caland (S'BKāṇva I, Introduction III § 26, c; p. 67, 4 von unten) Emendation zu úpa mūle vor, wozu S'B. 6. 2. 3. 7 yad esu lokeśūpa zu vergleichen.

Statt upamūlam ‘unmittelbar über der Wurzel’ hat TB. 1. 6. 8. 6 (cf. ĀpS'S. 8. 13. 11) das Adjektivum samūla- (yat samūlāṁ tat pitṛpāṁ, samūlāṁ barhir bhavati) ‘samt der Wurzel’; vgl. Vaikhānasasmārtasūtra 4. 5 (ed. Caland, Bibl. Ind. p. 58, 15) samūlāṁ barhiḥ und ĀpS'S. 1. 7. 4.

96. Zu den oben § 61, B (AB. 3. 6. 4 :: GB. 2. 3. 2); C (MS. 1. 10. 8 [148, 6] :: K. 36. 2 [70, 5]); § 65, 2, G, p. 93 (GB. 2. 5. 5) und § 95 (upamūlam :: upamūle) behandelten Fällen füge ich hier noch eine Anzahl von Stellen, bei denen begründeter Zweifel über die Richtigkeit der Lesart besteht.

A. TB. 2. 2. 3. 7; 2. 3. 6. 4; 2. 7. 18. 3 ainam apratikhyātām gachati ya evāṁ veda; MS. 1. 11. 5 (167, 7) tad ya evāṁ vedā ha vā enam apratiks'ātām gachati; 4. 2. 7 (28, 6–7 und 8–9) ā ha vā etam apratiks'ātām gachati ya evāṁ veda aber K. 14. 5 (204, 22) ā ha vā enam apratikhyātād gachati ya evam veda.

PW. (Verbesserungen und Nachträge zu Teil I–V, Spalte 1014) und pw. s. apratikhyāta ‘nie gesehen’. Der Kommentar zu TB.: apratikhyātam avamānarahitakīrtis’ caināṁ veditārah prāpnoti faßt also apratikhyātam als Gegensatz zu pāpī kīrtih (cf. TB. 3. 1. 5. 7 na mā pāpī kīrtir āgachet; naināṁ pāpī kīrtir āgachat und

āgachati) [ähnlich TB. 2. 3. 9. 9 āṣya tam janapadam pūrvā kīrti gachati (cf. MS. 4. 1. 11 [15, 2])]; TB. 2. 2. 4. 6 ainam priyam gachati nāpriyam.

Jedenfalls ist apratikhyātām das Subjekt des Satzes und der Ablativ apratikhyātāt in K. mir unverständlich.

B. K. 20. 4 (21, 18) = Kap. 31. 6 (152, 23) uttaravedim nivapaty, uttaravedyām hy agnis' cīyate und so TS. 5. 2. 5. 6 uttaravedim upavapaty, uttaravedyām hy agnis' cīyate aber MS. 3. 2. 5 (22, 4) uttaravedim nivapaty, uttaravedim ity (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) evāsyā (scil. yajamānasya) 'gnis' cīyate. Die MS.-Lesart ist mir unverständlich; es wird ein Lokativ verlangt; vgl. auch TB. 3. 11. 9. 1-2 tam (scil. agnim) haitam eke pas'ubandha evottaravedyām cīvate . . . | atha hainam purarṣaya uttaravedyām eva sattriyam acinvata.

C. MS. 1. 9. 3 (132, 20) sa vā indram evāntarātmānāyātanam acāyat wird nach K. 9. 11 (113, 2) sa indram eva vīryam antarātmann apas'yat zu evāntarātmānnāyātanam acāyat zu emendieren sein.

D. TB. 1. 4. 6. 6. tam dakṣinato vedyai nidhāya aber K. 34. 2 (37, 2) dakṣinārdhe vedyām (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) nidhāya. Caland (ZDMG. 72, p. 18) emendiert K. vedyām zum Genitiv vedyā(h), abhängig von dakṣinārdhe, vgl. S'B. 3. 6. 1. 3 ya esa madhyamah s'aṅkur bhavati veder jaghanārdhe; 3. 5. 2. 2 ya esa veder jaghanārdhe bhavati; S'B. 5. 4. 1. 9 sārḍūlacarmaṇo jaghanārdhe sīsam nihitam; K. 37. 16 (96, 19-20) asyā evainam uttarārdhe nidadhāti. Für eine parataktische Konstruktion: 'auf der rechten Seite, nämlich auf der vedi' habe ich keine passende Parallele zur Hand; entfernt ähnlich etwa S'B. 1. 9. 2. 11 patniṣu vai yonau ('im Uterus der Weiber') retaḥ pratishṭhitam.

Anmerkung: Als parataktische Zerlegung logisch subordinierter Begriffe (Hendiadyoin) ist wahrscheinlich (cf. MS. 4. 6. 8) das agniṣomābhyām vīryeṇa und marudbhīr vīryeṇa in folgenden Stellen aufzufassen: K. 24. 7 (97, 18) = Kap. 37. 8 (202, 20); K. 32. 1 (19, 1); MS. 4. 3. 1 (40, 6 und 8-9) agniṣomābhyām vai vīryenedro vṛtram ahan [die Parallelen TS. 6. 1. 11. 6; TB. 1. 6. 1. 6 agniṣomābhyām vā indro vṛtram ahan]; MS. 4. 6. 8 (90, 17-

18) marudbhīr vai vīryeṇendro vṛtram ahan, na ṛte marudbhyo
 's'aknod vīryam kartum; K. 28. 3 (155, 9) = Kap. 44. 3 (257, 19)
 mādhyandinena vai savanenendro vṛtram ahan marudbhīr vīryeṇa, [aber in der Parallelle TS. 6. 5. 5. 1 indro marudbhīḥ sāṁvidyena mādhyandine savane vṛtram ahan hängt marudbhīḥ natürlich von sāṁvidyena ab; dagegen hat PB. 9. 2. 6 den Genitiv indrasya sāṁvidyam agachat (und gachati). Für den Instrumental vgl. (a)sāṁjñāna c. instrum. TS. 5. 3. 1. 4 asāṁjñānam (und samjñānam) evāsmai pas'ubhiḥ karoti].

E. K. 31. 7 (8, 1) pavitravati saṁvapati; S'B. 1. 2. 2. 1 (Kāṇva 2. 2. 1. 1) pavitravati saṁvapati aber MS. 4. 1. 9 (10, 17) von Schroeders Text mit der Hs. M. pavitravat saṁvapati (die Hss. H. und Bl pavitraṁva saṁvapati; B. pavitraṁva samjvapati).

Der Zusammenhang fordert den Lokativ; vgl. S'B. 5. 2. 3. 2 sruve saṁvapati; 6. 8. 1. 7 sthālyāṁ . . . samupya; 3. 3. 1. 6 sthālyāṁ (scil. padam) saṁvapati; MS. 3. 7. 7 (83, 15); K. 24. 4 (93, 10–11) = Kap. 37. 5 (198, 12) sthālyāṁ padam saṁvapati; K. 8. 10 (93, 17) = Kap. 7. 6 (76, 22) ukhāyāṁ samupya; (mit ✓ vap + sam-ā) AB. 8. 17. 1 audumbaryāṁ pātryāṁ vā carnase vā samiāvapeyuh; S'B 2. 6. 2. 16 āñjalau samopya; (mit ✓ nī + ā) TB. 3. 2. 3. 6 pavitravaty ānayati.

F. MS. 3. 8. 5 (101, 14); 4. 5. 5 (70, 12) brāhmaṇam tu pātre na mīmāṁseta; PB. 6. 5. 9 brāhmaṇam pātre na mīmāṁseta; TS. 6. 2. 6. 4 nainam pātre na talpe mīmāṁsante; MS. 3. 8. 4 (97, 17); TS. 6. 2. 6. 4 yam talpe vā pātre vā (TS. pātre vā talpe vā) mīmāṁseran; K. 25. 3 (105, 9 und 10) = Kap. 38. 6 (210, 20–21 und 22) yam udake vā pātre vā vivāhe vā mīmāṁseran (und mīmāṁsante); PB. 23. 4. 2 yāns talpe vodake vā vivāhe vā mīmāṁseran. Also muß auch K. 27. 2 (139, 15) = Kap. 42. 2 (248, 1) brāhmaṇam pātre ḡa (an Stelle von v. Schroeders pātrena) gelesen werden; Caland, ZDMG. 72, 17 und Raghu Vīra, Kap. p. 248, Anm. 1 emendieren zu pātre na mit dentalem n, aber vergleiche für das zerebrale ḡ Sitz.-Ber. Bayer. Akad. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 41–42.

G. K. 36. 5 (72, 16) kantvāya kāyo, yad vā ābhayas tad varuṇa-
 ḡṛhitābhyah kam abhavat tasmāt kāyah, prajāpatir vai tāḥ

prajā varuṇenāgrāhayat, prajāpatih ka, ātmanaiva inā varuṇān muñcati aber MS. 1. 10. 10 (151, 2) kantvāya kāyo, yad vai tad varuṇagrīhitābhyaḥ kam abhavat tasmāt kāyah, prajāpatir vai kah, prajāpatir vai tāḥ prajā varuṇenāgrāhayad, yat kāya ātmana evainā varuṇān muñcati.

Zum Instrumental K. ātmanā vgl. S'B. 6. 7. 3. 8 svenaiva tad ātmanā svayā devatayā varuṇapāś'āt pramucyate.

Zu MS. ātmana (für den Dativ ātmane) vgl. TS. 2. 3. 13. 3 tā (scil. prajāḥ) evāsmai (scil. yajamānāya) varuṇapāś'ān muñcati.

Es ist möglich, daß die Variante von K. und MS. auf falschem Sandhi beruht.

H. MS. 3. 7. 9 (89, 9) yat saṁsthāpayed yajñamukhe yajñam saṁsthāpayet aber K. 24. 8 (99, 21) yat saṁsthāpayen mukhato yajñe saṁsthāpayet (in der Kap.-Parallele 38. 1 [205, 19-20] ist hier eine Lücke yat saṁsthāpaye . . . t).

Caland, ZDMG. 72, 15 und Raghu Vira, Kap. p. 205, Anm. 6 emendieren die K. Lesart zu yajñam. Auch sonst immer der Akkusativ: S'B. 1. 5. 3. 22; 25; 1. 6. 1. 10; 13; 1. 8. 3. 7; 4. 1. 1. 7; 6. 2. 1. 7; 9. 5. 1. 29; 31; TS. 2. 6. 1. 6; PB. 8. 9. 17; 15. 9. 14.

97. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{dā}$ 'geben'.

Der Dativ des geschlechtigen Pronomens (ebhyah) steht parallel zum Genitiv des persönlichen Pronomens (mama) im selben Satze.

ChUp. 1. 11. 3 yāvat tv ebhyo dhanām dadyās tāvan mama dadyāḥ [vgl. zum Dativ ChUp. 5. 11. 5 yāvad ekaikasmā ṛtvije dhanām dāsyāmi tāvad bhagavadbhyo dāsyāmi].

Als Beispiel für den Genitiv des Beschenkten führt Delbrück, Ai. Synt. § 110, p. 162 an: AB. 7. 15. 7 = S'S'S. 15. 20 tam (scil. ajigartam) hovāca: ṛṣe 'ham te s'atām dadāmi (S'S'S. ṛṣe 'ham te gavām s'atām dadāni), . . ., tasya ha s'atām dattvā sa tam (scil. s'unahs'epam) ādāya so 'ranyād grāmam eyāya.¹ Vgl.

¹ Für Delbrück's Erklärung, 'daß dieser Genitiv aus dem possessiven entstanden' sei, spricht AB. 7. 18. 15 sahasram ākhyātre dadyāc chatām pratigaritra ete caivāsane, s'vetas' cās'vatarāratho hotuh. Vgl. dazu PB. 18. 9. 8-21

weiter GB. 1. 2. 23 tasya brāhmaṇasyānagnikasya naiva daivam dadyān na pitṛyam. In anderen Stellen ist die Lesart unsicher: GB. 1. 2. 6 tasmād brahmačariṇe (eine Hs. brahmačariṇo) 'harahar bhikṣām dadyāt; K. 37. 1 (85, 2) hiranyaṁ brahmaṇo (so Ch.; v. Schroeder emendiert zu brahmaṇe) dadāti [unmittelbar darauf folgt tisṛdhvanvāṁ rājanyāya . . . aṣṭrāṁ vais'yāya . . . māśakamaṇḍalum s'ūdrāya]; JB. 2. 160 (Caland § 143, p. 174, 6) tam (scil. somacamasam) brahmaṇo (so alle Hss. nach Whitneys Abschrift; aber Caland ohne Angabe einer var. lect. brahmaṇe) dadāti.

srag ugdātuḥ . . . | rukmo hotuḥ . . . | prākāśāv adhvaryoḥ . . . | as'vah prastotuḥ . . . | dhenuḥ pratihartuḥ . . . | vas'ā maitrāvaraṇasya . . . | ṛṣabho brāhmaṇāchaṇsinah . . . | vāsaḥ potuḥ . . . | barāśī nestuḥ . . . | sthūri yavācitam achāvākasya . . . | anadvān agnidhaḥ . . . | ajaḥ subrahmaṇyāyi | vat-satary unnetuḥ, sāndas trivatso grāvastutaḥ . . . | dvādaś'a paṣṭhauhyo garbhino brahmaṇaḥ, wo durchweg possessive Genitive stehen [grammatisch richtig glossiert der Kommentar zu 9 rukmo hotuḥ mit hotuḥ . . . rukmo bhavet]. Die folgenden drei Parallelstellen haben durchgängig den von der $\sqrt{dā}$ abhängigen Dativ: S'B. 5. 4. 22 tasya dvādaś'a prathamagarbhāḥ paṣṭhauhyo daksiṇāḥ | . . . | tā brahmaṇe dadāti, . . . , tasmināt tā brahmaṇe dadāti, hiraṇmayīṁ srajam udgātre, rukmaṇī hotre, hiraṇmayau prākāśāv adhvaryubhyām, as'vam prastotre, vas'ām maitrāvaraṇāya, ṛṣabham brāhmaṇāchansine, vāsasī neṣṭāpotṛbhyām, anyataroyuktam yavācitam achāvākāya, gām agnidhe; TS. 1. 8. 18. 1 (zitiert im Kommentar zu PB. 18. 9. 21 in fine) prākāśāv adhvaryave dadāti, srajam udgātre, rukmaṇī hotre, 's'vam prastotṛprati-hartṛbhyām, dvādaś'a paṣṭhauhīr brahmaṇe, vas'ām maitrāvaraṇāya, ṛṣabham brāhmaṇāchansine, vāsasī neṣṭāpotṛbhyām, sthūri yavācitam achāvākāya, 'nadvāham agnidhe; TB. 1. 8. 2. 3-5 prākāśāv adhvaryave dadāti, . . . , srajam udgātre, . . . , rukmaṇī hotre . . . , as'vam prastotṛprati-hartṛbhyām | . . . dvādaś'a paṣṭhauhīr brahmaṇe, . . . , vas'ām maitrāvaraṇāya, . . . , ṛṣabham brāhmaṇāchansine, . . . , vāsasī neṣṭāpotṛbhyām, . . . , sthūri yavācitam achāvākāya, . . . , | anadvāham agnidhe. Bemerkenswert ist der Wechsel zwischen Genitiv und Dativ nach voraufgehender $\sqrt{nī}$ in der Parallele JB. 2. 201 tasminn etā yathārūpaṁ dakṣinā nīyante: srag udgātū, rukmo hotuḥ, prākāśāv adhvaryor, dvādaś'a paṣṭhauhīr brahmaṇe, dhenuḥ maitrāvaraṇāya, ṛṣabho brāhmaṇāchansine, vāsasī neṣṭāpotros, sthūri yavācitam (die Hs. sūryyamācitam) achāvākāya, 'nadvān agnidhaḥ.

Vgl. auch den Genitiv bei $\sqrt{ū}h + sam$ -ud S'B. 7. 4. 1. 13 yam evāsyai (scil. indrasya) 'tam āpo rasam samudauhan gegenüber dem Dativ pas'ūn (K. 12. 1 [163, 4]; 21. 4 [42, 5; die Kap. Parallele 31. 19 [168, 11] liest pas'ūn evā-varunddhe]; MS. 3. 4. 7 [55, 7]), ebenso bhūtim (K. 12. 1 [163, 9]) und sajātān (K. 12. 1 [162, 22]) asmai (scil. yajamānāya) samūhati bei $\sqrt{ū}h + sam$.

Wahrscheinlich gehören zur genitivischen Konstruktion des Beschenkten auch die beiden folgenden Stellen:

TS. 2. 5. 6. 3 ya evāividvān dars'apūrṇamāsau yajate: havir-dhāny asmiśi sarvam evāsyā barhiṣyāṁ dattām bhavati.

TB. 2. 1. 5. 2 tasmād āhitāgneh sarvam eva barhiṣyāṁ dattām bhavati.

Man könnte hier TS. asya und TB. āhitāgneh als Genitivi agentis zum Particium praeteriti dattam ziehen (Delbrück, Ai. Synt. § 106, p. 153, 10–24). Dem widerspricht aber AB. 5. 27. 11 sarvām vā asya barhiṣyāṁ sarvām parigṛhītam ya evāividvān agnihotram juhoti, aus dem hervorgeht, daß der Opfernde nicht der Geber, sondern der Empfänger des barhiṣya ist; dem AB. asya barhiṣyāṁ sarvām parigṛhītam ‘alles zum Opfer gehörige wird von ihm ergriffen, in Besitz genommen’ entspricht also TS. sarvam evāsyā barhiṣyāṁ dattam, TB. āhitāgneh sarvam eva barhiṣyāṁ dattam im Sinne von ‘alles zum Opfer gehörige wird ihm (dem, der das Feuer angelegt hat) gegeben’.

Zu dieser Konstruktion der $\sqrt{dā}$ mit dem Genitiv gesellt sich noch dieselbe Konstruktion mit der synonymen \sqrt{yam} + pra:

S'B. 14. 9. 4. 18 (BĀUp. 6. 4. 18 Mādhy. == 19 Kāṇva) prāś-nāti, prāś'yetarasyāḥ prayachati ‘Er (der Ehemann) ißt; nachdem er gegessen hat, gibt er (den Rest) der anderen (d. h. seiner Ehefrau)’. S'aṅkara: svayāṁ prāś'yetarasyāḥ patnyai prayachaty ucchiṣṭam; Sures'varācarya, Bṛhadāraṇyakopaniṣadbhāṣya vārtika (Ānand. Series XVI p. 2061 paraphrasiert: carum prāś'ya svayāṁ s'eśāṁ bhāryāyai saṃprayachati | ucchiṣṭam eva bhāryāyai carum bhartā prayachati (6. 4. 87).

Man könnte hier an eine rein formale Vertauschung der Ablativ-Genitiv-Form auf -ās mit der Dativ-Form auf -ai denken, wie solche von Edgerton, Vedic Variants III § 3, p. 17, 10 von unten und § 151–152, p. 61–62 für gewisse Mantravarianten nachgewiesen worden ist, zu denen sich PB. 18. 5. 9 yo 'lam prajāyāḥ san prajāḥ na vindate stellt (cf. Gött. Gel. Anz. 1936, p. 340, 13). Wenn man aber die in den Vedic Variants III §§ 614–634, p. 306–314 zusammengestellten Beispiele einer ‘growing

tendency of the genitive to absorb the functions of the dative' (Vedic Variants III § 151, p. 61, 12) vergleicht, so liegt es nahe, hier an eine syntaktische Substitution des Genitivs für den Dativ zu denken, die sich der genitivischen Konstruktion bei $\sqrt{dā}$ an die Seite stellt (cf. KZ. 63 [1936], p. 206).

98. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{kṛ}$.

Aktives $kṛ$ mit dem Genitiv parallel zu passivem $kṛ$ mit Dativ im selben Satze.

S.B. 1. 7. 1 tasyai (scil. somasya) $^{\text{?}}tām$ anuṣṭaraṇīn kurvanti
yat saumyam carum, tasmāt puruṣāyānustaraṇī kriyate.

99. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{bhṛ} + \text{anu}$.

Der Genitiv und Dativ im selben Satze.

MS. 3. 4. 3 (47, 19–48, 2) suṣuvāṇo vā eṣa devatayā yo 'gnicid,
ṛtavo vai suṣuvāṇasya rāstram anubibhrati, ṣad vā ḥtava,
ṛtavo rāstrabhr̄to, yat ṣadbhir juhoty ḥtuṣv evāsyā rāstram
pratiṣṭhāpayati, te 'smai rāstram anubibhrati. Die Parallelen
K. 37. 11 (92, 1) ye rāstrabhr̄to ye rāstrasyānubhartāras tān
evopāsarat, te 'smai rāstram anubibhrati.

100. Der Genitiv und Dativ bei der \sqrt{vad} 'versprechen' (mit bhāgam).

Der Dativ mit dem Verbum finitum steht dem Genitiv mit dem Particium praeteriti gegenüber.

TS. 2. 5. 1. 1 sa pratyakṣam devebhyo bhāgam avadat
parokṣam asurebhyah, . . . sarvasmai vai pratyakṣam bhā-
gam vadanti, yasmā eva parokṣam vadanti tasya bhāga uditah,
'dem ist sein Anteil (wirklich) versprochen'. Die Parallelen JB. 2.
153. 3–4 (Transactions of the Connecticut Academy of Arts and
Sciences XV, 1909, p. 180) sa ha sma pratyakṣam devebhyo
vadati parokṣam asurebhyo, yasmā¹ u ha vai bhūyah kāmayate

¹ yasmai hängt nicht direkt von kāmayate ab, sondern von einem zu er-
gänzenden Infinitiv vaditum, 'wem er aber seinen Anteil sicherer zu ver-
sprechen wünscht'. Vgl. die Ellipse von dātum S'B. 2. 5. 2. 47 = Kāṇva 1. 5.
1. 38 yasmai kāmayate (Kāṇva kāmayeta) tasmai dadyāt; S'āṅkh. Ār. 11. 8

tasmai parokṣam vadati, . . . , sa pratyakṣam asmabhyam vadati¹
parokṣam asurebhyah.

Ähnlich steht der Dativ beim Part. praesentis der \sqrt{muc} + prati dem Genitiv beim Participium praeteriti gegenüber: S'B. 13. 4. 1. 7 athāsm ā (scil. yajamānāya) adhvaryur niṣkām pratimūñcan vācayati aber 11 yo 'sya (scil. yajamānasya) niṣkāḥ pratimukto bhavati tam adhvaryave dadāti. Vgl. TB. 2. 2. 10. 3; PB. 16. 4. 3; K. 10. 3 (127, 13); 10. 10 (136, 3) zum Dativ mit dem Verbum finitum.

(Keith, Ait. Ār. p. 321, 8) priyāyai vā jāyāyai priyāya vāntevāsine 'nyasmai vāpi yasmā kāmayeta tasmā ucchiṣṭam dadyāt. [Durch Annahme einer Ellipse des Infinitivs gantum zur $\sqrt{s'ak}$ erklärt sich auch PB. 7. 7. 17 pṛṣṭhāni vā asryanta, tair devāḥ svargaṁ lokam āyañ, teṣāṁ rathantaram mahimnā nās'aknod utpatat (der Kommentar richtig utpatad api rathantaram svargaṁ gantum nās'aknot) 'Die Pṛṣṭhas wurden erschaffen; mit deren Hilfe gingen die Götter zur Himmelswelt; von diesen (Pṛṣṭhas) konnte das Rathantara seiner Größe (d. h. Schwere) wegen, obgleich es aufflog (d. h. aufzufliegen versuchte), nicht (zur Himmelswelt gehen)'. Damit erledigt sich die Schwierigkeit, die der Annahme einer Partizipialkonstruktion mit $\sqrt{s'ak}$ entgegensteht (Caland, PB., Introduction III § 8, a; p. XXVII, 10 von unten und zu PB. 7. 7. 17; Renou, Études de Grammaire Sanskrite I [Recherches sur l'emploi du participe] § 16, p. 11, 4). Vgl. außer AB. 1. 12. 3; SB. 1. 6. 1 (Renou, Monographies Sanskrites II [Le suffixe -tu- et la constitution des infinitifs] § 30, p. 31, 20) JB. 3. 111 (Caland § 183, p. 248, 4); S'B. 10. 2. 1. 1; PB. 13. 4. 1.]. Eine Ellipse von saṃjñātum ist für den Instrumental yena anzunehmen in JB. 3. 31 (Caland § 172, p. 232, 13) sujñānam evāsmai tena bhatati yena kāmayate: 'nena saṃjñānyeti ya evam veda 'mit dem er (im Einverständnis zu sein) wünscht (indem er denkt): „Möchte ich mit diesem im Einverständnis sein“'.

Wie aber erklärt sich JB. 3. 273 (Caland § 211, p. 294, 14) atho yasmā jīvātum kāmayeta tam etenai (scil. sāmnā) 'va nihvayeta, 'Auch wem er das Leben zuwünscht, den soll er mit dieser Singweise heranrufen' (Caland)? Man erwartet hier nach Analogie der zahlreichen anderen Stellen yaṁ kāmayeta mit folgender oratio recta, vgl. K. 27. 4 (143. 16) = Kap. 42. 4 (251, 20); K. 37. 14 (94, 9) yaṁ kāmayetāmayāvinam: jīved iti; S'B. 6. 7. 4. 2: TS. 2. 5. 7. 4 yaṁ (S'B. yaṁ jātam) kāmayeta: sarvam āyur iyād iti.

¹ Die vollständige Phrase bhāgar̥m vadati ist in TS. einmal, in JB. durchgängig zu vadati verkürzt. Vgl. dazu AB. 6. 33. 4 yo me vācam avadhiḥ gegen AB. 7. 28. 1; JB. 2. 134 (JAOS. 19, p. 121, 15) bṛhaspateḥ pratyavadhit, das der Kommentar zu AB. mit svaguror bṛhaspater vākyam svakīyena vākyena pratyavadhit glossiert.

101. Der Genitiv und Dativ bei der \sqrt{vah} .

Der Opferherr, für welchen Agni das Opfer zu den Göttern führt, steht im Dativ und Genitiv.

MS. 1. 4. 5 (53, 2) agnim etad yunakti, yukto 'smai (scil. yajamānāya) havyam̄ vahati, aber in der Parallelstelle K. 31. 15 (17, 19) brahmaṇaivāgnim yunakti, yukto 'sya (scil. yajamāna-sya) havyam̄ devebhyo vahati steht der possessive Genitiv.

Wortregister

- ✓aj und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76
adhi :: abhi § 45 in fine; § 65, 2, G (p. 92, 27)
anakṣasaṅgam § 18
anakṣastambham :: anakṣastambhe § 18
abhi :: adhi § 45 in fine; § 65, 2 G (p. 92, 27)
✓as 'sein' mit Lokat. :: Ablat. § 46.
 Und mithunī mit Akkusat. :: Instrument. § 23
✓as 'werfen' + api, + ava, + ā, + upa, + upa-sam, + ni,
 + parā, + pari, + pra, + prati mit Lokat. § 9
 + upa mit Akkusat. :: Lokat. § 9
✓ah mit Akkusat. :: Instrument. § 31
ahan(i) :: ahah § 4, II
ahah :: ahan(i) § 4, II
ājim und ✓aj, ✓i, ✓dhāv, ✓yā mit Lokat. :: Genit. § 76
✓āp mit Akkusat. :: Instrument. § 32
 Mit Instrument. :: Lokat. § 32, A, Anm. 1; § 53
✓i mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg', § 34 Anm.
 Und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76
 + abhi-ava mit Akkusat. :: Lokat. § 13
 + parā mit Genit. parallel zu ✓i und parān mit Ablat.
 § 2, F.
 + pari mit parataktischem doppeltem Akkusat. :: Genit.
 und Akkusat. § 29
 + ā und pras'nam mit Akkusat. :: Lokat. § 15
iva :: eva § 61, C
✓r + upa (Kausativ) mit Akkusat. :: Lokat. § 8
upamūlām :: upámūle § 95
upavyuṣam :: upavyuṣe § 95
✓ūh + sam-ud mit Genitiv parallel zu ✓ūh + sam mit Dativ
 § 97, Fußnote 1 in fine (p. 133)
eva :: iva § 61, C
✓kam, Konstruktion § 100, Fußnote 1
karta- :: garta- § 10
kāmam abhi :: kāmāya § 44

kāmāya :: kāmam abhi § 44

++ kāmena § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

kāmena :: kāmāya § 44 (TS. 7. 5. 2. 1), § 63

✓ kṛ mit Genitiv und Dativ § 98

✓ kṛ (und apūpam) mit Instrumental § 57, Anm. 2

✓ kṛ und mithunam (mithunī) mit Genit. :: Instrument. § 80

+ prati mit Lokat. :: Ablat. § 2, D.

✓ kram + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 14

Mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg' § 33

kṣipram :: kṣipre § 17

garta- :: karta- § 10

gulphadaghne § 18

✓ gṛh 'schöpfen' mit Ablat. :: Genit. § 78

✓ gṛh + abhi (Kausativ) mit Akkusat. :: Genit. § 26

✓ car mit Instrumental des Wortes 'Weg' § 34, Anm.

✓ car und mithunam mit Lokat. § 23, B.

✓ ci + adhi mit Ablat. :: Lokat. § 47

✓ jan + vi § 4, I, 1 (p. 10, 15–18)

✓ jap + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 12

jānudaghne § 18

✓ ji und ✓ ji + abhi mit Accusat. rei et personae :: Accusat. rei
et Genit. personae § 28

✓ jīv mit Instrument. der Nahrung § 38

+ anu-upa mit Akkusat. § 38

+ upa mit Akkusat. :: Ablat. § 38

tatsthāna (AB. 6. 5. 2) § 73, 1, B.

trikarta- :: trigarta § 10

✓ dā, Verhältnis zu ✓ dhā § 65, 1

Mit Genitiv und Dativ § 97

+ pra (Kausativ) mit Instrument. :: Dativ § 2, E

+ pra term techn. beim Melken § 2, E, Fußnote 1 (S. 5)

dis'am :: dis'i § 6, A

✓ dīkṣ mit Dativ :: Akkusat. und abhi § 43

✓ dr̥bh + sam mit Instrument. :: Lokat. § 56

✓ dr̥(ñ)h mit Dativ § 55 in fine

Mit Instrument .des Mittels :: Lokat. der Person § 55

✓ dhā, Verhältnis zur ✓ dā § 65, 1

Verhältnis zur ✓ yam + pra § 65, 1

Mit Dativ :: Lokat. § 65

Mit Dativ :: Genit. § 84

Mit Dativ und Akkusat. (MS. 3.7.7 [84,7]) parallel zu \checkmark dhā
+ api § 65, 2, H.

+ antar mit Ablat. und Akkusat. § 41

Mit Ablat. und Instrument. :: Akkusat. und Instrument.
§ 41

+ api mit Dativ und Lokat. § 65, 2, H.

+ abhi-ni mit Akkusat. :: Lokat. § 13

+ upa mit Lokat. :: Instrument. § 54

+ prati mit Lokat. :: Dativ :: Genit. § 66

+ s'rad mit Dativ :: Genit. § 88

\checkmark dhāv und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

\checkmark dhṛ mit Lokat. :: Dativ § 67

\checkmark nam + upa mit Akkusat. :: Dativ § 22

\checkmark pat mit Akkusat. :: Lokat. § 10

\checkmark pad + abhi mit doppeltem Akkusat. :: Akkusat. und Lokat.
§ 16

Mit Akkusat. und Genitiv § 16

+ prati mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg' § 34

\checkmark pinv mit Akkusat. :: Lokat. § 6, A

puccham :: pucche § 6, B

\checkmark pracch Aktivum mit Akkusat.; Medium mit Lokat. § 15

pratta- term. techn. beim Melken § 2, E Fußnote 1 (S. 5)

pras'nam und \checkmark i + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 15

\checkmark bādh (Desiderativ) mit Ablat. :: Akkusat. § 39

bhāgadha mit Dativ :: Genit. § 91

\checkmark bhī mit Ablat. personae et rei :: Genit. personae et Ablat. rei § 77

\checkmark bhū und mithunī mit Instrument. § 23, B.

+ sam mit Akkusat. § 23, A.

Und mithunam mit Akkusat. § 23, A.

\checkmark bhṛ mit Instrument. :: Lokat. § 57

+ anu mit Genitiv :: Dativ § 99

+ sam mit Instrument. :: Lokat. § 57

\checkmark man (Desiderativ) mit Akkusat. :: Dativ § 20

Mit Akkusat. und Lokat. § 96, F.

mithunam und \checkmark car mit Lokat. § 23, B.

mithunī und \checkmark as mit Akkusat. :: Instrument. § 23, A.

Und \checkmark bhū mit Instrument. § 23, B.

muc mit Instrument. und Ablat. :: Dativ und Ablat. § 96, G.

+ prati mit Genitiv :: Dativ § 100

\checkmark mrj mit Instrument. :: Genit. § 82

\checkmark mrs' + parā mit doppeltem Akkusativ § 16, Fußnote 1 (p. 33)

\checkmark yaj mit Instrument. :: Genit. § 81

Mit Akkusat. :: Dativ § 21

yatkāmyā § 44, Fußnote 1 (p. 58)

yatkāmyā :: yasmai kāmāya § 44 in fine

yantr (und \checkmark as) mit Dativ :: Genit. § 89

yathādharmam :: yathādharmeṇa § 37

yathārtham :: yathārthānām § 30

\checkmark yam mit Lokat. :: Dativ § 69

+ pra, Verhältnis zur \checkmark dhā § 65, 1; mit Genitiv § 97

yasmai kāmāya :: yatkāmyā § 44 in fine

\checkmark yā mit Instrumental des Wortes 'Weg' § 34 Anm.

\checkmark yā und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

\checkmark yāc + nis mit Ablat. :: Accusat. personae § 40

yāvat mit Genit. partitivus :: parataktischen Akkusat. § 27

\checkmark yuj + anu-ni mit Lokat. :: Dativ § 70

+ ni mit Lokat. :: Dativ § 70

\checkmark ram mit Instrument. :: Lokat. § 58

(Kausativ) mit Dativ § 58 in fine

+ vi mit Dativ :: Ablat. § 93

\checkmark ruh mit Akkusat. :: Lokat. § 11

\checkmark labh + ā mit Lokat. :: Dativ § 68

Mit Dativ :: Genit. des Götternamens § 85

\checkmark vad (scil. bhāgam) mit Genitiv :: Dativ § 100

\checkmark vap + nis mit kāmāya :: kāmam abhi § 44

Mit Dativ und Genit. des Götternamens § 85

varṣāḥ :: varṣāsu § 4, III

\checkmark vas + upa 'fasten' mit Akkusat. :: Instrument. § 35

\checkmark vah mit Genitiv :: Dativ § 101

\checkmark vā 'wehen' mit Akkusat. :: Lokat. § 6

+ anu, + anu-sam, + abhi, + ā, + upa, + vi mit Akkusat.

§ 6 Fußnote 2 (p. 25)

\checkmark vā 'weben' + ā, + pra, + sam-ā mit Lokat. § 56

+ ud, + vi mit Instrument. § 56

- vāc 'Zunge' § 52, Fußnote 3 (p. 66)
- ✓vip + ud mit Ablat. :: Locat. absolut. § 48
- ✓vis' + pra mit Akkusat. :: Lokat. § 7
- ✓s'am (Kausativ) mit Instrument. :: Ablat. und adhi § 50
 Mit Instrument. :: Dativ § 50, Anm. 2
 Mit Dativ. commodi § 50 Anm. 1
- ✓-s'as (adverbielles) § 32, A, Anm. 2
- ✓s'iṣ und ✓s'iṣ + ud mit Lokat. :: Dativ § 72
- ✓s'rī mit Akkusat. :: Locat. § 2, J.
- s :: § wenn der Wurzelanlaut durch Augment vom -i des Praeverbiums getrennt ist § 44 (p. 58, 10–14)
- saṁvatsaram 'während eines Jahres' § 4, I, 3; 5
- saṁvatsaram :: samvatsare § 4, I, 4; 5
- saṁvatsare 'nach Ablauf eines Jahres' § 4, I, 1; 5
 'innerhalb, im Verlauf eines Jahres § 4, I, 2; 5
- saṁvatsare :: saṁvatsaram § 4, I, 4; 5
- sādhāraṇa mit Instrument. :: Genit. § 83
- ✓sic + upa mit Instrument. :: Lokat. § 59
- ✓sidh 'Erfolg haben' mit Dativ :: Genit. § 87
- ✓su 'pressen' mit Dativ :: Akkusat. und abhi § 43
 + abhi mit Dativ :: Lokat. § 71
- ✓srj mit Instrument. :: Akkusat. und anu § 42
 + abhi mit Akkusat. :: Lokat. § 13
 + vi mit Ablat. und adhi :: ✓srj mit Instrument. § 51
- ✓stu mit Instrument. :: Lokat. § 60
 Mit doppeltem Instrument. :: Akkusat. und Instrument.
 § 2, L.
- ✓stṛ + upa mit Akkusat. :: Genit. § 25
- sthā mit Lokat. :: Dativ § 73
- ✓sthā Activum 'stille stehen, halt machen' mit Dativus personae § 73, 2, A.
 Mit Locat. personae § 73, 2, B.
 Medium 'stille halten, sich unterwerfen' mit Dativus personae § 73, 1, A.
 Mit Dativus rei § 73, 1, B.
 Mit Genit. personae et Dativus rei § 73, 1, C.
 Mit Dativus personae et rei § 73, 1, D.
 Mit Dativus personae et Locat. rei § 73, 1, E.

Mit Genit. personae et Locat. rei § 73, 1, F.

Mit Locat. rei § 73, 1, G.

+ prati mit Akkusat. :: Dativ § 19

Mit Akkusat. und abhi :: Lokat. § 45

Mit Instrument. :: Lok. § 61

✓ sru mit Lokativ (SB. 5. 9. 2) § 2, A.

✓ sru + sam mit Ablat. :: Lokat. § 2, A.

✓ han + ni mit Akkusat. § 36

+ pari-ni mit Akkusat. :: Instrument. § 36

+ vi mit Instrument. § 36

✓ hu mit Lokat. § 13

Mit Akkusat. und abhi :: Dativ § 43

Mit Instrument. :: Lokat. § 57, Anm. 1

Mit Instrument. :: Lokat. des Opferspruches § 62

+ abhi mit Akkusat. :: Lokat. § 13

✓ hū (hvā) -+ prati-upa mit Akkusat. :: Genit. § 24

Sachregister

Ablativ :: Adjektivum § 2, K

Ablativ, kausativer § 2, K

Ablativ :: Akkusativ bei der $\sqrt{jīv} + upa$ § 38

Bei der $\sqrt{dhā} + antar$ § 41

Bei der $\sqrt{bādh}$ (Desiderativ) § 39

Ablativus personae :: Accusativus personae bei $\sqrt{yāc} + nis$ § 40

Ablativ :: Dativ bei $\sqrt{ram} + vi$ § 93

Ablativ :: Genit. bei $\sqrt{gr̥h}$ 'schöpfen' § 78

Bei Verben der Trennung § 49

Ablativus personae et rei :: Genit. personae et Ablat. rei bei $\sqrt{bhī}$ § 77

Ablativ mit \sqrt{i} und $parāñ$:: Genit. mit $\sqrt{i} + parā$ § 2, F.

Ablativ und Instrument. :: Akkusativ und Instrument. bei $\sqrt{dhā} + antar$ § 41

Ablativ und adhi :: Instrument. bei $\sqrt{s'am}$ (Kausativ) § 50

Ablativ und adhi bei $\sqrt{sr̥j} + vi$:: Instrument. bei $\sqrt{sr̥j}$ § 51

Ablativ :: Lokativ § 2, D

Bei \sqrt{as} 'sein' § 46

Bei $\sqrt{kṛ} + prati$ § 2, D

Bei $\sqrt{ci} + adhi$ § 47

Bei $\sqrt{sru} + sam$ § 2, A

Ablativ :: Locat. absol. bei $\sqrt{vip} + ud$ § 48

Adjektivum :: Dativ der Gottheit bei $\sqrt{yuj} + ni$ § 70 in fine

:: Ablativ § 2, K.

Adverbiales -s'as § 32, A, Anm. 2

Akkusativ :: Ablativ bei $\sqrt{jīv} + upa$ § 38

Bei $\sqrt{dhā} + antar$ § 41

Bei $\sqrt{bādh}$ (Desiderativ) § 39

Accusativus personae :: Ablativus personae bei $\sqrt{yāc} + nis$ § 40

Akkusativ :: Dativ bei $\sqrt{nam} + upa$ § 22

Bei \sqrt{man} (Desiderativ) § 20

Bei \sqrt{yaj} § 21

Bei $\sqrt{sthā} + prati$ § 19

Akkusativ und abhi :: Dativ bei $\sqrt{dīkṣ}$ § 43

Bei \sqrt{su} 'pressen' § 43

Bei \sqrt{hu} § 43

kāmam abhi :: kāmāya § 44

Akkusativ :: Genitiv § 2, N.

Bei $\sqrt{ghṛ}$ (Kausativ) + abhi § 26

Bei \sqrt{pad} + abhi § 16

Bei \sqrt{str} + upa § 25

Bei $\sqrt{hū}$ (hvā) + prati-upa § 24

Akkusativ, parataktischer :: Genit. partitivus bei yāvat § 27

Accusativus rei et personae :: Accusativus rei et Genit. personae
bei \sqrt{ji} und \sqrt{ji} + abhi § 28

Akkusativ, doppelter :: Genit. und Akkusat. bei \sqrt{i} + pari § 29

Akkusativ, doppelter bei $\sqrt{mṛṣ'}$ + parā § 16, Fußnote 1 (p. 33)

Akkusativ :: Instrument. bei \sqrt{as} und mithunī § 23

Bei $\sqrt{āp}$ § 32

Bei \sqrt{vas} + upa 'fasten' § 35

Bei \sqrt{han} + pari-ni § 36

Akkusativ und Instrument. :: Ablativ und Instrument. bei $\sqrt{dhā}$
+ antar § 41

Akkusativ und anu :: Instrument. bei $\sqrt{sr̥j}$ § 42

Akkusativ und Instrumental :: doppelter Instrument. bei \sqrt{stu}
§ 2, L

Accusativus temporis :: Instrument. temporis § 5

Akkusativ :: Instrument. des Wortes 'Weg' bei \sqrt{i} § 34, Anm.

Bei \sqrt{kram} + ā § 33

Bei \sqrt{pad} + prati § 34

Akkusativ :: Lokativ § 2, J.; § 94

Akkusativ (dis'am, puccham) :: Lokativ (dis'i, pucche) § 6

Accusativus temporis :: Locat. temporis § 4

Akkusativ :: Lokativ bei \sqrt{as} 'werfen' + upa § 9

Bei \sqrt{i} + abhi-ava § 13

Bei \sqrt{i} + ā und pras'nam § 15

Bei $\sqrt{r̥}$ (Kausativ) + upa § 8

Bei \sqrt{kram} + ā § 14

Bei \sqrt{jap} + ā § 12

Bei $\sqrt{dhā}$ + abhi-ni § 13

Bei \sqrt{pat} § 10

Bei \sqrt{pad} + abhi § 16

Bei \sqrt{ruh} § 11

Bei $\sqrt{vis'}$ + pra § 7

Bei $\sqrt{sṛj}$ + abhi § 13

Bei \sqrt{hu} + abhi § 13

Akkusativ und abhi :: Lokat. bei $\sqrt{sthā}$ + prati § 45

Akkusativ, doppelter :: Akkusat. und Lokat. bei \sqrt{pad} + abhi § 16

Akkusativ :: Lokativ $kṣipram$:: $kṣipre$ § 17

$upamūlām$:: upámule § 95

upavyuśam :: upavyuše § 95

Akkusativ :: Nominativ § 2, G; § 3, B.

Dativ :: Ablativ bei \sqrt{ram} + vi § 93

Dativ :: Adjektivum der Gottheit mit \sqrt{yuj} + ni § 70 in fine

Dativ :: Akkusativ bei \sqrt{nam} + upa § 22

Bei \sqrt{man} (Desiderativ) § 20

Bei \sqrt{yaj} § 21

Bei $\sqrt{sthā}$ + prati

Dativ :: Akkusativ und abhi bei $\sqrt{dīkṣ}$ § 43

Bei der \sqrt{su} 'pressen' § 43

$kāmāya$:: $kāmam$ abhi § 44

Dativ :: Genitiv § 86, § 92, § 99, § 101

Bei $\sqrt{kṛ}$ § 98

Bei $\sqrt{dā}$ § 97

Bei $\sqrt{dhā}$ § 84

Bei $\sqrt{dhā}$ + s'rad § 88

Bei $bhāgadha$ § 91

Bei $yantr$ (und \sqrt{as}) § 89

Bei \sqrt{yam} + pra § 97

Bei \sqrt{vap} + nis und \sqrt{labh} + ā § 85

Bei \sqrt{vah} § 101

Bei \sqrt{sidh} 'Erfolg haben' § 87

Dativ bei Verbum finitum :: Genitiv beim Particium praeteriti
§ 99

Dativ, parataktischer :: Genit. beim Dativus finalis § 90

Dativus finalis mit parataktischem Dativ :: Genitiv § 90

Dativ :: Instrumental. § 2, E

Bei $\sqrt{s'am}$ (Kausativ) § 50, Anm. 2

Bei \sqrt{muc} § 96, G

$kāmāya$:: $kāmena$ § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

Dativ :: Lokativ bei $\sqrt{dhā}$ § 65

Bei $\sqrt{dhā} + prati$ § 66

Bei \sqrt{dhr} § 67

Bei \sqrt{yam} § 69

Bei $\sqrt{yuj} + anu\text{-ni}$ und $\sqrt{yuj} + ni$ § 70

Bei \sqrt{labh} § 68

Bei $\sqrt{s'is}$ und $\sqrt{s'is} + ud$ § 72

Bei \sqrt{su} ‘pressen’ + abhi § 71

Bei $\sqrt{sthā}$ § 73

Dativ :: Lokativ in substantivischem Satze § 64

Dativus finalis :: Nominativ § 2, H; § 3, C

Dativische Funktion der Genit.-Ablat. Form auf -āḥ § 97

Ellipse von somam § 2, J

Von saṁvatsaram § 32

Von bhāgam § 99

Von Infinitiven § 100, Fußnote 1

Genitiv :: Ablativ bei Verben der Trennung § 49

Bei $\sqrt{gr̥h}$ ‘schöpfen’ § 78

Genitiv bei $\sqrt{i} + parā$:: Ablativ bei \sqrt{i} und parāñ

Genitiv :: Akkusativ § 2 N

Bei \sqrt{ghr} (Kausativ) + abhi § 26

Bei $\sqrt{pad} + abhi$ § 16

Bei $\sqrt{str} + upa$ § 25

Bei $\sqrt{hū}$ (hvā) + prati-upa § 24

Genitiv und Akkusativ :: doppelter Akkusativ bei $\sqrt{i} + pari$ § 29

Genitivus rei und Accusat. personae :: Accusativus rei et personae bei \sqrt{ji} und $\sqrt{ji} + abhi$ § 28

Genitivus partitivus :: parataktischer Akkusat. bei yāvat § 27

Genitiv :: Dativ § 86; § 92; § 99; § 101

Bei $\sqrt{dā}$ § 97

Bei $\sqrt{dhā}$ § 84

Bei $\sqrt{dhā} + prati$ § 66

Bei $\sqrt{dhā} + s'rad$ § 88

Bei bhāgadha § 91

Bei $\sqrt{bhr} + anu$ § 99

Bei yanṭ (und \sqrt{as}) § 89

Der Gottheit bei $\sqrt{vap} + nis$ und labh + ā § 85

- Bei \sqrt{vah} § 101
- Bei \sqrt{sidh} 'Erfolg haben' § 87
- Genitiv beim Particium praeteriti :: Dativ beim Verbum finitum § 99
- Genitivus personae et Ablativus rei :: Ablativus personae et rei bei $\sqrt{bhī}$ § 77
- Genitiv :: parataktischer Dativ beim Dativus finalis § 90
- Genitiv :: Instrumental. bei $\sqrt{kṛ}$ und mithunam (mithunī) § 80
- Bei \sqrt{mrj} § 82
- Bei \sqrt{yaj} § 81
- Bei sādhāraṇa § 83
- Genitivus :: Instrumentalis agentis beim Particium praeteriti § 79
- Genitiv :: Lokativ § 2, B; C; § 75
- Bei \sqrt{aj} , \sqrt{i} , $\sqrt{dhāv}$, $\sqrt{yā}$ und ājim § 76
- Bei $\sqrt{dhā} + prati$ § 66
- In substantivischem Satze § 74
- Genitiv :: Nominativ § 2 F; § 3 A
- Genit.-Ablat. Form auf -āḥ mit dativischer Funktion § 97
- Hendiadyoin § 96, D
- Infinitive, Ellipse von, § 100, Fußnote 1
- Instrumental bei $\sqrt{kṛ}$ (und apūpam) § 57, Anm. 2 (p. 74)
- Instrumental bei $\sqrt{bhū}$ und mithunī § 23 B
- Instrumental :: Ablativ mit adhi bei $\sqrt{s'am}$ (Kausativ) § 50
- Instrumental bei $\sqrt{sr̥j}$:: Ablativ mit adhi bei $\sqrt{sr̥j} + vi$ § 51
- Instrumental :: Akkusativ bei \sqrt{as} und mithunī § 23
- Bei \sqrt{ah} § 31
- Bei $\sqrt{āp}$ § 32
- Bei $\sqrt{vas} + upa$ 'fasten' § 35
- Bei $\sqrt{han} + pari-ni$ § 36
- Instrumental :: Akkusativ des Wortes 'Weg' bei \sqrt{i} § 34 Anm.
- Bei $\sqrt{kram} + ā$ § 33
- Bei $\sqrt{pad} + prati$ § 34
- Instrumental :: Akkusativ mit anu bei $\sqrt{sr̥j}$ § 42
- Instrumental, doppelter :: Instrumental und Akkusativ bei \sqrt{stu} § 2, L
- Instrumentalis temporis :: Accusativus temporis § 5

Instrumental :: Dativ § 2, E

Bei $\sqrt{s}'am$ (Kausativ) § 50 Anm. 2

Bei $\sqrt{m}uc$ § 96, G

Instrumental kāmena :: Dat. kāmāya § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

Instrumental :: Genitiv bei $\sqrt{k}r$ und mithunam (mithunī) § 80

Bei $\sqrt{mr}j$ § 82

Bei $\sqrt{y}aj$ § 81

Bei sādhāraṇa § 83

Instrumentalis :: Genitivus agentis beim Participium praeteriti

§ 79

Instrumental :: Lokativ bei $\sqrt{\bar{a}}p$ § 32, A, Anm. 1; § 53

Bei $\sqrt{dr}bh$ + sam § 56

Bei $\sqrt{d}r(n)h$ § 55

Bei $\sqrt{dh}ā$ + upa § 54

Bei $\sqrt{bh}r$ und \sqrt{bhr} + sam § 57

Bei \sqrt{ram} § 58

Bei \sqrt{sic} + upa § 59

Bei \sqrt{stu} § 60

Bei $\sqrt{sth}ā$ + prati § 61

Bei \sqrt{hu} § 57, Anm. 1

Des Opferspruches bei \sqrt{hu} § 62

Des Gefäßes bei Verben des Essens und Trinkens § 52

Kasusvarianten, syntaktische und stilistische § 1; § 2

Lokativ, nimittasaptamī § 65, 1 Fußnote 1 (p. 83 in fine); § 94

Lokativ bei \sqrt{car} und mithunam § 23, B

Lokativ :: Ablativ § 2, D

Bei \sqrt{as} 'sein' § 46

Bei $\sqrt{k}r$ + prati § 2, D

Bei \sqrt{ci} + adhi § 47

Bei \sqrt{sru} + sam § 2, A

Locativus absolutus :: Ablativ bei \sqrt{vip} + ud § 48

Lokativ :: Akkusativ § 2 J; § 2 M

Lokativ :: Akkusativ bei \sqrt{as} 'werfen' + upa § 9

Bei \sqrt{i} + abhi-ava § 13

Bei \sqrt{i} + ā und pras'nam § 15

Bei \sqrt{r} (Kausativ) + upa § 8

Bei \sqrt{kram} + ā § 14

Bei \sqrt{jap} + ā § 12

- Bei $\sqrt{dhā} + abhi\text{-}ni$ § 13
- Bei \sqrt{pat} § 10
- Bei \sqrt{ruh} § 11
- Bei $\sqrt{vis'} + pra$ § 7
- Bei $\sqrt{sṛj} + abhi$ § 13
- Bei $\sqrt{sthā} + prati$ § 45
- Bei $\sqrt{hu} + abhi$ § 13
- Lokativ und Akkusat. :: doppelter Akkusat. bei $\sqrt{pad} + abhi$ § 16
- Locativus temporis :: Accusativus temporis § 4
- Lokativ (dis'i, pucche) :: Akkusativ (dis'am, puccham) § 6
- Lokativ *kṣipre* :: Akkusativ *kṣipram* § 17
- upamūle :: upamūlam § 95
 - upavyuṣe :: upavyuṣam § 95
- Lokativ :: Dativ in substantivischem Satze § 64
- Lokativ :: Dativ bei $\sqrt{dhā}$ § 65
- Bei $\sqrt{dhā} + prati$ § 66
 - Bei $\sqrt{dhṛ}$ § 67
 - Bei \sqrt{yam} § 69
 - Bei $\sqrt{yuj} + anu\text{-}ni$ und $\sqrt{yuj} + ni$ § 70
 - Bei $\sqrt{labh} + ā$ § 68
 - Bei $\sqrt{s'iṣ}$ und $\sqrt{s'iṣ} + ud$ § 72
 - Bei \sqrt{su} 'pressen' + abhi § 71
 - Bei $\sqrt{sthā}$ § 73
- Lokativ :: Genitiv § 2, B und C; § 75
- Im substantivischen Satze § 74
- Bei \sqrt{aj} , \sqrt{i} , $\sqrt{dhāv}$, $\sqrt{yā}$ und $\bar{ā}jim$ § 76
- Lokativ :: Instrumental bei $\sqrt{āp}$ § 32, A, Anm. 1; § 53
- Bei $\sqrt{dṛbh} + sam$ § 56
 - Bei $\sqrt{dṛ(n)h}$ § 55
 - Bei $\sqrt{dhā} + upa$ § 54
 - Bei $\sqrt{bhṛ}$ und $\sqrt{bhr} + sam$ § 57
 - Bei \sqrt{ram} § 58
 - Bei $\sqrt{sic} + upa$ § 59
 - Bei \sqrt{stu} § 60
 - Bei $\sqrt{sthā} + prati$ § 61
 - Bei \sqrt{hu} § 57 Anm. 1
 - Des Opferspruches § 62
 - Des Gefäßes bei Verben des Essens und Trinkens § 52.

Lokativ :: Nominativ § 3, D

Nominativ :: Akkusativ § 2 G; § 3, B

Nominativ :: Dativus finalis § 2, H; § 3, C.

Nominativ :: Genitiv § 2, J; § 3, A

Nominativ :: Lokativ § 3, D

Parataxis § 27; § 29; § 77; § 90; § 96, D

Participium praeteriti mit Instrumental :: Genitiv § 79

Perseveration § 4, 4, b; § 21 in fine

σχῆμα καθ' ὅλον καὶ κατὰ μέρος § 16

Verba der Trennung mit Ablat. :: Genitiv § 49

Des Essens und Trinkens mit Instrumental :: Lokativ des

Gefäßes § 52.